CATVLLVS,

ET IN EVM COMMENTARIVS M. ANTONII MVRETI.

Ab eodem correcti, & ſcholiis illuſtrati,

TIBVLLVS, ET PROPERTIVS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AL DVS

VENETIIS, M. D. LXII.

Cum priuilegio Pontificis Max. & Senatus Veneti.

M. ANTONIVS MVRETVS BERNARDINO LAVREDA-NO, ANDREAE F. PATRICIO VENETO, S. P. D.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

PRAESTANTIVM poetarum, Bernardine Lauredane, adoleſcens clariſsime, neque magna unquam copia, & ſemper magna laus fuit. Copia ne fuerit, id in cauſſa eſt; quòd in ceteris facultatibus, nemo eſt, dumtaxat eorum qui hebeti penitus ingenio non ſunt, qui non, adhibito labore, ſi minus excellere, at certe ad mediocritatem aliquam peruenire ſe poſſe confidat; in hac, niſi ab iis, quos ipſa quodam modo natura ad eam finxerit, labore, diligentia, uigiliis effici nihil poteſt. Ea ipſa res in hominum animis admirationem peperit poetarum, obſtupefactis uidelicet hominibus, cum uiderent, alios ſponte quadam, & propenſione naturæ, ſine ullo labore ea fundere, quæ cum omnibus eloquentiæ luminibus interlita, tum ſparſa multifariam eruditionis uariæ notis, non tantum dulci ſono tenerent aures, ſed etiam omni genere affectuũ, intimos audientium ſenſus, cogitationesq́.

tentarent; alios contra ingenuarum artium ſcientia perpolitos, nulla tamen diligentia, aut diuturnitate ſtudii conſequi poſſe, ut aliquo inter poetas numero ac loco haberentur. Vt autem omni elegantis doctrinæ tractatione, ita huius quoque uirtutis præſtantia, longe ſupra ceteros Græcorum hominum ingenia floruerunt. Romani & ſerius attigerunt poeticam, & coluerunt negligentius, & minime longo tempore in recte ſcribendorum poematum uia perſtiterunt. ſiquidem cum a rudibus apud eos poetica profecta principiis, tandem per multos gradus ad Virgilium perueniſſet; quo ego homine nihil ſtatuo fieri potuiſſe diuinius; ita poſtea cœpere ingenia in deterius labi, ut mirum ſit, quanta, quàm breui tempore, ſit conſecuta mutatio. Hiſpani poetæ præcipue & Romani ſermonis elegantiam contaminarunt, &, cum inflatum quoddam, & tumidum, & gentis ſuæ moribus congruens inuexiſſent orationis genus, auerterunt exemplo ſuo ceteros a recta illa, & ſimplici, in qua præcipua poetarum ſita laus eſt, & in quam ſuperiores omni ſtudio incubuerant, imitatione naturæ. itaque fere poſt Auguſti tempora, ut quiſque uerſum maxime inflauerat, ſententiam maxime contorſerat, eo denique mo

do

do locutus fuerat, quo nemo ſerio ſoleret loqui, ita in pretio haberi cœpit. Quinetiam fucatus ille ſplendor, & adulterina eloquentiæ ſpecies ita non nullorum, qui ueræ eloquentiæ guſtum non habent, occæcauit animos, ut his quoque temporibus extiterint Hiſpani duo, homines ceteroqui & inprimis eruditi, & ſcriptis editis nobiles; quorum alter Lucanum Virgilio, alter Martialem Catullo anteponere ueritus non eſt: quorum ab utroque ita diſſentio, ut, ſi quis deus poteſtatem mihi optionemq. faciat, non dicam Virgilii, cui uideor iniuriam facere, ſi eum ullo modo cum ceteris comparem, ſed Ennii alicuius, aut Furii, quam Lucani, multo ſimilem in ſcribendo eſſe me malim; inter Martialis autem & Catulli ſcripta tantum intereſſe arbitrer, quantum inter dicta ſcurræ alicuius de triuio, & inter liberales ingenui hominis iocos, multo urbanitatis aſperſos ſale. neque uero negauerim, multa in Martiale quoque non inſcienter dicta reperiri: ſed profecto deteriorum lõge numerus maior eſt. Latinæ quidem orationis natiua illa, minimeq. quaſi pigmentis infuſcata germanitas in Martiale nulla eſt, in Catullo præcipua. Iis de cauſsis cum ab illo altero, neſcio quo modo, ſemper abhorruiſſem, Ca-

 tullum

tullum contra nunquam non mirabiliter amaui: itaque legebam eum adoleſcentulus ſtudioſe, magnamq́. operam ad lepores illius intelligendos conferebam; nihil tamen minus cogitans, quàm fore unquam, ut in eum commentarios ſcriberem. ſed, cum haud ita pridem ueniſſem in Italiam, & ut eam regionem aſpicerem, qua qui æquo animo carent, mihi quidem antiquitatis memoriam ſatis colere non uidentur, & mehercule, uerum ut dicam, cum alios eruditos homines, tum Paulum in primis Manutium ut cognoſcerem; quòd in eius ſcriptis mihi uidebar animaduertiſſe expreſſas quaſdam excellentis doctrinæ, eximiæq́ probitatis notas; mihiq́. diuina quadam uirgula contigiſſet, ut non pedem pæne prius in hac ciuitate ponerem, quàm in amicitiam ipſius familiaritatemq́. intimã admitterer; ipſeq́. aliquot diebus poſt, de meis ſermonibus collegiſſet, quantopere me eius poetæ ſcripta caperent; Quin tu, inquit, M. Antoni, quæ in hoc genere notaſti, ea in publicum profers, fructumq́. laboris tui cum ceteris antiqua illa naturæ atque humanitatis lege communicas? ibi tum ego cum & longe aliarum uirium opus illud eſſe dixiſſem, & protuliſſem alia multa, quæ mihi ad eam cogitationem ſuſcipiendam

piendam ſanequã incommoda eſſent; eaq́. ipſe amice admodum refutare pergeret; (noſti autem diuinam hominis illius in dicendo ſuauitatem) non prius deſtitit, quàm me impulit denique, ſibi ut reciperem, me id primo quoque tempore eſſe facturum. Neque uero diu fidem meam liberare diſtuli; ut qui inter uarias occupationes, homo alioqui laboris non nimium tolerans, hoc tamen, quidquid eſt, trium menſium, aliquanto etiam minore, ſpatio abſoluerim. Nunc haſce uigilias meas, Bernardine Lauredane, multæ ſunt cauſſæ, quamobrem tibi dicatas uelim. Natus es ex ampla cum primis & nobili familia, & ex qua ea Venetæ ciuitatis lumina extiterunt, quorum claritatem nulla unquam in obſcurabit obliuio. Præterea eſt hoc generi ueſtro prope fataliter datum, ut ametis litteras, hominesq́. earum ſcientia excultos benignitate ueſtra comprehendatis. Non longe abierimus: pater ipſe tuus, uir, ut omnes norunt, omni egregiæ uirtutis laude cumulatiſsimus, ita litterarum amore incenſus eſt, ut ea, qua ubique plurimum ualet, auctoritate & gratia permagnam optimorum librorum, ſignorum, nomiſmatumq́. ueterum, ceterorumq́. antiquitatis monumẽtorum copiam ex uniuerſa Euro

pa diligentiſsime collegerit. itaque, ut au guſta quædam Muſarum ædes, ita domus ueſtra Venetiis ab eruditis hominibus frequentatur. Hæc cum magna ſint, ut certe ſunt; tamen ex te ipſo poſſunt innumerabilia magis propria tuæ laudis argumēta deſumi: ingenium excellens, acre ac indefeſſum litterarum ſtudium, optimarum artiū cognitio tanta, quantam tu cum paucis aliis in iſtam ætatis uiriditatem cadere poſſe docuiſti: tum, quod præcipuum eſt, ita compoſiti mores, ut iuuentus tua multorum ſenectuti exemplo eſſe poſsit. Vel his ſuperioribus menſibus, cum ad M. Antonii Triuiſani, principis optimi, propinqui tui, luctuoſam bonis omnibus mortem, funebri laudatione honeſtandam unus ex omni Venetæ nobilitatis flore delectus es; quanta, deum immortalem, orationis & grauitate, & copia, quanta omnium, qui aderant, non approbatione tantum, uerum etiam admiratione dixiſti? ut iam tum ſperare non dubie ſenatus populusq́. Venetus cœperit, quæ tam diſerte in alio laudares, ea te aliquando re atque operibus præſtiturum. Igitur cum eam orationem in publicum emiſiſſes, nemo repertus eſt, qui non in cælum tolleret; aut, ſi qui poſtea fuerūt, qui eam clanculum extenuarent uerbis,

eos

eos ſatis conſtat uel craſsitudine ingenii, ne illius pulchritudinem peruideant, uel, ne pro dignitate commendent, ueteræ mor bo perpetuæ in omnes bonos inuidiæ impe diri. Acceſſere his prope quotidiani mecum Pauli Manutii de tua laude ſermones; in cuius tu uiri ore plane habitas. ita enim frequenter, ita cupide de te loquitur, ut mihi nunquam omnino, quàm cum de te di cere ingreſſus eſt, facundior eſſe uideatur. Attigi breuiter ea, quæ me, ut hunc librum tuo nomini potiſsimum inſcriberem, impulerunt. Nunc a te, adoleſcens ornatiſsi me, etiam atque etiam peto: primum, ut munuſculum hoc non ex ſua magnitudine, ſed ex meo tibi gratificandi animo ponde res: deinde, ut, ſi quando eorum rationem inibis, quos eximiæ tuæ uirtutis admiratio adiunxit tibi, me quoque, ſi uidetur, eorum adſcribendum numero exiſtimes.

Venetiis, idibus Oct. M. D. LIIII.

C. VALERII CATVLLI, VERONENSIS, AD CORNELIVM NEPOTEM LIBELLVS,

ET IN EVNDEM COMMENTARIVS M. ANTONII MVRETI.

Q V O I *dono lepidum nouum libellum,*
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi, nanque tu ſolebas
Meas eſſe aliquid putare nugas
Iam tum, cum auſus es unus Italorum
Omne æuum tribus explicare chartis,
Doctis, Iuppiter, & laborioſis.
Quare habe hoc tibi quidquid eſt libelli.
Qualecunque quidem *
Plus uno maneat perenne ſæclo.

Quoi dono] *quis hic Cornelius fuerit, diu, multúq. dubitatum eſt. dubitandi autem nulla fuiſſet occaſio, ſi in ueteribus libris hæc, quæ nunc in omnibus legitur, inſcriptio fuiſſet,* C. VALERII CATVLLI AD CORNELIVM NEPOTEM LIBELLVS. *ſed profecto & hæc, & cetera, quæ ſunt ſingulorum epigrammatum, factæ ſunt, non ab ipſo poeta, ſed uel a grammaticis, uel a librarijs. cui rei ſi nihil aliud, certe illud indicio eſt, quòd multæ in eis abſurdiſſimæ,*

abſurdiſſimæ, & ab auctorum ſententia alieniſſimæ reperiuntur. Neque de hoc tantum libro loquor. idem in Tibullo, Propertio, odis Horatij a quolibet non imperitiſſimo homine animaduerti poteſt. Vtinam quidem, quæ deberet, ea in tractandis ueterum monumentis & ſeruata eſſet a ſuperioribus, et hodie ſeruaretur religio. ſimpliciora haud dubie omnia, & integriora legerentur. nunc, dum quiſque, pro ſuo arbitratu, addit, delet, immutat, fiunt ex non integerrimis uoluminibus manu ſcriptis impreſſa uitioſiſſima. Neque uero improbo, magnopere etiam laudo, qui modeſte coniecturas ſuas proponunt: certorum audaciam non approbo. At de his ſatis. Quòd hic Cornelium Nepotem intelligi aiunt, mihi quoque probatur. Cornelium quidem ipſum magnifice de Catullo ſenſiſſe, ex eo liquet, quòd in uita Attici cum L. Iulium Calidum a poematum ſuauitate ita laudaret, ut eum ceteris ætatis ſuæ omnibus anteponeret, Lucretium modo, & Catullum excipiendos putauit. Lepidum] *Modeſte commendat munus ſuum. lepidum enim paruis tantum in rebus dicimus, utpote quod ductum ſit ἀπὸ τῆς λεπίδος: λεπὶς autem ἀπὸ τοῦ λέπω.* Arida] *ita legendum eſſe ex teſtimonio Seruij, alij quoque annotarunt.* Pumice expolitum) *pellibus, ut nunc fit, libri etiam olim obtegebantur: eæq. pumice poliri, ac leuigari ſolebant. Ouidius,*

Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes:
Hirſutus paſſis ut uideare comis.

Verbum

Verbum ipſum poliendi ductum eſt ἀπὸ τῆς πόλεως, quòd urbana omnia politiora eſſe ſoleant. Nugas.] *alibi ineptias uocat,*

Si cui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis.

Vnus Italorum.] *nam etſi alij quoque ſcripſere hiſtorias, nemo tamen aggreſſus eſt id, quod tu, omnis æui memoriam unius libelli explicatione complecti.* Tribus chartis.] *breui libello.* Iuppiter.] *admirantis eſt, eandemq. uim habet, quam Græcorum ἡράκλεις. ſic alibi,*

Iuppiter, ut terſti lumina ſæpe manu.

Laborioſis.] *laborioſus homo, induſtrius, & λέπονος. laborioſus etiam, impeditus, quiq. ſe ex moleſtia aliqua explicare non poteſt. Cicero, Quid nobis duobus laborioſius, indices? laborioſus locus, in quo multum laboratur. Gallus poematis,*

Durum rus fugite, & laborioſum.

citat Nonius. Hic tamen ipſe uerſus apud Gellium, ſub Calui nomine, leuiter immutatus citatur. Hic autem chartas laborioſas dicit, μεγάλῃ καὶ ἀκριβεῖ σπουδῇ τε καὶ ἐπιμελείᾳ πεπονημένας. Qualecunque quidem.] *huius uerſus altera pars deſideratur. Quod autem uulgo legitur,* Ora per uirorum, *additum eſt a Iouiano Pontano, ut & alia nonnulla in hoc libro: quod & Palladius indicat, & aperte ex hoc ad ipſum Sannazarij epigrammate cognoſcitur:*

Doctus ab Elyſia redeat ſi ualle Catullus,

Et

Et trahat ingratos Lesbia ſola choros;
Non tam mendoſi mœrebit damna libelli,
Geſtiet officio quàm Iouiane tuo.
Ille tibi amplexus, atque oſcula grata referret,
Mallet & hos numeros, quàm meminiſſe ſuos.

amice Sannazarius, & uenuſte. ſed Catullus mallet profectò, ut opinor, ſuos. Ego, etſi non uideo, quid aptius appingi potuerit; ſatius tamen duco, eſſe lacunas in bonis libris, quàm eaſdem cuiuſquam ingenio expleri.

AD PASSEREM LESBIAE.

PASSER, *deliciæ meæ puellæ,*
Qui cum ludere, quem in ſinu tenere,
Cui primum digitum dare appetenti,
Et acres ſolet incitare morſus,
Cum deſiderio meo nitenti
Carum neſcio quid lubet iocari,
Vt ſolatiolum ſui doloris;
Credo, ut tum grauis acquieſcat ardor;
Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem,
Et triſtes animi leuare curas.
Tam gratum id mihi, quàm ferunt puellæ
Pernici aureolum fuiſſe malum,
Quod zonam ſoluit diu ligatam.

Paſſer] *Politianus, leui, aut nullo potius argumento ductus, obſcenum quiddam huius paſſeris nomine obtegi credidit. in quo, merito, ut mihi quidem uidetur,*

detur, a Sannazario, alijsq́. deriſus eſt. Narrat quidem Feſtus, ϛρυθίυ nomine uocatam in nimis obſcenam partem uirilem, a paſſerum uidelicet ſalacitate: ſed hic tam multa ſunt, quæ niſi de aue intelligi non queunt, ut nihil tale liceat ſuſpicari. Quo fit, ut magis admirer, quod audio, Benedictum quoque Lampridium, hominem alioqui eruditiſſimum, raræq́. cuiuſdam in pangendis uerſibus elegantiæ, hanc Politiani ſententiam in omni ſermone approbare ſolitum fuiſſe. Facere etiam imperite puto, qui illud Martialis,

Sic forſan tener auſus eſt Catullus
Magno mittere paſſerem Maroni,

perinde accipiunt, ac ſi ab hiſtorico, non a poeta, dictum eſſet. Primum illud, Forſan, *ſatis indicat exemplum hoc eſſe ex genere eorum, quæ poetæ apte ad rem propoſitam ſæpe comminiſci ſolent: qualia ſunt illa,*

Fratris in Aeneæ ſic illum funere dicunt
Egreſſum caſtris pulcher Iule tuis:

&, - Teucer Salamina, patremq́.
Cum fugeret, tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur uinxiſſe corona: & innumerabilia ad eundem modum. Qua in re tanta eſt eorum licentia, ut ſæpe etiam alij alijs pugnantia confingant.

- quod erat longiſſima, ait Ouidius, nunquam
Thebais Hectoreo nupta reſedit equo.

at ille alter narrat impuræ libidini indulgere ſolitos

ſeruos

ſeruos, Hectoreo quoties ſederat uxor equo. Deinde non erat ſane tam magnus Maro, quo tempore hæc ſcripta ſunt, ut iudicium illius Catullus requirere, aut uero de eo quidquam cogitare deberet. quippe, ſi Crinitum ipſum ſequamur, cum Catullus migrauit e uita, P. Maro Cremonæ ſtudijs operam dabat, uixq. annum ætatis duodecimum imple uerat. Non eſt autem diſſimulandum, in quibuſdam libris illud, quod eſt paullo infra, Lugete o Veneres, eſſe principium epigrammatis; in alijs hoc totum de paſſere continenter legi. ego, cum, quod pro certo affirmem, non habeam, labor tamen ut putem duo eſſe epigrammata, quorum priore uiuum adhuc paſſerem alloquitur: poſteriore eundem mortuum deflet. Deliciæ,] *τὰ παιδικά.* Primum digitum:] *ſummam digiti partem. ita Terentius primam fabulam, & ultimam plateam dixit: ita M. Tullius primoribus labris guſtare, & extremis digitis attingere.* Appetenti] *apprehendere cupienti, ὀρεγομένῳ. Hom. οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ.* Cum deſiderio] *cum puellæ ipſi, (eá enim deſiderium ſuum uocat) aliquam animo ægritudinem ſentienti, libet carum et amabile quiddam iocari, atque ex tuorum luſuum feſtiuitate aliquod doloris ſui ſolatium quærere, efficereq., ut, tecum luſitando; ardor ille animi acquieſcat.* Tum] *interim dum ipſa ita iocatur.* Grauis] *graue, proprie eſt τὸ βαρύ; ſed per translationem ſignificat, quidquid moleſtum eſt, ut Græcis τὸ δεινόν.* Ardor] *ille*

ille doloris quaſi morſus. Eſt autem ualde apta tralatio. nam et, urere, interdum ualet moleſtiam exhibere. Terentius Eunucho, Vro hominem: & in eadem fabula, - te ut male urat.
Horatius,
Vrit enim ſplendore ſuo, qui prægrauat artes
Infra ſe poſitas.

Tecum ludere, ſicut ipſa, poſſem] *utinam, inquit, ſicut ipſa tecum ludendo doloris ſui ardorem mitigat, poſſem ego quoque eadem condicione tecũ ludere, & talibus luſiunculis leuare curas, quibus conficior. In hoc autem uerſu nihil mutauimus, ſed ueterum librorum ſcripturam, temere, ut uiſum eſt, ab aliis loco motam, repoſuimus.* Poſſem] *ſubaudi utinam. Sic ſæpe apud Græcos Euripides, ut Oreſte,* μόλοιμι τὰν οὐρανοῦ μέσον χθονὸς τεταμέναν αἰωρήμασι πέτραν. *& Phœniſſis.* χορὸς γενοίμαν ἄφοβος. Tam gratum id mihi] *ſubaudi, eſſet.* Puellæ pernici] *Atalantæ. fabula ex metamorphoſi Ouidij, aut ex commentario in Comaſten Theocriti nullo negotio peti poteſt.* Quod zonam ſoluit] *Feſtus, Cingulo noua nupta præcingebatur, quod uir in lecto ſoluebat, factum ex lana ouis, ut ſicut illa, in glomos ſublata, coniuncta inter ſe ſit, ſic uir ſuus ſecum cinctus uinctusq. eſſet. Hoc Herculano nodo uinctum uir ſoluit, ominis gratia, ut ſic ille felix ſit in ſuſcipiendis liberis, ut fuit Hercules, qui* LXX *liberos reliquit. & paullo infra, Cinxiæ item Iunonis nomen ſanctum habebatur in nuptijs,*

quòd initio coniugij, ſolutio erat cinguli, quo noua nupta erat cincta. Hæc Feſtus. Catullus alibi, - tibi uirgines Zonula ſoluunt ſinus. Idem,

Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud,
Quod poſſet zonam ſoluere uirgineam.

citatur & Varronis uerſus apud Nonium, γέροντος διδασκάλου,

Nouos maritus is ſoluebat cingulum.

Græci quoque λυσιζώνους *puellas Venerem expertas uocant.*

LVCTVS PASSERIS.

LVGETE *o Veneres, Cupidineſque,*
Et quantum eſt hominum uenuſtiorum.
Paſſer mortuus eſt meæ puellæ,
Quem plus illa oculis ſuis amabat.
Nam mellitus erat, ſuamq. norat
Ipſam tam bene, quàm puella matrem.
Nec ſeſe a gremio illius mouebat;
Sed circumſiliens modo huc, modo illuc,
*At ſolam dominam uſque * pipilabat.*
Qui nunc it per iter tenebricoſum
Illuc, unde negant redire quenquam.
At uobis male ſit malæ tenebræ
Orci, quæ omnia bella deuoratis;
Tam bellum mihi paſſerem abſtuliſtis.
O factum male, o malæ tenebræ,
Veſtra nunc opera meæ puellæ.
Flendo turgiduli rubent ocelli.

Lugete

Lugete] *ad exemplum huius paſſeris, defleuit Ouidius pſittacum, Stella columbam, alij alia: Stellæ quidem tanta non nullorum approbatione, ut Valerius Martialis, non dubitauerit ipſum Catullo anteponere. ſed ego Martialem (dicam libere, quod ſentio) ualde bonum harum rerum æſtimatorem fuiſſe non puto.* Veneres, Cupidinesq̃.] *& Veneres, & Cupidines multos fuiſſe, docet M. Tullius ſecundo de natura deorum.* Et quantum eſt,] *et quidquid uſquam eſt. Sic infra,*

O quantum eſt hominum beatiorum,
Quid me lætius eſt, beatius ue?

Plus oculis ſuis.] *Sic infra,*

Ni te plus oculis meis amarem,
Iucundiſſime Calue. *& alibi,*
Ambobus mihi quæ carior eſt oculis.

Oculorum ſenſus nobis omnium cariſſimus eſt, ut præclare diſputat Ariſtoteles libro primo de ſapientia. ideo oculorum in exprimenda ui amoris crebra fit mentio. Plautus quidem, oculitus amare pro eo quod eſt ſingulariter amare, & oculiſſumum oſtiú, oculiſſumumq̃. hominem pro cariſſimo dixit. Mellitus:] *Sic infra,*

Mellitos oculos tuos Iuuenti, &,
Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenti.

Ita Græci, quidquid ſuaue, & amabile eſt, μελίθηρον uocant.] Pipilabat.] *hoc uerbi neque uſquam, opinor, legitur: &, ſi legeretur, tamen analogia uideretur exigere, ut ſcriberemus pipillo, ſicut, fo*

 cillo,

cillo, titillo, cantillo. uidit hoc accuratus homo, et diligens, Auancius, ſenſitq. ea cauſſa legendum, Pipulabat. *mihi neutrum ualde probatur: potiusque, ſi coniecturæ locus ſit, cum eruditiſſimo, acerrimiq. iudicij uiro, Paullo Manutio legendum cenſuerim,* Pippiebat. At uobis male ſit.] *Particula,* At, *male precantibus cõuenit. Virgilius,*

At tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis.

Tibullus.

At te, qui puerum donis corrumpere es auſus,
Rideat aſſiduis uxor inulta dolis.

Noſter uero,

At uobis mala multa di deæq.
Dent, opprobria Romuli Remiq.

O factum male.] *ita dicebant, ubi quid infeliciter euenerat: contraq. in rebus lætis, O factum bene. utriuſque exempla apud Plautum, et Terentium crebra ſunt. Itemque, ubi aliquid nuntiatur, quod nolumus, Male narras; at in proſperis nuntijs, Bene narras dicere aſſueuimus.* O malæ tenebræ, Veſtra,] *in alijs,* O miſelle paſſer, Tua. *ſed illam ueriorem puto.* Turgiduli.] *Inflantur enim oculi lacrumando. Tibullus,*

Et tua iam fletu lumina feſſa tument.

FASELI LAVS, ET DEDICATIO.

FALESVS *ille, quem uidetis hoſpites,*
Ait fuiſſe nauium celerrimus,
Neque ullius natantis impetum trabis

Nequiſſe

Nequiſſe præterire, ſiue palmulis
Opus foret uolare, ſiue linteo.
Et hoc negat minacis Adriatici
Negare littus, inſulas ue Cycladas,
Rhodum ue nobilem, horridam ue Thraciam,
Propontida, trucem ue Ponticum ſinum;
Vbi iſte, poſt faſelus, antea fuit
Comata ſilua. nam Cytorio in iugo
Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.
Amaſtri Pontica, & Cytore buxifer
Tibi hæc fuiſſe, & eſſe cognitiſſima,
Ait faſelus: ultima ex origine
Tuo ſtetiſſe dicit in cacumine,
Tuo imbuiſſe palmulas in æquore,
Et inde tot per impotentia freta
Herum tuliſſe, læua, ſiue dextera
Vocaret aura, ſiue utrunque Iuppiter
Simul ſecundus incidiſſet in pedem;
Neque ulla uota littoralibus dijs
Sibi eſſe facta, cum ueniret a mare
Nouiſſimo hunc ad uſquè limpidum lacum.
Sed hæc prius fuere: nunc recondita
Senet quiete, ſeq́. dedicat tibi
Gemelle Caſtor, & gemelle Caſtoris.

Faſelus.] *commendat faſelum, quo diu uſus fuerat, eumq́. Caſtoris ac Pollucis numini conſecrat. Eſt autem carmen e meris Iambis: ut admirari liceat tantum leporem in tanta numerorum neceſſitate. talia non nulla ſunt & in Priapeijs: quorum, ue-*

reor, ne magna pars ex hoc ipſo fonte fluxerit. habet enim Catullus γνήσιον quiddam, quo ſe, etiam tacitus, prodit. detorſit hoc totum epigramma in Sabinum quendam incertus aliquis auctor, non ſane inuenuſte: hoc modo:

Sabinus ille, quem uidetis hoſpites,
Ait fuiſſe mulio celerrimus;
Nec ullius uolantis impetum ciſi
Nequiſſe præterire, ſiue Mantuam
Opus foret uolare, ſiue Brixiam.

parcam cetera adſcribere: ſunt enim in promptu.

Faſelus,] *Campanum nauigium eſt, ait Nonius. Plura nihil neceſſe: Baifii enim ſcrinia, ut ille ait, compilare hoc loco nolumus.* Faſelus ille.] *dicitur & femineo genere. Ouidius, - uentis diſcordibus acta faſelus.* Celerrimus.] *Græca conſtructio, qualis in illo Virgilij, - ſenſit medios delapſus in hoſtes. & in illo Horatij - patiens uocari Cæſaris ultor. Ariſtoph. μανθάνεις, ὅς φησιν εἶναι; notauit hoc & Thomas Linacer.* Trabis,] *nauis. hypallage. Virgilius, - uaſtumq. caua trabe currimus æquor. Horatius, - ut trabe Cypria Myrtoum pauidus nauta ſecet mare.* Siue palmulis.] *ita pæne commendat nauim quandam ſuam Ouidius,*

Siue opus eſt uelis, minimam bene currit ad auram:
Siue opus eſt remo, remige carpit iter.
Nec comites uolucri contenta eſt uincere curſu:
Occupat egreſſas quamlibet ante rates.

Palmulis,] *remis. Virgilius, Littus ama, et læ*

uas ſtringat, ſine, palmula cautes. Minacis Adriatici.] *Horat. - improbo Iracundior Adria.* Negat negare,] *affirmare ac teſtificari ait. duæ igitur negationes affirmant; ut & ſupra,* Neque nequiſſe. *at olim, ut apud Græcos, magis etiam negabant. Lucillius libro ſatyrarum* XVII.

Cetera contemnit, & in uſura omnia ponit
Non magna, proprium uero nil neminem habere.

id eſt, neminem quidquam, aut nihil quenquam habere proprium. Varro Bimargo, Qui non modo ignoraſſe me clamat, ſed omnino omnes heroas negat neſciſſe. Idem lib. II. *de uita pop. Rom. Qua abſtinentia uiri mulieresq. Romanæ fuerint, quòd a rege munera eorum nemo noluerit accipere. Id eſt, negat ſciſſe, &, nemo noluerit.* Rhodum uè nobilem,] *ſiue ob coloſſum, ſiue ob mercaturas.* Horridam ue Thrac iam,] *& a frigore, & ab incolarum immanitate.* Trucem ue Ponticum ſinum.] *eum intelligit, qui olim Axenus, poſtea Euxinus uocatus eſt. In illo autem,* Propontida, *ultimam ſyllabam, propter principes dictionis, quæ ſubſequitur, litteras, Græco more produxit: fruſtraq. ſe torquent, qui uerſus cauſſa,* Propontidem *legere ſe aiunt. ſic paullo infra, Et inde tot per impotentia freta: milleq. alijs locis.* Nam Cytorio in iugo.] *ſignificat contextum eſſe ex arboribus e monte Cytoro cæſis.* Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.] *aiunt uitioſum eſſe, ſemel ſuſceptam metaphoram non perducere ad extre-*

mum, neque in ea inſiſtere, ſed ab una ad aliam, tranſilire. hic uero, talium præceptionum ſecurus, tres hoc uerſu metaphoras permiſcuit. nam & comam dixit pro frondibus, & comam loquentem; & poſtremo ſibilum a ſerpentibus mutuatus eſt. Simili libertate ſupra in carmine ad paſſerem, cum ardorem pro dnlore dtxiſſet, quod ab igne ſumptum eſt, addidit epitheton, Grauis, ductum non ab igne, ſed ab ijs corporibus, in quibus eſt pondus. cumq. ignem reſtinguere, & quæ grauia ſunt, leuare dicamus, ipſe aliunde accerſijt uerbum, Acquieſcat. & paullo ante in hoc ipſo carmine idem permiſit ſibi: Neque ullius natantis impetum trabis Nequiſſe præterire, ſiue palmulis Opus foret uolare, ſiue linteo. natare enim aquatilium eſt, ire terreſtrium, uolare alitum. Sibilum,] id quod Theocritus uocat ψιθύρισμα. Cytore buxifer.] Virgilius, Seu iuuat undantem buxo ſpectare Cytorum. Vltima ex origine,] id eſt, a prima origine. ſic enim Virg. - prima repetens ab origine pandam. Et Ouidius, - primaq. ab origine mundi. ſic Terentius extremam amoris lineam uocauit, quæ prima etiam dicitur. idq., quoniam, ut philoſophi docent, idem quodam modo eſt primum, et ultimum. Cicero, pueritiæ memoriam recordari ultimam. Virgilius, - iſq. parentem Te Saturne refert; tu ſanguinis ultimus auctor. Imbuiſſe] imbuere proprie eſt tingere, aſpergere. Virgilius, - illius aram

Sæpe

Sæpe tener noſtris ab ouilibus imbuet agnus.
Idem, - ſanguis nouus imbuit arma.
inde transfertur ad alia. Horatius, Litterulis Græcis imbutus, idoneus arti Cuilibet. Varro Agathone, Virgo de conuiuio abducatur ideo, quòd maiores noſtri uirginis acerbæ aures Veneris uocabulis imbui noluerunt. M. Tullius in Hortenſio: Vti qui purpuram uolunt, ſufficiunt prius lanam medicamentis quibuſdam: ſic litteris, talibusq. doctrinis ante excoli animos, & ad ſapientiam concipiendam imbui, ac præparari decet: in quo exemplo notandum eſt etiam uerbum, ſufficere, aliter poſitum, quàm uulgo ſolet. Aequore.] *Aequor maris. Virgilius, - longum maris æquor arandum eſt. Aequor terræ. Cicero, Babylonij in camporum patentium æquoribus habitantes. et, quod, haud ſcio, an quiſquam adhuc annotauerit, æquor cæli. Accius Atreo:*
Sed quid tornitu turbida toruo
Concuſſa repente æquora cæli
Senſimu' ſonere?
Impotentia,] *æſtuoſa.* Læua, ſiue dextera.] *omiſit alterum, ſiue. uſitatius enim erat, ſiue læua, ſiue dextera. ſic Horatius, Cantamus, uacui, ſiue quid urimur. Idem, Quo non arbiter Adriæ Maior, tollere, ſeu ponere uult freta.*
Idem, - & Sthenelus ſciens Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis, Non auriga piger, Iuppiter,] *uentus. quidam enim philoſophorum, ut Anaximander,*

mander, & Stoici, putant, nihil aliud eſſe uentum, quàm agitatum aera, aut quendam aeris ueluti fluxum. qua in ſententia eſt etiam is, cuius eſt liber ad Alexandrum de mundo. aerem porro ipſum antiqui uocabant Iouem. Horatius, - manet ſub Ioue frigido Venator. Idem, Quod latus mundi, nebulæ malusq. Iuppiter urget. Ennius, Aſpice hoc ſublime candens, quem uocant omnes Iouem. Idem, Iſtic eſt is Iuppiter, quem dico, quem Græci uocant Aerem, qui uentus eſt, & nubes, Imber poſtea, Atque ex imbre frigus uentus, poſt fit aer denuo. Pedem,] *uelum: ſynecdoche. Facere pedem etiam dicitur pro, uela facere. Virgilius, Vna omnes fecere pedem, pariterq. ſiniſtros, Nunc dextros ſoluere ſinus. Plautus Menæchmis remiges ipſos uidetur uocaſſe nauales pedes. Aſſeruatote hoc, ſultis, nauales pedes.* Littoralibus diis,] *nempe ijs, quos ait Virgilius, Glauco, & Panopææ, & Inoo Melicertæ.* Nouiſsimo.] *hoc uerbum refugiſſe Ciceronem annotat Gellius. falſo: eo enim & in libris de oratore, et in oratione pro Q. Roſcio comœdo uſus eſt, & in epiſtola ad Octauianum, ſi modo ea epiſtola Ciceronis eſt: quod non puto.* Lacum,] *Benacũ.* Senet.] *Antiquum uerbum. Pacuuius Peribœa, - corpusq. meũ tali Mærore, errore, macore ſenet. Actius, Iam iam ſtupido Theſſala ſomno Pectora languentque, ſenentque. eleganter autem, quod proprium eſt animalium, ad*

rem inanimam tranſtulit. Gemelle Caſtor, & gemelle Caſtoris:] *hi enim dij ſunt nauigantibus maximè propitij. Horatius,*
Clarum Tyndaridæ ſidus ab intimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rates.
uide Theocritum Dioſcuris.

AD LESBIAM.

VIVAMVS *mea Lesbia, atque amemus,*
Rumoresq. ſenum ſeueriorum
Omneis unius æſtimemus aſſis.
Soles occidere, & redire poſſunt:
Nobis, cum ſemel occidit breuis lux,
Nox eſt perpetua una dormienda,
Da mi baſia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein ſecunda centum:
Dein uſque altera mille, deinde centum,
Dein cum millia multa fecerimus,
Conturbabimus illa, ne ſciamus,
Aut ne quis malus inuidere poſſit,
Cum tantum ſciat eſſe baſiorum.

Viuamns.] *admonitu mortis, puellam ad fruendas ſecum uoluptates cohortatur. Eſt autem hoc argumentum poetis perfamiliare, Virgilius,*
Pone merum, & talos: pereat, qui craſtina curat.
Mors aurem uellens, uiuite, ait, uenio.
Tibullus,
Interea, dum fata ſinunt, iungamus amores:
Iam ueniet tenebris mors adoperta caput.

Pro-

Propertius,

Dum nos fata ſinunt, oculos ſatiemus amore.
Nox tibi longa uenit, nec reditura dies.

Martialis,

Viuamus: mortem fallere nemo poteſt. Idem,
Frange toros, pete uina, roſas cape, tingere nardo:
Ipſe iubet mortis te meminiſſe deus.

Actius Sincerus.

Ah genus imprudens hominū, quid gaudia differs?
Falle diem: medijs mors uenit atra iocis.

Horatius autem ea in re pæne immodicus eſt. ſed et ſcite admodum Bacchis Plautina hoc ipſo argumento ad ſenem utitur,

Non tibi uenit in mentem, amabo, ſi, dum uiuas, tibi benefacias, Iam pol id quidem eſſe haud perlonginquum? neque, ſi hoc hodie amiſeris, Poſt mortem id euenturum eſſe unquam? Porro hunc ſermonem inter pocula uſitatum fuiſſe, indicat Lucretius his uerſibus,

Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentque
Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis;
Ex animo ut dicant, breuis eſt hic fructus homullis.
Iam fuerit: neque poſt unquam reuocare licebit.

Viuamus.] *uiuere ſæpe dicunt poetæ pro eo, quod eſt, genialiter uiuere; et uitam eam demum uocant, quæ uoluptaria eſt. Martialis,*

Non eſt, crede mihi, ſapientis dicere, uiuam:
Sera nimis uita eſt craſtina: uiue hodie.

Idem,

Non

Non impudenter uita, quod reliquum eſt, petit,
Cum fama, quod ſatis eſt, habet.
Cæcilius Hymnide,
Sex mẽſes mihi ſati' ſunt uitæ: ſeptimũ Orco ſpõdeo.
Lucillius,
Viuite lurcones, comedones, uiuite uentres.
Varro περὶ φιλονεικίας,
Properate uiuere puerę, quas ſinit ætatula ludere, eſſe, amare, & Veneris tenere bigas. Soles occidere.] *argumentum a diſſimili. non ut Soli, ita & homini fas eſt, ubi ſemel occidit, in uitam redire. Lucretius, - nec quiſquam expergitus extat,*
Frigida quem ſemel eſt uitai pauſa ſecuta.
Lux,] *uita. Virgilius, - quæ lucis miſeris tam dira cupido? hinc carentes luce, & caſſos lumine pro mortuis poetæ dicunt: & lumina, aut lucem relinquere, mori. Virgilius,*
Quo magis inceptum peragat, lucemq. relinquat.
Ennius,
Poſtquam lumina ſis oculis bonus Ancu' reliquit. quẽ uerſum pæne totũ uſurpauit Lucretius inquiẽs,
Lumina ſic etiam ſolis bonus Ancu' reliquit.
Nonius, - ubi bipedes uolucres lino linquãt lumina.
Nox.) *mortem indicat, quam & Græci poetæ* νυκτὰ *interdum uocant, &* χάλκεον ὕπνον. *eſt enim, ut docent Homerus, & Virgilius, - conſanguineus Lethi Sopor. ſed & Orpheus ad Somnum,*
Αὐτοκασιγνητὸς γὰρ ἔφυς λήθης θανάτου τε.
Virgilius, Olli dura quies oculos & ferreus urget
Som-

Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.
Lucretius, - unus Homerus,
Sceptra potitus, eadem alijs ſopitu' quiete eſt.
Horatius, *Ergo Quinctilium perpetuus ſopor*
Vrget? *Propertius,*
Nox tibi longa uenit, nec reditura dies.
quæ omnia loquendi genera fluxere a falſa illa opinione, qua imbuti erant multorum animi, eadem os in cauſſa mortuos fore, qua dormientes ſumus. Lucretius,
Tu quidem ut es lecto ſopitus, ſic eris, æui
Quod ſupereſt, cunctis priuatu' doloribus ægris.
Anaxagoras dicebat, duarum rerum cogitatione poſſe nos intelligere, quales poſt mortem futuri eſſemus: ſomni, & eius temporis, quod noſtrum cuiuſque ortum anteceſſit. In diuinis quoque litteris (ſed lóge alia de cauſſa) mors ſæpe ſomni ac quietis nomine afficitur. unde & a noſtræ religionis hominibus ſepulcreta Græco uocabulo, quod a dormiendo inflexũ eſt, κοιμητήρια nominantur. Ne ſciamus, Aut ne quis malus) *putabatur enim faſcinatio eis rebus nocere non poſſe, quarum uel nomen, uel numerus ignoraretur. noſtrates quidem ruſtici, poma in nouellis arboribus creſcentia numerare, hodieq. religioni habent.*

AD FLAVIVM.

FLAVI *delicias tuas Catullo,*
Ni ſint illepidæ, atque inelegantes,

Velles

Velles dicere, nec tacere poſſes.
Verum neſcio quid febriculoſi
Scorti diligis: hoc pudet fateri.
Nam, te non uiduas iacere noctes,
Nequidquam tacitum cubile clamat,
Sertis, ac Syrio fragrans oliuo,
Puluinusq. peræque & hic, & illic
Attritus, tremuliq. quaſſa lecti
Argutatio, inambulatioque.
** Nam ni præualet iſta, nil taceres*
** Cur non tam latera exfututa pandas,*
Ni tu quid facias ineptiarum?
Quare quidquid habes boni, maliq́ue,
Dic nobis. uolo te, ac tuos amores
Ad cælum lepido uocare uerſu.

Flaui.] *ex eo quòd Flauius amores ſuos detegere nolebat, colligit eum laborare in uili aliqua morboſaq. meretrice: tamenq. ad id, quidquid eſt, libere detegendum inuitat.* Non uiduas,] *non expertes Venereorum luſuum. Ouidius,*

Cur ego tot uiduas exegi frigida noctes?

Veteres ſæpe nuptialibus uocabulis ad omne libidinis genus abutebantur. Martialis,

Nolito fronti credere: nupſit heri. Idem,
- ne Talaſſionem.
Indicas manibus libidinoſis:
Et fias ſine femina maritus. Plautus, - hæc quidem æcaſtor quotidie uiro Nubit, nupſitq. hodie, nubet mox noctu, nunquam ego hanc Viduam cubare

cubare ſiui. nam ſi hæc non nubat, lugubre Fame familia pereat. Demoſthenes quoque Aeſchinis matrem meretricem fuiſſe indicans, dicit eam ſolitam χρῆσθαι τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις. Nequidquam tacitum cubile clamat.] ὀξύμωρον, *quale illud Ciceronis in Verrem, ſi tacent, ſatis clamant. et in Catilinam, cum tacent, clamant. Fruſtra, inquit, cubile tuum tacitum eſt, utpote inanimum. Ipſum enim, quamuis tacitum, clamat, id eſt, multis indicijs patefacit, te non pernoctare ſolum. Quæ autem ea indicia ſint, ſtatim aperit.* Sertis, ac Syrio fragrãs oliuo.] *nam in hac quoque palæſtra luctaturi, prius odorato aliquo oleo corpora perungere ſolebant, ut hac ratione & libidinis excitaretur ardor, & teter ille ſudantium membrorum halitus depelleretur. Horatius,*

Quis multa gracilis te puer in roſa
Perfuſus liquidis urget odoribus,
Grato Pyrrha ſub antro? Syrio.] *E Syria præcipui odores afferebantur. infra,*
Fragrantem Aſſyrio uenit odore domum.
Tibullus,
Non ſoror Aſſyrios cineri quæ dedat odores.

Argutatio,] *creber ille ſuccuſſi & identidem uelut ingemiſcentis lectuli ſonus. nam argutare eſt tenui quodam ſono aurem ferire. Propertius,*
Illa mihi totis argutat noctibus ignes.
& ab eiuſmodi ſono argutam ilicem uocauit Maro, id eſt, ἡδὺ, καὶ λεπτόν τι ψιθυρίζουσαν. Nam, ni præ

ualet

ualet iſta.] *locum hunc integrum non eſſe conſtat, & uideo fuiſſe, qui ex ingenio emendare conati ſint: quos, quia neque quidquam adferunt magnopere probandum, & ualde ab uſitata ſcriptura recedunt, non ſequor. quid, ſi quis ex tribus uerſiculis faciat duos, hoc modo,*

Nam cur tam latera exfututa pandas,
Ni tu quid facias ineptiarum?

exhauſti enim nimia Venere, crebro, ut Plautino uerbo utar, pandiculari ſolent. in hoc autem libro tam multa impreſſa ſunt alienæ audaciæ ueſtigia, ut uerſus unus facile additus eſſe poſſit. quod tamen, ut in re dubia, propoſitum à me, non etiam affirmatum uelim. liber calamo exaratus, qui penes me eſt, habet, Nam in iſta pteualet nihil tacere. unde erant ex amicis meis, qui conijcerent legendũ, Nam iſta in parte ualet nihil tacere.

Latera.] *ea enim pars immoderato coitu inſigniter læditur. unde eſt illud in Priapeijs,*

Defecit latus, & periculoſam
Cum tuſſi miſer expuo ſaliuam. & alibi -uſque dum mihi Venus iocoſa molle ruperit latus. Martialis,

Tu tenebris gaudes: me ludere teſte lucerna,
Et iuuat admiſſa rumpere luce latus. Iuuenalis,
- nec queritur, quòd
Et lateri parcas, nec quantum iuſſit, anheles.

Ad cælum uocare.] *antiqua locutio. Cicero in ijs legibus, quas ipſe ſciſcit* II. *de legibus, Et ollos,*

quos endocælo merita uocauerint. ita enim & in quibuſdam libris legitur, & ego legendum puto.

AD LESBIAM.

QVAERIS, *quot mihi baſiationes*
Tuæ Lesbia ſint ſatis, ſuperq;?
Quàm magnus numerus Libyſſæ arenæ
Laſerpitiferis iacet Cyrenis,
Oraclum Iouis inter æſtuoſi,
Et Batti ueteris ſacrum ſepulcrum:
Aut quàm ſidera multa, cum tacet nox,
Furtiuos hominum uident amores,
Tàm te baſia multa baſiare,
Veſano ſatis & ſuper Catullo eſt:
Quæ nec pernumerare curioſi
Poſſint, nec mala faſcinare lingua.

Quæris.] *infinitatem quandam baſiorum a Leſbia petit.* Baſiationes.] *ſic infra oſculationem dixit. talia ſunt apud Plautum, amatio, tactio: apud Ciceronem debitio, aliaq. id genus.* Libyſſæ.] *talia ſunt illa Virgilij-uel qualis equos Threiſſa fatigat Harpalice.* &,
Inter quos Pheniſſa recens a uulnere Dido.
Idem etiam a nomine Libs, inflexit Libyſtida.
Horridus in iaculis, & pelle Libyſtidis urſæ.
Laſerpitiferis.] *Cyrenaicus ager herba Laſerpitio abundat: uide Plinium lib.* XIX. Iouis æſtuoſi,] *Ammonis, cuius templum æſtuoſis admodum arenoſiſq. extructum eſt locis. uide Lucanũ lib.*

lib. nono, Q. Curtium lib. IIII, *Herodotum lib.* II. Et Batti,] *qui Cyrenem condidit.* Cum tacet nox,] *unde & conticinium dicitur.* Furtiuos,] *occultos. furtum uocabant, quidquid occulte fieret. Tibullus,*

- Veneris per dulcia furta. Virgilius, - neque ego hanc abſcondere furto Speraui, ne finge, fugá. Idem, - hic furto feruidus inſtat: cum de cæde, & ſtrage nocturna loquatur. Vident.] *nam & cæli oculos pro ſideribus dicimus: unde eſt mellitiſſimũ illud Platonis poema, quo, cum puerum ſuum, cui nomen erat Stella, de nocte in cælum ſuſpicientem uideret, ipſe cælum fieri optat, ut pluribus eũ oculis obtueri queat. uerſus quoque, propter ſingularem ipſorum mollitiem, adſcribam.*

Ἀςέρας εἰσαθρεῖς Ἀςὴρ ἐμός. εἴθε γενοίμην
Οὐρανός, ὡς πολλοῖς ὄμμασιν εἰς σὲ βλέπω.

id eſt,

Stella meus, ſtella dum ſuſpicis, ipſe utinam ſim
Cælum, oculis ut te pluribus aſpiciam.

eleganter quoque Papinius, cum Achilles, puellæ in modum ornatus, noctu in agris Deidamiæ pudicitiam eriperet, ita iocundum ait fuiſſe hoc ſpectaculum ſideribus, ut etiam riſerint. - riſit chorus omnis ab alto
Aſtrorum, & teneræ rubuerunt cornua lunæ.

Curioſi.] *uerbum hoc fere ſemper in reprehenſione ponebant. Cicero. nam ut Terentianus Chremes non inhumanus, qui nouum uicinam non uult*

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique: ſic iſti curioſi, quos offendit noſter minime nobis iniocundus labor. Plautus Sticho,
Nam curioſus nemo eſt, quin ſit maleuolus.
Nec mala.] *de hoc aliquid ſupra tetigimus. Malam autem linguam eodem ſenſu dixit et Virgilius,*
- baccare frontem
Cingite, ne uati noceat mala lingua futuro. et hic noſter ſupra, Aut ne quis malus inuidere poſſit.

AD SE IPSVM.

M I S E R *Catulle deſinas ineptire,*
Et, quod uides perijſſe, perditum ducas.
Fulſere quondam candidi tibi ſoles;
Cum uentitabas, quò puella ducebat
Amata nobis, quantum amabitur nulla.
Ibi illa multa cum iocoſa fiebant,
Quæ tu uolebas, nec puella nolebat,
Fulſere uere candidi tibi ſoles.
Nunc iã illa non uult; tu quoque haud potes. quare
Nec, quæ fugit, ſectare; nec miſer uiue;
Sed obſtinata mente perfer, obdura.
Vale puella: iam Catullus obdurat:
Nec te requiret, nec rogabit inuitam.
At tu dolebis, cum rogaberis nulli.
Sceleſta te ne? quæ tibi manet uita?
Quis nunc te adibit? cui uideberis bella?
Quem nunc amabis? cuius eſſe diceris?
Quem baſiabis? cui labella mordebis?

At

At tu Catulle deſtinatus obdura.

Miſer Catulle.] *a Lesbia ſperni ſe uidens, ſe ipſum ad eam uiciſſim ſpernendam cohortatur.* Sceleſta, te ne? quæ tibi manet uita?] *habui puer librũ ueterem, in quo memini uerſum hunc ita ſcriptum eſſe,* Sceleſta, quæ nunc, quæ tibi manet uita? *neque tamen illam alteram ſcripturam improbandam puto.* Cui labella mordebis?] *in Venereis delicijs, illud quoque numeratur, labella inter baſiandum, teneris morſiunculis leniter ſtringere. itaque Flora meretrix, cui cum Cn. Pompeio ſtupri conſuetudo fuerat, ita eum commendabat, quòd nunquam ab eo potuiſſet non morſa diſcedere. Plutarchus.* φλῶραν δὲ τὴν ἑταίραν ἔφασαν, ἤδη πρεσβυτέραν οὖσαν, ἐπιεικῶς ἀεὶ μνημονεύειν τῆς γενομένης αὐτῇ πρὸς τὸν Πομπήιον ὁμιλίας, λέγουσαν, ὡς οὐκ ἦν, ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην, ἀδήκτως ἀπελθεῖν.

Plautus Pſeudolo,

Locu', ludus, ſermo ſuauis, ſauiatio,
Compreſſiones arctæ amantum compares,
Teneris labellis molles morſiunculæ,
Papillarum horridularũ oppreſſiunculæ. Horatius,
—ſiue puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.

AD VERANNIVM.

VERANNI, *omnibus e meis amicis*
Antiſtes mihi millibus trecentis,
Veniſti ne domum ad tuos penates?

Fratresq́. unanimos, tuamq́. matrem?
Veniſti? o mihi nuntij beati.
Viſam te incolumem, audiamq́. Iberum
Narrantem loca, facta, nationes,
Vt mos eſt tuus, applicansq́. collum
Iocundum os, oculosq́. ſuauiabor.
O quantum eſt hominum beatiorum,
Quid me lætius eſt, beatius ue?

Veranni.] *de Veranni ex Hiſpania reditu, & ſibi, & ipſi gratulatur.* Antiſtes,] *qui alios omnes antecedis. uidetur ductum a militia: ut ſit quaſi* προστάτης, *aut* πρωτοστάτης. Millibus trecentis,] *longiſſimo interuallo. et uenuſte: quaſi de itinere aliquo ſermo eſſet. Trecenta autem dicebant pro quálibet multis. Sic infra,*
Quare aut hendecaſyllabos trecentos Exſpecta. &.
Quos ſimul complexa tenet trecentos,
Applicansq́. collum,] *id eſt, collum ad te molliter plicans, & inflectens. Hunc geſtum ita expreſſit Horatius, Cum fragrantia detorquet ad oscula Ceruicem.* Suauiabor.] *mos antiquus fuit, qui hodieq́. in Italia uiget, abeuntes ac redeuntes amicos exoſculari. oculos autem præcipue petebant oſculo; quòd ij ſunt, ut ait Cicero, quaſi feneſtræ quædam animi: eosq́. (ait Plinius) cum oſculamur, animum ipſum uidemur attingere. Horatius:*
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab ultima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oſcula,

Quàm dulci Lamiæ. *Q. Cicero Tironi: Ego uos ad* III. *Kal. uidebo; tuosq́. oculos, etiam ſi te ueniens in medio foro uidero, diſſuauiabor.*

DE VARI SCORTO.

VARVS *me meus ad ſuos amores*
Viſum duxerat e foro otioſum,
Scortillum, ut mihi tum repente uiſum eſt,
Non ſane illepidum, nec inuenuſtum.
Huc ut uenimus, incidere nobis
Sermones uarij, in quibus, quid eſſet
Iam Bithynia, quo modo ſe haberet,
Et quanto mihi profuiſſet ære.
Reſpondi, id quod erat, nihil neque ipſi,
Nec prætoribus eſſe, nec cohorti,
Cur quiſquam caput unctius referret,
Præſertim quibus eſſet irrumator
Prætor, nec faceret pili cohortem.
At certe tamen, inquiunt, quod illic
Natum dicitur, ære comparaſti
Ad lecticam homines. ego, ut puellæ
Vnum me facerem beatiorum,
Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
Vt, prouincia quòd mala incidiſſet,
Non poſſem octo homines parare rectos.
At mi nullus erat neque hic, neque illic,
Fractum qui ueteris pedem grabati
In collo ſibi collocare poſſet.
Hic illa, ut decuit cinædiorem;

Quæſo, inquit, mihi mi Catulle paullum
Iſtos commodita: uolo ad Serapin
Ferri mane. Mane, inquio puellæ:
Iſtud, quod modo dixeram me habere,
Fugit me ratio. meus ſodalis
Cinna eſt Caius: is ſibi parauit.
Verum utrum illius, an mei, quid ad me?
Vtor tam bene, quàm mihi pararim.
Sed tu inſulſa, male, & moleſta uiuis,
Per quam non licet eſſe negligentem.

Varus.] *Quinctilium Varum Cremonenſem dicit: hominem belli, paciſq. artibus clariſſimum, qui poſtea in Germania cum tribus cæſus eſt.* Vt mihi tum repente uiſum eſt,] *quantum ego ex primo illo aſpectu iudicare potui.* Bithynia,] *ex qua ego haud ita pridem redieram, cum prætore Memmio illuc profectus.* Nec prætoribus.] *puto locum hunc non uacare mendo. neque enim plures prætores in unam prouinciam mittebantur. fortaſſe legendum ſit, quæſtionibus.* Cur quiſquam caput unctius referret,] *cur quiſquam, propter lucrum in prouincia factum, quidquam adijceret ad ſolitum homines odoratis unguentis caput perfundere ſolebant. Horatius: - coronatus niteuteis*
Malobathro Syrio capillos. *Martialis,*
Si ſapis, Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat. *Plautus Caſina,*
- unde hic, amabo, unguenta olent? St. oh, peri.
Manufeſto miſer teneor. ceſſo caput pallio obtergere?

Prætor,]

Prætor,] *C. Memmius Gemellus*. Quod illic Natum dicitur ære,] *pecunia, quam in prouincia quæſiiſſe diceris. Eadem autem figura dixit, æs natum, qua, parere pecuniam, aut parere diuitias, dicimus.* Homines,] *id eſt, ſeruos. ita enim non nunquam eos peculiariter nominabant: quodq. nos uulgari lingua utentes, huius aut illius hominem dicimus, cum ſeruum, aut certe famulum indicamus, id latine quoque probe admodum dicitur. Cicero, Hominem P. Quinctij deprehendis in publico: conaris abducere: non patitur Alphenus.* Beatiorum,] *diuitiorum. beatos enim uocabant, qui abundarent opibus. Plau. Pœnulo, Aurum in fortuna inuenitur: natura ingenium bonum. Bonam, ego, quàm beatã, me eſſe, nimio dici mauolo. ſic & Græci non nunquã homines copioſos* εὐδαίμονας *uocant. Euripides,*

Πλούτου δ' ἀποῤῥυέντος ἀσθενεῖς γάμοι.
Τὴν μὲν γὰρ εὐγένειαν αἰνοῦσι βροτοὶ,
Μᾶλλον δὲ κηδεύουσι τοῖς εὐδαίμοσι.

Non poſſem,] *ex pecunia, quam in prouincia collegiſſem.* Parare,] *emere. Cic. ad Att. Cogito trans Tiberim hortos aliquot parare. Atque inde intelligendum eſt illud Terentij, nõ ſatis a quoquam adhuc, quod ſciam, animaduerſum, Vah? quenquam ne hominem poſſe in animo inſtituere, aut Parare, quod ſit carius, quàm ipſe eſt ſibi? in adoptione enim, de qua ibi ſermo eſt, genus quoddam emptionis intercedebat. Inde &, reparare: quod eſt, nũmis ex uenditione conflatis aliquid aliud*

eme-

emere. Horatius, Vina Syra reparata merce. quo modo hoc uerbum ſæpe a iuriſconſultis accipi, primus docuit Fr. Duarenus lib. 1. anniuerſariarũ. Cinædiorem,] *molliorem, & improbiorem.* Serapin.] *hic Aegyptius deus etiam Romæ templum habebat. In quibuſdam eſt,* Ad Serapis: *quod non diſplicet: ita enim dicebant, ad Cereris, ad Dianæ, & ſimilia; cum ſubintelligerent, templum.* Mane. Mane.] *prius aduerbium eſt, poſterius uerbum. Eſt autem admodum iocunda* παρήχησις. Iſtud, quod modo dixeram,] *id eſt, quantum attinet ad iſtud, quod modo dixeram.* Fugit me ratio.] *hæc locutio eſt eius, qui aliud dixit, aliud dicere uoluit. Plautus Amphitruone,*

Mer. Amphitruonis te eſſe aiebas Soſiam. Sos. peccaueram. Nam Amphitruonis ſociũ næ me uolui eſſe dicere. Mer. Scibam equidem nullum eſſe nobis, niſi me, ſeruon Soſiam. Fugit te ratio. Sos. utinam iſtuc pugni feciſſent tui. Cinna.] *is eſt, qui Smyrnam, de qua infra agetur, nouem annis elaborauit. eundemq. puto eſſe, cuius epigrammata citantur a Nonio; quæ quidam apud Gellium, ut illepida, calumniatur.* Quàm mihi pararim.] *quàm ſi ipſe mea eos pecunia emerim.*

AD FVRIVM, ET AVRELIVM.

FVRI, *& Aureli, comites Catulli,*
Siue in extremos penetrarit Indos,
Littus ut longe reſonante Eoa

Tunditur

Tunditur unda,
Siue in Hircanos, Arabasq. mollcis,
Seu Sacas, ſagitiferosq. Parthos,
Siue qua ſeptemgeminus colorat
Aequora Nilus,
Siue trans altas gradietur Alpeis,
Cæſaris uiſens monimenta magni,
Gallicum Rhenum, horribiles, & ulti-
mosq. Britannos.
Omnia hæc, quæcunque feret uoluntas
Cælitum, tentare ſimul parati,
Pauca nuntiate meæ puellæ
Non bona dicta.
Cum ſuis uiuat, ualeatq. mœchis,
Quos ſimul complexa tenet trecentos,
Nullum amans uere, ſed identidem omnium
Ilia rumpens;
Nec meum reſpectet, ut ante, amorem,
Qui illius culpa cecidit, uelut prati
Vltimus flos, prætereunte poſtquam
Tactus aratro eſt.

Furi, & Aureli] *per Furium & Aurelium, quaſi nuncium remittit Lesbiæ.* Comites Catulli.] *ſignificat ſe ab eis ualde amari. eſt enim magni amoris indicium, uelle cum aliquo longum ac periculoſum iter ipſius cauſſa, ſuſcipere. Sic Horatius:*
Septimi Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra, &
Barbara Syrteis, ubi Maura ſemper

Aeſtuat

Aeſtuat unda.

Cum horum tamen utroque graues poſtea inimicitias geſſit, eosq. acerbiſſimis uerſibus inſectatus eſt, tum quòd ipſum mollem notaſſent: tum quòd puerũ ipſi carum Aurelius quidem tentaſſet, Furius uero etiam conſtupraſſet. In extremos Indos,] *in extremas Indiæ oras. Sic & apud Horatium,*

Impiger extremos curris mercator ad Indos.

Littus ut longe.] *ita eſt in libris Aldinis, melius, puto. quàm in alijs, Longe ubi littus: nam particula* Vt, *in epigrammate quoque ad Coloniam, eodem modo uſus eſt.* Longe reſonante,] πολυφλοίσβῳ. Sagittiferosq. Parthos.] *annotandus eſt choreus in ſecunda ſede Sapphici, ut & paulo poſt,*

Pauca nunciate meæ puellæ. & alibi,

Ocium Catulle tibi moleſtum eſt.

id ex poſterioribus ſolus, quod ſciam, imitari auſus eſt diuinus poeta, Michael Marullus. Sappho autẽ, quæ nomen huic generi uerſuum dedit, ſæpe admodum id fecerat. Septemgeminus,] *qui ſeptem oſtijs exit in mare. Virgilius,*

Et ſeptemgemini turbant trepida oſtia Nili.

Sic idem centumgeminum Briarea à centum manibus, & tergeminum canem, Cerberum dixit: Colorat,] *limo, cuius magnam copiam ſecum trahit.* Monimenta,] *trophæa.* Gallicum Rhenum.] *epitheton addit, ad diſcrimen Rheni Bononienſis.* Horribiles,] *hoſpitibus feros, ut eos Horatius*

ratius uocat. Vltimos autem, diuiſos toto orbe, ut Virgilius loquitur. infra quoque, ultimam Britanniam uocat. Horatius, Serues iturum Cæſarem in ultimos Orbis Britannos. Trecentos.] *hyperbole.* Velut prati Vltimus flos.] *ultimos prati flores uocamus, qui ſunt proxime uiam. ij autem fere aut uiatorum pedibus, aut curruum prætereuntium rotis obteri ſolent. Reſpicit autem Catullus ad uetus prouerbium, quo, cum aliquid plane periiſſe indicare uolebant, dicebant, Tam periiſſe, quàm extremam fabam. Vide Feſtum.*

IN ASINIVM.

MARRVCINE *Aſini manu ſiniſtra*
Non belle uteris in ioco, atque uino:
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc falſum eſſe putas? fugit te inepte.
Quamuis ſordida res, & inuenuſta eſt.
Non credis mihi? crede Polioni
Fratri, qui tua furta uel talento
Mutari uelit: eſt enim leporum
Diſertus puer, ac facetiarum.
Quare aut hendecaſyllabos trecentos
Expecta, aut mihi linteum remitte:
Quod me non mouet æſtimatione,
Verum eſt μνημόσυνον, *mei ſodalis.*
Nam ſudaria ſetaba ex Iberis
Miſerunt mihi muneri Fabullus,
Et uerannius. hæc amem, neceſſe eſt,

Vt

Vt Veranniolum meum, & Fabullum.

Marrucine Aſini.] *cum in ueteribus libris aperte legeretur,* Marrucine Aſini; *neſcio, qua ratione moti eruditi quidam, illius loco ſubſtituerunt,* Inter cenam Aſini; *ut ex Palladij interpretatione cognoſcitur; qui etiam hoc ipſum ſibi ualde placere ait. mihi quidem, ne quid diſſimulem, non placet, tum alijs de cauſſis, tum quia poeta ipſe indicat furta hæc non tam inter cenam fieri ſolita eſſe, quo tempore, uix eſt, ut quiſquam patiatur ſibi linteum ſuũ eripi, quàm peracta iam cena, cum, ſublatis epulis, iocari conuiuæ inter ſe, & maioribus poculis poſcere conſueuerant. id enim tempus non obſcure innuit, cum ait,* In ioco atque uino: *ut et infra,*

Reddens mutua per iocum atque uinum.

Marrucinos quidem populos Italiæ eſſe conſtat. itaque nihil uideo, cur ueterem ſcripturam mutare oporteat. non enim, ſi de hoc Aſinio, qui Marrucinus fuerit, nihil alibi proditum eſt, iccircò a ueterum librorum fide recedi par eſt. Salſum:] *urbanum.* Fugit te,] *erras.* Quamuis ſordida,] *id eſt, admodum ſordida. Sic Plautus Menæchmis,*

Solet iocari ſæpe mecum illo modo:

Quamuis ridiculus eſt, ubi uxor non adeſt: id eſt, nihil eo magis ridiculum ne optari quidem poteſt. Quo autem uitio notatur hic Aſinius, eodem Martialis Hermogenem quendam notat, de quo ita ſcribit,

Ad cenam Hermogenes mappam nõ attulit unquã:
A cena ſemper rettulit Hermogenes.

Mutari.] *id eſt, qui ait cupere ſe furta tua uel talento redimere. Mutare autem, pro eo quod eſt emere, aut uendere, antiqui ſæpe dicebant. Columella: Porcus lactens ære mutandus eſt. Idq. Græcorum exemplo, apud quos ſæpe hoc ipſo modo ponitur uerbum* ἀλλάττεσθαι. *eo autem id fit, quia antiquiſſima ratio contrahendi, ut Ariſtoteles, & iuriſconſulti docent, permutatio eſt. quin ipſum permutationis nomen commune eſt omnibus, ut prudentes loquuntur, contractibus. tantum enim ualet Latine permutatio, quantum Ariſtoteli* συνάλλαγμα. *ideoq. numeratur inter eos contractus, quibus proprium nomen inditum non eſt. Sed ijs de rebus a nobis & magis ſuo loco, & copioſius diſputatum eſt in commentarijs, quos in quinctum Ethicorum ſcripſimus.* Diſertus puer.] *in alijs, Diſertus pater. mihi, & ſi non ſum neſcius, patrem leporum ac facetiarum Latine admodum dici, & nomen, diſertus, cum generandi caſu, ita rarum eſſe, ut fortaſſe uix uſquam alibi legatur, tamen neſcio quo modo prius illud uenuſtius uidetur.* Sudaria ſetaba,] *Ex lino ſetabo, quod optimum in Hiſpania creſcit ad fluuium Tarraconem.*

AD FABVLLVM.

CENABIS *bene mi Fabulle apud me*
Paucis, ſi tibi dij fauent, diebus,
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cenam [redacted],

Et

Et uino, & ſale, & omnibus cachinnis.
Hæc ſi, inquam, attuleris Fabulle noſter,
Cenabis bene. nam tui Catulli
Plenus ſacculus eſt aranearum.
Sed contra accipies meros amores,
Seu quid ſuauius, elegantiusue eſt:
Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres, Cupidinesq.:
Quod tu cum olfacies, deos rogabis,
Totum ut te faciant Fabulle naſum.

Cenabis.] *Fabullum ad cenam inuitat, ea lege, ut Fabullus quidem cenam ſecum afferat, ipſe autem nihil ſuppeditet præter unguentum. Sciendum autem eſt, ueteres floribus redimitos, unguentisq. delibutos cenitaſſe, ubi ſe liberalius inuitare decreuerant: tum uoluptatis cauſſa, tum quòd crederent odoramentis ebrietatem impediri. Nonnunquam etiam, ut eſt apud Feſtum, auiculas quaſdam corollis ſuis alligabant; quarum & cantu aſſiduo, & crebris roſtri unguiumq. puncturis efficeretur, ne ipſi inter potandum obdormiſcerent. Horatius:*
Cur non ſub alta uel platano, uel hac
Pinu, iacentes ſic temere, & roſa
Canos odorati capillos
Potamus uncti? Idem:
Huc uina, & unguenta, & nimium breueis
Flores amœnæ ferre iube roſæ.
ceterum huiuſmodi conuiuatorem, qui unguentum modo præberet, alicubi irridet Martialis, hoc uerſu,

Vnguentum,

Vnguentum, fateor, bonum dediſti
Conuiuis here, ſed nihil ſcidiſti.
Res ſalſa eſt, bene olere, & eſurire.
Qui non cenat, & unguitur, Fabulle,
Hic uero mihi mortuus uidetur.

Paucis diebus.] *intra paucos dies. Hoc modo etiam Propertius locutus eſt,*
Tu quoties aliquid conabere, uita, memento
Venturum paucis me tibi luciferis.

Sale,] *facetijs*. Plenus ſacculus eſt aranearum,] *id eſt, pridem inanis eſt. Afranius apud Feſtum, Tam ne arcula tua plena eſt aranearum? Plautus Aulularia* - *an ne quis ædes auferat?*
Nam hic apud nos nihil eſt aliud quæſti furibus:
Ita inanijs ſunt oppletæ atque araneis.

Meros amores,] *ita lego, non, ut alij, meos amores: & de ipſo unguento hoc dictum accipio.*

AD C. LICINIVM CALVVM.

NI *te plus oculis amarem*
Iocundiſſime Calue, munere iſto
Odiſſem te odio Vatiniano.
Nam quid feci ego, quid ue ſum locutus,
Cur me tot male perderes poetis?
Iſti dij mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi miſit impiorum.
Quòd ſi, ut ſuſpicor, hoc nouum, ac repertum
Munus dat tibi Sylla litterator;
Non eſt mi male, ſed bene, ac beate,

Quòd non diſperunt tui labores.
Di magni horribilem, & ſacrum libellum,
Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum
Miſti, continuo ut die periret,
Saturnalibus, optimo dierum.
Non, non hoc tibi ſalſe ſic abibit.
Nam ſi luxerit, ad librariorum
Curram ſcrinia, Cæſios, Aquinos,
Suffenum, omnia colligam uenena,
Ac te his ſupplicijs remunerabor.
Vos hinc interea ualete, abite
Illuc, unde malum pedem attuliſtis,
Sæcli incommoda, peſſimi poetæ.

Ni te plus oculis.] *non eſt, cur ambigatur, ad poetam Caluum, an ad oratorem ſcriptum fuerit hoc carmen. idem enim C. Licinius Caluus C. Licinij Macri filius, & poeta, & orator clarus fuit: ex quo imperiti duos, unum poetam, & alterum oratorem, faciunt.* Odio Vatiniano.] *Macrobius lib. II. Lapidatus a populo Vatinius, cum gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut ædiles edicerent, ne quis in arenam, niſi pomum, miſiſſe uellet. forte ijs diebus Caſcellius iuriſconſultus, conſultus a quodam, num nux pinea pomum eſſet, ſi in Vatinium miſſurus es, inquit, pomum eſt. Cicero Interrogatione in Vatinium. Odio enim tui, in quo etſi omnes, propter tuum in me ſcelus, ſuperare debeo, tamen ab omntbus pene uincor, & c. Hinc intelligi poteſt, cur dicat poeta odium Vatinianum.*

eo

eo autem libentius id facit, quòd Vatinium Caluus ipſe acerbiſſimis orationibus inſectatus erat: qua de re infra quoque agetur. Munus;] fortaſſe, quòd ipſum in cauſſa aliqua defenderis. Sylla.] de Sylla grammatico nihil alibi legere memini: tantum reperio fuiſſe Cornelium quendam Epicadum, Syllæ libertum; qui, fieri poteſt, ut, cum ſibi de more patroni nomen aſſumpſiſſet, etiam ipſo eiuſdem cognomine a populo afficeretur. Litterator.] ita uocabant grammaticos, id eſt poetarum interpretes. Alij diſtinguebant ita, ut dicerent tantum intereſſe inter litteratum, & litteratorem, quantum inter grammaticum, & grammatiſtam. uide Suetoniũ in libello de claris grãmaticis. Non eſt mi male, ſed bene ac beate.] gaudeo enim, quòd labores tuos tam bellis muneribus penſari uideam. Ironia eſt. Sacrum.] Feſtus: homo ſacer is eſt, quem populus iudicauit ob maleficium: neque fas eſt eum immolari: ſed, qui occidit, parricidij non damnatur. nam lege tribunicia prima cauetur, ſi quis eum, qui plebiſcito ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit. ex quo quiuis homo malus atque improbus ſacer appellari ſolet. Afranius Fratribus,

- o ſacrum ſcurrá, & malum. Turpilius Demetrio,

Etiam me irrides peſſume, & ſacerrume? Plau. Pœnulo:

Venditq. has omneis, & nutricem, & uirgines,
Præſenti argento, homini (ſi modo læno eſt homo)
Quantum hominum terra ſuſtinet, ſacerrumo.

ſic igitur dicit ſacrum libellum, ut Virgilius ſacrá auri famem, &, - ſacras depellere tedas. Saturnalibus, optimo dierum.] *nullum enim alium diem ueteres tanta hilaritate celebrabant: is dies erat* XIV *kal. Ian. uide Macrobium.* Non, non hoc tibi.] *iocoſe ſe Caluo par pro pari redditurum, & uiciſſim quaſi ſtruem quandam peſſimorum poetarum ipſi miſſurum minatur.* Non non.] *eleganter geminata negatio. Sic Propertius,*

Non, non humani ſunt partus talia dona.

Interdum etiam aliquid interponebant. Cicero lib. X. *ad Atticum, Non ſunt ab obſequio noſtro, non: habent ſuas radices. ita enim erudite hunc locum emendat Manutius, qui etiam in eo explicando multa ſimilia exempla colligit.* Salſe,] *deriſor.* Sic,] *impune.* Nam ſi luxerit,] *id eſt, ubi primum dies apparere cœperit. Particula,* Si, *hoc loco non condɔionem, ſed tempus indicat. Sic Virgilius,*

Heu quantum inter ſe bellum, ſi lumina uitæ
Attigerint, quantas acies, ſtrageſq. ciebunt. Idem,
Præterea ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radijſq. retexerit orbem,
Prima citæ Teucris ponam certamina claſſis.

lucere autem ualet, diem eſſe. Cicero ad Att. Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere, certus competitor. Idem pro Sex. Roſcio, occiſus eſt a cena rediens, nondum lucebat, cum Ameriæ ſcitum

eſt. Pro Cluentio, ante noctem mortuus, & poſtridie, antequam luceret, combuſtus eſt. Plautus Milite,

Priuſquam lucet, aſſunt: rogitant, noctu an ſomnũ ceperim.

Non nunquam etiam dicebãt, lucet hoc, aut luceſcit hoc, cum uidelicet cælum, aut inane illud ſpatium intelligerent. Plautus Amphitruone,

Eamus Amphitruo. luceſcit hoc iam. Idem Curculione,

Quid tu, Venerin' peruigilare te uouiſti Phædro me?

Nã hoc quidem æpol haud multo poſt luce lucebit. Idem Milite, Vigila, expergiſcere, inquam: lucet hoc, inquam. Terentius Heauton timorumeno,

Luceſcit hoc iam: ceſſo pultare oſtium

Vicini, &c. Hunc autem poſtremum locum ita interpungendum eſſe, primus me, ante hoc biennium, admonuit uir omni elegantis doctrinæ genere politiſſimus, Adrianus Turnebus, regius Luteciæ Græcarum literarum profeſſor. Cæſios, Aquinos, Suffenum.] *de Cæſio nihil memini legere. Aquinum quidem M. Tullius in Tuſculanis nominat, ut poetã inſigniter malum. de Suffeno inferius agetur.*

AD AVRELIVM.

COMMENDO *tibi me, ac meos amores*
Aureli. ueniam peto pudentem;
Vt, ſi quidquam animo tuo cupiſti,

Quod caſtum expeteres, & integellum,
Conſerues puerum mihi pudice:
Non dico, a populo: nihil ueremur
Iſtos, qui in platea modo huc, modo illuc
In re prætereunt ſua occupati:
Verum a te metuo, tuoq. pæne,
Infeſto pueris bonis, malisque:
Quem tu, qua lubet, ut lubet, moueto
Quantum uis, ubi erit foris paratum.
Hunc unum excipio, ut puto, pudenter.
Quòd ſi te mala mens, furorq. uecors
In tantam impulerit ſceleſte culpam,
Vt noſtrum inſidijs caput laceſſas;
Ah tum te miſerum, maliq. fati,
Quem, attractis pedibus, patente porta,
Percurrent rhaphanique, mugilesque.

Commendo] *hunc puerum poſtea Aurelius corrũpere conatus eſt; unde graues inter eum, & Catullũ inimicitiæ extiterunt.* Occupati.] *otioſorum enim hominum hic morbus eſt.* Bonis, malisq.] *& formoſis, et deformibus.* Attractis pedibus,] *diductis, diuaricatis.* Patente porta,] τῷ πρώκτῳ. *Portam autem dicit, ut indicet pathicum fuiſſe Aurelium, &, ut Ariſtophanes loquitur,* εὐρύπρωκτον. *In Priapeijs, Iam primum ſtator hic libidinoſus,*
Alternis & eundo, & exeundo,
Porta te faciet patentiorem.

Percurrent rhaphaniq., mugilesq.] *alludit ad*

ad ſupplicium, quo olim Athenienſes afficiebant pauperes in adulterio deprehenſos. eis enim depilabant nates cinere calido, deinde etiam rhaphanos prægrandes in podicem immittebant. hanc pœnam uocabant παρατιλμὸν, καὶ ῥαφανίδωσιν. *Mugiles autem etiam interdum ad hanc adhiberi ſolitos, indicat Iuuenalis,- quoſdam mœchos & mugilis intrat. atque ita hunc locum recte ex interprete Ariſtophanis interpretatus eſt Parthenius.*

AD AVRELIVM, ET FVRIVM.

PAEDICABO *ego, & irrumabo*
Aureli pathice, & cinæde Furi;
Qui me ex uerſiculis meis putaſtis,
Quòd ſint molliculi, parum pudicum.
Nam caſtum eſſe decet pium poetam
Ipſum; uerſiculos nihil neceſſe eſt:
Qui tum denique habent ſalem, ac leporem,
Si ſint molliculi, ac parum pudici;
Et, quod pruriat, incitare poſſint,
Non dico pueris, ſed iјs piloſis,
Qui duro; nequeunt mouere lumbos.
Vos, qui millia multa baſiorum
Legiſtis, male me marem putaſtis.
Si cui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manusq́. ueſtras
Non horrebitis admouere nobis,
Pædicabo ego uos, & irrumabo.

Pædicabo.] *Furius & Aurelius de Catullo, tan-*

quam effeminato, & impudico, ob mollitiem carminum, ſenſerant. id nunc eis iraſcitur, negatq. poetarum mores e ſcriptis ſpectari oportere. eadem excuſatione utitur Ouidius,

Crede mihi, diſtant mores a carmine noſtri.
Vita uerecunda eſt, muſa iocoſa mihi. et Martialis,
Laſciua eſt nobis pagina, uita proba eſt.
& notum eſt illud in Voconium,
Laſciuus uerſu, mente pudicus eras.

Male marem.] *mollem & effeminatua. mares enim uocabant fortes. Horatius,*
Et maribus Curijs, & decantata Camillis.

AD COLONIAM.

O COLONIA, *quem cupis ponte ludere longo.*
En ſalire paratum habes; ſed uereris inepta
Crura ponticuli, ſub his totus irrediuiuus
Ne ſupinus eat, cauaq. in palude recumbat.
Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat,
In quo uel Saliſubſuli ſacra ſuſcipiuntor.
Munus hoc mihi maximi da Colonia riſus:
Quendam municipem meum de tuo uolo ponte
Ire præcipitem in lutum, per caputque, pedesque;
Verum totius ut lacus putidæque paludis
Liuidiſſima, maximeq. eſt profunda uorago.
Inſulſiſſimus eſt homo, nec ſapit pueri inſtar
Bimuli, tremula putris dormientis in ulna;
Cui cum ſit uiridiſſimo nupta flore puella,

Vt puella, tenellulo delicatior hœdo,
Aſſeruanda nigerrimis diligentius uuis;
Ludere hanc ſinit, ut lubet, nec pili facit uni,
Nec ſe ſubleuat ex ſua parte, ſed uelut alnus
*In foſſa * Ligeris iacet ſeparata ſecuri,*
Tantundem omnia ſentiens, quàm ſi nulla ſit uſquá.
Talis iſte meus ſtupor nil uidet, nihil audit,
Ipſe quis ſit, utrum ſit, an non ſit, id quoque neſcit.
Hunc ego uolo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote ſtolidum repente excitare ueternum,
Et ſupinum animum in graui derelinquere cœno,
Ferream ut ſoleam tenaci in uoragine mula.

O Colonia.] *de genere ipſo carminis ad finem diſputabimus: ualde enim inepta ſunt, quæ hoc loco a ceteris afferuntur. uunc quidem argumentum epigrammatis, quantum in nobis erit, coniectura comprehendere ſtudeamus. Coloniam (fortaſſe oppidum haud procul Verona, quod hodieq. nomen illud retinet) alloquitur: &, ut mihi uidetur, de duobus agit: quorum alterum ipſi Coloniæ ſubodioſum fuiſſe ſignificat, cum ait,* Quem cupis &c. *neque tamen ita infenſum, ut eum uellent ciues inſigniter lædere: idq. ex eo intelligitur, quòd uereri eos ait, ne ille, quiſquis erat, irrediuiuus in palude recumberet. atque eum quidem uidetur præſentem ſiſtere, quaſiq. obijcere, ut de ponte præceps agatur; cum ait,* En ſalire paratum habes. *Agi autem poſtea, non de eodem, ſed de alio quopiam, uel id ſatis argumento eſt, quod, quaſi nouam quandam*

narrationem

narrationem exorſus, ait, Quendam municipem meum &c. *abſurda enim plane fuerint hæc, ſi ad eum referantur, de quo paullo ante, & quaſi ipſi Coloniæ noto, dixerat,* Quem cupis; *& quaſi præſente,* En ſalire paratum habes. *agit igitur de alio quodam, eoq. Veronenſi: quem, cupere ſe ait, de ponte deturbari: idque, magni muneris loco, ſibi a Colonia concedi petit. quod certe non faceret, ſi de eo ageret, quem ipſa ſuapte ſponte Colonia, ut initio dictum eſt, deijcere cupiebat.* Ludere] *ita eſt in quibuſdã libris: egoq. ita malo, quàm, ut in alijs,* Ledere. *ludibrij enim potius, quàm atrocis contumeliæ cauſſa, comparatum hoc fuiſſe, indicant illa, ſalire; &; ſed uereris inepta; &, Munus hoc mihi maximi da Colonia riſus.* Crura] *Sublicas dicit, ſiue columellas ligneas, quibus pons fulciebatur.* Ponticuli] *quo modo ponticulum uocat, quem antea pontem longum dixerat? an, quòd parum latus eſſet, an quòd infirmus?* Totus irrediuiuus,] *ita ut extrahi poſtea non queat.* Sic tibi.] *eiuſmodi obſecrationibus uti ſolemus, ubi aliquid petituri ſumus.* Ex tua libidine,] *arbitratu tuo.* In quo uel Saliſubſuli.] *ita latus, firmuſque, ut etiam poſſit Martis ſacra peragentes ſalios ſuſtinere. Saliſubſulum uocat Martem Pacuuius,*

Pro imperio ſic Saliſubſulus uoſtro excubet.

Municipem meum,] *Veronenſem.* Vt,] *qua parte.* Vt puella] *delicatior tenello hœdo: quantum*

quantum tanta teneritas poteſt in puellam conuenire. Significat enim ita delicatam eſſe, ut tamen ſit in ea roboris ad rem gerendam, quantum in puella eſt ſatis. Nec ſe ſubleuat ex ſua parte,] *aſſentior ijs, qui hoc ad Venereos luſus referendum putant.* In foſſa Ligeris.] *foſſam uocare uidetur ipſum alueum fluminis. Ligeris autem, fluuius Galliæ. Alij legunt, In foſſa Liguri, aut Liguris. amplius igitur quærendum eſt.* Separata,] *Exciſa. Politianus legebat, expernata, aut, quod magis ſuſpicor, ſuppernata: ut eſſet metaphora ducta ab ijs, quibus, in morem pernarum ſuillarum, femina exciſa ſunt. Marullus autem, qui, quaſi dedita opera, omnes Politiani emendationes irridebat, hanc exagitauit hoc epigrammate,*

Quid ſeparatam, inſane, ſupernas, rogo,
Alnum Catulli nobilem?
Plebi otioſæ ſcilicet riſum parans,
Oblitus, ut ſoles, pedis.

non putauit igitur Marullus, in hoc uerſu, quarto loco ſpondæum recipi poſſe: in quo falſus eſt, ut infra docebimus. uſitatam tamen lectionem ſequendá puto. Si pote ſtolidum.] *recte emendauit Victorius hunc locum, cum antea legeretur, Si poteſt olidum: magnumq. putarent feciſſe ſe, qui cauſſas exquirebant, cur Catullus olidum ueternum nominaſſet.* Supinum animum,] *ſtuporem illum, torporemq. animi.*

Nunc, uti recepimus, de genere ipſo carminis diſſeremus.

ſeremus. Eſt igitur genus quoddam hexametri, ex heroico effictum: ſed molle, eneruatumque, deſcribendisq. rebus tantum ludicris, non etiam ſerijs & grauibus aptum. Priapeium Cenſorinus uocat: ponitq. hoc exemplum,

Hunc lucum tibi dedico, conſecroq. Priape.

& addit, tertium pedem pro dactylo creticum eſſe debere: alioqui enim hexametrum heroicum fore. Quod tamen non perpetuo uerum eſt. Diomedis uocat Angelicum, a Terpſichoro repertum, additque exemplum,

Incidi patulum in ſpecum, procumbente Priapo.

Terentianus autem Maurus, qui aſperitatem grammatiearum præceptionum inuſitata quadam numerorum ſuauitate condiuit, ita de hoc genere uerſus diſputat.

Hexametrum pedibus cernes conſtare receptis,
Qui tamen heroum factis indignus habetur.
Nanque tome media eſt uerſu non apta ſeuero:
Fitq. ſoluta magis, quoties ſpondæus ineſt pes
Tertius & quartus. non hunc * incolumem ergo,
Sed de commatibus tradunt conſtare duobus.
Ipſe enim ſonus indicat eſſe hoc luſibus aptum.
Et ferme modus hic datur a pleriſque Priapo,
Inter quos cecinit quoque carmen tale Catullus.
Hunc lucum tibi dedico, conſecroq. Priape,
* Qua domus tua Lampſaci eſt, * quaq. Priape.
Nam te præcipue in ſuis urbibus colit ora
Helleſpontia, ceteris oſtrioſior oris.

Et

Et ſimiles plures ſic conſcripſiſſe Catullum
Scimus.

hæc uerba optimi ac feſtiuiſſimi grammatici appoſuimus, ut ex eis intelligeretur, quanta eſſet huius uerſus cum heroico affinitas: tanta ea quidem, ut Virgilius quoque in hoc genus interdum incidat, nō in Bucolicis modo,

Quod nunquam ueriti ſumus, ut poſſeſſor agelli;

aut Georgicis,

Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?

ſed in ea etiam, quæ una Græciæ faſtum retundit, Æneide,

Troas, relliquias Danaum, atque immitis Achilli.

Vt tamen uerſus hic inſigni aliqua nota ab heroico diſtingueretur; receptum eſt, ut, primo quartoq. loco, pro ſpondæo choreus, iambus ue; tertio, creticus pro dactylo poneretur. Quoniam autem Terentianus admonet, hortorum deo ceciniſſe Catullum huius generis uerſus: extantq. inter Virgilianos luſus non nulli, quos eruditi homines Catullo tribuunt, & nos quoque nunquam aliter credidimus, adſcribemus eos, tum ut, quaſi poſtliminio, ad auctorem redeant ſuum; tum ut curſim a nobis non nulla in eis, quæ ceteros fugere, annotentur.

PRIAPVS.

HVNC *ego iuuenes locum, uillulamq. paluſtrem,*
Tectam uimine iunceo, caricisq. maniplis,
Quercus arida, ruſtica conformata ſecuri

Nutriui: magis, & magis ut beata quotanis.
Huius nam domini colunt me, deumq. ſalutant,
Pauperis tuguri pater, filiusq. ✱
Alter aſſidua colens diligentia, ut herba
Dumoſa, aſperaq. a meo ſit remota ſacello;
Alter parua ferens manu ſemper munera larga.
Florido mihi ponitur picta uere corolla
Primitu, & tenera uirens ſpica mollis ariſta:
Luteæ uiolæ mihi, luteumq. papauer,
Pallentesq. cucurbitæ, & ſuaue olentia mala,
Vua pampinea rubens educata ſub umbra.
Sanguine hanc etiam mihi (ſed tacebitis) aram
Barbatus linit hirculus, cornipesq. capella.
Pro queis omnia honoribus hæc neceſſe Priapo
Præſtare, & domini hortulum, uineamq. tueri.
Quare hinc ò pueri malas abſtinete rapinas.
Vicinus prope diues eſt, negligensq. Priapus.
Inde ſumite. ſemita hæc deinde uos feret ipſa.

Hunc ego] *putabatur hic deus, quibus in agris ſtatueretur, coleretur que, eis fœcunditatem afferre. Hoc igitur ſe facere prædicat, additq. cauſſam, nempe quòd ab agelli dominis diligenter ac religioſe colatur. Ad poſtremum admonet pueros, ne quid ex eo agro furenttur, cui ſit & dominus pauper, & ipſe diligens additus cuſtos: indicatq. eis agrum uicinum, unde commodius eripere aliquid poſſint; quòd & dominum diuitem habeat, & negligentem Priapum. Porro Priapum Orpheus deorum antiquiſſimum eſſe dicit: uideturq. eundem cum Sole, ac Bac*

cho

cho facere. Dictus eſt autem πρίηπος uel quaſi βριήπυος, id eſt, clamoſus, propter clamores, qui in Bacchi ſacris excitabantur, uel quaſi προϊέμενος τὸ σπέρμα, ut annotat interpres Theocriti. Magis, & magis ut beata quotannis,] ita ut aſſidue poſterior annus prioris fertilitatem uinceret. Primitu.] antiquum aduerbium, quale apud Plautum, ſimitu. Qui autem uocem hanc, ut inſolentem, aſpernati, eius loco ſubſtituerunt, Primitiæ, deprauarunt, uerſum. Sanguine hanc, &c. aram.] in alijs, Sanguinea arma, contra metri legem. Hunc autem locum ex ingenio emendauimus: neque ſane dubitauimus, quin omnes intelligentes homines nobis ſint aſſenſuri. Sic et Græci αἱμάσσειν βωμοὺς dicunt ἀντὶ τοῦ ἱεροποιεῖν. Sed tacebitis.] hoc inſerit, quia, legibus XII, ſacra facere peregrinis dijs, niſi qui publice aſciti eſſent, non licebat. Hæc neceſſe] in alijs, hoc neceſſe: contra grammatices regulas. Addemus & aliud eiuſdem argumenti: quod ipſum quoque Catulli eſſe, eruditis hominibus ita iudicantibus aſſentimur.

PRIAPVS.

EGO hæc, ego arte fabricata ruſtica,
Ego arida, o uiator, ecce populus
Agellulum hunc, ſiniſtra, tute quem uides,
Tuor, malasq. furis arceo manus.
Mihi corolla picta uere ponitur:
Mihi rubens ariſta ſole feruido:

Mihi

Mihi uirente dulcis uua pampino:
Mihi glauca duro oliua frigore.
Meis capella delicata paſcuis
In urbem adulta lacte portat ubera:
Meiſq. pinguis agnus ex ouilibus
Grauem domum remittit ære dexteram.
Tenerque, matre mugiente, uaccula
Deum profundit ante templa ſanguinem.
Proin' uiator hunc deum uereberis,
Manumq. ſeorſum habebis. hoc tibi expedit.
Parata nanque crux, ſine arte mentula.
Velim pol, inquis. at pol ecce, uillicus
Venit; ualente cui reuulſa brachio
Fit iſta mentula, apta claua dexteræ.

Siniſtra,] *e regione agelli ad ſiniſtrá ſita.* Tuor.] *antique, pro tueor.* Malas manus.] *ſic Tibullus,*

Quid fraudare iuuat uitem creſcentibus uuis,
Et modo nata mala uellere poma manu?

Mihiq. glauca.] *in alijs, Mihi glauca dura cocta oliua frigore. in Aldinis, Mihi glauca duro cocta oliua frigore. in quibuſdam ueteribus, Mihi glauca duro oliua frigore. unde apparet uocem, cocta, additam ab aliquo, qui uerſum mutilum perficere uellet. ſed, cum e meris iambis carmen hoc ſit, præſtare opinor, ut legamus, Mihiq. glauca, & illud, cocta, repudiemus.* Adulta,] *diſtenta.* Agnus ex ouilibus.] *Virgilius, - ab ouilibus imbuet agnus.* Grauem domum remittit ære dexteram.] *Virgilius, Non unquam grauis ære domum mihi dextra*

dextra redibat. Tenerque.] *ita legendum, non, ut in alijs, Teneraque. carmen enim, ut ante dixi, eſt ex ſolis iambis. Neque eſt, quod cuiquam perturturbata generibus uideri debeat oratio, qui meminerit, unum ouem, non unam ouem, ueteres protuliſſe. Præterea nomina, quæ er ſyllaba finiuntur, ueteribus, maximam partem, communia fuerunt. non ea tantum, quæ generibus uariari non poſſunt, uber, celer, & ſimilia, ſed alia quoque. pauperem feminam dicimus, cum tamen pauperam dicere liceat. Terentius,*

Quæ ſeſe inhoneſte optauit parere hic ditias
Potius, quàm in patria honeſte paupera uiuere.

ita enim locus ille legendus eſt, ex ueteribus libris, & ex Priſciano. Cato II. *originum, Itaque res uber fuit, antequam uaſtaſſent regiones. Næuius de bello Punico, Fames acer augeſcit hoſtibus. Ennius, aeſtatem autumnus ſequitur, poſt acer hiems hunc. at utrobique acris dici poterat. Pueram non nunquam dicebant. Liuius Odyſſea,*

Mea puera, quid uerbi ex tuo ore profluit?

quo uerſu interpretatus eſt illum Homericum,

Τέκνον ἐμὸν, ποιόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;

At puerum tamen utroque genere efferebant. Næuius ſecundo belli Punici,

Prima incedit Cereris Proſerpina puer.

Seorſum habebis,] *continebis, ne quid præripias. In* ſcorſum *autem eſt ſynæreſis, qualis in illo Virgilij,*

Vna eademq. uia ſanguisq. animúsq. ſequuntur.
& in illo Propertij,
Eoſdem habuit ſecum, quibus eſt elata, capillos.
Sine arte mentula.] *in ueteribus*, Parata nanque crux * arte mentula. *itaque alij fecerunt, Parata nanque crux & arte mentula: in quo illud, &, redundare, nemo non uidet: alij, Parata nanque crux eſt arte mentula: ſed hos ipſa uerſus ratio coarguit. nos, quod repoſuimus, uerum eſſe arbitramur.* At pol] *repetitio eiuſdem uerbi ualde irriſioni conueniens. Eſt autem iocus elegans, ſed obſcenus. cum enim diceret uiator, ſe nihil metuere, aut appetere etiam uſitatum illud ſupplicium; illudens deus, longe alio eum, quàm putabat, modo acceptum iri reſpondet.*

AD AVRELIVM.

AVRELI *pater eſuritionum,*
Non harum modo, ſed quot aut fuerunt
Aut ſunt, aut alijs erunt in annis,
Prædicare cupis meos amores,
Nec clam: nam ſimul & iocaris una,
Hæres ad latus; omnia experiris,
Fruſtra: nam inſidias mihi inſtruentem
Tangam te prius irrumatione.
Atqui, ſi id faceres ſatur, tacerem:
Nunc ipſum id doleo, quòd eſurire
Næ meus puer, & ſitire diſcet.
Quare deſine, dum licet pudico;

Ne finem facias, ſed irrumatus.

Aureli.] *iraſcitur Aurelio, quòd puerum, quem, ut ex ſuperioribus intelligitur, ipſe eius fidei commiſerat, corrumpere moliatur.* Pater eſuritionum.] *ſignificat eum ſordide & tenuiter conuiuari, ita ut cenæ ipſius non cenæ uocandæ ſint, ſed eſuritiones. Cenæ patrem uocabant* τὸν ἑςιάτορα, *quē etiam Cicero dominum epuli uocat. Horatius,*

In primis Lucanus aper leni fuit auſtro
Captus, ut aiebat cenæ pater.

Nonius eum & dominum conuiuij, & dominum, ſine ulla additione, uocari ſolitum admonet. Non harum modo.] *hæc gradatio familiaris eſt huic poetæ. Sic infra,*

O, qui floſculus es Iuuentiorum,
Non horum modo, ſed quot aut fuerunt,
Aut poſthac alijs erunt in annis. &,
Diſertiſſime Romuli nepotum,
Quot ſunt, quotq. fuere, Marce Tulli,
Quotq. poſt alijs erunt in annis.

Experiris.] *in antiquis codicibus* Experibis, *quod non temere reijciendum eſt. ita enim multa ueteres dixere agendi uoce, quæ nunc tantum ea, quæ patiendi eſt, efferuntur: & contra. Quin hoc quoque ipſo alicubi utitur Plautus.* Tangam te prius.] *eſt genus figuræ, quod Græci* μείωσιν, *Latini imminutionem aut extenuationem uocant. eo qui uti uolunt, ubi quis alium percuſſerit pupugerit ue, aut inſigniter etiá læſerit, tetigiſſe dicunt. ea cauſſa*

eſt, cur nonnunquam ipſum tangendi uerbum idem ualeat, quod percutere, pungere, lædere. Terentius Eunucho, Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio. id eſt, acerbo aculeatoq́. dicto quaſi pupugerim. Propertius,

Quem tetigit iactu certus ad oſſa deus.

Vbi etiam uidetur ducta tralatio à ſagittarijs, qui tangere dicuntur, ὅταν τοῦ σκοποῦ ἐπιτυγχάνωσι. Plautus Pſeudolo,

Si neminem alium potero, tuum tangam patrem.

id eſt, eum multabo hoc damno, emungam eum hac pecunia. idem Pœnulo,

Quia cernit amare, hominem uolt leno tangere.

Catullus ſupra, — uelut prati

Vltimus flos, prætereunte poſtquam

Tactus aratro eſt. Græci quoque ἁψάμενον γυναικὸς dicunt eum, qui mulierem quampiam depereat, quo modo et Latini dicunt amore percuſſum. Virg.

Quarum ſacra fero ingenti percuſſus amore. Lucretius,

Percuſſit thyrſo laudis ſpes magna meum cor.

Si id faceres ſatur.] *ſic Martialis,*

Denique pædica Mamuriane ſatur.

etenim, cum ſaturi, & delicijs affluentes homines iſta conquirunt, minus mirum eſt: at, ſi idem faciant inopes, & famelici, id uero indomitæ libidinis ſignum eſt. Dum licet pudico.] *impudicos uocabant, qui parte aliqua corporis ſui alienam libidinem excepiſſent: pudicos, qui nihil tale perpeſ-*

ſi eſſent .. in Priapeijs,
Prædictum tibi ne negare poſſis,
Si fur ueneris, impudicus ibis. Plautus Amphitr.
Ego tibi iſtam hodie ſceleſte comprimam linguam.
s. haud potes Bene pudiceq. aſſeruatur.
Et pudicas uirgines uocabant, quarum nemo pudicitiam delibaſſet. Plautus Curculione,
– iam ne ea fert iugum?
Tam a me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit. et paullo poſt,
At ila eſt pudica, neqne dum cubitat cum uiris.

AD VARVM.

SVFFENVS *iſte Vare, quem probe noſti,*
Homo eſt uenuſtus, & dicax, & urbanus,
Idemq. longe plurimos facit uerſus.
Puto eſſe ego illi millia aut decem, aut plura
Perſcripta, nec ſic; ut fit, in palimpſeſto
Relata; chartæ regiæ, noui libri,
Noui umbilici, lora rubra, membrana
Deſecta, plumbo, & pumice omnia æquata.
Hæc cum legas, tum bellus ille, & urbanus
Suffenus, unus caprimulgus, aut foſſor
Rurſus uidetur: tantum abhorret, ac nutat.
Hoc quid putemus eſſe? qui modo ſcurra,
Aut ſi quid hac re tritius uidebatur,
Idem infaceto eſt infacetior rure,
Simul poemata attigit; neque idem unquam
Aeque eſt beatus, ac poema cum ſcribit:

Tam gaudet in ſe, tamq. ſe ipſe miratur.
Nimirum idem omnes fallimur; neque eſt quiſquã,
Quem non in aliqua re uidere Suffenum
Poſſis. ſuus cuique attributus eſt error:
Sed non uidemus, manticæ quod in tergo eſt,

Suffenus.] *uereor, ne Fufenum hoc loco, non Suffenum, legere oporteat. ſic enim & apud Liuium pro Fufetio uulgo legitur Suffetius.* Vrbanus.] *urbani non nunquam dicuntur, qui doctis dictis uictum aucupantur, quos & ab aſſectandis diuitibus ſcurras uocabant. itaque urbani nomen ſæpe idem, quod ridiculum, ualet. Horat.*

Menius, ut rebus maternis atque paternis
Fortiter abſumptis, urbanus cœpit haberi,
Scurra uagus, non qui certum præſepe teneret.

Plautus Trinummo,

Nihil eſt profecto ſtultius, nec ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,
Quam urbani aſſidui ciues, quos ſcurras uocant.

Cicero in Bruto. Tu elegans, tu ſolus urbanus. Idemq. lõge plurimos facit uerſus.] *propria, ac pæne perpetua malorum poetarum nota.* Sic,] *gligenter.* Vt fit,] *ut fieri ſolet.* In palimpſeſto,] *in charta deleticia, id eſt, ex qua deletum eſt aliquid, ut aliud denuo ſcriberetur. Cicero Trebatio, Nam quod in palimpſeſto; laudo equidem parſimoniam: ſed miror, quid in illa chartula fuerit, quod delere malueris: niſi forte tuas formulas.*

non

non enim puto te meas epiſtolas delere, ut reponas tuas. Locus autem ille Ciceronis in uulgaribus libris, uocularum aliquot interpoſitu, deprauatus eſt. Hæc cum legas] *ubi carmina illa tam diligenter, tamq. eleganter ornata legere incipias.* Tum bellus ille, & urbanus Suffenus,] *tum Suffenus ille, qui antea tam bellus, tamq. urbanus uidebàtur.* Vnus caprimulgus, aut foſſor Rurſus uidetur.] *ita inelegantes, & illepidos uerſus facit.* Aut ſi quid hac re.] *facete adhiberet rei nomen, quaſi ſcurras hominum nomine ſatis dignos non putet. Sic Cicero Verrem, importunum animal uocat.* Tritius.] *inſalſe legunt alij, triſtius. in quo riſi equidem non mediocriter & Parthenium, & Guarinum: qui cum uiderent in ſcurras, homines ad riſum factos, nullo modo triſtitiam conuenire; triſtesq. homines uulgari Italorum lingua uocari ſcirent homines nequam, ac nullius bonæ frugi; hoc loco, triſtius, idem, quod peius, ualere dixerunt. Tritius, legendum eſt. ſcurrarum enim eſt, tritos eſſe atque exercitatos in omni genere rerum agendarum, omninoq. minime fatuos, ut qui & ſibi ex aliena fatuitate uictum colligant, & omnibus ſe omnium negotijs immiſceant: ut præclare deſcribit Plautus eo ipſo, quem paullo ante citauimus, loco.* Neque idem unquam.] *beati ſunt, qui ſuo contenti ſunt. Quod igitur ait, nunquam æque eſſe beatum Suffenum, atque cum uerſus facit, ſignificat uidelicet, eum nunquam*

ſibi magis placere, nunquam ſibi magis ſatisfacere. Porro cum omnibus in rebus uerum illud eſt, ſuum cuique opus placere; tum nuſquam uerius, quàm in ratione ſcribendorum carminum. id & hoc tempore experimur; quo ſe homines ita imperiti, ut in ipſa ſyllabarum ratione ſæpe peccent, non poetas modo tamen, ſed etiam illuſtres poetas inſcribere audent: & celeberrimi olim ſcriptores memoriæ prodiderunt. nam & apud Platonem Socrates, cum admirari ſe dixiſſet, quòd Cephalus, qui opes ſuo ipſe ſibi labore pepererat, immodice eas tamẽ nõ amaret, hac comparatione uſus eſt, ὥσπερ γὰρ οἱ ποιηταὶ τὰ αὑτῶν ποιήματα, καὶ οἱ πατέρες τοὺς παῖδας ἀγαπῶσι, ταύτῃ τὲ δὴ καὶ οἱ χρηματισάμενοι περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσιν, ὡς ἔργον ἑαυτῶν: *quem locum Ariſtoteles in quartum de moribus ad Nicomachum tranſtulit: qui cum dixiſſet eo propenſiores eſſe ad liberalitatem eos, qui opes a parentibus accepiſſent, quá qui eas induſtria quæſiſſent ſua, quòd illi inopiá nunquá experti eſſent; addit ſtatim aliam cauſſam, inquiens,* καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ ἔργα αὑτῶν, ὥσπερ οἱ γονεῖς, καὶ οἱ ποιηταὶ. *idemq́. hoc etiam apertius ponit nono eorundem librorum, his uerbis,* πᾶς γὰρ τὸ οἰκεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον, ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου ἐμψύχου γενομένου. μάλιστα δ᾽ ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμβαίνει. ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργοντες, ὥσπερ τέκνα. *ſed & M. Tullius Tuſculanarum diſputationum libro quinto, cum de Dionyſio tyranno loqueretur, Muſicorum*

rum uero, inquit, perſtudioſum acceperimus; poetam etiam tragicum, quàm bonum, nihil ad rem. in hoc enim genere neſcio quo pacto magis, quàm in alijs, ſuum cuique pulchrum eſt. Adhuc neminem cognoui poetam (& mihi fuit cum Aquino amicitia) qui ſibi non optimus uideretur. Sic ſe res habet: te tua, me delectant mea. & libro ſecundo ad Q. fratrem. Non mehercule quiſquam μουσοπάτακτος libentius ſua recentia poemata legit, quàm ego te audio. Nimirum idem omnes fallimur.] *grauis ſententia, & ab optimis quibuſque auctoribus maximopere celebrata.* Idem fallimur.] *eadem in re fallimur. Horatius, Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius.* Suffenum,] *Suffeni ſimilem, ad ſua uitia conniuentem, nimium amantem ſui. Quo modo autem quiſque ſe ipſum amare debeat, præclare diſputat Ariſtoteles libro nono de moribus.* Sed non uidemus.] *reſpicit ad fabulam Aeſopicam, quæ his uerbis apud Stobæum explicata legitur,* Αἴσωπος ἔφη, δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν: καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ οὐδὲ καθορῶμεν αὐτά.

AD FVRIVM.

FVRI, *cui neque ſeruus eſt, neque arca,*
Nec cimex, nec araneus, nec ignis,
Verum eſt & pater, & nouerca, quorum

Dentes

Dentes uel ſilicem comeſſe poſſunt,
Eſt pulchre tibi cum tuo parente,
Et cum coniuge lignea parentis.
Nec mirum. bene nam ualetis omnes:
Pulchre concoquitis: nihil timetis,
Non incendia, non graues ruinas,
Non facta impia, non dolos ueneni,
Non caſus alios periculorum.
Atqui corpora ſicciora cornu,
Aut ſi quid magis aridum eſt, habetis,
Sole, & frigore, & eſuritione.
Quare non tibi ſit bene, ac beate?
A te ſudor abeſt, abeſt ſaliua,
Muccuſque, & mala pituita naſi.
Hanc ad munditiem adde mundiorem,
Quòd culus tibi purior ſalillo eſt;
Nec toto decies cacas in anno:
Atque id durius eſt faba, & lapillis:
Quod tu ſi manibus teras, fricesque,
Non unquam digitum inquinare poſſis.
Hæc tu commoda tam beata Furi
Noli ſpernere, nec putare parui;
Et ſeſtertia, quæ ſoles, precari
Centum, deſine: nam ſat es beatus.

Furi, cui neque.] *iratus Furio Piſaurenſi, quòd is Iuuentio puero, quem ipſe diligebat, ſtuprum obtuliſſet, paupertatem illius ſalſiſſimo iocundiſſimoque uerſu inſectatur.* Neque ſeruus.] *talem quempiã deſcribit Lucillius bis uerſibus, qui ſunt apud Noniũ,*

Cui

Cui neque iumentum eſt, nec ſeruus, nec comes ullus.
Bulgam, & quidquid habet nummorum, ſecum habet ipſe:
Cum bulga cenat, dormit, lauit: omnis in una
Spes hominis bulga: hac deuincta eſt cetera uita.

Nec cimex, nec araneus.] *facete, ut omnia deeſſe dicat, ea quoque deeſſe dicit, quæ uſum nullum habent, quæq. non habere potius quilibet, quàm habere, præoptet ſibi.* Nec ignis.] *ſummam paupertatem notat. quippe & Tibullus, cum paupertatem a ſe non deprecetur, hanc tamen exceptionẽ adhibet, ut ſibi focus perpetuo luceat.*

Me, inquit, mea paupertas uitæ traducat inerti;
Dum meus aſſiduo luceat igne focus.

In ædibus quoque ſenis illius Plautini, qui in ſummis opibus ſumma inopia laborabat, tamen ignis fuiſſe dicitur, ſed quem ipſe abiens extingui imperat. et uero quoniam locus ipſe Plauti, ubi hoc agitur, deprauatus eſt, neque adhuc a quoquam, quod ſciam, animaduerſus; dabunt mihi, opinor, lectores hanc ueniam, ut, paulliſper digrediens a re propoſita, auctori optimo opis aliquid afferam. locus igitur in impreſſis libris ſic habet.

Caue quenquam alienum in ædeis intromiſeris.
ST. *Quid ſi quiſpiam ignem quæris? Eu. extingui uolo;*
Nec cauſſæ quid ſit, quo te quiſquam quæritet.
Nam, ſi ignis uiuet, tu extinguere extemplo.

at in calamo notatis hæc omnia continenter ab Euclione

clione dicuntur, multo ſane rectius.

Caue quenquam alienum in ædis intromiſeris.
Quòd quiſpiam ignem quærat; extingui uolo,
Ne cauſſæ quid ſit, cur te quiſquam quæritet.
Nam, ſi ignis uiuet, tu extinguere extempulo.

Occaſionem uero præſidẽtibus hominibus deprauãdi loci dedit ignorata uis particulæ, Quòd; *qua hic ſenex indicat, ſi quis, ut inter uicinos aſſolet, ignem quærere ſe dicat, nihilo magis ea de cauſſa, uelle ipſum intromitti, immo uelle etiam ignem extingui, ut omnis eiuſmodi tollatur occaſio. atque hoc non tam uerbis exprimi, quàm prolatis exemplis patefieri poteſt. Plautus ipſe Aſinaria,*

Alienum hominem intromittat ad ſe neminem.
Quòd ila aut amicum eum, aut patronum nominet,
Aut quòd ila amicæ amatorem eſſe prædicet,
Fores occluſæ ſint omnibu', niſi tibi.

& uno uerſu interiecto,

Aut quòd ila dicat perægre allatam epiſtulam,
Ne epiſtula quidem ſit ulla in ædibus.

Idem Milite, qui etiam locus in impreſſis deprauatus eſt.

Quenque a milite hic uideritis hominem in noſtris tegulis,
Extra unum Palæſtrionem, hunc deturbatote in uiã.
Quòd ille gallinã aut columbam ſe ſectari, aut ſimiã
Dicat, periiſtis, niſi uſque ad mortem multatis male.

Ouidius quoque eodem modo locutus uidetur,

Illa quòd eſt uirgo, quòd tela Cupidinis odit,

Multa

Multa dedit multis uulnera, multa dabit.
Et quidam in Priapeijs,
Quòd ſim ligneus, ut uides, Priapus,
Et falx lignea, ligneusq́. penis,
Prendam te tamen, & tenebo prenſam.
ita enim & in ueteribus, & in Gryphianis legitur.
Eſt pulchre tibi.] *pulchrum non nunquam ualet beatum. Cicero pro Mnrena. Prætor quoque ne ſe pulchrum ac beatum putaret. Idem, de natura deorum. Propone ante oculos deum nihil aliud in omni æternitate cogitantem, niſi, mihi pulchre eſt, &, ego ſum beatus, &c.* Sole, & frigore, & eſuritione.] *ſol exſiccat, frigus contrahit, eſuritio extenuat.* Pituita.] *diæreſis, ut cùm ſiluam tribus ſyllabis dicimus: nam pituita naturaliter triſyllabum eſt. Horatius,*
Præcipue ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.
Purior ſalillo.] *ſummam ueteres puritatem tribuebant ſali. Ouidius,*
Mica ſalis puri pacificabat heros. Idem,
Far erat, & puri lucida mica ſalis. Horatius,
- purũ et ſine labe ſalinum. Idem, - cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum.
Et ſeſtertia.] *ſcio Budæum reprehenſum eſſe a multis, quòd ſeſtertia & ſeſtertios diſtinxiſſet, tradidiſſetq́. ſingula ſeſtertia ualere mille ſeſtertijs nummis. at ego eos, qui ſeſtertia & ſeſtertios pro eodem accipiunt, longe ipſos errare arbitror. nam quis tandem credat, Furium hunc non plus ſibi optare ſolitum*

tum a dijs, quàm centum ſeſtertios? multo uero diuitior fuiſſet, ſi monetæ noſtræ tres aureos nummos, aut paullo amplius habuiſſet. infra quoque, in epigrammate,

Aut ſodes mihi redde decem ſeſtertia Silo; credimus, poetam, ſi decem modo ei ſeſtertios, id eſt aurei nummi minus tertiam partem, dediſſet, tantillæ pecuniæ rationem habiturum fuiſſe? quid apud Horatium, ubi Philippus Vulteio,

Dum ſeptem donat ſeſtertia, mutua ſeptem
Promittit, perſuadet, uti mercetur agellum:

qualem tandem illum agellum fuiſſe dicemus? népe minoremo eo, de quo eſt apud Martialem:

Donaſti Lupe rus ſub urbe nobis:
Sed rus eſt mihi maius in feneſtra:

& eo, de quo Cicero:

Fundum Varro uocat, quem poſſim mittere funda:
Ni tamen exciderit, qua caua funda patet.

certe enim talem fuiſſe oportet: cuius pretium eſſent quatuordecim ſeſterij.

AD IVVENTIVM, PVERVM.

O QVI *floſculus es Iuuentiorum*
Non horum modo, ſed quot aut fuerunt,
Aut poſthac alijs erunt in annis,
Mallem delicias mihi dediſſes,
Quàm iſti, cui neque ſeruus eſt, neque arca;
Quàm ſic te ſineres ab iſto amari,
Cui nil eſt: homo bellus, inquies, eſt:

Sed

Sed bello huic neque ſeruus eſt, neque arca.
Hæc tu, quàm lubet, abijce, eleuaque:
Nec ſeruum tamen ille habet, neque arcam.

O qui floſculus.] *conqueritur cum Iuuentio, quòd Furium, mendicum pæne hominem, potiſſimum elegerit, cui ſe attrectandum, floremq. ætatis ſuæ fruendum daret. Idem argumentum eſt epigrammatis alternis imparibus numeris facti, cuius principium eſt,*

Nemo ne in tanto potuit populo eſſe Iuuenti.

Porro hoc comune uitium eſſe puerorum omnium, qui ſibi conſcij ſunt alicuius elegantiæ, ut ex amatoribus ſuis uiliſſimum fere quenque et abiectiſſimum amplexentur, ex Ariſtophanis equitibus annotat amœniſſimi homo ingenij, eruditionisq. ſummæ, Petrus Victorius Variarum lectionum lib. XXII. *cap.* XI. *ubi multa differit, quæ ualde pertinent ad percipiendam huius carminis uenuſtatem.* Floſculus.] *Præcipuum Iuuentiæ familiæ ornamentum. Quod in quaque re pulcherrimum, puriſſimumq. eſt, id floris nomine indicatur. ſic Theocritus Hyla, Argonautas uocauit diuinum heroum florem. ſic honeſtiſſimus ille adoleſcens, qui amatorios diuini Platonis uerſus diuine interpretatus eſt, puriorem illam animæ partem, quæ baſiando attrahitur, florem ſpiritus nominat:*

Dum ſemihulco ſuauio
Meum puellum ſuauior,
Dulcemq. florem ſpiritus

Duco ex aperto tramite.
ſic Plautina quædam uetula generoſum uinum, florem Liberi uocat. ſic ab Ennio Cethegus elegantiſſime dictus eſt
Flos inlibatus populi, ſuadæq. medulla.
Simonides in epigrammate, quo Sophoclem laudat,
Ἐσβέσθης γηραιὲ σοφοκλέες, ἄνθος ἀοιδῶν.
Plautus Caſina, Ea tempeſtate flos poetarum fuit.
Lucanus, Tunc flos Heſperiæ, Latij tũ ſola iuuentus Concidit. Catullus infra,
Ego Gymnaſi fui flos, ego eram decus olei.
Et alibi, Flos Veronenſium depereunt iuuenum. ſed & apud Ciceronem ſæpiſſime. Mallem delicias mihi dediſſes, Quàm iſti.] *hoc uel iniurato facile credi poteſt. Terentius,*
Verum illud uerbum eſt, uolgo quod dici ſolet,
Omnes ſibi melius malle eſſe, quàm alteri.

AD THALLVM.

CINAEDE *Thalle mollior cuniculi capillo,*
Vel anſeris medullula, uel hinnula tenella,
Vel pæne languido ſenis, ſituq. araneoſo,
Idemq. Thalle turbida rapacior procella,
Cum diua mater alites oſtendit occinentes,
Remitte pallium mihi meum, quod inuolaſti,
Sudariumq. ſetabum, catagrophonq. linum,
Inepte, quæ palam ſoles habere, tanquam auita:
Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina, et remitte:
Ne laneum latuſculum, manuſq. mollicellas

Inuſta

*Inuſta turpiter tibi flagella * conſcribillent,*
Et inſolenter æſtues, uelut minuta magno
Deprenſa nauis in mari, ueſaniente uento.

Cinæde Thalle.] *rationem horum uerſuum Diomedis uerbis explicabo. Septenarium, ait ille, uerſum Varro fieri dicit hoc modo. cum ad iambum trimetrum ſyllaba, & pes additur, fit tale,*

Quid immerentibus noces? quid inuides amicis?

Similis in Terentio,

Nam ſi remittant quippiam Philumenæ dolores.

& in Plauto ſæpius tales reperiuntur. Sed et apud Græcos, ut

Ὡς ὕδομαι, καὶ τέρπομαι, καὶ βούλομαι χορδύσαι.

Citat & tales Nonius ex Varronis ſatyra, quæ inſcribitur, ὄνος πρὸς λύραν. Cinæde Thalle.] *rapacitatem, commune* τῶν πόρνων *uitium, in Thallo quodam exagitat.* Vel anſeris medullula.] *imitatus eſt hoc neſcio quis in Priapeijs,*

Quidam mollior anſeris medulla
Furatum uenit huc amore pœnæ.

Vel hinnula tenella.] *ſic ſupra, tenellulo hœdo delicatiorem puellam dixit.* Cum dia mater.] *Tethys uidelicet, quæ eadem eſt cum mari. Mater autem dicitur, quod, ex Thaletis Mileſij ſententia, principium ceterarum omnium rerum aqua ſit. Notum uero eſt, Platoni quoque primam illam rerum materiam, matrem uocari. Sed et Homerus,*

Ὠκέανόν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύν.

Et eadẽ de cauſſa cecinisse creditur Pindarus, Ἄριστον

μὲν ὕδωρ. Alites.] *fulices intelligit, quæ fugientes e mari, cantu ſuo tempeſtatem iam iamq. immi nere indicant. Cicero Prognoſticis,*

Cana fulix itidem fugiens e gurgite ponti
Nuntiat horribiles clamans inſtare procellas,
Haud modicos tremulo fundens e gutture cantus.

Catagraphonq. linum,] *linteum uarijs figuris notatum, & depictum.* Reglutina.] *facete: ſiquidem etiam uulgari ioco furum manus uiſco eſſe illitas dicimus.* Conſcribillent.] *aptum omnino eſt hoc uerbum ad ſententiam. nam & Plautus uirgis dorſum ſcribere eodem modo dixit: & ipſum ſiue conſcribillandi, ſiue conſcribellandi uerbum (utroque enim modo legitur) antiquum, & Varroni quoque uſitatum eſſe, ex Nonio conſtat. ſed repugnate uidetur ſyllabæ modus. itaque alij hoc loco legunt,* Conſigillent. *ego interponere me in iſtam diſſenſionem non audeo, donec ueterem aliquem librum, qui me adiuuet, uiderim.* Inſolenter.] *inſolens enim, et inuſitatum erit tibi tam tenero, tamq. dedicato, uerberibus cædi.* Aeſtues.] *æſtuare dicuntur, qui in aliquam difficulta tem adducti, neque quid agant, neque quid conſilij capiant, ſciunt. æſtuare etiam eſt, fluctuum in mo rem, modo huc, modo illuc agi. Horatius,*

Aeſtuat, & uitæ diſconuenit ordine toto.

Et æſtuare, calere. Plautus - nunc dum ſcriblitæ æſtuant.

AD FVRIVM.

FVRI, uillula noſtra non ad auſtri
Flatus oppoſita eſt, nec ad fauoni,
Ne ſæui boreæ, aut apheliotæ,
Verum ad millia quindecim, & ducenta.
O uentum horribilem, atque peſtilentem.

Furi.] *urget adhuc Furij paupertatem, cuius uillulam, quæ ei, ut uerisimile eſt, unica erat, dicit non eo incommodam eſſe, quòd ad huius aut illius uenti flatum oppoſita ſit, ſed, quod omni uento deterius eſt, quòd oppoſita ſit pignori pro tanta pecunia, ut nihil iam ſit, cur eam Furius ſuam dicere debeat. iocatur autem in ambiguitate uocabuli, oppoſita.* Villula noſtra.] *aut legendum ueſtra, aut ex ſua perſona dicit, quod tamen de Furio intelligi cupit.* Ad millia quindecim & ducenta,] *ſubaudiendum,* HS.

AD PVERVM SVVM.

MINISTER uetuli puer Falerni
Ingere mi calices amariores,
Vt lex Poſtumiæ iubet magiſtræ,
Ebrioſa acino ebrioſioris.
At uos, quò lubet, hinc abite lymphæ,
Vini pernicies, & ad ſeueros
Migrate: hic merus eſt Thyonianus.

Miniſter uetuli puer Falerni.] *hic una uoce a Græcis οἰνοχόος, a Latinis pocillator dicitur, aut,*

ut hic, miniſter. nam & in hac re miniſtrandi uerbum proprie admodum ponitur. Cicero Frumentaria: Cum in eis conuiuijs ſymphonia caneret, maximisq. poculis miniſtraretur. Ingere mi.] *aut notandus eſt dactylus in prima ſede: aut pro, Ingere, legendum, Inger.* Calices amariores,] *meraciores, & uetuſtioris uini, in quo ſentitur amarus quidam ſapor. Erat autem hæc a Græcis ducta conſuetudo, procedente conuiuio, poſcendi maioribus aſſidue, et meracioribus poculis: cuius conſuetudinis ſiue Alexander Aphrodiſienſis, ſiue quis alius auctor eſt eorum problematum, quæ ſub ipſius nomine circumferuntur, & meminit problemate* LXXX, *& cauſſas quaſdam probabiles reddit.* Vt lex Poſtumiæ iubet magiſtræ.] *in conuiuijs olim mos erat, talorum iactu unum aliquem creare, qui præſcriberet, quantum quiſque, & quo modo temperatum biberet. eum Græci* συμποσίαρχον, *aut etiam* βασιλέα, *rem uero, id eſt, poteſtatem ipſam,* ἀρχιποσίαν *uocabant. Horatius regnum uini, & bibendi arbitrum dicit.*

Nec regna uini ſortiere talis. & alibi,
- Quem Venus arbitrum Dicet bibendi?

Varro modiperatorem. Magiſtros etiam eos, & hanc ludicram dignitatem magiſterium nominabãt. Cicero de ſenectute, Me uero et magiſteria delectãt a maioribus inſtituta, & is ſermo, qui more maiorum a ſummo adhibetur magiſtro in poculo. Poſtumiam igitur eodem ſenſu magiſtram uocari intelligo.

ligo. Ebrioſa acino.] *de hoc loco uide Gellium cap.* xx. *lib.* vii. Thyonianus.] *nomen Liberi patris, a Thyone matre ipſius; quæ & Semele dicitur.*

AD VERANNIVM, ET FABVLLVM.

PISONIS *comites, cohors inanis,*
Aptis ſarcinulis, & expeditis,
Veranni optime, tuq. mi Fabulle,
Quid rerum geritis? ſatis ne cum iſto
Vappa frigoraque, & famem tuliſtis?
Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expenſum? ut mihi, qui, meum ſecutus
Prætorem, refero datum lucello.

Piſonis comites.] *iocatur cum Verannio, & Fabullo; indicatq. ipſos, Piſonem in Hiſpaniã ſecutos, nihilo plus lucri feciſſe, quàm ipſe lucri fecerat, Mẽmium in Bithyniam ſecutus.* Vappa.] *homine nihil.* Patet.] *uerbum ualde proprium in hac ratione tabularum; ut & uerbum referendi, quo ſtatim utitur. Cicero pro Roſcio comœdo: Non habere ſe hoc nomen in codice accepti, & expenſi relatum confitetur, ſed in aduerſarijs patere contendit.* Expenſum.] *iocunde, et* παρὰ προσδοκίαν. *id enim, quod expenſum eſt, non in lucro, ſed in damno potius ponitur. ſed uidelicet indicat in eorum tabulis nihil patere præter expenſum; lucri eos nihil omnino feciſſe.* Refero datum lucello.] *ſignificat ſe quoque nihil lucri feciſſe; itaque in tabulis ſuis*

nihil patere, præter ea quæ ipſe Memmio prætori dederat; eaq́. lucri locum occupare.

IN MEMMIVM.

O MEMMI, *bene me, ac diu ſupinum*
Tota iſta trabe lentus irrumaſti:
Sed, quantum uideo, pari fuiſti
Caſu: nam nihilo minore uerpa
Es fartus. pete nobiles amicos.
At uobis mala multa di, deæque
Dent, opprobria Romuli, Remiq́ue.

O Memmi.] *niſi me ualde animus fallit, poeta hic non ex ſua perſona loquitur, ſed imitatur uocem alicuius, qui a Memmio prætore turpitudinem hanc paſſus fuerat. nam neque credendum eſt, generoſæ hominem indolis tantam ſuo corpore ſpurcitiem pertuliſſe; neque, ſi eò uſque proceſſiſſet impudentiæ, tamen fuiſſe tam prodigioſe ſtultum, ut eam notam ſibi ipſe uerſibus ſuis inurere uoluerit.* Trabe.] *quam trabem dicat, notum eſt. eandem & columnam, & pyramidem uocabant, ut in Priapeijs,*
Nimirum tibi falſa res uidetur
Aſtans inguinibus columna noſtris. & alibi,
Accedit iſtis impudentiæ ſignum,
Libidinoſo tenta pyramis neruo. et palum. Horatius,
Obſcenoq́. ruber porrectus ab inguine palus.
Nam nihilo minore uerpa Es fartus.] *ſignificat, Memmium quoque eodem modo acceptum ab alio quopiam æque bene, atque ipſe erat, peculiato.*

Ver-

Verpam autem uocabant eam partem a uerrendo.
In Priapeijs,
Quæ quot nocte uiros peregit una,
Tot uerpas tibi dedicat ſalignas.
Pete nobiles amicos.] *hactenus ex aliena, nunc ex ſua perſona loquitur. I nunc, inquit, quiſquis es, & te ad nobiles amicos applicato, a quibus tam pulchra facinora edi uideas.* At uobis mala multa di deæq́. Dent.] *contra Plautus Pœnulo,*
- o, multa di tibi dent bona,
Quom hoc mi obtuliſti tam lepidum ſpectaculum.
& in eadem fabula,
Di deæq́. uobis multa bona dent, cum mihi
Et bene præcipitis, & bonam prædam datis. & rurſum, Multa tibi di dent bona, cum me ſaluum eſſe uis. Opprobria Romuli, Remiq́ue,] *ita eos uocat, quòd factorum ſuorum turpitudine ueteribus Romanis, ipſisq. adeo urbis fundatoribus dedecori eſſe uiderentur.*

IN CAESAREM.

QVIS *hoc poteſt uidere? quis poteſt pati?*
Niſi impudicus, & uorax, & aleo?
Mamurram habere, quod comata Gallia
Habebat omnis, ultima & Britannia?
Cinæde Rnmule hæc uidebis, & feres?
Es impudicus, & uorax, & aleo.
Et ille nunc ſuperbus, & ſuperfluens
Perambulabit omnium cubilia,

Vt albulus columbulus Dioneus.
Cinæde Romule hæc uidebis, & feres?
Es impudicus, & uorax, & aleo.
Eo ne nomine imperator unice
Fuiſti in ultima occidentis inſula,
Vt iſta ueſtra diffututa mentula
Ducenties comeſſet, aut trecenties?
Quid eſt? an hæc ſiniſtra liberalitas
Parum expatrauit? an parum helluatus eſt?
Paterna primum lancinata ſunt bona,
Secunda præda Pontica, inde tertia
Ibera, quam ſcit amnis aurifer Tagus.
Hunc Galliæ timent, timent Britanniæ?
Quid hunc (malum) fouetis, aut quid hic poteſt,
Niſi uncta deuorare patrimonia?
Eo ne nomine urbis opulentiſſimæ
Socer, generq́ perdidiſti omnia?

Quis hoc poteſt uidere.] *indignatur, Mamurram Formianum ſtulta Cæſaris, cum quo ſtupri conſuetudinem habebat, liberalitate ad tantas pecunias ueniſſe, ut ſolus aliquot prouinciarum opes poſſidere uideretur. De huius opibus, & luxuria uide Plinium lib.* XXXVI. *Eſt autem memorabile, quod narrat Tranquillus, ita leni Cæſarem fuiſſe igenio, ut, cum ſibi perpetua his uerſibus impoſita eſſe ſtigmata intelligeret, tamen Catullum ſatisfacientem ſibi (id eſt, teſtibus præſentibus affirmantem, pœnitere ſe, quòd ea ſcripſiſſet: hanc enim eſſe uim in his rebus uerbi, ſatisfacio, ſatis ex Amphi-*

truone

truone Plauti, & Terentij Adelphis, & Cicerone pro Roſcio comœdo intelligi poteſt) eadem die adhibuerit cenæ, hoſpitioq. patris ipſius, ſicuti conſueuerat, uti perſeuerauerit. Comata Gallia.] *ita omnem tranſalpinam Galliam nominabant.* Cinæde.] *notum eſt illud,*

Ecce Cæſar nunc triumphat, qui ſubegit Gallias.
Nicomedes non triumphat, qui ſubegit Cæſarem.

Romule.] *hoc nomine ſæpe utebantur in eos, quos ſignificare uolebant diſſimillimos eſſe Romuli, multumq. ab illius præſtanti uirtute abeſſe. auctor declamationis illius in Ciceronem, quæ tribuitur Salluſtio, Oro te Romule Arpinas. Perſius, - num Romule cæues?* Superfluens.] *ita uocantur, qui, ut uulgo loquimur, continere ſe in ſua pelle præ ſuperbia non queunt. atque hoc uitium in iuuenibus notatum puto ab Homero, cum eos dixit eſſe* ὑπερφιάλους. *etſi non ſum neſcius, Græcos grammaticos longe aliter hanc uocem interpretari. ſed de hoc alias. metaphora eſt a uaſis nimium plenis.* Dioneus.] *Venerius. Detrita autem eſt una littera e diphthongo, propter metrum. rectum enim erat, Dionæus. Virgilius,*

Sacra Dionææ matri, diuisq. ferebam.

Ducenties, aut trecenties.] *id eſt, ducenties, aut trecenties centena millia HS. ducenties autem efficiunt monetæ Venetæ aureos nummos* 588 235. *& præterea marculos quadraginta: trecenties,* 882 353 *aureos nummos, octo marculis minus, ea ratione,*

tione, ut ſeſtertios quidem ſingulos quaternis marculis, aureos autem ſingulos tricenis quaternis groſſulis æſtimemus. Siniſtra,] ſtulta, & præpoſtera. nam & Græci ſæpe σκαιὸν pro ſtulto dicunt. ſic & Horatius, - o ego læuus,

Qui purgor bilem uerni ſub temporis horam.

Expatrauit,] libidinibus abſumpſit. Patrare, honeſtum olim uerbum, poſtea ad obſcenitatem tralatum fuiſſe, indicat Fabius libro octauo. Quo autem ſenſu, ex Boetio de definitione intelligitur; qui patrationem eſſe ait fractæ Veneris lacrymas. itaque Perſius oculum molliter ac libidinoſe natãtem, patrantem uocauit. - patranti fractus ocello. quòd id uidelicet, in re Venerea, perficientibus eueniat. Iuuenalis,

- oculosq. in fine trementes.

Helluatus eſt?] de Cæſare ipſo loquitur. Præda Pontica.] ſuperato Pharnace Mithridatis, aut, ut ego in tribus perueteribus æreis numiſmatis Græce inſculptum animaduerti, Mithradatis filio. de quo notum eſt illud Cæſaris, Veni, uidi, uici. Ibera.] ſuperatis in Hiſpania Petreio, & Afranio. hiſtoria ſatis nota eſt. Hunc.] ἐρωτηματικῶς, & cũ indignatione legendum eſt. Hunccine, tantum helluonem, Galliæ, & Britannia timent? Quid hunc (malum) fouetis?] apoſtrophe ad populum Romanum. Vncta,] pinguia, opulenta & copioſa.

AD ALPHENVM.

ALPHENE *immemor, atq. unanimis falſe ſodalibus,*
Iam te nil miſeret dure tui dulcis amiculi?
Iam me prodere, iam non dubitas fallere perfide.
Nec facta impia fallacum hominũ cælicolis placẽt.
Quæ tu negligis, ac me miſerum deſeris in malis.
Eheu quid faciant, dic, homines, cui ue habeãt fidẽ?
Certe tute iubebas animam tradere inique me,
Inducens in amorem, quaſi tuta omnia mi forent;
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factáq.
Ventos irrita ferre ad nebulas aerias ſinis.
Si tu oblitus es, at dij meminerunt, meminit Fides,
Quæ, te ut pæniteat poſtmodo facti, faciet, tui.

Alphene.] *Alphenum, (neſcio an iuriſconſultum, illum Ser. Sulpicij diſcipulum, cuius frequens & in Pandectis, & in aliis ſcriptis ueterum mentio eſt) ut in ratione colendæ amicitiæ perfidioſum, accuſat; minaturq́. fore, ut dij tandem meritas ab eo uiolatæ fidei pœnas exigant. Facile autem crediderim, etiam carmen infra poſitum, cuius principium eſt,* Deſine de quoquam, *ad hunc ipſum Alphenum pertinere.* Nec facta impia.] *expreſſiſſe uidetur Homeri,*

οὐ γὰρ σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν.

Tute iubebas animam tradere,] *tu ipſe iubebas, ut tibi animam traderem, id eſt, ut me totum ad te amandum darem.* At] di meminerunt.]

in

in meo illo libro, cuius bonitatem nunquam tantopere perſpexi, quàm cum hæc ſcriberem: (eo autem magis memini, quòd eo utens, totum Catullum, etiam tum puerulus, ſæpe relegendo edidiceram) in eo igitur uerſus hic ita ſcriptus erat, Si tu oblitus es, at di meminere, at meminit Fides. *quæ lectio quanto ſit elegantior, nemo non uidet.* Fides.] *hanc quoque inter deos numeratam fuiſſe, omnes iam ſciunt.*

AD SIRMIONEM, PENINSVLAM.

PENINSVLARVM *Sirmio, inſularumq.*
Ocelle, quaſcunque in liquentibus ſtagnis,
Mariq. uaſto fert uterque Neptunus,
Quàm te libenter, quamq. lætus inuiſo,
Vix mi ipſe credens, Thyniam, atque Bithynos
Liquiſſe campos, & uidere te in tuto.
O quid ſolutis eſt beatius curis?
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore feſſi uenimus larem ad noſtrum,
Deſideratoq. acquieſcimus lecto.
Hoc eſt, quod unus eſt pro laboribus tantis.
Salue o uenuſta Sirmio, atque hero gaude:
Gaudete uosq. Lydiæ lacus undæ:
Ridete quidquid eſt domi cachinnorum.

Peninſularum.] *gaudet, gratulaturq. ſibi, e Bithynia in inſulam Sirmionem reuerſus. Sirmio autem putatur eſſe in agro Veronenſi, quem hodie*

Garda

Gardæ lacum uocant. ibi poſſeſſiones habuit Catullus. Ocelle.] *locum hunc ſumma elegantia tractat Petrus Victorius, uariarum lectionum lib. IX. cap. IX. eodem autem modo Cytheronem montem in Phœniſſis Euripides Dianæ oculum uocat, & apud eundem Andromacha filium, quem è Pyrrho ſuſceperat, uocat oculum uitæ ſuæ.* Vterque Neptunus.] *mare ſuperum, & inferum ſignificat.* Vix mi ipſe credens,] *nam, quæ nimiopere optamus, difficillime credimus. inde ſunt illa,*

Teneon' ego te Antiphila? &,

Vera ne te facies, uerus mihi nuntius offers,

Nate cea? & ſimilia. Thyniam.] *ut Syriam, & Aſsyriam, ita Thyniam, & Bithyniam pro eodem ſæpe dicebant. neque ſum neſcius, aliam Syriam eſſe, aliam Aſſyriam: ſed a poetis hæc nomina confundi aio.* O quid ſolutis.] *quinque, meo quidem animo, ſupra quàm dici poteſt, pulcherrimis uerſibus exponit uoluptatem, qua perfunduntur ij, qui ex longa laborioſáq. peregrinatione reuerſi domum, omnia ibi quieta, & compoſita reperiunt. Et ſolutas autem curas, ut hic, & ſolutum curis animum, ut ſæpe Cicero, & ſimpliciter, ſolutum animum pro libero, & quieto dicimus; ut in his pulcherrimis Varronis uerſibus; qui quoniã apud Nonium deprauati leguntur, adſcribam equidem eos ita, ut emendandos puto.*

Varro ἀνθρωπουργία, ἢ περὶ γενεθλίων:

Non fit theſauris, non auro pectu' ſolutum,

Non

Non animis demunt curas, ac relligiones
Perſarum montes, non atria diuiti' Craſſi.

Salue o uenuſta Sirmio.] *mos erat, ut, qui primum ingrederentur regionem aliquam, ad eam ue ex interuallo reuerterentur, religioſe eam ſalutarent: idque, quoniam cuique loco ſuum quendam genium præeſſe arbitrabantur. itaque Pythagorici ob id aliјs alios locis fortunatiores eſſe rebantur: prout uidelicet cum cuiuſque loci genio cuiuſque hominis genius conueniret. Virgilius,*

Ignarus, genium ne loci, famulum ne parentis
Eſſe putet. *Idem,*
Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat, & geniumq. loci, primamq. deorum
Tellurem, nymphasque, & adhuc ignota precatur
Flumina. *Ouidius,*
Cadmus agit grates, peregrinæq. oſcula terræ
Figit, & ignotos montesque, agrosq. ſalutat.

& quidam apud Menandrum,

χαῖρ' ὦ φίλη γῆ, διὰ χρόνου πολλοῦ σ' ἰδὼν
ἀσπάζομαι. *et ſeruus quidá Plautinus, Bacchidibus,*

Herilis patria ſalue, quam ego biennio
Poſtquam in Epheſum abiј, conſpicio lubens.

& alter in Sticho,

Saluete Athenæ, quæ nutrices Græciæ.
O terra herilis patria, te uideo lubens.

Lydiæ lacus undæ.] *undas Benaci Lydias uocat a ſimilitudine quadam: nam ut Pactolus, ita Benacus quoque aureas arenas uoluere dicitur. forte etiá*

 Ly-

Lydias uocat Etruſcorum ditioni ſubditas, quòd a Lydis Etruſci originem ducunt.

AD IPSITHILLAM.

AMABO *mea dulcis Ipſithilla,*
Meæ deliciæ, mei lepores,
Iube, ad te ueniam meridiatum.
Quod ſi iuſſeris, illud adiuuato,
Ne quis liminis obſeret tabellam,
Neu tibi lubeat foras abire:
Sed domi maneas, pareſq. nobis
Nouem continuas fututiones.
Vernm, ſi quid ages, ſtatim iubeto.
Nam pranſus iaceo, & ſatur ſupinus
Pertundo tunicamq́ue, palliumq́ue.

Adiuuato,] *antique, pro, addito.*

IN VIBENNIOS.

O FVRVM *optime balneariorum*
Vibenni pater, & cinæde fili,
(Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius eſt uoraciore)
Cur non exſilium, malaſq. in oras
Itis? quandoquidem patris rapinæ
Notæ ſunt populo, & nates piloſas
Fili non potes aſſe uenditare.

O furum optime balneariorum.] *fures balnearios uocabant, qui ſurripere ſolerent ueſtimenta eorum, qui lauatum ierant. hi autem capitali ſupplicio*

cio afficiebantur; cum ceteris dupli tantum pœna propoſita eſſet. cuius rei multas cauſſas reddit Ariſtoteles in problematis. Primum, quòd facillimum eſt in balneis furari. quare, ne magna illa efficiendi facultas cuiquam occaſionem peccandi daret, uoluit legislator quaſi ex aduerſo opponere maioris pœnæ metum. Deinde, ſi quis tuum aliquid e domo tua ſurripuerit, iam tua, ex parte aliqua, culpa eſt; qui non uel fores occluſeris, uel quoquo modo parum tibi ſpectatæ fidei hominem ædium tuarum aditu prohibueris. at balneator, uelit, nolit, omnes ſine diſcrimine in balineas recipere cogitur. merito igitur lex plus ei opis afferre debuit. Adde, quòd, qui conuicti ſunt furti alicuius alio in loco non ita celebri admiſſi, poſtea tamen interdum ſeſe ad bonam frugem recipiunt, omniq. ſtudio moliuntur efficere, ut maculam illam inſequentis uitæ continentia deleant: at hi, qui prauitatem ſuam toti populo patefactam uident, abiecta omni ſpe, fore ut illud famæ diſpendiũ ulla unquam ratione ſarcire poſſint, ne conantur quidem animum ad bonas partes adducere: itaque merito, tanquam depoſiti penitus, deſperatique, a corpore reipublicæ excinduntur. Præterea, ut qui publice egregium aliquod facinus obeunt, plus præſtant reip. quàm qui priuatim; ideoq. maioribus præmijs honorantur: ita qui publice ſcelus aliquod obeunt, inſignius lædunt ciuitatem, quàm ſi eodem ſe, aliquibus in latebris, contaminarent: neque facto tantum, uerum etiam exemplo nocent: quare & gra-

grauioribus eos ſupplicijs affici par eſt. Addit & alias quaſdam, quibus, ne nimium excreſcat oratio, recenſendis ſuperſedebimus. Lepide autem optimum furem dixit Catullus, cum callidiſſimum, & furaciſſimum ſignificet: quaſi ulla in uitijs bonitas eſſe poſſit.

SAECVLARE CARMEN AD DIANAM.

DIANAE *ſumus in fide*
Puellæ, & pueri integri.
Dianam pueri integri,
Puellæque canamus.
O Latonia maximi
Magna progenies Iouis,
Quam mater prope Deliam
Depoſiuit oliuam,
Montium domina, ut fores,
Siluarumq. uirentium,
Saltuumq. reconditorum,
Amniumq. ſonantum;
Tu Lucina dolentibus,
Iuno dicta puerperis,
Tu potens Triuia, & notho es
Dicta lumine luna.
Tu curſu dea menſtruo
Metiens iter annuum,
Ruſtica agricolæ bonis
Tecta frugibus exples.
Si quocunque tibi placet

Sanctanomine, Romulique
Antiquam, ut ſolita es, bona
Soſpites ope gentem.

Dianæ ſumus in fide.] *ludis ſæcularibus, pueri puellæq. Apollinis ac Dianæ laudes canere conſueuerant. In eum igitur uſum hymnus hic factus eſt, quo Dianæ laudes continentur. Tres eiuſdem generis hymni apud Horatium leguntur. De his autem ludis multa admodum digna cognitu collegit Politianus in miſcellaneis.* In fide,] *in tutela, in clientela.* Integri.] *nam et ipſa uirgo eſt; utq. ſemper uirgo eſſe poſſet, recens nata, obtinuit à Ioue. unde apud Ouidium Daphne,*

Da mihi perpetua genitor cariſſime, dixit,
Virginitate frui: dedit hoc pater ante Dianæ.

quo loco dubium non eſt, quin Ouidius Callimachum exprimere uoluerit, apud quem Diana ipſa ita loquitur,

Δός μοι παρθενίην αἰώνιον ἄππα φυλάσσειν.

Quin & Socrates apud Platonem in Cratylo, cũ uarias cauſſas tradat, cur hæc dea Græce ἄρτεμις *nominetur, illam primam ponit, quòd* ἄρτεμες *integrum ualeat, & incorruptum; ideoq. recte illi hoc nomen tribui,* διὰ τὴν τῆς παρθενίας ἐπιθυμίαν. Depoſiuit,] *enixa eſt.* ἀπεθήκατο κόλπων, *Callimachus. Depoſiuit autem antique, pro depoſuit. Priſcianus lib.* x. *Antiqui, inquit, & poſiui protuliſſe inueniuntur. Plautus in Vidularia,*

Nunc apud ſequeſtrum uidulum poſiuimus.

Ap-

Appuleius in primo Hermagoræ, Et cibatum, quẽ iocundum eſſe nobis animaduerterant, eum appoſiuerunt. Prope Deliam oliuam.] *de Latonæ partu uaria antiqui ſcriptores litteris prodiderunt. Sunt, qui dicant ab ea in Delo Apollinem Dianamq. uno partu editos. Cicero in Verrem, Si in pueritia non ijs artibus & diſciplinis inſtitutus eras, ut ea, quæ litteris mandata ſunt, diſceres atque cognoſceres: ne poſtea quidem, cum in ea ipſa loca ueniſti, potuiſti accipere id, quod eſt proditum memoriæ ac litteris? Latonam ex longo errore, & fuga, grauidam, & iam ad pariendum uicinam, temporibus exactis fugiſſe Delum, atque ibi Apollinem, Dianamq. peperiſſe: qua ex opinione hominum illa inſula eorum deorum ſacra putatur. Atque ea ſententia plurimos aſſertores habet. unde Latonã Orpheus* διδυματόκον, *Ouidius gemelliparam uocat. Alij Apollinem & Dianam ne eodem quidem loco, nedum eodem partu, editos eſſe aiunt, ſed Dianam quidem in Ortygia, Apollinem uero in Delo. idque ex Orpheo ipſo colligunt.*

Γειναμένη φοῖβον τε, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ δήλῳ.

Sed & Homerus,

Χαῖρε μάκαιρ' ὦ λητοῖ, ἐπεὶ τέκες ἀγλαὰ τέκνα,
Απόλλωνα τ' ἄνακτα, καὶ ἄρτεμιν ἰοχέαιραν,
Τὴν μὲν ἐν ὀρτυγίῃ, τὸν δὲ κραναῇ ἐνὶ δήλῳ.

Rurſum alij Ortygiam & Delũ eandem eſſe dicunt. Ouidius, — tempusq. fuit, quo nauit in undis,

Nunc ſedet Ortygie: ubi aperte Ortygiam, Delum uocat. Strabo quoque Delum olim Ortygiam uocatam admonet: diſtinguuntur tamen in iis, quos citauimus, Orphei, & Homeri uerſibus; & Strabo ipſe libro XIIII, aliam quandam a Delo Ortygiam deſcribit, ubi de non nullorum ſententia ait Dianam & Apollinem natos eſſe. Neque minus habet dubitationis, ad quam arborem Latona peperit. Catullus hic oliuam nominat; in eademq. ſententia ſunt Strabo, & Hyginus. at palmam, ait Plinius, in Delo, Apollinis & Dianæ natalibus nobilem conſpici. idq. Homerus, Theognis, Callimachus comprobant. interpres quoque Apollonij, Mos, inquit, parturientium eſt, proxima quæque apprehendere, ut ſic dolores aliqua ex parte ſubleuent: ſic Latona palmam apprehendit: interpres Iliados Homericæ utranque arborem ponit, & palmam uidelicet, & oliuam: idemq. etiam Ouidio placuit, cuius illud eſt,

Illic incumbens cum Palladis arbore palmæ,
Edidit inuita geminos Latona nouerca.

at Plutarchus in Pelopida, & in libro de defectu oraculorum, Deli, qui Bœotiæ mons eſt, accolas Apollinis & Dianæ ortum ſibi uendicare ait; illic eſſe Apollinis Gyræi ædem, ad cuius poſteriorem partem duos fontes fluere aqua dulciſſima, plurima, frigidiſſima; quorum alterum palmam, alterum oliuam uocari. Euripides autem in Hecuba, duas arbores e terra extitiſſe in Delo, palmam, et laurum;

rum; cum ibi Latona partu leuaretur. Montium domina.] ſic Horatius, Montium cuſtos, nemorumq. uirgo. & ipſa apud Callimachum Iouem alloquens, Δὸς δέ μοι ὄρεα πάντα. & paullo poſt, Οὔρεσιν οἰκήσω. Tu Lucina.] eadem eſt Iuno Lucina, & Diana Lucifera, ut ex hoc loco cognoſcitur; & ex Cicerone, II. de natura deorum. Sic Horatius,

Siue tu Lucina probas uocari, Seu genitalis
Diua. Idem, Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia tuere matres.

Heſiodus tamen, & Pindarus, & Callimachus aliam a Diana Ilithyian faciunt: immo uero parienti Latonæ ait Pauſanias Ilithyian affuiſſe; cum ex Hyperboreis ad eam parturientem accurriſſet. Seruius, Dianam ipſam matri obſtetricis munus præſtitiſſe. Apud Callimachum Diana ſibi datum ait a fatis, ut parientibus opituletur, quòd ipſa ſine ullo materno dolore edita fuerit. Contra Homerus, totos nouem dies laboraſſe Latonam, donec Iris partu eam leuatura, inſcia Iunone, adueniret. Sed quis in fabulis firmum aliquid, ut conſtans requirat? Potens Triuia.] eadem enim eſt cum Hecate, quæ in triuijs colebatur. Vuirgilius,

Nocturniſq. Hecate triuijs ululata per urbes.

Potentis autem epitheton ei proprium eſt. Idem,

Voce uocans Hecaten, cæloq. ereboq. potentem.

Notho lumine.] lucet enim aliena luce, ut ait Cicero. Vnde & mulos eius uehiculo dabant: quòd ut mulus non ſuo genere, ſed equis creetur, ſic ea

ſolis, non ſuo, fulgore luceat. auctor Feſtus. Tu curſu dea menſtruo.] *unde & menſis ipſe dictus eſt,* ἀπὸ τῆς μήνης. Ruſtica agricolæ.] *Callimachus,*

Οὓς δέ κεν εὐμενὴς τε καὶ ἵλαος αὐγάσειε,
Κείνοις δ' μὲν ἄρουρα φέρει στάχυν.

hoc autem non ſine ratione phyſica dictum eſt. humori enim præeſt Luna, quo omnia nutriuntur. Sis, quocunque tibi placet.] *endite, & eleganter explicat hunc locum Petrus Victorius Variarum lectionum lib.* XIII, *cap.* II. Bona ope.] *ſic infra,*

Salue, teq. bona Iuppiter auctet ope.

Soſpites.] *ſoſpitare eſt bona ſpe afficere, aut bonam ſpem non fallere. Feſtus. Soſpitent, ſeruent. Ennius Menalippa, Regnumq. uoſtrum ſoſpitent, ſuperſtitentque. Nonius.*

CAECILIVM ACCERSIT.

POETAE *tenero, meo ſodali,*
Velim Cæcilio papyre dicas,
Veronam ueniat Noui relinquens
Comi mœnia, Lariumq. littus.
Nam quaſdam uolo cogitationes
Amici accipiat ſui, meique.
Quare, ſi ſapiet, uiam uorabit.
Quamuis candida millies puella
Euntem reuocet, manusq. collo
Ambas iniiciens roget morari;

Quæ

Quæ nunc, ſi mihi uera nuntiantur,
Illum deperit impotente amore.
Nam quo tempore legit inchoatam
Dindymi dominam, ex eo miſellæ
Ignes interiorem edunt medullam.
Ignoſco tibi Sapphica puella
Muſa doctior: eſt enim uenuſte
Magna Cæcilio inchoata mater.

Poetæ tenero.] *Cæcilium Nouocomo Veronam acceſſit.* Dicas.] *chartæ enim tabulæq. quodam modo loqui uidentur.* Lariumq. littus,] *Lacus Larij ripam.* Inchoatam Dindymi dominam,] *inchoatum a Cæcilio poema de Cybele.* Interiorem edunt medullam.] *ſic Virgilius,*
- eſt mollis flamma medullas. Catullus ipſe infra,
- cuius me magnus edebat amor. Virgilius,
Nec te tantus edat tacitam dolor. Cicero.
Ipſe ſuum cor edens, hominum ueſtigia uitans.
Horatius, - ſi, quod
Eſt animum, differs curandi tempus in annum.
quæ exempla congeſſi, ut magis perſpiciatur huius uerbi in talibus exprimendis elegantia. Sapphica muſa.] *ſapphicam muſam uocat Sappho ipſam, quam Græci poetæ, propter ſuauitatem uerſuum, decimam muſam eſſe dixerunt.*

IN ANNALES VOLVSII.

ANNALES *Voluſi, cacata charta,*
Votum ſoluite pro mea puella,

Nam ſanctæ Veneri, Cupidiniq.
Vouit, ſi ſibi reſtitutus eſſem,
Deſiſſemq. truces uibrare iambos,
Electiſſima peſſimi poetæ
Scripta tardipedi deo daturam
Infelicibus uſtulanda lignis.
Et hoc peſſima ſe puella uidit
Iocoſe, & lepide uouere diuis.
Nunc o cæruleo creata ponto,
Quæ ſanctum Idalium, Vrioſq. apertos,
Quæq. Ancona, Cnidumq. arundinoſam
Colis, quæq. Amathunta, quæq. Golgos,
Quæq. Dyrrhachium, Adriæ tabernam,
Acceptum face, redditumq. uotum,
Si non illepidum, neque inuenuſtum eſt.
At uos interea uenite in ignem
Pleni ruris, & infacetiarum
Annales Voluſi, cacata charta.

Annales Voluſi.] *ſiue hoc uerum eſt argumentum, ſiue fictum, nihil ſalſius dici potuit in annales Voluſianos. ſed, quia ceteri interpretes huius carminis ſenſum ſatis non ſunt aſſecuti, faciendum eſt mihi, ut illius argumentum explicẽ. Catullus, ut in amore ſæpe accidere ſolet, puellæ ſuæ iratus erat, cœperatq. in eam uerſus iambicos ſcribere: quorum illa aculeos extimeſcens, Veneri ac Cupidini uouerat, ſi Catullus ſibi reſtitutus foret, ſe peſſima peſſimi poetæ ſcripta igni daturam. quod uotum ſuum cum mitigato iam ipſi aperuiſſet, ridens Catullus, Voluſianos an-*

annales, ut ipſa uoti religione ſoluatur, cremandos eſſe ait. eius autem libri ineptiam alio etiam loco notat, aſſirmans, uſum illius, niſi in complicandis ſcombris, nullum fore. Annales Voluſi.] *ſuſpicatus ſum aliquando, horum annalium mentionem fieri a Seneca, lib.* XIIII. *epiſtolarum, his uerbis: Et paucorum uerſuum liber eſt, & quidem laudandus, atque utilis, annales Voluſii. ſcis, quàm non decori ſint, & qui uocentur. Hæc autem poſtrema uerba huc referebam, ubi eos Catullus chartam cacatam uocat. ſed tamen hoc non ualde aſſeueranter affirmauerim. etenim apud Senecam, Tamuſii, non Voluſii, legitur.* Reſtitutus.] *reconciliatus, non, ut alij exponunt, reuerſus ex Bithynia: ſic & infra,*

Quòd te reſtituis Lesbia mi cupido.

Tardipedi deo.] *Vulcano: qui eo claudus fingitur, quòd flamma trepido ſurſum motu tendens quaſi claudicare uideatur.* Infelicibus.] *quæ dicantur infelices arbores, uide Macrobium.* Nunc ò cæruleo creata ponto.] *Venerem inuocat, ut libro comburendo aſſit, puellamq. uoti religione liberet. Vt autem dea illa e mari enata fuerit, copioſe enarrat Heſiodus Theogonia.* Quæ ſanctum Idalium.] *enumerat multos locos Veneri ſacros, more ueterum, qui in dijs appellandis celebrandisq. ſolebant multa ipſorum epitheta congerere, ac percenſere locos, quibus ipſi præeſſent: quod in Homeri præcipue, Orpheiq. hym-*

hymnis animaduerti poteſt. Vrioſq. apertos.] *plano ac patente ſitos loco. In quibuſdam ſcriptis libris, Aerios, non Vrios, legitur: ſuntque, qui populos Cypri fuiſſe dicant: ego de Aerijs nihil reperio. Vriæ oppidi meminit & Homerus in Bœotia,* Οἵ θ' Υρίην ἐνέμοντο: *et Dionyſius, qui Vrium uocat: et Herodotus in Polymnia, & Strabo, & Stephanus, & alij. ſed cum eo nomine uaria diuerſis locis oppida fuiſſe reperiam: illud nondum reperire potui, ec quod illorum Veneri ſacrum fuerit.* Dyrrhachium Adriæ tabernam,] *quòd illud diuertere ſolerent, qui per Adriaticum nauigaſſent.* Acceptnm face.] *uerbum ſumptum ab argentarijs, qui acceptam, redditam ue pecuniam facere dicuntur, cum in tabulas ſuas referunt, eam ſibi ſolutam fuiſſe.* Pleni ruris.] *ita legendum, non, ut uulgo, turis. atque hoc recte ex ueteribus libris emendauit Palladius. Rus autem pro ruſticitate dicit, ut ſupra, Idem infaceto eſt infacetior rure. Sic ancilla quædam, apud Plautum Truculento, ſeruum, a quo ruſtice excipiebatur, rus merũ eſſe dicit.*

AD CONTVBERNALES.

SALAX *taberna, uoſq. contubernales,*
A pileatis nona fratribus pila,
Solis putatis eſſe mentulas uobis?
Solis licere, quidquid eſt puellarum,
Confutuere, & putare ceteros hircos?
An, continenter quòd ſedetis inſulſi

Cen-

Centum, aut ducenti, non putatis auſurum
Me una ducentos irrumare ſeſſores?
Atqui putate: nanque totius uobis
Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.
Puella nanque, quæ meo ſinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi ſunt magna bella pugnata,
Conſedit iſtic. hanc boni, beatiq́.
Omnes amatis, & quidem, quod indignum eſt,
Omnes puſilli, & ſemitarij mœchi;
Tu præter omnes une de capillatis,
Cuniculoſæ Celtiberiæ fili,
Egnati; opaca quem bonum facit barba,
Et dens Ibera defricatus urina.

Salax taberna.] *minitatur & uerbera, & multo fœdius aliquid contubernalibus quibuſdam, qui puellam, quæ ab ipſo aufugerat, detinebant.* Taberna,] *συνεκδοχικῶς tabernam pro ipſis contubernalibus ponit: itaque, quod addit.* Voſq́. contubernales,] *quaſi expoſitio quædam eſt eius, quod præceſſerat. Contubernales, ait Feſtus, dicuntur a tabernis, quæ fiebant ex tabulis: unde & tabernacula ſunt dicta, licet ex tentorijs, & pellibus fiant.* A pileatis nona fratribus pila.] *indicat, quos conturbernales alloquatur; eos nempe, qui tabernam haberent ad pilam nonam a Caſtorũ templo, quod in foro ad lacum Iuturnæ fuit, a Caſtore tantum nominari ſolitum: etſi tum ipſi, tum Polluci ſacrum foret. Caſtorem autem & Pollucem*

cem pileatos fratres uocat, quòd eis, utpote Laconibus, eo ornatu ſtatuæ ponerentur. Hircos,] *ita fœdos, ut eorum congreſſum puellæ omnes æque, atque hircorum, refugere, atque aſpernari debeant.* Nanque totius uobis Frontem tabernæ ſcipionibus ſcribam.] *etſi, ſcipionem proprie dicimus baculum, quo infirmiores inter incedendum niti ſolent: tamen hic ſcipiones eos uocat, e quibus merces in taberna appenderentur. eis igitur ait ſe ſcripturum contubernalibus frontem, id eſt, ita ualide percuſſurum, ut cicatrices imprimantur.* Puella nanque, quæ.] *in alijs, Puella nam, modo quæ e meo ſinu fugit. quæ lectio mihi quidem magis probatur.* Boni beatiq.] *ironia.* Puſilli,] *abiecti, & contemptæ ſortis.* Et ſemitarii.] *qui plerunque uulgaria modo ſcorta, & in ſemitis proſtantia ſectemini. in alijs ſellularij.* Tu præter omnes.] *hos uerſus temere ab alijs loco motos e ueteribus libris hic repoſuimus. Hic autem, quiſquis eſt, Egnatius unus uidelicet ex illis contubernalibus fuit: qui quòd, ſe formoſum putans, puellam præter ceteros aſſectaretur, ei quoque poeta præter ceteros iraſcitur.* Vne.] *Priſcianus libro quinto, de nomine, unus, loquens, De cuius, inquit, uocatiuo quia quidam dubitant, Caper, doctiſſimus antiquitatis perſcrutator, oſtendit hoc uſum Catullum, & Plautum. Catullus, Tu præter omnes une de capillatis.*

Plautus in Fribolaria,

O ami-

O amice & multis, at mihi une Cephalio.
Egnati, opaca quem bonum facit barba,
Et dens, &c.] *qui nihil habes, quo bonus, id eſt formoſus, uideri queas, præter opacam barbam, & dentium candorē multa urinæ fricatione quæſitū.*

AD CORNIFICIVM.

MALE *eſt Cornifici tuo Catullo,*
Male eſt, Hercule me, & laborioſe,
Et magis magis in dies, & horas;
Quem tu, quod minimum, facillimumq́. eſt,
Qua ſolatus es allocutione?
* *Iraſcor tibi. ſic meos amores?*
* *Paullum quidlubet allocutionis*
* *Mæſtius lacrumis Simonideis.*

Male eſt Cornifici.] *conqueritur cum Cornificio, qui ipſum, in magno dolore animi poſitum, ne allocutione quidem ulla ſolatum acceſſerat.* Et magis magis.] *ita eſt in meo manuſcripto, aliiſq́. ueteribus: & ſic quoque Catullus alio loco locutus eſt, Poſt, uento creſcente, magis magis increbreſcunt. ut, quin hæc uera lectio ſit, dubitari non oporteat.* Allocutione.] *proprie admodum. Varro, Allocutum mulieres ire aiunt, cum eunt ad aliquam locutum, conſolandi cauſſa. ita enim eum locum Varronis, ope ueteris libri, emendauit Victorius, cum in aliis legeretur, cōſulendi.* Sic meos amores?] *poſt hunc uerſum, equidem non dubito, quin aliquid deſit, ſine quo inſequentium uerſuum ſenten-*

tia

tia explicari non queat. ſunt tamen quidam in primis eruditi homines, qui putent fieri poſſe, ut nihil deſideretur: exponantq́. ad hunc modum: adhibuiſſe quidem Cornificium Catullo conſolationem aliquam, ſed & breuem, & eiuſmodi, ut lamentationi alicui, quàm conſolationi, ſimilior uideretur: hanc autem orationem cõciſam eſſe, & ἐλλειπτικὴν, ad indicandam uim & magnitudinem doloris: ut intelligamus, Sic meos amores? id eſt: ſiccine meos amores a te parui fieri, ut meliorem mihi conſolationem nullam afferas? quid enim tandem a te allatum eſt? Paullum quidlubet allocutionis, atque id quoque ipſum Mæſtius lacrumis Simonideis. excelluiſſe autem Simonidem poetam in tractatione rerum triſtium, cum aliunde, tum ex Fabij teſtimonio intelligi poteſt. Sunt, ut dixi, qui hunc locum ita interpretentur. ego deduci de ſententia non poſſum: omninoq́ue deeſſe aliquid exiſtimo.

IN EGNATIVM.

EGNATIVS, quòd candidos habet dentes,
Renidet uſquequaque: ſeu ad rei uentum eſt
Subſellium, cum orator excitat fletum,
Renidet ille: ſeu pij ad rogum fili
Lugetur, orba cum flet unicum mater,
Renidet ille. quidquid eſt, ubicunque eſt,
Quodcunque agit, renidet; hunc habet morbum,
Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.

Quare monendus eſt mihi. bone Egnati,
Si urbanus eſſes, aut Sabinus, aut Tiburs,
Aut parcus Vmber, aut obeſus Etruſcus,
Aut Lanuuinus ater, atque dentatus,
Aut tranſpadanus, ut meos quoque attingam,
Aut quilibet, qui puriter lauit dentes,
Tamen renidere uſquequaque te nollem.
Nam riſu inepto res ineptior nulla eſt.
Nunc Celtiberus, Celtiberia in terra
Quod quiſque minxit, hoc ſibi ſolet mane
Dentem, atque rufam defricare gingiuam:
Vt, quo iſte ueſter expolitior dens eſt,
Hoc te amplius bibiſſe prædicet loti.

Egnatius.] *ineptiam Egnatij exagitat; qui cum de candore dentium, quem ſibi ſpurciſſime parabat, ut de magno aliquo bono, magnopere ſe amaret, eius oſtentandi cauſſa, ſæpe, nulla occaſione, ridebat, aut ea etiam excipiebat riſu, quæ lacrymis potius excipi par foret. Eodem morbo Alexis comicus mulieres quoque laborare ait lepidiſſimis uerſibus, quos e Clemente Alexandrino Petrus Victorius in libros ſuos tranſtulit: quos, quoniam nondum ſatis emendatos puto, ita proferam, ut legi oportere arbitror: neque me id etiam cum bona ipſius Victorij gratia facturum eſſe diffido. ſunt autem trochaici octonarij catalectici.*

Εὐφυεῖς ὀδόντας ἔχειν; ἐξ ἀνάγκης δεῖ γελᾷν.
Ἵνα θεωρῶσιν οἱ παρόντες, τὸ στόμ᾽ ὡς κομψὸν φέρει.
Ἐὰν δὲ μὴ χαίρῃ, γελῶσα διατελεῖ τὴν ἡμέραν.

Μυῤῥίνης ξυλύφιον ἔχουσα λεπτὸν ἐν τοῖς χείλεσιν,
Ὥστε τῷ χρώνῳ σεσηρέν', ἄντε βούλετ', ἄν τε μή.

Renidet,] *ridet. Renidere dicitur, quidquid hilarem aliquam ſpeciem præſefert. quo ſenſu tráſfertur etiam ad inanimata.* Seu ad.] *huius συνεκφωνήσεως rara admodum exempla reperiri puto.* Seu ad rei uentum eſt Subſellium,] *ſiue quis eum amicus in graui aliqua cauſſa periclitans aduocatum adduxit ſibi. quis autem locus alienior a riſu, quàm iudicium?* Cum orator excitat fletum,] *cum ad eam orationis partem uentum eſt, in qua orator, uelut habenas eloquentiæ laxans, omnia permiſcet affectibus, ita ut ſæpe e corona aſtante ij quoque, ad quos nihil res attinet, lacrumare cogantur; eo inquam tempore, quo ſubſellia ceterorum gemitu, planctuq. reſonant,* Renidet ille.] *Addit etiam, quod ſit abſurdius.* Seu pii ad rogum fili Lugetur; orba cum flet unicum mater.] *in ſingulis autem uerbis ineſt pondus. nam & nullus acerbior luctus eſt, quàm ob amiſſum filium; & in eo minus ſibi matres, quàm patres, temperant: idq. præcipue, ſi lugeatur & pius, & unicus, & eo maxime temporis puncto, quo miſeræ matres illa ſibi tantopere dilecta ora flammis feralibus depaſci uident: in quo tanti eiulatus excitari ſolent, ut ipſa pæne ſaxa perrumpat dolor. At Egnatius, dum dentes oſtendat, iſtis rebus non ualde mouetur. itaque in tam mæſto ſpectaculo, lamentantibus ceteris,* Renidet ille; *ac denique,*

nique, Quidquid eſt, ubicunque eſt. Quodcunq. agit, renidet. hunc habet morbum.] *morbos uocabant prauitates quaſdam animi, conſuetudinesq́. uitioſas. Cicero in Verrem, de ſignis. Venio nunc ad iſtius, quemadmodum ipſe appellat, ſtudium; ut amici eius, morbum, & inſaniam; ut Siculi, latrocinium. Appoſite autem id uerbi adhibuit poeta, quo in amicorum uitiis uterentur; qui & ſe amicum eſſe Egnatio ſimulet, & admonere eum, quaſi amice, uelit.* Quare monendus eſt mihi.] *hactenus de eo locutus eſt: nunc ad eum orationem conuertit, inquiens,* Bone Egnati, &c.] *ſubeſt autem uis argumenti* ἀπὸ τοῦ ἐλάττονος, *hoc modo. Etiam ſi oriundus eſſes ex aliqua earum gentium, quæ ſibi dentium candorem ſine ulla ſpurcitia comparant: tamen, ita frequenter, ac nulla occaſione eos retegere, ineptum eſſet. quanto igitur id ineptius eſt, cum originem ex ea gente hominum ducas, quæ ſibi non horret quotidie urina confricare gingiuas, ut dentes efficiat candidos?* Si urbanus eſſes.] *id eſt, in urbe natus.* Aut parcus Vmber.] *uidetur frugalitatem & parſimoniam Vmbris tribuere. contra tamen eorum luxus a multis idoneisq́. ſcriptoribus inceſſitur.* Aut obeſus Etruſcus,] *e copioſis uidelicet, frequentibusq́. ſacrificiorum epulis, quibus ea gens plurimum dedita fuiſſe dicitur.* Aut Lanuuinus ater.] *in alijs, acer.* Vt meos quoque attingam.] *Verona enim eſt ex Italia tranſpadana.* La

uit.] *ita dicebant ueteres, non, ut nunc, lauat. Virgilius, - lauit improba teter Ora cruor.* Nam riſu inepto.] *ob id etiam Græci, quos ſignificare uolunt inſigniter fatuos,* ἀχρογέλωτας *uocant.* Cel tiberia in terra.] *antique additum, terra.*

AD RAVIDVM.

QVAENAM *te mala mens miſelle Rauide*
Agit præcipitem in meos iambos?
Quis deus tibi non bene aduocatus
Vecordem parat excitare rixam?
An ne ut peruenias in ora uulgi?
Quid uis? qualubet eſſe notus optas?
Eris; quandoquidem meos amores
Cum longa uoluiſti amare pœna,

Quænam te mala mens.] *huius uerſus poſtrema ſyllaba a principe ſubſequentis abſumitur.* Agit præcipitem.] *cum enim meos amores attentare audes, tum uideris ultro in ipſam meorum uerſuum acié incurrere, teq. in eos præcipitem dare.* Quis deus.] *a dijs enim iratis mala conſilia in hominum mentes immitti putabant. Cicero pro Milone, Hic dij immortales, ut ſupra dixi, mentem dederunt illi perdito, ac furioſo, ut illi faceret inſidias. aliter perire peſtis illa non poterat. Aut ad eorum ſententiam reſpicit, qui affectiones, quibus agitatur animus, deos uocabant. in Græcorum enim commentarijs reperio, dei nomen quinque fere modis uſurpari ſolere, ut modo ſapientes homines, modo reges ac* potentes

potentes deos uocemus, modo elementa, modo fatum, modo etiam facultates animi, ipſasq. illius agitationes. quò etiam reſpexit Virgilius,

– dij ne hunc ardorem mentibus addunt,
Euryale, an ſua cuique deus ſit dira cupido?

Vt peruenias in ora uulgi?] *ut meis uerſibus traductus ad infamiam, nobilis, & decantatus euadas? Hæc autem locutio, uenire in ora, & in uitio, & in laude etiam ponitur. Liuius libro* II. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abiret. Propertius,*

Crede mihi; magnos æquabunt iſta triumphos
Indicia; & uenies tu quoque in ora uirum.

IN ACMEN.

ACME *illa, illa puella defututa,*
Tota millia me decem popoſcit,
Iſta turpiculo puella naſo,
Decoctoris amica Formiani.
Propinqui, quibus eſt puella curæ,
Amicos, medicosq. conuocate.
Non eſt ſana puella; nec rogare,
Qualis ſit, ſolet hæc imaginoſum.

Acme illa.] *indignatur, Acmen auſam eſſe a ſe decem millia pro mercede concubitus poſcere.* Turpiculo.] *Cicero* II. *de Oratore, Grauitas honeſtis in rebus ſeuere, iocus in turpiculis, & quaſi deformibus ponitur.* Formiani] *Septimij; ut infra, Acmen Septimius ſuos amores.* Propinqui.] *ad-*

uocandos ait eſſe amicos puellæ, et medicos ad eam curandam: furere enim, & atra bili percitam eſſe. Nec rogare, Qualis ſit, ſolet hæc imagino ſum.] *id eſt, ſpeculum de forma ſua conſulere non ſolet. id enim ſi faceret, quamuis ſana non eſt, cognoſceret tamen deformiorem eſſe ſe, quàm ut tantum poſcere debeat. Imaginoſum autem uocat ſpeculum a reddendis intuentium imaginibus.*

IN QVANDAM.

ADESTE *hendecaſyllabi, quot eſtis*
Omnes undique, quotquot eſtis omnes.
Iocum me putat eſſe mœcha turpis;
Et negat, mihi ueſtra reddituram
Pugillaria, ſi pati poteſtis.
Perſequamur eam, & reflagitemus.
Quæ ſit, quæritis? illa, quam uidetis
Turpe incedere, myrmice, ac moleſte,
Ridentem catuli ore Gallicani.
Circumſiſtite eam, & reflagitate.
Mœcha putida redde codicillos.
Redde putida mœcha codicillos.
Non aſſis facis o lutum, lupanar,
Aut ſi perditius pote eſt quid eſſe.
Sed non eſt tamen hoc ſatis putandum.
Quòd ſi non aliud pote eſt; ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore uoce,
Mœcha putida redde codicillos,

Redde

Redde putida mœcha codicillos.
Non aſſis facis. o lutum, lupanar,
Aut ſi perditius pote eſt quid eſſe.
Sed non eſt tamen hoc ſatis putandum.
Quòd ſi non aliud pote eſt; ruborem
Ferreo canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore uoce,
Mœcha putida redde codicillos,
Redde putida mœcha codicillos.
Sed nil proficimus; nihil mouetur.
Mutanda eſt ratio, modusq́. uobis,
Si quid proficere amplius poteſtis.
Pudica, & proba redde codicillos.

Adeſte hendecaſyllabi.] *hendecaſyllaborum opẽ implorat, ad extorquenda pugillaria, ſibi a meretrice quandam ſubrepta: ac primum quidem eam conuicijs preſequitur, ad poſtremum etiam blanditijs tentat.* Quot eſtis,] *id eſt, quotquot eſtis. ſic ſupra, Et quantum eſt hominum uenuſtiorũ, pro, quantum quantum eſt. ſic ſæpe apud Ciceronem, quomodo, pro quoquo modo, et cuiuſmodi, pro cuicuimodi. ſic quot calendis Plautus, & nos quotannis, pro eo quod Varronem quotquot annis dicere ſolitum tradunt: quam Varronis conſuetudinem imitatus uidetur Horatius illo uerſu,*

Non ſi trecentis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem Plutona tauris.

Veſtra.] *ſcribendis uobis quaſi dicata.* Turpe,] *turpiter.* Myrmice.] *pari figura formicinum gra-*

dum dixit Plautus Menæchmis. O lutum] *eodem modo ſeruus quidam in Perſa lenonem, lutū lenonium uocat. hac quoque contumelia Cicero in Piſonem uſus eſt.* Quod ſi non aliud pote eſt, *ſi nihil, inquit, aliud poſſimus, ſaltem incutiamus ei ruborem. etſi hoc propter ipſius impudentiam dif ficile erit.* Ferreo.] *impudentiam ſignificat, ut apud Ariſtophanem* σιδηροῦς ἀνήρ. *ſic et apud Ouidiū, - duri puer oris, & audax. Cicero quoque pro P. Quinctio, eodem ſenſu, duriſſimo ore eſſe eos ait, qui præſente Roſcio geſtum agere conarentur. Idem ualet, quod ſtatim additur,* Canis: *nota enim eſt eius beſtiæ impudentia: unde & Homericum illud* κυνώπης, *& Cynicorum appellatio fluxit. ſed & apud Terentium Eunucho & canis, & os durū, impudentiam ſignificant; ut pridem in eam fabulam ſcripſimus.*

IN ACMEN.

SALVE *nec minimo puella naſo,*
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore ſicco,
Nec ſane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani,
Ten' prouincia narrat eſſe bellam?
Tecum Lesbia noſtra comparatur?
O ſæclum inſipiens, & infacetum.

Salue.] *enumerat multa in Acme, quæ parum uenuſta ſint. tum urbane admodum admiratur,*

infa-

infacetos uſque eò eſſe homines, ut eam non modo bellam putent, ſed etiam cum Lesbia comparare audeant. Nec bello pede.] *breuitas pedis in puellis laudatur. Ouidius,*

Pes erat exiguus. pedis hæc aptiſſima forma eſt.

Contra Vergilius de ruſtica, ſpatioſa prodiga plãta. Horatius, Depygis, naſuta, breui latere, ac pede longo. Ariſtoteles quoque (ſi eius ſunt τὰ φυσιογνωμονικὰ*) longum latumq́. pedem roboris, breuẽ mollitiei notam eſſe affirmat; uirisq́. illum, hunc mulieribus eſſe aptiorem.* Nec nigris ocellis.] *nigros oculos antiqui in non minima pulchritudinis laude ponebant. Horatius,*

Et Lycum nigris oculis, nigroq́ue
Crine decorum. Idem,
Spectandum nigris oculis, nigroq́. capillo.

Pindarus Pythijs ἑλικώπιδα *Venerem uocat, Heſiodus Theogonia* ἑλικοβλέφαρον. *Homerus primo Iliados Chryſeida* ἑλικώπιδα κύρην, *idemq́. in hymno Caſtorum Muſas* ἑλικώπιδας *nominat.* Nec longis digitis. *contra Propertius de Cynthia,*

Fulua coma eſt, longæq́. manus, & maxima toto
Corpore, & incedit uel Ioue digna ſoror.

Nec ore ſicco.] *ſignificat eam frequenter ſpuere: quod cum omnibus, tum puellis præcipue indecorum eſt. ſic Iuuenalis naſum ſiccum uocauit eius mulieris, quæ non ſæpe emungeretur.*

IN FVNDVM.

O FVNDE noſter, ſeu Sabine, ſeu Tiburs,
(Nam te eſſe Tiburtem autumant, quibus non eſt
Cordi Catullum lædere; at, quibus cordi eſt,
Quouis Sabinum pignore eſſe contendunt,)
Sed ſeu Sabine, ſiue uerius Tiburs,
Fui libenter in tua ſuburbana
Villa, malamq. pectore expuli tuſſim:
Non immerenti quam mihi meus uenter,
Dum ſumptuoſas appeto, dedit, cenas.
Nam Sextianus dum uolo eſſe conuiua,
O rationem in Actium petitorem
Plenam ueneni, & peſtilentiæ legit.
Hic me grauedo frigida, & frequens tuſſis
Quaſſauit, uſque dum in tuum ſinum fugi,
Et me recuraui ocymoque, & urtica.
Quare refectus maximas tibi grates
Ago, meum quòd non es ultu' peccatum.
Nec iam recuſo, ſi nefaria ſcripta
Sexti recepſo, quin grauedinem, & tuſſim,
Non mi, ſed ipſi Sextio ferat frigus,
Qui tunc uocat me, cum malum legit librum.

O funde noſter.] *mos antiquis fuit, ubi quid ſcripſerant, conuocare amicos, eiſq. illud, quidquid erat, recitare, ac ipſorum iudicio ſubijcere, antequam ederetur. Cum igitur Sextius orationem quandam ſcripſiſſet; eamq. recitaturus, lautum amicis aliquot conuiuium apparaſſet; ait Catullus ſe, ſum*

ptuoſæ

ptuoſæ cenæ (ſed hoc ioco dictum accipio) cupiditate motum, ueniſſe una cum reliquis, ibique, audiem da illa oratione, tantum contraxiſſe frigoris, ut poſtea neceſſe habuerit, ualetudinis cauſſa, in ſuburbanam uillam ad dies aliquot ſecedere. Agit igitur gratias fundo; in quo priſtinam firmitatem recuperarat; ſeq; poſtea nihil tale admiſſurum pollicetur. Seu Sabine, ſeu Tiburs.] *erat uidelicet fundus hic in utriuſque regionis confinio; ideoque, utrius eſſet, ambigebatur.* Nam te eſſe Tiburtem.] *Tiburtinæ regionis ſumma amœnitas fuit: ita ut Horatius & nobiliſſimis quibuſque Græciæ ciuitatibus eam anteponat, & alio loco eam ſedem ſenectuti optet ſuæ. itaque magno in pretio erant Tiburtina prædia. quo fit, ut Catullus fundum ſuum dicat ab ijs, qui ſibi gratificari uelint, Tiburtem, Sabinum ab alijs nominari. ad dignitatem enim fundi putabat pertinere, ut Tiburs potius, quàm Sabinus, diceretur.* Tiburs.] *Tibur à Tiburno nomen accepit. Virgilius,*

Fratris Tiburni dictam cognomine gentem.

quo loco uulgati codices pro, Tiburni, male habét; Tiburti. cum tamen & Seruius Tiburnum agnoſcat; & Pierius in Romano codice, Tiburni, affirmet legi, & Tiburni Priſcianus quoque meminerit. ſed &, cum mihi, odas Horatij Luteciæ publice interpretanti, Petrus Gallandius, Latinarum litterarum profeſſor regius, homo optimus, & eruditiſſimus, Horatium perueterem utendum dediſſet,

eumq;

eumq. una ego, & , flos Galliæ, Adrianus Turnebus euolueremus, animaduertimus in eo locum hunc aperte ita ſcriptum eſſe,

Qūàm præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria riuis.

neque dubitauimus, quin ea uera ſcriptura eſſet: cum tamen in impreſſis omnibus, Tiburti, legatur. Autumant.] *dicunt.* Non immerenti quàm mihi meus uenter.] *alij, uertitur mens: alij, uerenti mens: alij, uertitur menſa: alij, meretur mens. quorum nullum recipi poteſt. Dionyſius Lãbinus, homo eruditiſſimus, mihiq. ſumme amicus ait, ſe uidiſſe librum, in quo eſſet, Vorax uenter. ego, cum in meo manuſcripto reperiſſem, meus uertet, ſuſpicatus ſum, legendum, meus uenter.* Ocymo.] *ita legendum, non, ut in alijs, otio.* Grates ago.] *locutio poetica; quà tamen Cicero ſexto de rep. uſus eſt. Grates, inquit, tibi ago ſumme Sol. Liuius libro v. plena omnia templa Romanarum matrum, dijs grates agentium, erant.* Deprecor,] *recuſo.* Recepſo.] *antique, pro recepero. Virgilius,*

Cetera, quà iuſſo, mecum manus inferat arma.

poeta quidam uetus apud Ciceronem de officijs,

Quòd in Palamedis perſpicax prudentia
Iſtiu' percepſet malitioſam audaciam.

Pacuuius,

Haud ſinam quidquam profari, priuſquam accepſo, quod peto.

Non mi, ſed ipſi Sextio.] *παρὰ προσδοκίαν,*

Plauto

Plauto ualde uſitatus.

DE ACME, ET SEPTIMIO.

ACMEN *Septimius, ſuos amores,*
Tenens in gremio, mea, inquit, Acme,
Ni te perdite amo, atque amare porro
Omneis ſum aſſidue paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire;
Solus in Libya, Indiaq. toſta,
Cæſio ueniam obuius leoni.
Hoc ut dixit, Amor ſiniſtra, ut ante
Dextra, ſternuit approbatione.
At Acme leuiter caput reflectens,
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo ore ſuauiata,
Sic inquit: mea uita Septimille,
Huic uni domino uſque ſeruiamus,
Vt multo mihi maior, acriorq.
Ignis mollibus ardet in medullis.
Hoc ut dixit, Amor ſiniſtra, ut ante
Dextra, ſternuit approbatione.
Nunc ab auſpicio bono profecti,
Mutuis animis amant, amantur.
Vnam Septimius miſellus Acmen
Mauult, quàm Syrias, Britanniasque.
Vno in Septimio fidelis Acme
Facit delicias, libidineſque.
Quis ullos homines beatiores
Vidit? quis uenerem auſpicatiorem?

Acmen

Acmen Septimius.] *exponit blanditias, quas ſibi inuicem dicebant, faciebantq́. Septimius, & Acme: eisque, εἰρωνευόμενος, nihil eſſe beatius ſcribit:* Cæſio.] *à parte totum.* συνεκδοχή. Hoc ut dixit, Amor, ſiniſtra, ut ante Dextra, ſternuit approbatione.] *cum Septimius ardorem amoris in Acmen ſui uerbis aperuiſſet, Cupido, ait Catullus, utrinque ſternuens, quæ ab eo dicta erāt, comprobauit.*

Incertum autem eſt, ex utra parte prius ſternuiſſe Amorem dicat: ſunt enim, qui ita diſtinguant,

– Amor ſiniſtra, ut ante
Dextra, ſternuit approbatione. alij ita,
– ſiniſtra ut ante, Dextra ſternuit approbatione.

Porro ueteres ſternutationem medium quoddam omen eſſe arbitrabantur; id eſt, quo modo boni aliquid, modo mali portenderetur: ut annotant interpretes Theocriti in locum illum ex Thalyſijs,

Σιμιχίδᾳ μὲν ἔρωτες ἐπέπταρον, ἦ γὰρ ὁ δειλὸς
Τόσσον ἐρῇ μυρτοῦς, ὅσον εἴαρος αἶγες ἔρανται.

ſæpius tamen in bonam partem accipiebatur, præcipue ſi dextrorſum quis ſternuiſſet, ut in VII. *Iliados annotat Euſtathius. itaque & Odyſſeæ* XIIII. *Penelope e ſternutatione Telemachi, gaudio perfunditur, quem in locum idem interpres ſatis multa ad hanc rem pertinentia congerit: & apud eum, quē ſupra nominaui, Thocritum in Helenes epithalamio iſta ponuntur:*

Ὄλβιε γάμβρ' ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι

Ἐς σπάρταν. ſed & illud Propertij non alienum eſt,

Num tibi naſcenti, primis, mea uita, diebus,
Aridus argutum ſternuit omen Amor?

quem in locum plura dicemus, cum eum poetam interpretabimur. Ab auſpicio bono profecti,] *ductis a tam bono auſpicio amoris ſui principijs.* Mutuis animis amant, amantur.] *Summa in amore felicitas, inuicem æque amari: eum amorem Plautus cultu optimum uocat.*

Is amabat meretricem natam Athenis Atticis,
Et ila illum contra: qui eſt amor cultu optimus.

hoc etiam eſt, quod de ſe & puero ſuo Theocritus apud poſteros prædicari optat, fuiſſe uidelicet duos homines, qui ſe, æqua ueluti lance, mutuo amauerint; fuiſſeq. tunc homines plane aureos, cum, qui amaretur, uiciſſim amaret.

Ἀλλήλυς δ' ἐφίλησαν ἴσῳ ζύγῳ. ἦ ῥα τότ' ἦσαν
Χρυσεῖοι πάλαι ἄνδρες, ὃ κ' ἀντεφίλησ' ὁ φιληθείς.

Huc pertinet & illud Bionis,

– καλὸν δέ τ' ἐρασσαμένῳ συνεράσθαι.

AD SEIPSVM DE ADVENTV VERIS.

IAM *uer egelidos refert tepores,*
Iam cæli furor, æquinoctialis
Iocundis zephyri ſileſcit auris.
Linquantur Phrygij Catulle campi,
Niceæq. ager uber æſtuoſæ:
Ad claras Aſiæ uolumus urbes.
Iam mens prætrepidans autem uagari:

Iam

Iam læti ſtudio pedes uigeſcunt.
O dulces comitum ualete cœtus;
Longe quos ſimul a domo profectos,
Diuerſos uariæ uiæ reportant.

Iam uer.] *carmé hoc in Bithynia factum eſſe opinor; cum illuc Memmium prætorem ſecutus eſſet.* Egelidos tepores,] *moderatos illos calores, quorum fotu omnia uegetantur. Egelidum eſt tepidum, ut in illo optimo, ſed in multis libris deprauato, Ouidij uerſu,*

Et gelidum Borean, egelidumq. Notum.

Cæli furor,] *horrificus ille ſtridor uentorum tumultuantium.* Aequinoctialis Zephyri] *ſub uernum æquinoctium flantis.* Nicææ.] *urbs eſt Bithyniæ, quæ olim ab inſigni agri ubertate Olbia dicebatur. qui eam Pruſiada uocant, errant uideli cet de male intellectis, deprauatisq. Plinij uerbis.* Ad claras Aſiæ uolemus urbes.] *Troiam, in ter ceteras; quò ad inferias fratri ſoluendas profectus eſt.*

AD PORCIVM, ET SOCRATIONEM.

PORCI, *& Socration, duæ ſiniſtræ*
Piſonis ſcabies, famesq. mundi,
Vos Veranniolo meo, & Fabullo
Verpus præpoſuit Priapus ille.
Vos conuiuia lauta ſumptuoſe
De die facitis, mei ſodales
Quærunt in triuio uocationes.

Porci,

Porci, & Socration.] *indignatur, Porcio, & Socrationi Verannium, & Fabullum a Piſone poſt haberi. Socrationis nomen Græcum eſt, non Romanum. forſitan liberti alicuius nomen fuerit.* Piſonis ſcabies,] *qui Piſoni prurientem illum libidinis ardorem excitatis.* Fameſq. mundi,] *in aliis, fameſq. Memmi.* Priapus,] *libidinoſus, qualis Priapus a poetis fingitur.* Lauta.] *Lautitia, ait feſtus, epularum magnificentia * alii a lauatione dictum putant: quia apud antiquos hæ elegantiæ, quæ nunc ſunt, non erant, & raro aliquis lauabatur. Cogitandum autem, num in illis Feſti uerbis tale aliquid deſit, a Græco λαύζω: ut prius Græcam, poſtea Latinam euis uerbi originem tradat. qui manuſcriptos libros habent, de hac mea coniectura iudicabunt. Quoniam autem uerba quædam Phauorini leguntur apud Gellium, quibus mirifice aperitur, quod lautum conuiuium ueteres dixerint, ea quoque ipſa adſcribam. Præfecti popinæ, atque luxuriæ negant cenam lautam eſſe, niſi, cũ libentiſſime edis, tum auferatur, & alia eſca melior, atque amplior ſuccenturietur. is nunc flos cenæ habetur inter iſtos, quibus ſumptus & faſtidiũ pro facetiis procedit; qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere; ceterarum auium, atque altilium niſi tantum apponatur, ut a cluniculis inferiori parte ſaturi fiant; conuiuium putant inopia ſordere: ſuperiorem partem auium atque altilium qui edint, eos palatum non habere: ſi*

pro portione creſcit luxuria. debere & epulas creſcere. Videte, quid relinquitur, niſi ut delibari ſibi cenas iubeant, ne edendo defatigentur: quando ſtratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm dijs immortalibus adornatur. De die.] *de nocte, quàm de die, indulgere Genio, tolerabilius habebatur. diem enim agendis rebus, noctem curandis corporibus, hilarandoq́. animo impendi uolebant. itaque Catonem quoque ipſum largius ſe ac prolixius de nocte inuitare ſolitum accepimus. quo nomine cum a quodam reprehenderetur; Cicero, qui tum forte aderat, debueras, inquit, illud adijcere, eum totos dies aleam ludere: cum illud uidelicet ex contrario indicaret, homini, qui totos dies ſuſceptis pro republica curis laboribusq́. traduceret, noctem liberam concedi oportere.* Quærunt in triuio uocationes,] *ſtant in triuijs exſpectantes, dum ſe aliquis ad cenam uocet. Vocare antiqui ſæpe ſine ulla adiectione dicebant, cum, ad cenam, ſubintelligerent. Catullus ipſe ſupra,*

Qui tunc uocat me, cum malum legit librum.

Paraſitus quidam apud Plautum Sticho,

Negare nulli ſoleo, ſi quis me uocat. *quo loco male quidam libri habent, eſum uocat, contra ueterum librorum fidem, & rationem metri. Vocatores quoque nominabant ſeruos, quorum opera in uocandis conuiuis uterentur. Quod in quibuſdam libris, uorationes, legitur, operarum uitio factum eſt, non quòd quiſquam locum ita immutandum putarit.*

AD

AD IVVENTIVM.

MELLITOS *oculos tuos, Iuuenti,*
Si quis me ſinat uſque baſiare;
Vſque ad millia baſiem trecenta:
Nec unquam ſaturum inde cor futurum eſt,
Non ſi denſior aridis ariſtis
Sit noſtræ ſeges oſculationis.

Mellitos.] *neminem fore arbitror, qui non potius ho rum uerſuum ſuauitatem admiretur, quàm cuiuſquam in eis explicandis induſtriam requirat.*

AD M. TVLLIVM.

DISERTISSIME *Romuli nepotum,*
Quot ſunt, quotq. fuere, Marce Tulli,
Quotq. poſt alijs erunt in annis,
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, peſſimus omnium poeta,
Tanto peſſimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

Diſertiſsimè.] *agit gratias M. Tullio; quod ob beneficium ab eo acceptum, diuinare non poſſumus. ná, qui ad fundum Tiburtem hoc loco confugiunt, nihil aliud, quàm inſcitiam patefaciunt ſuam.*

AD LICINIVM.

HESTERNO, *Licini, die otioſi,*
Multum luſimus in meis tabellis,
Vt conuenerat eſſe: delicatos

Scribens uerſiculos uterque noſtrum,
Ludebat numero modo hoc, modo illoc,
Reddens mutua per iocum, atque uinum.
Atque illinc abij tuo lepore
Incenſus Licini, facetijsque,
Vt nec me miſerum cibus iuuaret,
Nec ſomnus tegeret quiete ocellos;
Sed toto indomitus furore lecto
Verſarer, cupiens uidere lucem,
Vt tecum loquerer, ſimulq. ut eſſem.
At defeſſa labore membra poſtquam
Semimortua lectulo iacebant,
Hoc iocunde tibi poema feci,
Ex quo perſpiceres meum dolorem.
Nunc audax caue ſis, precesq. noſtras,
Oramus, caue deſpuas ocelle,
Ne pœnas Nemeſis repoſcat a te.
Eſt uehemens dea, lædere hanc caueto.

Heſterno.] *epigramma hoc eſt ad Caluum, de quo ſupra egimus.* Vt conuenerat eſſe.] *ubi uterque noſtrum ad cenam condixerat. Eſſe enim hoc loco expono, cibum capere.* Nec ſomnus tegeret quiete ocellos.] *hac locutione infra quoque uſus eſt, Piger ijs, labante langore, oculos ſopor operit.* Semimortua,] *propter illam mentis agitationem, dormiendiq. difficultatem.* Poema.] *Varro Parmenone, Poema eſt* λέξις ἔνρυθμος, *id eſt, uerba plura modice in quandam coniecta formam. itaque etiam diſtichon, epigrammation,*

uo-

uocant poema. poeſis eſt perpetuum argumentum e rhythmis, ut Ilias Homeri, & annales Ennij. poetice eſt ars earum rerum. Deſpuas,] *contemnas.* Ocelle,] *ita ſæpe uocabant eos, quibus blandiebantur. exempla apud Plautum ſatis crebra ſunt.* Nemeſis.] *hæc enim dea faſtum & arrogantiam punire credebatur.*

AD LESBIAM.

ILLE *mi par eſſe deo uidetur,*
Ille, ſi fas eſt, ſuperare diuos,
Qui ſedens aduerſus identidem te
Spectat, & audit
Dulce ridentem, miſero quod omneis
Eripit ſenſus mihi. nam, ſimul te
Leſbia aſpexi, nihil eſt ſuper mi
*
Lingua ſed torpet, tenuis ſub artus
Flamma demanat, ſonitu ſuopte
Tinniunt aures, gemina teguntur
Lumina nocte.
Otium Catulle tibi moleſtum eſt:
Otio exſultas, nimiumq. geſtis.
Otium & reges prius, & beatas
Perdidit urbes.

Ille mi par eſſe.] *beatum eſſe ait, quicunque Leſbiæ aſpectu, & alloquio frui poſſit. poſt caſtigat ſe ipſum, affirmans, tales cogitationes non niſi ex otio naſci: additq. grauem ſententiam; otium multis*

regibus, multisq. urbibus exitij cauſſam fuiſſe. Secundæ ſtrophes ultimus uerſus deſideratur. is autem qui uulgo legitur, Quod loquar amens, *non Catulli eſt, ſed Parthenij: ideoq. eũ ſuſtulimus. hoc enim perpetuo tenere decreuimus, ut ne quid alienum ueterum ſcriptis ſcientes admiſceamus. alioqui enim reijciendus ille uerſiculus non erat; cum ad ſententiam mirifice quadret. Libet autem hoc potiſſimum loco ſingularem gratiam inire ab ijs omnibus, qui antiquitatis ſtudio, & delicatorum uerſuum ſuauitate capiuntur. Etenim, cum Dionyſii Longini libellum* περὶ ὕψους, *qui nondum a quoquam editus eſt, hortante eodem, qui me ad hæc ſcribenda impulit, ſingularis doctrinæ, eximiæq. uirtutis uiro, Paullo Manutio, Latine interpretari cœpiſſem, ut eodem tempore optimus liber & Græcus, & mea opera Latinus factus ederetur; cum alia in eo ſane plurima deprehendi digna, propter quæ liber ipſe communi omnium elegantium hominum deſiderio expetatur, tum oden ſuauiſſimam poetriæ Sapphus, quam ijs, qui proxime anteceſſerunt, uerſibus maxima ex parte Catullus expreſſit. quis autem eſt, dumtaxat eorum, qui aliquem litterarum, atque humanitatis ſenſum habent, qui non ſummam uoluptatem capiat, mulieris in hoc genere longe poſt homines natos præſtantiſſimæ, & poetæ Latinorum omnium molliſſimi uerſibus inuicem comparandis? eam autem oden, cum locis aliquot deprauata eſſet, uerſusq. ipſi permiſti, confuſiq. inuicem eſſent*

ſent, iam ante, quàm liber in meas manus ueniret, emendauerat, diſtinxeratq́. homo & Latinarum & Græcarum litterarum cognitione excellens, Franciſcus Portus; qui idem cum in alijs optimis utriuſque linguæ ſcriptoribus, tum in Aeſchylo multa feliciſſime emendauit, quæ adhuc in omnibus impreſſis libris deprauata circumferuntur. eum igitur merita laude fraudare nolui. Sed iam neminem eſſe arbitror, qui non decimam illam Muſam audire geſtiat.

Φαίνεταί μοι κεῖνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν᾽ ἀνὴρ, ὅς τις ἐναντίον τοι
ἰζάνει, καὶ πλασίον ἁδὺ φωνού-
　　σας ὑπακούει,
καὶ γελώσας ἱμερόεν, τό, ποι τὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόασεν.
ὡς ἴδον σε, βρόγχον ἐμοὶ γαρ αὐδᾶς
　　οὐδὲν ἔθ᾽ ἥκει.
ἀλλὰ καμμὲν γλῶσσ᾽ ἔαγ᾽, ἀν δὲ λεπτὸν
αὐτίκα χρῷ πῦρ ὑποδεδρόμακεν.
ὀμμάτεσσιν δ᾽ οὐδὲν ὄρημι: βομβεῦ-
　　σιν δ᾽ ἄκοαί μοι:
καδδ᾽ ἱδρὼς ψυχρὸς χέεται: τρόμος δὲ
πᾶσαν αἵρει: χλωροτέρη δὲ ποίας
ἐμμὶ: τεθνᾶναι δ᾽ ὀλίγου δέοισα
　　φαίνομαι ἄπνους.

AD SEIPSVM DE STRVMA, ET VATINIO.

QVID *eſt Catulle, quod moraris emori?*
Sella in curuli Struma Nonius ſedet:
Per conſulatum peierat Vatinius.
Quid eſt Catulle, quod moraris emori?

Quid eſt Catulle?] *ſecum indignatur, homines indigniſſimos, Nonium cognomento Strumam, & Vatinium, illum quidem ad ædilitatem, præturam ue (non enim memini quidquam hac de re certi proditum eſſe) illum etiam ad conſulatum perueniſſe: idq. ita iniquo animo fert, ut nihil ſibi cauſſæ eſſe dicat, cur non a uita potius recedat, quàm ut iſta ſpectacula uideat.* Per conſulatum.] *ſolebant enim per ea iurare, quæ cariſſima haberent.* Peierat.] *per conſulatum iurare intolerabilis arrogantiæ eſſet: at in peierando etiam aliud flagitiũ eſt. Fuit autem P. Vatinius conſul una cum Q. Fuſio Caleno: ualdeq. errant hoc loco omnes interpretes, qui, quæ de Caninij conſulatu dicta ſunt, ea ad Vatinium referunt. ſed erroris ſui ducem atque auctorem habent Macrobium, qui, in percenſendis Ciceronis iocis, Vatinium ubique pro Caninio nominat: ſi tamen impreſſi libri uacant mendo.*

DE QVODAM, ET CALVO.

RISI *neſcio quem modo in corona,*
Qui, cum mirifice Vatiniana

Meus

Meus crimina Caluus explicaſſet,
Admirans ait hæc, manusq. tollens,
Dij magni ſalicippium diſertum.

Riſi neſcio quem.] *Caluus exiguæ ſtaturæ fuit, ſed acer & uehemens in dicendo. is in controuerſia quadam, ne propter corporis paruitatem minus conſpicuus eſſet, imponi ſe ſupra cippum iuſſerat; ut eſt apud Senecam. Ait igitur Catullus ual de riſiſſe ſe, quòd, cum Caluus mira orationis uehementia in Vatinium dixiſſet, quidam e corona, admiratus in tantulo corpuſculo tantam eloquentiæ uim latere, ſublatis manibus, Di magni, dixerit, ſalicippium diſertum; reſpiciens uidelicet ad id, quod paullo ante narrauimus. Ridendi autem occaſionem cepit poeta ex eleganti nouitate uocis, quam ille, quiſquis fuit, a ſaliendo in cippium, urbane admodum, uenuſteq. confinxerat. Cum autem alij monſtra quædam uocabulorum in hunc locum inuexiſſent, eaq. barbare, & inſulſe interpretati eſſent; primus Paulus Manutius animaduertit, & hic, & apud Senecam, ſalicippium, eo quo diximus ſenſu, legi oportere.* In corona.] *ita uocabant multitudinem, quæ in forum confluebat. Cicero, Non enim corona conſeſſus ueſter cinctus eſt, ut ſolebat.* Vatiniana crimina.] *ex oratione Calui in Vatinium, citat hæc uerba Seneca libro* XVI. *epiſtolarum. Factum eſſe ambitum ſcitis: & hoc uos ſcire, omnes ſciunt.* Manusq. tollens.] *geſtus admirantium. Cicero ad Cæſarem, Suſtulimus ma-*

nus & ego, & Balbus. tanta fuit oportunitas, ut illud neſcio quid non fortuitum, ſed diuinum uideretur. & in Academicis, Hortenſius autem uehementer admirans: quod quidem perpetuo, Lucullo loquente, fecerat, ut etiam manus ſæpe tolleret.

*

* *Othonis caput oppido eſt puſillum.*
* *Heri ruſtice ſemilauta crura*
* *Subtile, & leue peditum Libonis*
* *Sed non omnia diſplicere uellem*
* *Tibi, & Suffetio ſeni recocto.*
* *Iraſcere iterum meis iambis*
* *Immerentibus unice imperator.*

Othonis caput.] *hos quidem uerſus, niſi ſibylla, ut ille ait apud Plautum Pſeudolus, legerit, Interpretari alium poſſe reor neminem. omnino conſtat, fragmenta eſſe diuerſorum epigrámatum, ſed ita lacera, ut non ſperem unquam intellectum iri. uetat autem Hippocrates, deſperatis adhibere medicinam.*

AD CAMERIVM.

O RAMVS, *ſi forte non moleſtum eſt,*
Demonſtres ubi ſint tuæ latebræ.
Te quæſiuimus in minore campo,
Te in circo, te in omnibus tabernis,
Te in templo ſupero Ioui ſacrato,
In Magni ſimul ambulatione.
Femellas omnes amice prendi,

Quas

Quas uultu uidi tamen ſerenas.
Has te ſic tantum ipſe flagitabam,
Camerium mihi peſſimæ puellæ.
Quædam, inquit, nitidum ſinum reducens,
En hic in roſeis latet papillis.
Non cuſtos ſi fingar ille Cretum,
Non ſi Ladas, pennipes ue Perſeus,
Non ſi Pegaſeo ferar uolatu,
Non Rheſi niueis, citiſq. bigis.
Adde huc plumipedas, uolatileſque,
Ventorumq. ſimul require curſum,
Quos iunctos Cameri mihi dicaris,
Defeſſus tamen omnibus medullis,
Et multis langoribus pereſus
Eſſem, te mihi amice quæritando.
Sed, te quærere iam Herculis labos eſt.
Tanto ten' faſtu negas amice?
Dic nobis ubi ſis futurus, ede
Audacter, comiti licenter ede:
Num te lacteolæ tenent puellæ?
Si linguam clauſo tenes in ore;
Fructus proijcies amoris omnes.
Verboſa gaudet Venus loquela.
Vel, ſi uis, licet obſeres palatum,
Dum ueſtri ſim ego particeps amoris.

Oramus.] *exponit, quantopere ſe, quærendo Camerio, defatigauerit; rogatq. eum, tum ut, ubi ſit futurus, indicet, tum ut amores detegat ſuos. In magna autem parte horum uerſuum ſpondæus ſecundo*

do loco ponitur: quod cum quibuſdam uideretur abſurdum, diſceſſum eſt a ueterum librorum fide, uarieq. mutata quamplurima. ego ueterem ſcripturá, quantum in me fuit, repoſui. In minore campo,] *qui ad campum Martium fuiſſe dicitur.* In circo.] *circum maximum intelligo.* Te in] *littera e non eliditur.* Omnibus tabernis,] *quæ in foro diſpoſitæ erant.* In templo.] *Capitolium dicit.* In Magni ſimul ambulatione,] *in portcu Pompeiana.* Femellas.] *iocoſe. Sciebam te magnum eſſe aſſectatorem feminarum, in quibus aliqua eſſet formæ elegantia. itaque ex eiuſmodi omnibus de te percontabar.* Sic tantum,] *nulla longiore utens oratione, quoniam uidelicet te uidere properabam.* Camerium mihi.] *indicate, ſubintelligendum.* Quædam,] *illudens mihi, ſimulq. occaſionem quærens, qua mihi pectoris ſui candorem & pulchritudinem oſtenderet.* Non cuſtos, fingar ille Cretum,] *non ſi Dædalus fiam. cuſtodem autem Cretum uocat, quòd ei Minos proficiſcens aduerſus Athenienſes, regni cuſtodiam commiſerit. ita enim a quibuſdam, ſed non ualde idoneis auctoribus, traditum eſt. an potius Talum dicit? hunc enim tantæ celeritatis fuiſſe aiunt, ut totam Cretam uno die pedibus obiret. quod tamen equidem nuſquam adhuc reperire potui, niſi apud eos, qui ita hunc Catulli locum interpretantur. ego, quæ de Talo apud ſcriptores ἀξιολόγους comperi, afferam: deinde ſuum cuique iu-*

dicium

dicium relinquam. Huncigitur toto corpore æreum fuiſſe accepimus, præter tuberculum quoddam in imo calcaneo, tenui membranula tectum; qua di-rupta, mors ei fataliter conſtituta eſſet. hunc Iuppiter rapta Europa, & in Cretam abductæ dono dedit, qui inſulæ cuſtos foret, terq. totam inſulá obiret: die, an anno, nihil diſerte ab Apollonio expreſſum eſt, quo loco narrat, quem in modum hic Argonautas, a Colchica expeditione redeuntes, ne in Cretam, ut uolebant, appellerent, prohibuerit. eius e libro quarto hæc ſunt.

Τοὺς δὲ Τάλως χάλκειος, ἀπὸ στιβαροῦ σκοπέλοιο
Ῥηγνύμενος πέτρας, εἶργε χθονὶ πείσματ᾽ ἀνάψαι,
Δικταίην ὅρμοιο κατερχομένους ἐπ᾽ ἰωγήν.
Τὸν μὲν χαλκείης μελιηγενέων ἀνθρώπων
Ῥίζης λοιπὸν ἐόντα, μετ᾽ ἀνδράσιν ἡμιθέοισιν
Εὐρώπῃ Κρονίδης νήσου πόρεν ἔμμεναι οὖρον,
Τρὶς περὶ χαλκείοις Κρήτην ποσὶ δινεύοντα. *id eſt,*

Aereus hoſce Talus lapides e monte reuulſos
Proijciens, uetuit terræ religare rudentes,
Oſtia cum curſu peterent Dictæa citato.
Iuppiter hunc, reliquũ ex hominũ arboribus natorũ
Aerea progenie, cum ſemideum comitatu,
Cuſtodem Europæ dederat, qui littora Cretæ
Ter, quàm longa forent, pedibus luſtraret ahenis.

ijs autem, qui conſequuntur, uerſibus, qua illum arte Medea interfecerit, exponitur. In Orphei quoque Argonauticis hæc de eo leguntur.

Ὅσσα τ᾽ ἄρ᾽ ἐν Κρήτῃ πάθον ἄλγεα τετληῶτες,

Κάλκειον τριγίγαντα δοκεύμενοι, ὄφρ᾽ ἱκόμεσθα,
Ὅς ῥά οἱ οὐκ εἴα λιμένων ἔντοσθεν ἱκέσθαι.

Quid memorem, ad Cretam quot dura & acerba tulerunt,
E ſolido uaſtum ſpectantes ære gigantem,
Illos qui optato uetuit ſuccedere portu?

meminit eius & Lucianus in φιλοψευδεῖ, *his uerbis.* Ὅρα τοίνυν, ἦν δ᾽ ἐγώ, μὴ οὐχὶ Πέλιχος ὁ ἀνδριάς, ἀλλὰ Τάλως ὁ Κρὴς ὁ τοῦ Μίνωος ᾖ. καὶ γὰρ ἐκεῖνος χαλκοῦς τις ἦν, τῆς Κρήτης περίπολος. *Euſtathius in uiceſimum Odyſſeæ narrat, eum mira quadam ratione ſolitum enecare hoſpites, qui in Cretam appuliſſent. deſiliebat enim in ignem: (poterat autem id impune facere, cum æneus eſſet) ibiq. ita ſe concalefaciebat, ut canderet. comprehenſos igitur hoſpites, & pectori ſuo admotos, ridens ipſe, exurebat. etſi Euſtathius, non hunc, ſed alium quendam, quem Vulcanus fabricatus eſſet, Europæ cuſtodem datum, innuere uidetur. Plato in Minoe narrat, duos affuiſſe Minoi, quibus ipſe ad legum cuſtodiam uteretur, Rhadamanthum, & Talum; quorum illi res urbanas, huic ceteram Cretam curæ fuiſſe. Talum itaque ſolitum ter quotannis obire omnes Cretenſis agri pagos, ferentem ſecum leges in æs inciſas: unde datam fabulæ occaſionem, ut æneus diceretur. Fuerunt & alij hoc nomine: ſed nihil ad eum, in quo nunc uerſamur, locum.* Non ſi Ladas.] *Solinus, Primam palmam uelocitatis Ladas quidam adeptus eſt, qui ita ſupra cauum puluerem curſitauit,*

ut,

ut, arenis pendẽtibus, nulla indicia relinqueret ueſtigiorum. Pauſanias Corinthiacis, τοῦ ναοῦ δέ ἐστιν ἐντὸς λάδας, ποδῶν ὠκύτητι ὑπερβαλόμενος τοὺς ἐφ' αὑτοῦ. *loquitur autẽ de tẽplo Apollinis Lycij. Idẽ Laconicis,* προελθόντι δὲ αὐτόθεν σταδίους εἴκοσι, τοῦ Εὐρώτα τὸ ῥεῦμα ἐγγυτάτω τῆς ὁδοῦ γίνεται, καὶ λάδα μνῆμά ἐστιν ὠκύτητι ὑπερβαλομένου ποδῶν τοὺς ἐφ' αὑτοῦ. καὶ δὴ καὶ ὀλυμπιάσιν ἐστεφανοῦτο δολιχῷ κρατῶν. δοκεῖ δέ μοι, κάμνων αὐτίκα μετὰ τὴν νίκην ἐκομίζετο, καὶ συμβάσης ἐνταῦθά οἱ τελευτῆς, ὁ τάφος ἐστὶν ὑπὲρ τὴν λεωφόρον. *meminit & in Arcadicis. ſed & Martialis,*

Habeas, licebit, alterum pedem Ladæ;
Inepte, fruſtra crure ligneo curres.

nominat eum & Cornificius libro quarto ad Herennium. Perſeus.] *de hoc multa Ouidius, multa Hyginus; longe plurima autem interpres Apollonij in quartum Argonauticorum. Multa etiam Pauſanias in Corinthiacis.* Non ſi Pegaſeo.] *Pegaſi fabula notior eſt, quàm ut hoc loco explicari debeat.* Non Rheſi.] *fabula eſt apud Homerum Iliados κ.* Niueis, citisque.] *Homerus,*

Λευκότεροι χιόνος, θείειν δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖοι.

Virgilius utrunque complexus eſt, cum equos illos ardentes uocauit. Bigis.] *equos ipſos ad currum iunctos ſignificat. Deficit autem hoc loco oratio, ſi animaduertas: eſt enim ſenſus: Si hæc omnia uera eſſent, non tamen tantum itineris ſine laſſitudine obire poſſem. Talia exempla ſatis multa in antiquis ſcriptoribus reperiri queunt.* Plumipedas, uolatilesque.]

tileſque.] *admonent, & recte, omnes Catulliani interpretes, uerſum hunc non de auibus ſolum, ſed etiam de Zethe, & Calai, Boreæ filijs, intelligendum eſſe. fabulam narrant Apollonius libro ſecundo, & Valerius Flaccus libro quarto Argonauticon. meminit & Pindarus Pythijs.* Quos iunctos,]*quorum omnium coniunctam celeritatem.* Mihi dicaris,] *mihi dederis. Virgilius,*

- propriamq. dicabo.

et in tribus uerbis prætoris, Do, dico, addico: eſt enim a dicando, non a dicendo: quod noſtri iuriſconſulti parum intelligere uidentur. Quæritando.] *antiquum uerbum. Plautus Menæchmis,*

Hodie in Epidamnum uenit cum ſeruo ſuo,
Hunc queritatum geminum germanum ſuum.

Si linguam.] *ſi amores tuos mihi cælare perges, priuabis te gaudiorum tuorum longe maximo fructu. creſcunt enim gaudia, quæ cum amicis communicantur. Tibullus tamen,*

Qui ſapit, inquit, in tacito gaudeat ille ſinu.

Verboſa gaudet.] *contra Tibullus,*

- cælari uult ſua furta Venus. Vel ſi uis.] *ſi uis, inquit, per me licet, alios omnes cælatos habeas, dum unus ego ſim tuarum uoluptatú conſcius.*

AD CATONEM.

O REM *ridiculam Cato, & iocoſam,*
Dignamq. auribus, & tuo cachinno.
Ride, quidquid amas Cato Catullum.

Res eſt ridicula & nimis iocoſa.
Deprendi modo pupulum puellæ
Truſantem: hunc ego, ſi placet Dionæ,
Pro telo rigida mea cecidi.

O rem ridiculam.] *ad quem e Catonibus ſcriptum hoc carmen fuerit, ſciri poſſe non puto. neque uero magni intereſt. hoc modo teneatur, ad eum, qui ſe Vticæ interfecit, non pertinere. neque enim, ut cetera omittam, ſuſpicio hæc in illius ſeueritatem cadit.* Truſantem,] *ſiculam ſuam in puellæ uaginam intrudere molientem.* Dionæ,] *Veneri, aut Veneris matri.* Pro telo.] *ſimile quiddã narrat Appuleius libro IX. de piſtore, qui puerũ formoſum cum uxore deprehenderat.*

IN MAMVRRAM, ET CAESAREM.

PVLCHRE *conuenit improbis cinædis*
Mamurræ pathicoque, Cæſarique.
Nec mirum: maculæ pares utriſque,
Vrbana altera, & illa Formiana,
Impreſſæ reſident, nec eluentur.
Morboſi pariter, gemelli utrique,
Vno in ludulo erudituli ambo.
Non hic, quàm ille, magis uorax adulter,
Riuales, ſocij & puellularum.
Pulchre conuenit improbis cinædis.

Pulchre conuenit.] *Cæſaris & Mamurræ amicitiam exagitat, affirmans eam non aliunde, quàm ex uitiorum ſimilitudine, conglutinatam.* Vrbana alte-

altera,& illa Formiana.] *fortaſſe, quòd Cæſar in urbe, Mamurra Formijs ætatis ſuæ teneritudinem alienæ libidini proſtituerit.*

AD COELIVM DE LESBIA.

COELI *Lesbia noſtra, Lesbia illa,*
Illa Lesbia, quam Catullus unam
Plus, quàm ſe, atque ſuos amauit omnes,
Nunc in quadriuijs, & angiportis,
Glubit magnanimos Remi nepotes.

Cœli.] *memoriæ proditum ab Appuleio eſt, puellam in amoribus ac delicijs huic poetæ fuit, quamq. ipſe Lesbiam nominauerit, Clodiam illam, P. Clodij ſororem, fuiſſe; cuius a fratre primum delibata pudicitia, uniuerſæ poſtea iuuentutis Romanæ libidini expoſita proſtitit. Eius igitur conſuetudine cum M. Cælius diu, multumq. uſus fuerit; aſſentior eruditiſſimo homini, Victorio, qui carmen hoc ad M. Cælium refert.* Glubit.] *ad Veneream turpitudinem potius, quàm ad fortunarum ſpoliationem, referri puto.* Magnanimos] *ex contrario intelligendum.*

DE RVFA.

BONONIENSIS *Rufa Rufulum fellat*
Vxor Meneni, ſæpe quam in ſepulcretis
Vidiſtis, ipſo carpere e rogo cenam,
Cum deuolutum ex igne proſequens panem,
A ſemiraſo tunderetur uſtore.

Bononienſis Rufa.] *Rufam quandam, ut mendi-*

cam,

cam, & ut fellatricem, notat. Ipſo carpere e rogo cenam.] *epulas in rogum conijcere ſolebant: locumque, in quo illæ comburerentur, culinam uocabant. auctor Feſtus. Extremæ autem mendicitatis ſignum eſt, quod hic affert poeta. et tale eſt illud Terentij,*

E flamma te cibum petere poſſe arbitror. Semiraſo,] *ex igne.*

*

N V M *te leæna montibus Libyſſinis,*
Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
Tam mente dura procreauit, ac tetra,
Vt ſupplicis uocem in nouiſſimo caſu
Contemptam haberes? ah nimis fero corde.

Num te leæna.] *ad quem ſcribatur hoc carmen, ſciri non poteſt. ſed &, fragmentum potius eſſe, quàm epigramma integrum, exiſtimo.*

IN NVPTIAS IVLIAE, ET MANLII.

C O L L I S *o Heliconij*
Cultor, Vraniæ genus,
Qui rapis teneram ad uirum
Virginem, o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Cinge tempora floribus
Suaue olentis amaraci.
Flammeum cape. lætus huc
Huc ueni, niueo gerens

K *Luteum*

Luteum pede ſoccum:
Excitusq. hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
Spineam quate tædam.
Nanque Iulia Manlio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Iudicem, bona cum bona
Nubit alite uirgo.
Floridis uelut enitens
Myrtus Aſia ramulis,
Quos Hamadryades deæ
Ludicrum ſibi roſcido
Nutriunt humore.
Quare age huc aditum ferens
Perge linquere Theſpiæ
Rupis Aonios ſpecus,
Nympha quos ſuper irrigat
Frigerans Aganippe;
Ac domum dominam uoca
Coniugis cupidam noui,
Mentem amore reuinciens,
Vt tenax edera hac, & hac
Arborem implicat errans.
Vos item ſimul integræ
Virgines, quibus aduenit
Par dies, agite, in modum

Dici-

Dicite, o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe:
Vt lubentius auditus,
Se citarier ad ſuum
Munus, huc aditum ferat,
Dux bonæ Veneris, boni
Coniugator amoris.
Quis deus magis optimis
Expetendus amantibus?
Quem colant homines magis
Cælitum? o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Te ſuis tremulus parens
Inuocat: tibi uirgines
Zonula ſoluunt ſinus:
Te timent: cupida nouos
Captat aure maritus.
Tu fero iuueni in manus
Floridam ipſe puellulam
Matris e gremio ſuæ
Dedis, o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Nil poteſt ſine te Venus,
Fama quod bona comprobet,
Commodi capere; at poteſt
Te uolente. quis huic deo
Compararier auſit?
Nulla quit ſine te domus
Liberos dare, nec parens

Stirpe dicier; at poteſt
Te uolente. quis huic deo
Compararier auſit?
Quæ tuis careat ſacris,
Non queat dare præſides
Terra finibus; at queat
Te uolente. quis huic deo
Compararier auſit?
Clauſtra pandite ianuæ.
Virgo adeſt. uiden' ut faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris. abit dies.
Prodeas noua nupta.
Tardat ingenuus pudor,
Quom tamen magis audiens
Flet, quòd ire neceſſe ſit.
Sed moraris. abit dies.
Prodeas noua nupta.
Flere deſine: non tibi
* *Herculea periculum eſt,*
Ne qua femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit uenientem.
Talis in uario ſolet
Diuitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris. abit dies.
Prodeas noua nupta.
Prodeas noua nupta, ſi

Iam uidetur, & audias
Noſtra uerba. uiden'? faces
Aureas quatiunt comas.
Prodeas noua nupta.
Non tuus leuis in mala
Deditus uir adultera,
Probra turpia perſequens,
A tuis teneris uolet
Secubare papillis:
Lenta quin uelut aſſitas
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum. ſed abit dies.
Prodeas noua nupta.
O cubile, quot omina
Candido pede lectulis,
Quæ tibi ueniunt bona.
Gaudeas. ſed abit dies.
Prodeas noua nupta.
Quæ tuo ueniunt hero,
Quanta gaudia, quæ uaga
Nocte, quæ medio die
Gaudeas. ſed abit dies.
Prodeas noua nupta.
Tollite o pueri faces:
Flammeum uideor uidere.
Ite, concinite in modum,
O Hymen Hymenæe Hymen
Hymen o Hymenæe.

Neu diu taceat procax
Feſcennina locutio:
Neu nuces pueris neget
Deſertum domini audiens
Concubinus amorem.
Da nuces pueris iners
Concubine: ſatis diu
Luſiſti nucibus: lubet
Iam ſeruire Thalaſſio.
Concubine nuces da.
Sordebant tibi uillicæ
Concubine hodie, atque heri.
Nunc tuum cinerarius
Tondet os. miſer ah miſer
Concubine nuces da.
Diceris male te a tuis
Vnguentate glabris marite
Abſtinere: ſed abſtine.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Scimus, hæc tibi, quæ licent
Sota cognita: ſed marito
Iſta non eadem licent.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Nupta tu quoque, quæ tuus
Vir petet, caue ne neges,
Ne petitum aliunde eat.
O Hymen Hymenæe Hymen,

Hymen o Hymenæe.
En tibi domus & potens,
Et beata uiri tui,
Quæ tibi, ſine, ſeruiat.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Vſque dum tremulum mouens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Transfer omine cum bono
Limen aureolos pedes,
Raſilemq́. ſubi forem.
O Hymen Hymeneæ Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Aſpice, unus ut accubans
Vir tuus Tyrio in thoro,
Totus immineat tibi.
O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Ille non minus, atque tu,
Pectore uritur intimo,
Flamma ſed penita magis.
Hymen o Hymenæe Hymen,
O Hymen Hymenæe.
Mitte brachiolum teres
Prætextate puellulæ;
Iam cubile adeat uiri.

O Hymen Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Vos unis ſenibus bonæ
Cognitæ bene feminæ
Collocate puellam.
O Hymen Hymeneæ Hymen,
Hymen o Hymenæe.
Iam licet uenias marite:
Vxor in thalamo eſt tibi
Ore floridulo nitens,
Alba parthenice uelut,
Luteum ue papauer.
Non diu remoratus es.
Iam uenis. bona te Venus
Iuuerit, quoniam palam
Quod cupis, capis, & bonum
Non abſcondis amorem.
At marita tuum tamen
Celites, nihilo minus
Pulchra res: neque te Venus
Negligit. ſed abit dies.
Perge, ne remorare.
Ille puluis Erythrei,
Siderumq. micantium,
Subducat numerum prius,
Qui ueſtri numerare uult
Multa millia luſus.
Ludite, ut lubet, & breui
Liberos date. non decet

Tam uetus ſine liberis
Nomen eſſe; ſed indidem
Semper ingenerari.
Torquatus, uolo, paruulus
Matris e gremio ſuæ
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem,
Sed micante labello.
Sit ſuo ſimilis patri
Manlio, & facile inſciis
Noſcitetur ab omnibus,
Et pudicitiam ſuæ
Matris indicet ore.
Talis illius a bona
Matre laus genus approbat,
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopæo.
Claudite oſtia uirgines.
Luſimus ſatis: at boni
Coniuges bene uiuite, &
Munere aſſiduo ualentem
Exercete iuuentam.

Collis o Heliconii.] *Manlij, puto, eius, ad quem infra elegiam ſcribit, & Iuliæ nuptias ode elegantiſſima celebrat, eisq́; a dijs immortalibus fauſta omnia precatur. Eſt autem hoc carmen quidem nuptiale, neque tamen proprie epithalamium. nam epithalamia canebantur a uirginibus, cum iam noua nupta*

nupta in lecto uiri collocata eſſet; ut, eo primum illud prælium committente, effringenteq. illud uirginei pudoris ueluti uallum, clamor, qui non nunquã a uirginibus in eo conflictu edi ſolet, exaudiri non poſſet. in quem uſum etiam nuces pueris ſpargi ſolebant; quibus illi colligendis intenti, tumultu & ſtrepitu omnia implerent. At hoc uerſu & puellæ ipſæ admonentur, ut canant; & tota nuptialis pompa deſcribitur, ut, quemadmodum ante dixi, epithalamium eſſe uix poſſit: niſi quis, epithalamij nomine latius accepto, omne nuptiale carmen ſignificari putet. Principio igitur Hymenæum, deum nuptiarum præſidem, inuocat; eumq. orat, ut his nuptijs felix ac propitius aſſit. Quæ de Himenæo traduntur, quia peruulgata ſunt, piget adſcribere. Qui rapis.] *Feſtus, Rapi ſimulatur uirgo ex gremio matris: aut, ſi ea non eſt, ex proxima neceſſitudine, cum ad uirum traditur: quòd uidelicet ea res feliciter Romulo ceſſit. Idem, Rapi etiam fax ſolet in nuptijs, qua prælucente, noua nupta deducta èſt, ab utriuſque amicis; ne aut uxor eam ſub lecto uiri ea nocte ponat, aut uir in ſepulcro comburendam curet: quo utroque mors propinqua alterius utrius captari putatur.* O Hymenæe Hymen.] *hæc cani ſolebant, cum in domum uiri noua deduceretur. uide Plautum Caſina. meminit & Terentius Adelphis.* Cinge tempora.] *redimitus floribus deus hic, & facem geſtans pingebatur. Theocritus, epitaphio Adonidis.*

Ἔσβεσε λαμπάδα πᾶσαν ἐπὶ φλιαῖς ὑμεναῖος,
Καὶ στέφος ἐξεπέτασε γαμήλιον.

Suaue olentis.] *hoc uocabulo uſus eſt & in carmine illo in Priapum,*

Pallenteſq. cucurbitæ, & ſuaue olentia mala.

ſic Virgilius ſuaue rubentem hyacinthum & ſuaue rubentem muricem dixit. Flameum cape,] *quo nymphæ caput amicias, ad pudorē indicandum. Feſtus, Flameo amicitur nubens, ominis boni cauſſa; quòd ea aſſidue utebatur flaminica, id eſt, flaminis uxor, cui non licebat facere diuortium.* Luteum,] *colorem hunc fuiſſe in nuptijs uſitatū, auctor eſt Plinius.* Pelle humum pedibus,] *ſalta. ſic Horatius, Nunc eſt bibendum, nunc pede libero Pulſanda tellus.* Spineam.] *recte emendauit hunc locum ante hos L annos Parthenius, cum antea legeretur, Pineam. e ſpina enim alba nuptiales tædas fieri ſolitas, & Feſtus teſtatur, & Plinius: idq. quoniam in Sabinarum raptu, qui feliciſſime ceſſit, talibus etiam tædis paſtores uſi erant.* Nanque Iulia.] *æque pulchram eſſe dicit Iuliam, atque erat Venus, cum ad Paridem, ſubitura formæ iudicium, uenit. Fabula omnibus nota eſt.* Cum bona alite.] *Vetuſte addidit, cum: ut & infra,*

Transfer omine cum bono.

uſitatius enim hæc ſine præpoſitione dicuntur. Horatius, Mala ſoluta nauis exit alite. Idem,
- mala ducis aui domum

Quam multo repetet Græcia milite. Tibullus,
Fulſerit hic niueis Delius alitibus.
Bona cum bona.] *hæc figura, quam Cornificius traductionem uocat, huic ſcriptori, & Plauto perfamiliaris eſt. Sic infra,*
Dux bonæ Veneris, boni
Coniugator amoris.
multisq. alijs in hoc ipſo poematio locis. Floridis uelut.] *elegantiſſima comparatione exornat pulchritudinem Iuliæ, ſimilem ipſam eſſe dicens myrto tenellæ; quam paullatim aſſurgentem, nymphæ ſummo ſtudio nutriant. Et apparet, hac comparatione poetam ipſum delectatum, quam infra repetierit, cum de Ariadna loqueretur,*
Quales, inquit, Eurotæ progignunt flumina myrtos,
Aura ue diſtinctos educit uerna colores.
Hoc autem ex Homero ſumpſit, apud quem Vlyſſes Nauſicaam teneræ & proceræ aſſimilat palmæ. locus eſt Odyſſeæ VI.
Δήλῳ δήποτε τοῖον Ἀπόλλωνος παρὰ βωμῷ
Φοίνικος νέον ἔρνος ἀνερχόμενον ἐνόησα. *id eſt,*
Talem equidem tenero ſurgentem germine palmam
Delioli m, Phœbi ante aras, uidiſſe recordor.
Myrtus Aſia,] *quòd uidelicet in Aſia, propter regionis calorem, arbor hæc feliciſſime proueniat. Neque eſt, quòd quenquam moueat ſyllabæ modus. ſic Homerus Iliados* II.
Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, καΰστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα. *ſic Maro,*

&

—*& quæ Aſia circum*

Dulcibus in pratis rimantur ſtagna Cayſtri. & alibi,

—*ſonat amnis, & Aſia longe*

Pulſa palus. Sic, cum Arabes & Italos prima cor repta enuntiemus, Arabiam & Italiam prima pro ducta dicimus. Biennio fere, poſtquam hic commentarius primum editus eſt, ſcripſit ad me Roma Dionyſius Lambinus, homo mihi & propter doctrinæ præſtantiam, & propter ſuauiſſimos mores eximie carus, eſſe illic quoſdam homines eruditos, qui cũ ceteroqui perhonorifice de me ſentirent, hoc loco diligentiam meam requirerent, qui ab Aſia regione, non ab Aſia palude, Aſiam myrtum dici putaſſem, neque ſaltem ea uidiſſem, quæ hac de re peruulgati Homerici ac Virgiliani interpretes tradidiſſent. ego autem, quòd de me bene ſentiant, gratiam habeo: quòd me, hoc quidem loco, reprehendant, facere iniuſte puto: nam illam ipſam paludem in Aſia eſſe conſtat: & pratum illud Aſium, ut non nulli a nomine ἄσις*, alij ab heroe quodam Aſia, ita ſunt qui a terra Aſia nominatum opinentur. idq. & Euſtathius teſtatur, & is, cuius ſunt ſcholia in Homerũ. Eſt autem mihi quoque, niſi fallor, liberum, in ſententiarum uarietate, id ſequi, quod maxime probabile uideatur.* Hamadryades,] *nimphæ ita dictæ, quòd cum arboribus & naſcantur, & intereant. Hinc eſt, quòd Æneas, cum ſanguinem ex arbore, cuius ipſe ramos uulſerat, ſtilantem uidiſſet, nympharum pacem petiiſſe ſe ait, ueritus nimirum,*

rum, ne earum aliquam in arbore læſiſſet. Eædem interdum & Naiades dicuntur. Ouidius,

Naiada uulneribus ſuccidit in arbore factis.

Illa perit. fatum Naiados arbor erat.

Nutriunt humore.] *ſpondæum pro dactylo poſuit, ut ſæpe ſupra in Phaleucijs. infra quoque in carmine de Atti ſæpe longam unam duabus breuibus mutat. Eſt autem hæc uera Aldinorum Gryphianorumq; codicum ſcriptura, quam alij temere repudiarūt.* Theſpiæ Rupis Aonios ſpecus.] *Heliconem ipſum dicit.* Nympha.] *hæc eſt uetus ſcriptura: aut igitur Aganippen ipſam nympham uocat; aut nympham pro lympha more ueterum dixit. ſic enim et apud Virgilium eruditi legunt, Dāt famuli manibus nymphas.* Dominam.] *ita uocabantur, quæ conueniebant in manum, id eſt, matresfamilias. uide Nonium. Sed & patresfamilias, domini uocabantur. M. Brutus de officio, (citat Priſcianus) itaque patresfamiliæ domini ſumus. Terentius Heautontimorumeno,*

-domina, ergo herus damno auctus eſt.

Vt tenax edera.] *comparatio & aptiſſima, & uſitatiſſima. Feſtus, Edera uincit, ad quodcunque ſe applicat: ideoq; eam flamini Diali neque tangere, neque nominare fas erat. Sed ne annulum quidem ei geſtare ſolidum licebat, aut aliquem habere in ſe nodum.* Integræ,] *intactæ, innuptæ, ἄζυγες.* Quibus aduenit Par dies,] *quibus, ſuo cuique tempore, eadem obeunda erunt ſacra.*

In

In modum,] *concinne, ἐῤῥύθμως. Sic infra, Ite, concinite in modum,*

Bonæ Veneris,] *honeſtæ, & legitimæ.*

Tremulus,] *ſenex.* Zonula.] *de hoc ritu, alio iam loco diximus. Verſus autem, qui proxime ſequuntur, ita ſcripti ſunt in omnibus, quos ego quidem uiderim, libris:* Te timens cupida nouos Captat aure maritos. *idque, tanquam integrum, omnes interpretantur, puellas uidelicet metuentes, ne in malos maritos incidant, cupide auſcultare, cum parentes de adoptando ſibi genero aliquo uerba faciunt. Ac memini equidem, L. Memmium Fremiotum, nobiliſſimum. ſummoq. præditum ingenio adoleſcentem, cum hoc carmen una euolueremus, mihi dicere, & totam hanc ſententiam magnopere frigidam, & ſubitam illam numerorum commutationem ſibi ualde inconcinnam, ualdeq. a lepore huius poetæ alienam uideri; neque dubitare ſe, quin locus corruptus eſſet. quod cum mihi quoque hæc ſcribenti ueniſſet in mentem; cepiſſemque, mehercule ipſius Memmij cauſſa paullo accuratius, de hoc toto cogitare; reperiſſe uideor, quo modo minima mutatione locus integer fiat. Ita igitur legendum puto,*

- tibi uirgines
Zonula ſoluunt ſinus,
Te timent: cupida nouos
Captat aure maritus.

ut ſenſus ſit: dum ueſper inſtat, quo tempore Hymenæus

menæus

menæus cani, & puellæ in maritorum domos perdu ci ſolent, trepidare ipſas, metuentes primam illam congreſſionem: maritos contra, quibus omnis mora longa ſit, quibusq. longum uideatur, dum ſint cum amoribus ſuis, ſtare attentis auribus, cupidiſſimeq. exſpectare, dum illud quaſi Venerei conflictus claſſicum audiatur. Porro quòd, nouos maritus, antique pro, nouus maritus, dictum eſt; eá fuiſſe deprauandi loci occaſionem puto. Quanquam autem non dubitabam, quin ex collatione, omnes mihi lepidiores homines aſſenſuri eſſent; tamen & uſitatam lectionem, & illius interpretationem appoſui, ſi quis for te ſic quoque eam tenere mallet. Fero,] *ardenti.* Floridam,] ἀνθηρὰν ἀκμάζουσαν, *forma atque ætate integra.* Dedis.] *plus quiddam eſt dedere, quàm dare. Domus etiam recepturi: dedimus ea demum, quæ uolumus accipienti propria ac perpetua fieri.* Parens Stirpe dicier.] *iuriſconſulti enim tradunt, parentes nuſquam certos eſſe, niſi in nuptijs. At Telemachus ille Homericus ne ſic quidem.* Parens ſtirpe.] *ſic locutus eſt & Virgilius, — pulchra faciat te prole parentem.* Quæ tuis careat ſacris.] *qui cælibes ſunt, eos uerisimile eſt minus ſolicitos eſſe de rep. quàm eos, qui & uxores, & liberos habent, in quibus quodam modo ipſi periclitentur; quorumq. omnium ſalutem in ſalute publica intelligant contineri. unde in multis ciuitatibus reſp. cælibibus committi non ſolebat. Apud Maſſilienſes quidem, quorum ciui-*

tas optime temperata olim fuiſſe perhibetur, timu chi eſſe non poterant, niſi qui & uxorem haberẽt, & liberos. fieri poteſt, ut idem Romani obſeruauerint in ijs, quos præſides in prouincias mitterent. Atque hæc, etſi tantum coniectura nituntur, tamen aptiora, ni fallor, ſunt ad hunc locum, quàm quæ de patrepatrato, & feecialibus Guarinus, & qui eum ſecuti ſunt, attulerunt. Virgo adeſt.] *id eſt, mox proditura eſt.* Ingenuus pudor.] *nihil eſt, quod magis iuuentutem deceat, quàm honeſtus pudor. itaque & M. Cato dicebat, placere ſibi iuuenes, qui erubeſcerent, non qui palleſcerent: & Diogenes uerecundum illum ruborem, colorem uirtutis eſſe dicebat: & Pythias, Ariſtotelis filia, interrogata, qui ſibi color uideretur pulcherrimus, eum reſpondit, qui in ingenuis ex pudore enaſceretur. Virgines autem præcipue commendat: unde tam ſæpe uirgineum pudorem, uirginaléq. uerecundiam in ſcriptis ueterum legimus.* Flet.] *flere ſolent uirgines, ubi e domo paterna in mariti domum abducuntur: quod totum lacrymarum genus fictum eſſe, Catullus ipſe alio loco dicturus eſt.* Herculeia.] *Herculeij cuiuſdam meminit Salluſtius ſecundo hiſtoriarum, Occurrere duci, & prœlium accendere, adeo uti Metello in ſagum, Herculeio in brachium tela uenirent. atque hic uidelicet eſt, qui Sertorium ſecutus, tandem cæſus eſt a Q. Metello: cuius meminit & Frontinus in ſtrategematis. Sed hæc, cum ex Iulia familia eſſet, ex Her*

culeia non poterat; An igitur Herculeiam dicit nobiliſſima ſtirpe ortam, & cuius maiores ad ipſum uſque Herculem gentis primordia referrent? Vix crediderim. plane autem in meo uetere libro legitur omnibus litteris, Arunculeia. ſed tamen ab Arunca oppido, Aruncana potius diceretur. itaque ἐπέχω. Vario,] uarijs floribus picto. Stare,] hoc uerbo utitur; ut uiuidũ ac uegetum indicet florem. In mala Deditus uir adultera.] quod nunc, ſtudere alicui rei, & alicui rei deditum eſſe, dicimus; id ueteres, ſtudere in aliqua re, & in aliqua re deditum eſſe, dicebant. Cato; Poeticæ artis honos non erat. ſi quis in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad conuiuia applicabat; graſſator uocabatur. Lucretius;

Et ſimul in pugnæ ſtudio quòd dedita mens eſt.

Lenta uitis.] ſic Virgilius,

Lenta quibus torno facili ſuperaddita uitis.

Aſsitas,] prope ſitas. O cubile.] uerborum ordo paullo eſt perturbatior: quo factum eſt, ut nonnulli locum hunc non carere uitio ſuſpicati ſint. ita autem digerenda ſunt, ut intelligantur. O cubile, quot bona omina ueniunt lectulis candido pede: (pedem autem uocat, quo fulcitur lectus; ut ſupra, - ueteris pedem grabati) & quæ bona omina ueniunt tibi. Gratulatur autem & cubili, & lectulis conſcijs atque arbitris futuris nuptialium luſuum. ſic Propertius,

- o tu

Lectule delicijs facte beate meis.

Citat fragmentum huic loco ſimile Priſcianus ex

Atticida, poeta uetere, in Hymenæo, quod tale eſt,
Felix lectule talibus Sole amoribus.
Conſtat autem & materiam eandem eſſe, & idem carminis genus: ut parum abſit, quin ego hoc quoque Catulli carmen Hymenæum, non, epithalamium, inſcribendum putem. Gaudia, quæ gaudeas.] *ἑλληνισμὸς, ut in illo Virgilij,*
- hunc, oro, ſine me furere ante furorem.
Tollite o pueri faces.] *deſcribit nunc puellam egredientem domo. Quinque autem facibus utebantur in nuptijs; quòd is numerus quaſi ſymbolum quoddam ſit nuptiarum, ut qui ex primo impari, & primo pari, tanquam ex mare, & femina, conſtet. Plura, ſi libet, uide apud Plutarchum in problematis. Eas qui præferebant, daduchi à Græcis, à Latinis fortaſſe olim pueri lauti dicebantur. id ſuſpicor ex uerſiculo Plauti, qui eſt in Curculione, ubi ſeruus adoleſcenti eunti de nocte ad amicam, cereumq. manu ferenti ita dicit, Tute tibi puer es lautus, luces cereum. Quin & ſuſpicor id olim ominoſum habitum fuiſſe, creditumque, qui nouæ nuptæ luxiſſent facem, eos poſtea nihili fore. nam apud eundem poetam Caſina, Olympio Chalino, conſeruo ac riuali ſuo, ita minitans inducitur,*
Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem:
Poſtilla ut ſemper improbus, nihiliq. ſis.
Flameum.] *quo, ut diximus, nuptæ amiciebatur caput.* Neu diu taceat.] *pueros admonet, ut de more Feſceninos uerſus canant. Iis autem uerſibus,*

 ſumma

ſumma uerborum licentia & laſciuia factis, conuicia quædam in ſponſos iocula riter ſpargi ſolebant. unde & ſtatim poeta tum puero concubino Manlij petulantius quodam modo inſultat; tum Manlium ipſum, ut nimis in pueros procliuem, notat, tum nuptam admonet, ne ſe in re Venerea uiro difficilem præbeat: alioqui fore, ut ipſe delicias aliunde petitum eat: quam totam uerisimile eſt Feſceninorum uerſuum materiam fuiſſe. Nec nūces.] *& maritus ipſe nuces pueris ſpargebat, tū ea, quam diximus, cauſſa, tum ut ſe puerilia omnia relinquere oſtenderet; (unde eſt illud Virgilij, Sparge marite nuces) & ipſius concubinus, ut ex hoc loco colligitur, indicans ſe amplius puerile illud paſſurum non eſſe.* Thalaſio.] *hunc inuocabant in nuptijs. uide Liuium libro* 1. *& Plutarchum problematis. Hic pro ipſo matrimonio ponitur.* Sordebant tibi uillicæ.] *tu, inquit, nuper uillicarum diſſuauiari te cupientium oſcula, pro innata formoſis omnibus ſuperbia, refugiebas, & amore domini ferox, et formæ bono: at nunc certe iſtos animos demittes: cum & dominus ad nuptias animum adiecerit, & tonderi te iuſſerit: quod indicio eſt, te ei amplius in delicijs non fore. Porro comam nutrire olim pueri delicati ſolebant. Horatius,*

Aut teretis pueri, longam renodantis comam.

Et Martialis, inter cetera, quæ ad pueri pulchritudinem faciunt, exigit, ut molles ei colla flagellent comæ. Atque hinc uidelicet Syneſius ſophiſta ſcri-

pſit cinædos eſſe pueros omnes, qui alerent comam, tondebantur autem uxores ducentibus dominis: aut alioqui cùm ipſi iam exoleſcerent: quod interdum munus nouæ ipſæ nuptæ obibant. Martialis,

Flamea texuntur ſponſæ: iam tæda parata eſt.

Tondebit pueros iam noua nupta tuos.

Fere autem comæ libamina dicabant alicui deo, ut multis ex Martiale & Papinio locis cognoſci poteſt. Cinerarius.] *ita tonſores uocabant; quòd unum de miniſterijs eorum eſſet, calefactis in cinere calamiſtris torrere ac uibrare crinem. eo nomine Afranius comœdiam quandam inſcripſit ſuam. Flauius Soſipater, Muliebre, inquit, miniſterium Cinerarius dicitur: nam Cato in originibus, Mulieres, inquit, noſtræ capillum cinere ungitabant, ut rutilus eſſet crinis.* Male abſtinere te,] *ita ſalax eſſe, ut abſtinere non poſſis.* A tuis glabris,] *a pueris tuis, quorum genæ cruraq. nulla adhuc lanugine uiolantur.* Scimus hæc tibi quæ licent, Sola cognita.] *occupatio eſt. poterat enim Manlius dicere, ſe ab omni Venere illicita abſtinuiſſe; neque ullam eſſe legem, quæ uetaret, quo minus ipſe arbitrio ſuo ex pueris ſuis caperet uoluptatem. neque enim ueteribus turpe habebatur, primum illum ineuntis ætatis ardorem in ſeruis libertis ue ſuis conſumere: neque hoc numerabant inter inhoneſtos amores. Plautus Curculione,*

Ita tuum conferto amorem ſemper, ſi ſapis,

Ne, id, quod ames, populus ſi ſciat, tibi ſit probro

& paullo poſt, Dum te abſtineas nupta, uidua, uirgine Ingenua, & pueris liberis, ama quod lubet. atque hoc etiam affirmat Plutarchus, ubi cauſſas reddit, cur ingenui pueri bullam geſtarent. At Catullus, etiam ſi hoc, inquit, nondum ducta uxore, tibi licuiſſe nouimus, nunc tamen marito iam eadem amplius non licent. Tempus.] *annota tempus etiam priore numero pro parte capitis dici, contra quàm Soſipater putat. Sic Cornificius libro* I V. *ad Herenium: Et dubitanti Graccho, quid eſſet, neque tamen locum, in quo conſtiterat, relinquenti, percutit tempus.* Anilitas.] *ita Varro Eudæmonibus dixit iuuenilitatem. Idemq. de liberis educandis, Velim mehercules, inquit ipſe, uſu magno puerilitatis formulam audire.* Omnia omnibus annuit.] *ſic puto melius legi, quàm annuat: utcunque hoc malit Auancius. Iocunde autem exprimit naturam ſenum; in quibus caloris naturalis inopia imbecillitatem, imbecillitas tremorem efficit, ita ut caput perpetuo motitantes, omnia omnibus annuere uideantur.* Transfer limen pedes.] *noue dictum pro, fer pedes trans limen. Ominoſum autem putabatur, uel ingrediendo, uel egrediendo limen tangere.*

Ouidius,

Omina ſunt aliquid. modo cum diſcedere uellet,
Ad limen digitos conſtitit icta Nape.

ideoq. ſummus poetarum, equum illum fatalem in limine ſubſtitiſſe dicit. - quater ipſo in limine portæ
Subſtitit.

Subſtitit. Præcipue autem id in nouis nuptis religioni habebant. Plautus,

Senſim ſuper attolle limen pedes noua nupta.

Lucanus in ſecundo,

Tralata uetuit contingere limina planta.

Cauſſas ex Seruio, & Plutarchi problematis require. Aureolos pedes,] pulchros. χρυσοῦ enim uocabant, quidquid pulchrum eſſet. At Homerus Tethyn ab argenteis pedibus ἀργυρόπεζον nominat. Raſilem,] politam, ξεστὴν. Forem.] Plautus Milite, ecce autem commodum aperitur foris. Ouidius,

– cuſtos in fore nullus erat. Idem,

Difficilem moto cardine pande forem.

Tyrio,] purpura Tyria inſtrato. Immineat tibi,] in te, tanquam in præda aliqua ſua, defixus, nuſquam a te oculos dimoueat, ſed uultu ipſo indicet impotens deſiderium tui. Flama ſed penitā magis.] ſignificat eum maiore etiā nuptæ amore ac deſiderio carpi. Penitum uocabant ueteres, quod intimum eſſet: unde & penum, & penates deos dixerunt.

Plautus Aſinaria,

– age quæſo hercle uſque ex penitis faucibus.

Idem Perſa, Furtiuam aduectam ex Arabia penitiſſima. Mitte brachiolum teres Prætextate puellulæ.] Feſtus, Patrimi & matrimi prætextati tres nubentem deducunt: unus, qui facem præfert e ſpina alba, quia noctu nubebant: duo, qui

tenent nubentem. Vos unis ſenibus.] *idem Feſtus admonet, pronubas adhiberi ſolitas, quæ ſemel tantum nupſiſſent.* Bonæ feminæ.] *antique, & populariter. Plautus,*
Bona femina, & malus maſculus hic te uolunt.
Cicero, tuæ uxoris, bonæ feminæ, locupletis quidem certe. Collocate.] *collocare proprie dicuntur in lecto pronubæ nouam nuptam.* Alba parthenice.] *de parthenice, & papauere uide Plinium.* Bona te Venus.] *ingreſſus maritus, nihil ueritus eorum, qui aderant, oculos, uxorem in lecto collocatam, ipſis inſpectantibus, preſſule, ut uerisimile eſt, deoſculatus fuerat: ob quod tam lepidum factũ, poeta ei propitiam Venerem precatur.* Quod cupis, capis.] *Paronomaſia.* At marita.] *uidetur nuptam admouere, ut occulat ardorem amoris ſui, licet pulcher omnino coniugalis ille amor, honeſtusq. ſit. neque ſane uideo, quis alius ſenſus ex his uerbis elici queat: ſed profecto, ne quid diſſimulem, totus hic locus mihi ualde ſuſpectus eſt.* Abit dies.] *diem dicit pro tempore. iam enim nox erat.* Perge, ne remorare.] *hæc ad ſponſum potius, quàm ad ſponſam, dici uidentur.* Ille puluis Erythrei.] *puluis, antiquus genitiuus eſt. in, Erythrei, autem detrita eſt una e diphthongo littera, metri cauſſa. ſic ſupra Dioneum dixit pro Dionæo. Qui hunc uerſum ita legebant,*
Ille pulueris Erythræi, miror, ubi habuerint aures.
Torquatus uolo paruulus.] *tale eſt illud,*

— ſi quis mihi paruulus aula
Luderet Aeneas, qui te tantum ore referret.

uolo autem hic ualet, opto, & cupio: ut cum Cicero dicit, uolo tibi deos hanc rem fortunare: uolo tibi hanc rem feliciter euenire: de qua huius uerbi notione ſcripſimus pridem in Andriam. Eſt autem hic ὑπολύπωσις *infantuli longe ſuauiſſima.* Similis patri.] *Horatius, Laudantur ſimili prole puerperæ. Heſiodus inter ceteras ferrei ſæculi calamitates eá quoque ponit, quòd nulla ſit in liberis parentum ſimilitudo,*

Οὐδὲ πατὴρ παίδεσσιν ὁμοίιος, οὐδέ τι παῖδες.

etſi illud, ὁμοίιος, ſcio aliter quoque exponi poſſe. idemq́. ſanctiſſimus poeta, quo loco percenſet eas commoditates, quibus dij cumulant homines iuſtos, ait eorum uxores ſimilia parentibus pignora parere,

Τίκτουσι δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.

Telemacho,] *Vlyſſis filio ex Penelopa.* Penelopæo.] *Penelopen ex Homeri prædicatione omnes ita caſtam fuiſſe credunt, ut eius nomen, non mulieris iam, ſed pæne ipſius pudicitiæ nomen putetur. ſunt tamen, qui eam impudiciſſimam fuiſſe tradant, procisq́. ordine omnibus feciſſe copiam ſui: quod & Homerum ſubindicaſſe aiunt, cum eam tendendo arcu uires eorum tentaſſe narrat. ita quidem arcum illum intellexit, quicunque auctor eſt longe urbaniſſimi hac de re epigrammatis, quod inter luſus Priapeios legitur. Interpres Theocriti alicubi aſſerit, Pana filium eſſe Penelopes ex omnibus procis, unde*

&

& nomen illud inuenerit, quòd uidelicet ex permiſto eorum omnium ſemine concretus foret. Alibi autem narrat, quod etiam turpius eſt, Mercurium conuertiſſe ſe in formam hirci: cuius libidine incenſam Penelopen cum eo commiſcuiſſe corpus, eoq. ſatu editum Pana. Sed Catullus eam, quæ in plures probatur, ſententiam inſequitur. Claudite oſtia uirgines.] *ita fere concluditur Helenes epithalamium a Theocrito,*

Χαίροις, ὦ νύμφα, χαίροις εὐπένθερε γάμβρε.
Λατὼ μὲν δοίη, λατὼ κυρότροφος ὔμμιν
Εὐτεκνίην, κύπρις δὲ θεὰ κύπρις ἶσον ἔρασθαι
Αλλάλων, ζεὺς δὲ κρονίδας, ζεὺς ἄφθιτον ὄλβον,
Ὡς ἐξ εὐπατρίδαν εἰς εὐπατρίδας πάλιν ἔλθῃ.
Εὕδετ᾽ ἐς ἀλλάλων στέρνον φιλότητα πνέοντες,
Καὶ πόθον. Munere aſsiduo,] *aſſiduo Veneris uſu.*

CARMEN NVPTIALE.

V E S P E R *adeſt iuuenes, cõſurgite, ueſper Olympo*
Exſpectata diu uix tandem lumina tollit.
Surgere iam tempus, iam pingues linquere menſas.
Iam ueniet uirgo, iam dicetur Hymenæus.
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
Cernitis innuptæ iuuenes? conſurgite contra.
Nimirum æthereos oſtendit noctifer ignes.
Sic certe. uiden' ut perniciter exiluere?
Non temere exiluere. canent quos uincere par eſt.
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.

Non

Non facilis nobis, æquales, palma parata eſt.
Aſpicite, innuptæ ſecum ut meditata requirant.
Non fruſtra meditatur, habet memorabile quod ſit.
Nec mirum: tota penitus quæ mente laborant.
Nos alio mentes, alio diuiſimus aures:
Iure igitur uincemur. amat uictoria curam.
Quare nunc animos ſaltem committite ueſtros.
Dicere iam incipient, iam reſpondere decebit.
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
Heſpere, qui cælo fertur crudelior ignis?
Qui natam poſſis complexus auellere matris,
Complexu matris retinentem auellere natam,
Et iuueni ardenti caſtam donare puellam?
Quid faciunt hoſtes capta crudelius urbe?
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
Heſpere, qui cælo lucet iocundior ignis?
Qui deſponſa tua firmes connubia flamma.
Quod pepigere * uiri, pepigerunt ante parentes,
Nec iunxere prius, quàm ſe tuus extulit ardor.
Quid datur a diuis felici optatius hora?
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
Heſperus a nobis æquales abſtulit unam.
*
Nanque tuo aduentu uigilat cuſtodia ſemper.
Nocte latent fures, quos idem ſæpe reuertens
Veſpere mutato comprendis nomine eoſdem.
At lubet innuptis ficto te carpere queſtu.
Quid tum ſi carpunt, tacita quod mente requirunt?
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.

Vt flos in ſeptis ſecretus naſcitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contuſus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat ſol, educat imber,
Multi illum pueri, multæ optauere puellæ:
Idem cum tenui captus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullæ optauere puellæ:
Sic uirgo, dum intacta manet, dum cara ſuis: ſed
Cum caſtum amiſit polluto corpore florem,
Nec pueris iucunda manet, nec cara puellis.
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
Vt uidua in nudo uitis quæ naſcitur aruo,
Nunquam ſe extollit, nunquam mitem educat uuã,
Sed tenerum prono deflectens pondere corpus,
Iam iam contingit ſummum radice flagellum:
Hanc nulli agricolæ, nulli accoluere iuuenci:
At ſi forte eadem eſt ulmo coniuncta marito,
Multi illam agricolæ, multi accoluere iuuenci:
Sic uirgo, dum intacta manet, dum inculta ſeneſcit:
Cum par connubium maturo tempore adepta eſt,
Cara uiro magis, & minus eſt inuiſa parenti.
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.
At tu ne pugna cum tali coniuge uirgo.
Non æquum eſt pugnare, pater cui tradidit ipſe,
Ipſe pater cum matre, quibus parere neceſſe eſt.
Virginitas non tota tua eſt: ex parte parentum eſt:
Tertia pars patris eſt, pars eſt data tertia matri,
Tertia ſola tua eſt. noli pugnare duobus,
Qui genero ſua iura ſimul cum dote dederunt.
Hymen o Hymenæe Hymen ades o Hymenæe.

Ve-

Veſper adeſt.] *carmen hoc einſdem argumenti eſt cum ſuperiore. Principio autem poeta ex ſua perſo na loquitur: poſtea uero pueri & puellæ alternis ca nunt.* Veſper,] *cuius exortu nouæ nuptæ in uirorum domos perduci ſolebant. Interim autem canebatur Hymenæus.* Vix tandem.] *omnis enim mora longa cupienti. ex opinione hoc igitur, non ex ueritate, dictum eſt: ut illud,*

Iam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.

Cernitis innuptæ.] *iuuenes primo excitauit: nunc ad puellas conuertitur; eaſq. æmulatione excitat.* Aethereos.] *alij eoos, quod recipi non poteſt, cum hic de noctis aduentu agatur. alij optatos, alij Oetæos, ut ſit ſimile illi,*

Sparge marite nuces: tibi deſerit Heſperus Oetam.

atque horum alterutrum haud ſane repudiauerim. Noctifer.] *heſperus.* Exiluere.] *de puellis ipſis loquitur: quas non temere exiluiſſe ait: eſſe enim ipſis negotium cum iuuenibus ita ad canendum paratis, ut ad eos uictoria ſpectare uideatur.* Non facilis.] *iuuenes loquuntur: aiuntque, non facilem ſibi uictoriam fore: cum puellæ ſumma cura meditatæ ſint, quod canant, ipſi uero ſe negligenter diſſoluteq. geſſerint.* Heſpere, qui cælo.] *accuſant puellæ Heſperum, qui puellam a complexu matris abſtrahat, eamq. ardenti iuueni tradat in manum.* Complexu matris.] *πάθος per repetitionem.* Heſpere, qui cælo.] *reſpondent iuuenes contra, nullum eſſe ſidus Heſperi fulgore iocundius,*

dius, qui exoriens confirmet pacta a parentibus inita. Verſus ille, Quod pepigere uiri, uereor, ut ſit ſatis emendatus. Heſperus a nobis.] *puellas loqui conſtat. ſed poſt hunc uerſum ſex ſeptem plus minus deſiderantur. Illud autem, At lubet innuptis, manifeſto a iuuenibus dicitur.* Vt flos in ſeptis.] *elegantiſſima comparatio, qua contendunt puellæ, inutiles eſſe uirginibus nuptias.* Dum intacta manet, dum cara ſuis eſt.] *prius, dum, ualet quandiu: poſterius, uſque eò. Fabius libro* I X. Florem,] *μελινδέα ποίαν. Pindarus.* Vt uidua.] *contraria comparatio, qua contendunt iuuenes, nihil uirgini eſſe optabilius nuptijs.* Vidua.] *Horatius,*

Et uitem uiduas ducit ad arbores. Idem,
Ergo aut adulta uitium propagine
Altas maritat populos.

Viduam autem aiunt iuriſconſulti uocari eam etiã, quæ nunquam nupſit. At tu ne pugna.] *hoc ab utriſque communiter cani uidetur.*

DE GALLIAMBO.

Antequam eruditiſſimum poema de Cybele & Atti enarrare incipiam, non erit, ut arbitror, alienum de ipſo genere uerſus aliquid dicere. quàm enim minime peruulgata ſit illius ratio, non id tantum oſtendit, quòd, eius ignoratione, multis locis deprauatum hoc carmen fuerat; ſed illud multo magis, quòd Michael Marullus, Georgius Anſelmus,

M. An-

M. Antonius Flaminius, at qui uiri? quorum unuſquiſque propius a ſummorum poetarum aberat, quàm a mediocrium, laude, cum huiuſmodi quædam ſcribere aggreſſi eſſent, ſeſeq. totos ad imitationem Catulliani poematis contuliſſent, (neque enim aliud habebant, quod ſibi proponerent ad imitandum) propter exemplaris ipſius corruptionem ſæpe peccarunt. Neque hoc dico, quòd quidquam de præſtantiſſimorum hominum gloria detractum uelim; ſed ut acuam ſtudioſorum adoleſcentum attentionem ad intelligenda ea, quæ de hac re tradere inſtitui; conſiliumq. meum iis approbem, quibus hæc diſputatio uel longa nimium, uel etiam penitus ſuperuacanea uideretur. Dictus eſt igitur Galliambus a Gallis Cybeles ſacerdotibus, qui in huius deæ ſacris eo plurimum uteretur: qua de cauſſa et μητρῳακὸς, & ἀνακλώμενος uocatus eſt, ut tradit Hephæſtion. Idem & Terentianus docet, et Martialis ſubindicat his uerſibus;

Nec dictat mihi luculentus Attis

Mollem debilitate Galliambon.

ſit autem ex anapæſto, iambis duobus & ſyllaba. quale ſit, Vice ueris & Fauoni. quibus adduntur rurſum anapæſtus et iambi duo. Exempli cauſſa, Vice ueris & Fauoni glacies reſoluitur. interdum etiam, ut uerſus celerior ſit, in penultimum locum tribrachys pro iambo recipitur. His de rebus, Diomedis, grammatici optimi, uerba ponam, ſed aliquot locis a me emendata: ut intelligent,

ſi qui laborem capere uoluerint conferendi. Galliambicum metrum eſt; quod apud Mæcenatem tale eſt,
Ades, inquit, o Cybelle. Simile eſt illi,
Vice ueris & Fauoni.
Inferius comma ſuperiori ſimile eſſet, niſi amiſiſſet ultimam ſyllabam; -fera montium dea.
Galliambũ aliud ex ipſo factum ei ſimillimũ eſt, niſi quòd, ut eneruatius fieret, et mollius, tertia ab ultima ſyllaba in duas breues geminata eſt, et factum tale,
Latus horreat flagello, comitum chorus ululet.
ſi eſſet ſic, - comitum chorus lulet; eſſet illi ſimile; -fera montium dea. cæterum quod eneruatius diximus, ſimile eſt illud neotericum; quod eſt tale,
Rutilos recide crines, habitumq. cape uiri.
Hactenus Diomedes. Citantur & a Nonio ex Varrone huiuſmodi uerſus, ut Marcipore,
Spatula euirauit omnes Veneriuaga pueros.
ubi licenter mediam ſyllabam dictionis, Veneriuaga, producere uidetur. et ex eiuſdem Eudæmonibus,
Phrygios per oſſa cantus liquida canit anima.
Non eſt autem ignorandum, primo loco pro anapæſto poni poſſe ſpondæum; ut,
Sectam meam executæ duce me, mihi comites.
idem quarto etiam loco conceditur.
Tibicem ubi canit Phryx curuo graue calamo.
primo etiam, recipitur proceleumaticus.
Vbi capita Mænades ui iaciunt hederigeræ.
idemq. in quarto licet.

Dea

Dea magna, dea Cybelle, dea domina Dindymi.
eadẽ ratione tribrachys in ſecundo iambi uicẽ ſubit.
Simul hæc comitibus Attis cecinit noua mulier.
Atque hæc ſuauiſſimus grammaticorum, Terentianus Maurus, oſtendit; qui quamuis, paullo aliam uiam init dimetiendi huius carminis, eodem tamen recidit. eius uerba ſunt.
Sonat hoc ſubinde metro Cybeleium nemus.
Nomenq. Galliambis memoratur hinc datum,
Tremulos quòd eſſe Gallis habiles putant modos;
Adeo ut frequenter illum prope ab ultimo pedem,
Mage quo ſonus uibretur, ſtudeant dare tribrachyn.
Anapæſtus eſſe primus, ſpondæus & ſolet:
Duo poſt erunt iambi, tribachys ùe ſubicitur.
Linquitq. comma primum catalecticam breuem.
Pariambus & trochæi duo comma poſterum,
Tribrachys ue continebunt, ſuper atque ſemipes.
Seruaſſe quæ Catullum probat ipſe tibi liber,
Super alta uectus Attis celeri rate maria.
Hæc Terentianus: qui, miròr, cur primi commatis catalecticam breuem eſſe dicat. longam enim eſſe conſtat. Sed et alias pedum mutationes antiqui recipiebant, nihil fere curantes, dum temporum numerus retineretur. exempli cauſſa.
Γαλλαὶ μητρὸς ὀρείης, φιλόθυρσοι δρομάδες.
Αἷς ἔντεα παταγεῖται, καὶ χάλκεα κρόταλα.
horum cnim uerſuũ poſterior penitus ſimilis eſt illi,
Tibicen ubi canit Phryx curuo graue calamo.
prior, par temporibus, ſyllabis admodum diſpar.

Tantum habui de Galliambi legibus dicere: nunc, quando ipſe quoque hymnum in Liberum patrem eo carminis genere, adſcribam illum; ſi qui forte tanti noſtra eſſe ducet, ut legenda ſibi arbitretur.

GALLIAMBVS IN BACCHVM.

Hedera comam reuinctus Bromium patrem cano,
Bromium, Euhyum, Lyæum, puerũ, femorigenam,
Ope cuius alma uitis noua munera peperit,
Noua munera, apta curas animis procul agere.
Pater o, pater bicornis, trieterice, cryphie,
Eleleu, giganticida, tibi cymbala quatimus,
Tibi ſpargimus capillum, tibi carmina canimus,
Tibi uerticem rotamus, tibi per iuga gradimur.
Nemora ipſa mota noſtris tibi cantibus ululant.
Euœ, dator quietis, placidi dator animi,
Vbicunque tu moraris, bona ibi Venus habitat,
Habitant tenelli Amores, iocns, & lepor habitat:
Fidiumque, cornuumq. ſtrepitu omnia reſonant:
Alacres uigent choreæ. mala triſtitia procul,
Inamabilesq. curæ rapido pede fugiunt.
Date pocula huc miniſtri, plenos date calices,
Auida ut liquore dio mihi pectora repleam.
Scelus eſſet ore ſicco ſacra myſtica facere.
Vah, uah, pater lychnita, quibus ignibus agitor?
Mihi mille iam ante ocellos noua lumina radiant.
Viden', ut nemus citato procul impete rapitur?
Humus ut tremens frequenti ſalit acta tripudio?
Nouus unde clangor aures modo cornuum ferit?

Procu-

Procul o, procul profani: deus ecce, deus adeſt
Maculoſa terga lyncum, & tygrium celeripedum
Tenero domans flagello, poſito premens iugo.
Rubicundus hunc magiſter, ſatyriq. capripedes
Agili gradu inſequuntur, thiaſusq. mulierum,
Euæ pater, frementum, metuende Baſſareu,
Ter o, & quater beatum tua qui orgia ſequitur,
Thyrſum inquiete dextra quatiens hedericomum.
Simul atque pulchra Cadmi te filia peperit,
Peperit, ſed ante tempus, Iouis igne ſaucia,
Pater ipſe te alligatum, proprio in femore tulit,
Mala ne nouerca cælo te præcipitem ageret.
Dedit inde te fouendum nymphis nemoriuagis,
Iuga quæ per alta Nyſæ propero pede uolitant.
Quæ ibi cunque tu puellus loca dexter adieras,
Vbicunque ſeſſitaras, noua germine tenero
Feriebat arbor auras redimita pampinis:
Vbicunque luſitaras, noua flumina temeti
Placido uiam ſecabant fluitantia ſonitu.
Quid iam Indiam ſubactam tibi maxime memoré?
Quid Penthei, aut Lycurgi ſcelerata facinora,
Noua quid ue monſtra Etruſco natitantia pelago?
Tua per trophæa eunti neque enim modu' fuerit.
Tibi Tmolus, & Cytheron, tibi Nyſa ſubdita eſt:
Tua muſici, & poetæ unanimes ſacra celebrant:
Tuo eis liquore tactis ſimul ac capita calent,
Numeris repente fuſis ſubito omnia reſonant.
Sine te nihil uenuſtum eſt, nihil eſt hilarificum.
Tu animis acerba feſſis curarum onera abigis,

Adimis pudorem ineptum, ſecreta patefacis,
Ineunda pellis omnes ad prœlia Veneris.
Obitis, quiete molli, quibus obtegis oculos.
Agedum pater, agedum rex, agedum ætheris decus,
Ades uſque, noſq. clemens oculo aſpice placido.

DE BERECYNTHIA, ET ATTI.

SVPER *alta uectus Attis celeri rate maria,*
Phrygium ut nemus citato cupide pede tetigit,
Adijtq. opaca ſiluis redimita loca deæ,
Stimulatus ut furenti rabie, uagus animi,
Deuoluit ipſe acuto ſibi pondera ſilice.
Itaque ut relicta ſenſit ſibi membra ſine uiro;
Etiam recente terræ ſola ſanguine maculans,
Niues citata cepit manibus leue tympanum,
Leue tympanum Cybelle tua mater initia:
Quatienſq. terga tauri teneris caua digitis,
Canere hæc ſuis adorta eſt fremebunda comitibus.
Agite ite ad alta Gallæ Cybeles nemora ſimul,
Simul ite Dindymenæ dominæ uaga pecora,
Aliena quæ petentes, uelut exſules, loca,
Sectam meam executæ duce me, mihi comites
Rapidum ſalum tuliſtis, truculentaq. pelagi,
Et corpus euiraſtis Veneris nimio odio.
Hilarate heræ citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat, ſimul ite, ſequimini
Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora deæ,
Vbi cymbalum ſonat uox, ubi tympana reboant,

Tibicen ubi canit Phryx curuo graue calamo,
Vbi capita Mænades ui iaciunt hederigeræ,
Vbi ſacra ſancta acutis ululatibus agitant.
Vbi ſueuit illa diuæ uolitare uaga cohors,
Quò nos decet citatis celerare tripudijs.
Simul hæc comitibus Attis cecinit noua mulier,
Thiaſus repente linguis trepidantibus ululat,
Leue tympanum remugit, caua Cymbala recrepāt,
Viridem citus adit Idam properante pede chorus.
Furibunda ſimul, anhelans, uaga uadit, animo egēs,
Comitata tympano Attis, per opaca nemora dux,
Veluti iuuenca uitans onus indomita iugi.
Rapidæ ducem ſequuntur Gallæ pede propero.
Itaque, ut domum Cybelles tetigere laſſulæ,
Nimio e labore ſomnum capiunt ſine Cerere.
Piger his, labante langore, oculos ſopor operit.
Abit in quiete molli rabidi furor animi.
Sed ubi oris aurei ſol radiantibus oculis
Luſtrauit æthera album, ſola dura, mare ferum,
Pepulitq́. noctis umbras uegetis ſonipedibus,
Ibi ſomnus excitum Attin fugiens citus abijt:
Fugientem eum recepit dea Paſithea ſinu.
Ita de quiete molli rabida ſine rabie,
Simul ipſa pectore Attis ſua facta recoluit.
Liquidaq́; mente uidit ſine quis, ubiq́. foret,
Animo æſtuante ruſus reditum ad uada tetulit.
Ibi maria uaſta uiſens lacrymantibus oculis,
Patriam allocuta mæſta eſt ita uoce miſeriter.
Patria o mea creatrix, patria o mea genitrix,

Ego quam miſer relinquens, dominos ut herifugæ
Famuli ſolent, ad Idæ tetuli nemora pedem,
Vt apud niuem, & ferarum gelida ſtabula forem,
Et earum amica adirem furibunda latibula:
Vbinam, aut quibus locis te poſitam patria rear?
Cupit ipſa pupula ad te ſibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breue tempus animus eſt.
Ego ne a mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicos, genitoribus abero?
Abero foro, palæſtra, ſtadio, atque gymnaſijs?
Miſer, ah miſer querẽdũ eſt etiã atque etiã anime.
Quod.n. hoc genus figuræ eſt? mihi quò uigor abijt?
Ego mulier, ego adoleſcens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnaſi fui flos, ego eram decus olei.
Mihi ianuæ frequentes, mihi limina tepida,
Mihi floridis corollis redimita domus erat,
Linquendum ubi eſſet orto mihi ſale cubiculum.
Ego ne deum miniſtra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego uir ſterilis ero?
Ego uiridis algida Idæ niue amicta loca colam?
Vbi cerua ſiluicultrix, ubi aper nemoriuagus?
Ego uitam agam ſub altis Phrygiæ columinibus?
Iam iam dolet, quod egi, iam iamq. pænitet.
Roſeis ut hic labellis abijt ſonitu' palam
** Geminas deorum ad aures noua nuntia referens,*
Ibi iuncta iuga reſoluens Cybele leonibus,
Sæuumq. pecoris hoſtem ſtimulans, ita loquitur,
Agedum, inquit, age ferox, hunc agedum aggre
dere furor,

Face

Face ut hic furoris ictu reditum in nemora ferat,
Mea libere nimis qui fugere imperia cupit,
Age, cæde terga cauda, tua uerbera patere.
Face, cuncta mugienti fremitu loca retonent.
Rutilam ferox toroſa ceruice quate iubam.
Ait hæc minax Cybelle, religatq́. iuga manu.
Ferus ipſe ſeſe adhortans rapidum incitat animum,
Salit, infremit, refringit uirgulta pede uago.
At ubi ultima albicantis loca littoris adijt,
Tenerumq́. uidit Attin prope marmora pelagi,
Facit impetum. ille demens fugit in nemora fera.
Ibi ſemper omne uitæ ſpatium famula fuit.
Dea magna, dea Cybelle, dea domina Dindymi,
Procul a mea tuus ſit furor omnis hera domo:
Alios age incitatos, alios age rabidos.

Quæ de Atti a uarijs ſcriptoribus, Diodoro, Pauſania, Euſebio, Arnobio, Auguſtino, Ouidio, alijsq́. uarie ſcripta ſunt, congerere, infiniti, &, ni fallor, legentibus non nimium iocundi laboris foret: præſertim cum ea iam omnia alij plerique ſtudioſe diligenterq́. collegerint. quocirca ſatis habebo, poematis huius argumentum breuiter indicare. id eſt eiuſmodi. Cum Attis in nemus Cybelæ ſacrum ueniſſet, magna comitum ſtipatus manu, furore correptus, uirilia amputauit ſibi. idem fecere ceteri quoque, qui cum eo uenerant. tum per aliquod tempus, ut mos ſacrorum ferebat, tumultuati, obdormierunt. expergefactus Attis, cum ad ſe rediſſet, cœpit lamentari condicionem ſuam, etiamq́. de repe

tenda patria cogitabat: cum Cybele, obiecto leone, eum ita perterrefecit, ut ab ultimo littore, quò iam proceſſerat, iterum in nemoris opacitatem compulerit: ubi omne reliquum uitæ ſpatium exegit. Porro hæc Catulli narratio non conuenit cum iјs, quæ de Atti alij tradiderunt. ſed ne alij quidem inter ſe conueniunt. fieri poteſt, ut uel alios ſcriptores ſecutus ſit, qui nunc non extant, uel tractatam ab aliјs fabulam ſuo ipſe quodam modo tractare uoluerit.
Deuoluit,] *abſcidit, ita ut in terram deuoluerentur.* Pondera,] *teſticulos.* Acuto ſilice,] *Samia teſta. eam enim ad hoc miniſterium adhiberi ſolitam, notum eſt.* Sine uiro,] *ſine ea parte, qua uiri ſumus.* Citata.] *facete mutat genus; quòd Attis mas amplius non eſſet.* Leue tympanum.] *alij, breue crotalum, quod non improbo. Si, leue tympanum, legas, dicendum erit tympanum prima correpta, ut & apud Homerum,*
ἧ κροτάλων, τυμπάνων τ' ἰαχὴ, σύντε τρόμος αὐλῶν.
Leue tympanum.] *alij, Tympanum, tubam. ego in Cybeles ſacris tubam adhibitam non puto. hæc autem repetitio neſcio quid habere lepidius uidetur.* Tua initia.] *initia, ſacra ipſa dicuntur: ſed hic ſignificat ea, quæ adhibentur in ſacris.* Terga tauri caua] *tympanum. terga autem, pro tergora.* Gallæ.] *Gallos uocari Cybeles ſacerdotes, nemo neſcit: at hic Gallas uocat, quòd, erepta uirilitate, mulieribus potius, quàm uiris, annumerandi eſſent.* Pecora.] *quòd neque uiri*

am-

amplius, neque ueræ mulieres eſſent. Hilaratæ heræ citatis.] *heram uocat Cybelen, cuius animum uult a comitibus ſuis, hac illac curre̅do, exhilarari. alij legebant; Hilaratę ære concitatis: contra rationem metri. ego autem uidi hoc totum carmen iam'pridem ſcriptum manu excellentis in omni genere honeſtarum artium uiri, Octauij Pantagathi: in quo cum alia multa ingenioſe admodum erant, tum hic locus ita ſcriptus, ut eum ipſi edidimus. magis etiam mihi placuit hæc emendatio, poſtquam animaduerti, Petrum quoque Victorium eam retuliſſe in libros ſuo.* Vbi cymbalum. *hæc omnia Cybeles & Bacchi ſacris communia erant. uide Strabonem libro* x, *& Euripidem in Bacchis.* Iaciunt,] *rotant.* Thiaſus,] *cohors ipſa quæ Attin ſecuta erat.* Sine Cerere,] *incenatæ.* Fugiente̅ eum,] *Soporem.* Paſithea.] *hæc una eſt e Gratijs, Somni uxor. apud Homerum enim Iliados* XIII, *Iuno cum Somno agens, ut Iouem ſopiat, eam ſe illi, pro præmio, uxorem daturam pollicetur.*

Ἀλλ' ἴθ' ἐγὼ καί τοι χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν,
Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. *id eſt,*
At tibi ego e Charitum florentum ætatibus unam
Connubio iungam ſtabili, propriamq. dicabo
Paſithean, quæ omnes una tecum exigat annos.

Miſeriter,] *miſerabiliter. ſic Laberius,*
Mens incorrupta miſeriter corrumpitur.

Ita

Ita infra, puriter.

-ſi uitam puriter egi.

ita ueteres multa, parciter, ſæuiter, inimiciter, toruiter, præclariter, & alia, quorum exempla ſunt apud Nonium. properiter etiam ait olim dictum fuiſſe; & citat Catulli locum,

Animula miſerula properiter abit.

ſic Ennius, prognariter, libro VI *annalium,*

-audite parumper

Vt, pro Romano populo prognariter armis

Certando, prudens animam de corpore mitto.

ſic Cicero, audaciter, pro Sex. Roſcio, Multa ſcelerate, multa audaciter, multa improbe feciſti. ita enim legit eum locum Priſcianus libro XV*, ubi negat, faciliter & difficiliter dici: quorum de altero nihil affirmo: difficiliter quidem, & perdifficiliter apud Ciceronem leguntur.* Gymnaſiis.] *prima correpta legendum eſt.* Querendum eſt,] *deploranda eſt mea condicio.* Ego mulier?] *ego ne mulier iam ſum, quæ antea adoleſcens, ephebus, puer fueram? quæ inter æquales meos omni iuuenilium exercitationum genereflorueram?* Flos,] *ornamentum.* Decus olei,] *luctæ. hypallage.* Tepida.] *ex eorum, qui me inuiſebant, multitudine, & frequentia. Calere enim dicuntur loca, quæ frequentantur. Octauianus Auguſtus in epiſtola ad Tiberium, Luſimus enim per omnes dies, forumq. aleatorium calefecimus.* Mihi floridis corollis.] *indicat, multos ſibi ama-*

amatores fuiſſe. Mænas.] *ita uocabantur Cybeles & Bacchi ſacerdotes, παρὰ τὸ μαίνεσθαι.* Roſeis ut hic labellis.] *ſtatim ut pænitere ſe aperte dixit*. Geminas deorum ad aures.] *uerſum húc, libere ut dicam, adulterinum eſſe ſuſpicor: primú, quòd, eo detracto, nihilo deterior, aliquanto etiam, ut ego quidem puto, merlior ſententia eſt. cum enim de una Cybele agatur, illud, deorum, ſubalienum uidetur. deinde, geminas aures, otioſum plane eſt epitheton. poſtremo, noua nuntia, neque hoc loco ſatis apte, neque omnino Latine dici puto. nuntius enim maſculo genere dicitur, non nuntium neutro. Scio citari ex Tibullo, & Lucretio locos; ſed quos ſi quis accurate conſideret, uidebit nihil facere ad probandum id, quo de agitur. Eruditi homines, & ueteribus libris inſtructi, hoc quale ſit, iudicabunt*. Iuncta iuga.] *Cybeles enim currum leones trahunt*. Agedum, inquit.] *in quibuſdam, Agedum, inquit, age ferox, hunc, agedum, aggredere ferox. quæ ſcriptura mihi quidem magis probatur*. Cæde terga cauda.] *hic enim mos eſt lenonum ſeſe ad iram excitantium*. Semper, omne uitæ ſpatium.] *pleonaſmus*. Dea magna.] *concludit poeta precatione, qua Cybeles a ſe iram amolitur, eamq. orat, ut in alios potius furorem immittat ſuum*.

DE NVPTIIS PELEI, ET THETIDOS.

PELIACO *quondam prognatæ uertice pinus*
Dicuntur liquidas Neptuni naſſe per undas
Phaſidos ad fluctus, & fines Aeætæos:
Cum lecti iuuenes, Argiuæ robora pubis,
Auratam optantes Colchis auertere pellem,
Auſi ſunt uada ſalſa cita decurrere puppi,
Cærula uerrentes abiegnis æquora palmis:
Diua quibus retinens in ſummis urbibus arces,
Ipſa leui fecit uolitantem flamine currum,
Pinea coniungens inflexæ texta carinæ.
Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten.
Quæ ſimul ac roſtro uentoſum proſcidit æquor,
Tortaq. remigio ſpumis incanuit unda;
Emerſere feri canenti e gurgite uultus,
Aequoreæ monſtrum Nereides admirantes.
Illaque, atque alia uiderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore nymphas,
Nutricum tenus extantes e gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incenſus fertur amore:
Tum Thetis humanos non deſpexit Hymenæos:
Tum Thetidi pater ipſe iugandum Pelea ſanxit.
O nimis optato ſæclorum tempore nati
Heroes ſaluete, deum genus: o bona mater:
Vos ego ſæpe meo uos carmine compellabo.
Teq. adeo eximie, tedis felicibus aucte,
Theſſaliæ columen Peleu, cui Iuppiter ipſe,

Ipſe

Ipſe ſuos diuum genitor conceſſit amores.
Te ne Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Te ne ſuam Tethys conceſſit ducere neptem?
Oceanusq́. pater, totum qui amplectitur orbem?
Quæ ſimul optatæ finito tempore luces
Aduenere; domum conuentu tota frequentat
Theſſalia; oppletur lætanti regia cœtu.
Dona ferunt præ ſe, declarant gaudia uultu.
Deſeritur Scyros, linquunt Phthiotica Tempe,
** Grauinonisq́. domos, ac nitenis alacriſea:*
Pharſaliam coeunt, Pharſalia tecta frequentant:
Rula colit nemo: moleſcunt colla iuuencis:
Non humilis curuis purgatur uinea raſtris:
Non glebam prono conuellit uomere taurus:
Non falx attenuat frondatorum arboris umbram:
Squalida deſertis rubigo infertur aratris.
Ipſius at ſedes, quacunque opulenta receſſit
Regia, fulgenti ſplendent auro, atque argento:
Candet ebur ſolijs: collucent pocula menſis:
Tota domus gaudet regali ſplendida gaza.
Puluinar uero diuæ geniale locatur
Sedibus in medijs, Indo quod dente politum
Tincta tegit roſeo conchylis purpura fuco.
Hæc ueſtis priſcis hominum uariata figuris,
Heroum mira uirtutes indicat arte.
Nanque fluentiſono proſpectans littore Diæ
Theſea cedentem celeri cum claſſe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores:
Nec dum etiam ſeſeq́. ſui tum credidit eſſe;

Vt

Vtpote fallaci quæ tum primum excita ſomno
Deſertam in ſola miſeram ſe cernit arena.
Immemor at iuuenis fugiens pellit uada remis,
Irrita uentoſæ linquens promiſſa procellæ:
Quem procul ex alga mæſtis Minois ocellis,
Saxea ut effigies bacchantis proſpicit euœ:
Proſpicit, & magnis curarum fluctuat undis,
Non flauo retinens ſubtilem uertice mitram,
Non contecta leui uelatum pectus amictu,
Non tereti ſtrophio luctantes uincta papillas.
Omnia quæ toto delapſa e corpore paſſim
Ipſius ante pedes fluctus ſalis alludebant.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluitantis amictus
Illa uicem curans, toto ex te pectore Theſeu,
Toto unimo, tota pendebat perdita mente.
Ah miſeram, aſſiduis quam luctibus externauit
Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas.
Illa tempeſtate, ferox quo tempore Theſeus
Egreſſus curuis e littoribus Piræi,
Attigit iniuſti regis Gortynia tecta.
Nam perhibent olim crudeli peſte coactam
Androgeoneæ pœnas exoluere cædis,
Electos iuuenes, ſimul & decus innuptarum
Cecropiam ſolitam eſſe dapem dare Minotauro.
Queis anguſta malis cum mœnia uexarentur,
Ipſe ſuum Theſeus pro caris corpus Athenis
Proijcere optauit potius, quàm talia Cretam
Funera Cecropiæ, nec funera, portarentur.
Atque ita naue leui nitens, ac lenibus auris,

Ma-

Magnanimum ad Minoa uenit, ſedesq́. ſuperbas.
Hunc ſimul ac cupido conſpexit lumine uirgo
Regia, quàm ſuaues expirans caſtus odores
Lectulus in molli complexu matris alebat,
Quales Eurotæ progignunt flumina myrtos,
Aura ue diſtinctos educit uerna colores,
Non prius ex illo flagrantia declinauit
Lumina, quàm toto concepit pectore flammam
Funditus, atque imis exarſit tota medullis.
Heu miſere exagitans immiti corde furores
Sancte puer, curis hominum qui gaudia miſces,
Quæq́. regis Golgos, quæq́. Idalium frondoſum,
Qualibus incenſam iactaſtis mente puellam
Fuctibus, in flauo ſæpe hoſpite ſuſpirantem.
Quantos illa tulit languenti corde timores?
Quanto ſæpe magis fulgore expalluit auri:
Cum ſæuum cupiens contra contendere monſtrum,
Aut mortem appeteret Theſeus, aut præmia laudis.
Non ingrata, tamen fruſtra, munuſcula diuis
Promittens, tacito ſuſpendit uota labello.
Nam uelut in ſummo quatientem brachia Tauro
Quercum, aut conigeram ſudanti cortice pinum
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit: illa procul radicibus exſtirpata
Prona cadit, latéque, & cominus omnia frangit:
Sic domito ſæuum poſtrauit corpore Theſeus,
Nequidquam uanis iactantem cornua uentis.
Inde pedem uictor multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui ueſtigia filo;

Ne Labyrintheis e flexibus egredientem
Tecti fruſtraretur inobſeruabilis error.
Sed quid ego, a primo digreſſus carmine, plura
Commemorem? ut linquens genitoris filia uultum,
Vt conſanguineæ complexum, ut denique matris,
Quæ miſero gnatæ fleret deperdita luctu,
Omnibus his Theſei dulcem præferret amorem:
Aut ut uecta ratis ſpumoſa ad littora Diæ:
Aut ut eam dulci deuinctam lumina ſomno
Liquerit immemori diſcedens pectore coniux.
Sæpe illam perhibent ardenti corde furentem
Clariſonas imo fudiſſe e pectore uoces;
Ac tum præruptos triſtem conſcendere montes,
Vnde aciem in pelagi uaſtos protenderet æſtus;
Tum tremuli ſalis aduerſas procurrere in undas,
Mollia nudatæ tollentem tegmina ſuræ,
Atque hæc extremis mæſtam dixiſſe querelis,
Frigidulos udo ſingultus ore cientem.
Siccine me patrijs abductam perfide ab oris,
Perfide deſerto liquiſti in littore Theſeu?
Siccine diſcedens, neglecto numine diuum,
Immemor, ah deuota domum periuria portas?
Nulla ne res potuit crudelis flectere mentis
Conſilium? tibi nulla fuit clementia præſto,
Immite ut noſtri uellet miſereſcere pectus?
At non hæc quondam blanda promiſſa dediſti
Voce mihi: non hoc miſeram ſperare iubebas,
Sed connubia læta, ſed optatos Hymenæos:
Quæ cuncta aerij diſcerpunt irrita uenti.

Nunc iam nulla uiro iuranti femina credat:
Nulla uiri ſperet ſermones eſſe fideles.
Qui dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci,
Nil metuunt iurare, nihil promittere parcunt:
Sed, ſimul ac cupidæ mentis ſatiata libido eſt,
Dicta nihil metuere, nihil periuria curant.
Certe ego te, in medio uerſantem turbine leti,
Eripui, & potius germanum amittere creui,
Quàm tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſe.
Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusq.
Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit ſola ſub rupe læna?
Quod mare conceptum ſpumantibus expuit undis?
Quæ Syrtis, quæ Scylla uorax, quæ uaſtaCharybdis,
Talia qui reddis pro dulci præmia uita?
Si tibi non cordi fuerant connubia noſtra,
Sæua quòd horrebas priſci præcepta parentis;
Attamen in ueſtras potuiſti ducere ſedes,
Quæ tibi iocundo famularer ſerua labore,
Candida permulcens liquidis ueſtigia lymphis,
Purpurea ue tuum conſternens ueſte cubile.
Sed quid ego ignaris nequidquam conqueror auris
Externata malo? quæ nullis ſenſibus auctæ,
Nec miſſas audire queunt, nec reddere uoces.
Ille autem prope iam medijs uerſatur in undis;
Nec quiſquam apparet uacua mortalis in alga.
Sic nimis inſultans extremo tempore ſæua
Fors etiam noſtris inuidit queſtibus aures.
Iuppiter omnipotens utinam nec tempore primo

N *Gnoſia*

Gnoſia Cecropiæ tetigiſſent littora puppes;
Indomito nec dira ferens ſtipendia tauro
Perfidus in Cretam religaſſet nauita funem;
Nec malus hic, cælans dulci crudelia forma
Conſilia, in noſtris requieſſet ſedibus hoſpes.
Nam quò me referam? quali ſpe perdita nitar?
Idæos ne petam montes? at gurgite lato
Diſcernens patriam truculentum diuidit æquor.
An patris auxilium ſperem? quem ne ipſa reliqui,
Reſperſum iuuenem fraterna cæde ſecuta?
Coniugis an fido conſoler memet amore?
Qui ne fugit lentos incuruans gurgite remos?
Prætereo littus: nullo ſola inſula tecto.
Nec patet egreſſus, pelagi cingentibus undis.
Nulla fugæ ratio, nulla ſpes: omnia muta,
Omnia ſunt deſerta; oſtentant omnia letum.
Non tamen ante mihi langueſcent lumina morte,
Nec prius a feſſo ſecedent corpore ſenſus,
Quàm iuſtam a diuis expoſcam prodita multam,
Cæleſtumq. fidem poſtrema comprecer hora.
Quare facta uirum multantes uindice pœna
Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras,
Huc huc aduentate, meas audite querelas;
Quas ego nunc miſera extremis proferre medullis
Cogor inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam uere naſcuntur pectore ab imo;
Vos nolite pati noſtrum uaneſcere luctum:
Sed, quali ſolam Theſeus me mente reliquit,

Tali mente deæ funeſtet ſeque, ſuosque.
Has poſtquam mæſto profudit pectore uoces,
Supplicium ſæuis expoſcens anxia factis;
Annuit inuito cæleſtum numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt
Aequora, concuſſitq́. micantia ſidera mundus.
Ipſe autem cæca mentis caligine Theſeus
Conſitus, oblito dimiſit pectore cuncta,
Quæ mandata prius conſtanti mente tenebat:
Dulcia nec mæſto ſuſtollens ſigna parenti,
Soſpitem, & ereptum ſe oſtendit uiſere portum.
Nanque ferunt, olim caſtæ cum mœnia diuæ
Linquentem gnatum uentis concrederet Aegeus,
Talia complexum iuueni mandata dediſſe.
Gnate mihi longa iocundior unice uita,
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere caſus,
Reddite in extremæ nuper mihi fine ſenectæ,
Quanloquidem fortuna mea, ac tua feruida uirtus
Eripit inuito mihi, te cui languida nondum
Lumina ſunt gnati cara ſaturata figura:
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam,
Nec te ferre ſinam fortunæ ſigna ſecundæ:
Sed primum multas expromam mente querelas,
Canitiem terra, atque infuſo puluere fœdans:
Inde infecta uago ſuſpendam lintea malo,
Noſtros ut luctus, noſtræq́. incendia mentis.
Carbaſus obſcura dicat ferrugine Ibera.
Quod tibi ſi ſancti conceſſerit incola Itonis,
Quæ noſtrum genus, ac ſedes defendere ſueta

Annuat, ut tauri reſpergas ſanguine dextram:
Tum uero facito, ut memori tibi condita corde
Hæc uigeant mandata, nec ulla obliteret ætas:
Vt, ſimul ac noſtros inuiſent lumina colles,
Funeſtam antemnæ deponant undique ueſtem,
Candidaq́. intorti ſuſtollant uela rudentes,

*

Quamprimum cernens, ut læta gaudia mente
Agnoſcam, cum te reducem ſors proſpera ſiſtet.
Hæc mandata prius conſtanti mente tenentem
Theſea, ceu pulſæ uentorum flamine nubes
Aerium niuei mottis liquere cacumen.
At pater, ut ſumma proſpectum ex arce petebat,
Anxia in aſſiduos abſumens lumiua fletus,
Cum primum infecti conſpexit lintea ueli,
Præcipitem ſeſe ſcopulorum e uertice iecit,
Amiſſum credens immiti Theſea fato.
Sic funeſta domus ingreſſus tecta paternæ,
Morte ferox Theſeus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit.
Quæ tum proſpectans cedentem mœſta carinam,
Multiplices animo uoluebat ſaucia curas.
At parte ex alia florens uolitabat Iacchus,
Cum thiaſo ſatyrorum, & Nyſigenis Silenis,
Te quærens Ariadna, tuoq́. incenſus amore.
Qui tum alacres paſſim lymphata mente furebant,
Euoe bacchantes, euoe capita inflectentes.
Horum pars tecta quatiebant cuſpide thyrſos,
Pars e diuulſo iactabant membra iuuenco,

Pars

Pars ſeſe tortis ſerpentibns incingebant,
Pars obſcura cauis celebrabant orgia ciſtis.
Orgia, quæ fruſtra cupiunt audire profani.
Plangebant alij proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant;
Multaq. rauciſonos efflabant cornua bombos,
Barbaraq. horribili ſtridebat tibia cantu.
Talibus amplifice ueſtis decorata figuris,
Puluinar complexa ſuo uelabat amictu.
Quæ poſtquam cupide ſpectando, Theſſala pubes
Expleta eſt, ſanctis cœpit decedere diuis.
Hic qualis flatu placidum mare matutino.
Horrificans zephyrus procliuas incitat undas,
Aurora exoriente, uagi ſub lumina ſolis,
Quæ tarde primum clementi flamine pulſæ
Procedunt, leuiterq. ſonant plangore cachinni,
Poſt, uento creſcente, magis magis increbreſcunt,
Purpureaq. procul nantes a luce refulgent:
Sic tum ueſtibuli linqueutes regia tecta,
Ad ſe quiſque uago paſſim pede diſcedebant.
Quorum poſt abitum, princeps e uertice Pelij
Aduenit Chiron, portans ſilueſtria dona.
Ná quoſcunque ferunt campi, quos Theſſalla magnis
Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fœcunda Fauoni,
Hos indiſtinctis plexos tulit ipſe corollis,
Queis permulſa domus iocundo riſit odore.
Confeſtim Peneos adeſt uiridantia Tempe,
Tempe, quæ ſiluæ cingunt ſuperimpendentes,

Nereidum linquens claris celebranda choreis,
Non uacuus: nanque ille tulit radicitus altas
Fagos, ac recto proceras ſtipite laurus,
Non ſine nutanti platano, lentaq́. ſorore
Flammati Phaethontis, & aeria cupreſſu.
Hæc circum ſedes late contexta locauit,
Veſtibulum ut molli uelatum fronde uireret.
Poſt hunc conſequitur ſolerti corde Prometheus,
Extenuata gerens ueteris ueſtigia pœnæ,
Quam quondam, ſilici reſtrictus membra catena,
Perſoluit, pendens e uerticibus præruptis.
Inde pater diuum ſancta cum coniuge, natiſque,
Aduenit, cælo te ſolum Phœbe relinquens,
Vnigenamq́. ſimul cultricem in montibus Idæ:
Pelea nam tecum pariter ſoror aſpernata eſt,
Nec Thetidis tedas uoluit celebrare iugales.
Qui poſtquam niueos flexerunt ſedibus artus,
Largæ multiplici conſtructæ ſunt dapæ menſæ.
Cum interea infirmo quatientes corpora motu,
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens undique ueſtis
Candida pupurea talos incinxerat ora;
At roſeo niueæ reſidebant uertice uittæ,
Aeternumq́. manus carpebant rite laborem.
Læua colum molli lana retinebat amictam:
Dextera tum leuiter deducens filia ſupinis
Formabat digitis, tum, prono pollice torquens,
Libratum tereti uerſabat turbine fuſum:
Atque ita decerpens æquabat ſemper opus dens,

La-

Laneaq. aridulis hærebant morſa labellis,
Quæ prius in leui fuerant extantia filo.
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera uirgati cuſtodibant calathiſci.
Hæ tum clariſona pellentes uellera uoce
Talia diuino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiæ quod poſt nulla arguet ætas.
O decus eximium, magnis uirtutibus augens,
Emathiæ columen Peleu, clariſſime nato,
Accipe, quod læta tibi pandunt luce ſorores,
Veridicũ oraclum. ſed uos, quos fata ſequuntur,
Currite ducentes ſubtegmina currite fuſi.
Adueniet tibi iam portans optata maritis
Heſperus: adueniet fauſto cum ſidere coniux,
Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languidulosq. paret tecum coniungere ſomnos,
Leuia ſubſternens robuſto brachia collo.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Nulla domus tales unquam contexit amores:
Nullus amor tali coniunxit fœdere amantes:
Qualis adeſte Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Naſcetur nobis expers terroris Achilles,
Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notus:
Qui perſæpe uago uictor certamine curſus
Flamea præuertet celeris ueſtigia ceruæ.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Non illi quiſquam bello ſe conferet heros,
Cum Phrygij Teucro manabunt ſanguine riui,

Troicaq. obſidens longinquo mœnia bello
Periuri Pelopis uaſtabit tertius heres.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Illius egregias uirtutes, claraq. facta
Sæpe fatebuntur gnatorum in funere matres,
Cum tremulo incanos ſoluent a uertice crines,
Putridaq. infirmis uariabunt pectora palmis.
Currte ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Nanque uelut denſas proſternens meſſor ariſtas,
Sole ſub ardenti flauentia demetit arua,
Troiugenum infeſto proſternet corpora ferro.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Teſtis erit magnis uirtutibus unda Scamandri,
Quæ paſſim rapido diffunditur Helleſponto;
Cuius iter cæſis anguſtans corporum aceruis,
Alta tepefaciet permiſta flumina cæde.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Denique teſtis erit morti quoque dedita præda,
Cum teres excelſo coaceruatum aggere buſtum
Excipiet niueos perculſæ uirginis artus.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Nam ſimulac feſſis dederit fors copiam Achiuis
Vrbis Dardaniæ Neptunia ſoluere uincla,
Alta Polixenia madefient cæde ſepulcra;
Quæ uelut ancipiti ſuccumbens uictima ferro,
Proijciet truncum ſubmiſſo poplite corpus.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Quare agite, optatos animi coniungite amores,
Accipiat coniux felici fœdere diuam,

Dedatur cupido iandudum nupta marito.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Non illam nutrix orienti luce reuiſens,
Heſterno collum poterit circundare filo.
Currite ducentes ſubtegmina, currite fuſi.
Anxia nec mater diſcordis mœſta puellæ
Secubitu, caros mittet ſperare nepotes.
Currite ducentes ſuqtegmina, currite fuſi.
Talia, profantes quondam felicia Pelei,
Carmina diuino cecinerunt pectore Parcæ.
Præſentes nanque ante domos inuiſere caſtas
Sæpius, & ſeſe mortali oſtendere cœtu,
Cælicolæ, nondum ſpreta pietate, ſolebant.
Sæpe pater diuum fulgentia templa reuiſens,
Annua dum feſtis ueniſſent ſacra diebus,
Conſpexit terra Cretum procurrere currus.
Sæpe uagus Liber Parnaſſi e uertice ſummo
Thyadas effuſis euantes crinibus egit,
Cum Delphi tota certatim ex urbe ruentes
Acciperent læti diuum fumantibus aris.
Sæpe in letifero belli certamine Mauors,
Aut rapidi Tritonis hera, aut Rhamnuſia uirgo,
Armatas hominum eſt præſens hortata cateruas.
Sed poſtquam tellus ſcelere eſt imbuta nefando,
Iuſtitiamq. omnes cupida de mente fugarunt,
Perfudere manus fraterno ſanguine fratres,
Deſtitit extinctos natus lugere parentes,
Optauit genitor primæui funera nati,
Liber ut innuptæ poteretur flore nouercæ,

Ignaro

Ignaro mater ſubſternens ſe impia nato,
Impia non uerita eſt diuos ſcelerare penates,
Omnia fanda, nefanda malo permiſta furore
Iuſtificam nobis mentem auertere deorum.
Quare nec tales dignantur uiſere cœtus,
Nec ſe contingi patiuntur lumine claro.

In carmen de nuptijs Pelei & Thetidos.

QVOD *initio dixi, haſce inſcriptiones, quæ in impreſſis libris legnntur, ab ipſis auctoribus non eſſe factas, uel ex eo intelligere licet, quòd libellum hunc Argonautica uulgo nominari uidemus; deceptis uidelicet hominibus imperitis, eo quòd Catullus a deſcriptione expeditionis Colchicæ exordium ducit, neque animaduertentibus id eum facere, ut commodius ingrediatur ad celebrandas Pelei nuptias, qui præcipuus huius poematis ueluti ſcopus eſt. itaque iure optimo a uiris eruditiſſimis adulterina illa inſcriptio repudiata eſt. Deſcripturus igitur Pelei nuptias, primum narrat, Peleum tunc Thetidis amore irretitum fuiſſe, cum ad uellus aureum una cũ ceteris Græciæ principibus nauigaret. Qua in re ſuo quodam iure ab aliorum poetarum narratione diſcedit. Nam Orphei (ſi modo eius ſunt Argonautica, quæ nomen ipſius præſeferunt) Apollonij, Valerij Flacci, Claudiani, & aliorum teſtimonio, quo tempore profecti ſunt Argonautæ, non modo Thetidem duxerat Peleus, ſed etiam Achillem ex ea ſuſceperat, iamq. Chironi educandum tra-*

tradiderat. Sed non eſt a poetis aut conſtantia, aut hiſtoriæ fides nimium ſubtiliter exigenda. Peliaco.] *ad Pelion enim Theſſaliæ montem ædificata eſt Argo. Diodorus* v. *Bibliothecæ. unde & πηλιὰς ἀργὼ ab Apollonio dicitur.* Pinus.] *non, quòd e pinu contextam hanc nauem fuiſſe conſtet: ſed, more poetico, pinum pro qualibet arbore apta conficiendis nauigijs nominat. alioqui enim Orpheus eam ex piceis, quercubusq́. compactam fuiſſe dicit,*

καὶ χαροπὸν ποτὶ χεῦμα γεγηθότες ἕλξατε νῆα
ἀργὼ πεύκῃσιν τ' ἠδὲ δρύσι γομφοθεῖσαν. *id eſt,*

Ac placidos læti in fluctus deducite nauem
Et piceis Argo, & quernis trabibus compactam.

At idem alio loco faginam eam fuiſſe ait. Quin cum Euripides πεύκην dixiſſet, Ennius abietem uertit, cuius ſunt illa,

Vtinam ne in nemore Pelio ſecuribus
Cæſa accidiſſet abiegna ad terram trabes:
Ne ue inde nauis inchoandæ exordium
Cepiſſet, quæ nunc nominatur nomine
Argo, qua uecti Argiui delecti uri
Petebant illam pellem inauratam arietis
Colchis, imperio regis Peliæ per dolum.

Valerius autem cum robora, pinosq́. ad eam conficiendam adhibuiſſet, paullo poſt uocat eam preſſam regibus alnum. Sed nihil apud poetas iſto figuræ genere uſitatius. Alexander Cornelius, ut eſt apud Plinium, arborem conem appellauit, ex qua facta eſſet Argo; ſimilem robori uiſcum ferenti,

ti, quæ nec aqua, nec igni poſſet corrumpi. Sunt qui hanc primam nauem fuiſſe autument: alij eam, quæ a Danao facta eſt, ut eſt apud interpretem Euripidis. Argo autem uocatam, uel quòd ἀργὸν celerem ueteres dixerint, unde & lethargum eum, qui celeriter obliuiſceretur: fuerit autem nauis hæc inſigni celeritate: quo fit, ut eam Varro citiremem uocet: uel quòd eam Argus quidam ædificauerit. in aſtrum tandē conuerſa eſt. Phaſidos ad fluctus.] *hic fluuius ex Armenia fluens, Colchida, Ponti regionem, alluit.* Et fines Aeætæos.] *Colchida ipſam, ubi tum Aeætes regnabat, Medeæ pater.* Cum lecti iuuenes.] *florem heroum cum Iaſone nauigaſſe ait Theocritus.* Argiuæ robora pubis,] *ex omni Græca iuuentute robuſtiſſimi.* Auſi ſunt,] *quod ante eos nemo auſus fuerat.* Vada ſalſa,] *mare.* ταπείνωσις. Cita puppi.] *uidetur alludere ad id Argus etymon, quod ſupra attulimus.* Auratam pellem,] πάγχρυσον δέρας, *Euripides:* δέρας χρύσεον, & χρύσεον κῶας, *Orpheus, & Apollonius, eius uidelicet arietis, quo Phryxus mare traiecerat. Varro lib. 11. de re ruſtica, figmentum hoc ad pecudum caritatem refert. eius uerba ſunt: De antiquis illuſtriſſimus quiſque paſtor erat, ut oſtendit Græca, & Latina lingua, & aeteres poetæ, qui alios uocant* πολύαρνας, *alios* πολυμήλους, *alios* πολυβούτας, *qui ipſas pecudes, propter caritatem, aureas habuiſſe pelles tradiderunt, ut Argis Atreus, quam ſibi Thyeſten ſubduxiſſe queritur; ut in Col-*

chide

chide Aeætes, ad cuius arietis pellem profecti regio genere dicuntur Argonautæ; ut in Libya, ad Heſperidas, unde aurea mala, id eſt, ſecundum antiquam conſuetudinem, capras, & oues, quas Hercules ex Africa in Græciam exportauit. ea enim ſua uoce Græci appellarunt μῆλα. *Neque deſunt, qui uellus illud, libellum fuiſſe tradant, quo auri facien di ratio contineretur. Simonides in hymno, quo Neptunum celebrauit, purpurei illud coloris fuiſſe dixit, quo a marinis purpuris, in traiectione illa, aſperſum fuiſſet.* Auertere.] *hoc uerbo dolus quidam ſæpe indicatur. Virgilius,*

Quo regnum Italiæ Libycas auerteret oras.

Licinius Macer pro Tuſchis, (citat Priſcianus) Quos oportuit amiſſa reſtituere, hice etiam reliquias auerterunt. Cicero Frumentaria, Quid ſi doceo te non minus domum tuam auertiſſe, quàm Romam miſiſſe decumarum nomine? Diua quibus.] *Pallas. Virgilius,*

- Pallas, quas condidit arces,

Ipſa colat. Athenis in arce colebatur. Ipſa.] *Mineruam ipſam una cum Argo manus operi admouiſſe, aiunt poetæ.* Currum,] *nauem. catachreſis,* Illa rudem,] *intactam.* Curſu.] *metaphora.* Prima.] *uide Plinium cap.* LVI. *lib.* VIII. Amphitriten,] *mare,* παρὰ τὸ ἀμφιτρίβειν τὴν γῆν. *Poetæ Neptuni uxorem eſſe dicunt.* Emerſere feri.] *Apollonius deos ipſos ſuperos, nymphasq. Peliadas, Argus nuitatem, heroumq. præſtantiam ad-*

admiratos fuiſſe dicit.

πάντες δ' οὐρανόθεν λεῦσσον θεοὶ ἤματι κείνῳ
νῆα, καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν μένος, οἳ τότ' ἄριστοι
πόντον ἐπιπλώεσκον. ἐπ' ἀκροτάταισι δὲ νύμφαι
πηλιάδες κορυφῇσιν ἐθάμβεον εἰσορόωσαι
ἔργον ἀθηναίης ἰτώνιδος, ἠδὲ καὶ αὐτοὺς
ἥρωας χείρεσσιν ἐπικραδάοντας ἐρετμά:

Nutricum tenus.] *mammarum tenus:* Tum Thetis humanos.] *cum tamen eos ualde auerſaretur: cupiebat enim e Ioue grauida fieri, quæ reſponſum accepiſſet a Proteo, filium e ſe procreatum iri maiorem eo, (quicunque is tandem eſſet) a quo procreatus foret. uide Ouidium* XI. *Metamor. quin & Iuppiter ipſe, eius amore correptus, uoti eam compotem feciſſet, niſi a Prometheo inſtantis periculi admonitus eſſet. quam etiam ob cauſſam, liberatum e Caucaſo Prometheum, narrat Lucianus: cum Apollonius contra, Iouem quidem a Themide admonitum, Prometheum uero Herculis beneficio liberatum fuiſſe dicat, idq. etiam ipſe Prometheus apud Aeſchylum ita uaticinetur fore.* Pater ipſe,] *Nereus.* O nimis optato.] *ingreſſurus ad canendas Pelei nuptias, ceteros Argonautas, ab eis digreſſurus, ſalutat, ſeq. eorum laudes uerſibus ſuis celebraturum pollicetur.* Nimis optato.] *hinc expreſſum eſt illud Virgilianum, Magnanimi heroes, nati melioribus annis.* O bona mater.] *Argo ipſam intelligit, cuius uelut utero diu incluſi latuerunt Argonautæ.* Teq.

adeo

adeo eximie.] *cum alios heroas ſæpe compellabo, tum te, o Peleu, eximie, ac præter ceteros.* Tædis felicibus,] *felici matrimonio.* Pulcherrima Neptuni ne,] *pulcherrima natarum Neptuni. Tale eſt apud Theocritum & Callimachū ὠκεανίνη, apud Virgilium Nerine Galathea. Porro de Thetide, fuerit ne, quod hic ait Catullus, Neptuni ſiue Nerei filia, Achilliſq. mater, non ſatis inter ueteres conuenit. Homerus Thetidis filium, Nerei nepotem Achillem facit: eaq. a plurimis recepta ſententia eſt. alij, e quibus eſt Ariſtoteles, Thetidem eam, quæ Achilli mater fuerit, Chironis centauri filiam fuiſſe aiunt: Daimachus Philomelam uocat Achillis matrem, quæ ipſa Actoris filia fuerit, Staphylus libro tertio rerum Theſſalicarum, narrat Chironem, Pelei gloriæ uelificari uolentem, acerſiſſe ad ſe Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, deinde eam famam diſſeminaſſe, conſtituiſſe deos Thetiden Peleo uxorem dare: foreq. ut ad nuptias, non ſine magna ui imbrium ac tempeſtatum uenirent. ipſe autem, qui ſapientia, rerumq. cæleſtium intelligentia uigeret, eum nuptijs diem dictum eſſe confinxit, quo proſpiciebat fore, ut magna uis procellarum exiſteret: cumq. poſtea eo ipſo die Philomelam Peleo collocaſſet; factum, ut homines nupſiſſe ei Thetidem crederent.* Tethys.] *Tethys ex Oceano Doridem, Doris ex Nereo Thetidem ſuſtuliſtit.* Oceanuſq. pater.] *Antiqui deos omnes, patres uocarunt. ſic Iuppiter,*

ter, πατὴρ ἀνδρῶν θεῶν τε: ſic Apollo pater, Liber pater, Neptunus pater, Vulcanus pater, Mars pater, ceteriq. ad eundem modum. Lucillius in deorum concilio:

Vt nemo ſit noſtrum, quin pater optimu' diuum:
Vt Neptunu' pater, Liber, Saturnu' pater, Mars,
Ianu', Quirinu' pater nomen dicantur ad unum.

ſed Oceanum præcipue, quòd, ut alio loco diximus, aquæ rerum omnium tribuerent principatum. Quæ ſimul.] *ſimul atque aduenit optatum illud tempus faciendis nuptijs conſtitutum.* Dona ferunt præſe,] *quibus nouam nuptam munerarentur.* Grauinonisq. domos, ac nitenis alacriſea.] *hæc ſunt uetuſtæ ſcripturæ, de calamo notatis libris, miſerabiliter deprauata ueſtigia. Petrus Victorius ſuſpicatur priorem partem ita legendam, Cranonisq. domos. poſteriorem uero non nulli reſtituere conati, legunt, & mœnia Lariſſæa. ego neutram coniecturam improbo; & tamen, dum meliores libros nactus fuerim, nihil de hoc loco affirmare audeo.* Rura colit nemo.] *feriabantur omnes, propter nuptiarum celebritatem.* Ipſius at ſedes.] *deſcribit magnificentiam apparatus ædiū Pelei.* Receſsit.] *interiorem partem ædium ſignificat. ſic Seneca,*

In multa diues ſpatia diſcedit domus:
Arcana in imo regia receſſu patet.

Locum autem hunc imitatus uidetur Virgilius ſub finem primi Aeneidos.

At domus interior regali ſplendida luxu
Inſtruitur, medijsq́. parant conuiuia tectis.
Arte laboratæ ueſtes, oſtroq́. ſuperbo,
Ingens argentum menſis, cælataq́. in auro
Fortia facta patrum, &c. Puluinar geniale.] *lectus genialis.* [Hæc ueſtis.] *in ueſte, qua ſtratus erat lectus genialis Thetidos, multas heroum figuras fuiſſe dicit, atque inter ceteras, Theſei linquẽtis Ariadnam: unde ſumpta occaſione digreditur ad eam ſiue fabulam, ſiue hiſtoriam fuſiſſime explicandam.* Diæ,] *Naxi.* Necdum etiam ſeſeq́. ſui.] *uigilet, an dormiat, neſcit. non credit ſe eſſe compotem ſui: nondum credere audet, quod uidet, inſperatæ rei nouitate ſtupefacta.* Saxea ut effigies.] *ſumma uis eſt in hac comparatione. primum enim, quòd bacchanti Ariadnen comparat, ſignificat eam & uultu, & totius corporis geſtu rabidum quendam concitatæ mentis ardorem præ ſe tuliſſe. quòd autem addit, ſaxeam effigiem, tantam uim doloris fuiſſe indicat, ut diu neque mouere ſe potuerit, neque in ullam uocem erumpere. omnis enim immodica affectio & eripere uocis uſurã, & omnium corporis partium functiones impedire ad tempus ſolet. atque hoc nimirum eſt, quòd Niobem poetæ, cum filios ſuo Apollinis & Dianæ ſagittis confoſſos uideret, obriguiſſe in lapidem fabulantur.* Immemorat iuuenis.] *uidetur alludere ad eorum ſententiam, qui aiunt, Bacchi numine effectum eſſe, ut Theſeus oram ſoluens, Ariadnes*

illinc repetat, qui uolet. E littoribus Piræi.] *poetica licentia utens, ab hiſtoriæ fide recedit. non enim ex Piræo, ſed ex Phalero ſoluit Theſeus. neque Piræus illis temporibus nauale erat, ſed curia. nauale autem, antequam Themiſtocles imperaret, non fuit. auctor Pauſanias.* Iniuſti regis.] *graue eſt, ait Plutarchus, diſertæ ciuitati, & in qua Muſarum ſtudia uigeant, inimicum fieri. nunquam enim deſiit Minos in Atticis theatris male audire, omnibusq. uexari probris: neque eum uel Heſiodus adiuuit, qui regno digniſſimum, uel Homerus, qui Iouis familiarem uocauit, quo minus obtinuerint tragici, qui de pulpito ſcenaq. multam ei aſper ſerunt immitis uiolentæq. naturæ infamiam. eadem fere de Minoe Plato in dialogo, quem de ipſius nomine inſcripſit.* Gortynia.] *Gortyn, urbs in Creta.* Crudeli peſte coactam.] *ipſum deorum numen conſpiraſſe cum Minoe ad ulciſcendam cædem Androgei uidebatur: eodem enim tempore & bello, & fame, & peſtilentia affligebantur Athenienſes; reſponſumq. eſt oraculo, non aliter ea deſitura, quàm ſi Minoi fieret ſatis. Vide Plutarchum, Diodorum, Euſebium.* Electos iuuenes,] *ſeptenos quotannis iuuenes, ac totidem puellas; idq. per annos nouem: quos non nulli ſorte duci, alij a Minoe deligi ſolitos aiunt.* Cecropiam,] *regionem Atticam.* Dapem dare.] *uarias ſuper hac re ſententias refert Plutarchus.* Funera nec funera.] *figura Græca. ita enim illi ἄδωρα δῶρα, ἀ-*

ἀμυς γάμυς, *& ſimilia. ſic Cicero inſepultam ſepul turam, ſic Ouidius iniuſta iuſta, ſic quidam uetus tragicus, innuptas nuptias; ſic Ennius artem inertem, cuius eſt illud, - quæ ſcis,*
In uulgum uulgas, artemq. expromis inertem.
Naue leui.] *ea nauis poſtea, ex uoto, quotannis Delon ab Athenienſibus mittebatur. uide Platonem principio Phædonis.* Superbas,] *magnificas: ut, - aulæis iam ſe regina ſuperbis.* Quales Eurotæ.] *de hac comparatione dixi ſupra in carmine de nuptijs Manlij.* Curis hominum.] *ſic infra de Venere, Quæ dulcem curis miſcet amaritiem. Hinc eſt, quod Muſæus* γλυκύπικρον *uocat* ἐρώτων κέντρον. Quæq. regis Golgos.] *Golgos oppidum eſt in Cypro Veneri ſacrum. hic Golgos numero multitudinis dicit. Pæne autem conuerſus eſt hic uerſus e Theocritis Syracuſanis;*
Δέσποιν', ἃ γολγόν τε καὶ Ἰδάλιον ἐφίλασας.
Cum auté & hic, & ſupra, Paleucijs in Voluſium, Colchos pro Golgos legeretur, primus utrunque locum emendauit, uir clariſſimus, Hermolaus Barbarus. Aut mortem appeteret.] *ita legendum, non, oppeteret. neque enim mortem oppetere dicitur, niſi qui moritur. deinde, oppetere mortem, Latine dicitur: at certe, oppetere præmia laudis, quid ſit, non uideo.* Non ingrata, tamen fruſtra.] *non ingrata fuiſſe ſuperis Ariadnes uota, illud indicat, quod Theſeus uictoria potitus eſt. ipſa tamen ſpe ſua fruſtrata eſt: neque enim, quod*
optabat

optabat, contigit ei, poſſe ætatem una cum Theſeo exigere. Suſpendit uota.] *neque enim audebat aperte pro Theſeo uota facere: ne ipſa de ſe indicio eſſet patri.* Robur.] *truncum.* Errabunda regens.] *Virgilius,*

Cæca regens filo ueſtigia. Flexibus.] *ambages & dolos tecti uocat Virgilius.* Fruſtraretur.] *fruſtra haberet, deciperet. de hoc uerbo uide Gelliũ.* Inobſeruabilis error.] *Virgilius,*

– & inextricabilis error. A primo carmine,] *ab inſtituto celebrandarum nuptiarum Pelei.* Conſanguinæ,] *ſororis, Phædræ.* Diæ,] *Naxi: etſi multas alias inſulas, quæ Diæ dicerentur, enumerat interpres Theocriti Pharmaceutria.* Dulci deiuncta lumina ſomno.] *ſic Theocritus de ſomno, πεδάα μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ. alij deuicta, ut ſit ſimile illi Homerico,*

– μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ. Deuota periuria,] *execranda, & diris obnoxia. Ad hunc autem locum reſpexit Tibullus, his uerſibus,*

Gnoſſia, Theſeæ quondam periuria linguæ
Fleuiſti ignoto ſola relicta mari.
Sic cecinit pro te doctus Minoi Catullus,
Ingrati referens impia facta uiri.

Nunc iam nulla.] *ſic Ouidius,*

Nunc quoque nulla uiro, clamabo, femina credat.

Prægeſtit,] *ualde geſtit, ualde cupit. Lucillius,*
Quantum haurire animus Muſarũ e fontibu' geſtit.

Germanum,] *Minotaurum.* Creui,] *iudicaui.*

Pro quo dilaceranda,] *quantopere horribile ueteribus fuerit, cadauera lacerari a feris, hinc exiſtimari poteſt, quòd eius rei formidinem, apud Homerum, proponit Hector ignauis,*

Ον δὲ κ' ἐγὼν ἀπάνδυθε μάχης πλάσσοντα νοήσω,
Οὔ χοι ἄρκιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας, ἠδὲ
Οἰωνούς. *& de Achille* - αὐτὸς δ' ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν, Οἰωνοῖσί τε πᾶσι.

Nec iniecta] *Cicero II. de legibus, Siti dicuntur ij, qui conditi ſunt: nec tamen eorum ante ſepulcrum eſt, quàm iuſta facta, & corpus incenſum eſt. Et quod nunc communiter in omnibus ſepultis ponitur, ut humati dicantur, id erat proprium tum in ijs, quos humus iniecta contegeret: eumq. morem ius pontificale confirmat. nam prius quàm in os iniecta gleba eſt, locus ille, ubi crematum eſt corpus, nihil habet religionis: iniecta gleba, tum & ille humatus eſt, & ſepulcrum uocatur, ac tum denique multa religioſa iura complectitur. Hæc uerba Ciceronis ipſa adſcripſi, ex quibus, quid ſit, terram inijcere, intelligi poſſet. Frequens enim eſt eius rei apud auctores optimos mentio.* Quænam te.] *uſitatum eſt, ut quorum immanem crudelitatem exe cramur, eos e rupibus, eferis ue animalibus, aut etiam e mari natos eſſe dicamus. Virgilius,*

Nunc ſcio quid ſit Amor. duris in cotibus illum
Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes
Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt.

Et apud eundem Dido, Aeneam alloquens,

Nec

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus; Hyrcanæq. admorunt ubera tigres.
Tibullus uero, cum iis, qui Veneris furta non cælaſſent, atrocē Venerem minitaretur fore, ita ſcripſit,
Nam fuerit quicunque loquax, is ſanguine natam,
Is Venerem e rabido ſentiet eſſe mari. et alibi, cū dominam a nimia ſeueritate abducere niteretur,
Nam te, inquit, nec uaſti genuerunt æquora ponti,
Nec flamam uoluens ore Chimæra fero,
Nec canis anguinea redimitus terga catena,
Cui tres ſunt linguæ, tergeminumq. caput,
Scyllaq. uirgineam canibus ſubmiſta figuram,
Nec te conceptam ſæua leæna tulit.
Notum eſt & illud Homericum,
γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα. Quæ Syrtis.] *Virgilius,*
Quid Syrtes, aut Scylla mihi, quid uaſta Charybdis Profuit? Si tibi.] *eodem pæne modo de Minoe, apud Virgilium, queritur Scylla,*
Me ne inter comites, ancillarumq. cateruas,
Me ne alias inter famularum munere fungi,
Coniungis atque tuæ (quæcunque erit illa) beatæ
Non licuit grauidos penſo deuoluere fuſos?
Sæua quod horrebas.] *Priſcum parentem exponunt Cecropem: ſæua autem præcepta, legem, quam ille tuliſſe de certa legitimaq. maris ac feminæ coniunctione dicitur. ego, cur iſta tam longe petenda ſint, cur ue lex illa ita ſæua dicatur, ut eam The-*

ſeus horrere debuerit, expatare equidem non queo. itaque ἀμαθέστερον, καὶ σαφέστερον, *ita hunc locum in terpretor. Si connubia noſtra tibi cordi non erant, pro eo quòd horrebat animus recordatione eorum, quæ olim pater meus crudeliſſime imperauerat ciuibus tuis, nempe ut florem ſuæ iuuentutis Minotauro deuorandum mitterent, ob idq. nolebas tam ſæui, tamq. importuni hominis filiam tibi uxorem adiungere: at certe me, ut tibi famulæ loco eſſem, abducere; non, cuius beneficio uiueres, eam feris diſcerpendam relinquere debuiſti.* Candida Permulcens.] *pedes tibi abluens. Eſt autem* πάθος *a miniſterij uilitate.* Sed quid ego.] ἐπανόρθωσις. Auctæ,] *præditæ a natura.* Mortalis.] *uehementius quiddam* ἐνεργητικώτερον *dixit, quàm ſi hominem dixiſſet.* Sic nimis.] *alleuamentum quoddam doloris eſt, in rebus aduerſis tuis, habere, qui te conquerentem audiant, &, ſi minus iuuare poſſint, tamen aliqua tui miſeratione moueantur. Id quoque ſibi Ariadna ereptum eſſe conqueritur.* Iuppiter] *ſtulta, ſed hominibus uſitata conſuetudine, optat, quæ facta ſunt, infecta eſſe. Tale eſt illud,*

εἴθ᾽ ὤφελ᾽ ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος

Κόλχων ἐς αἶαν. *Enimuero non uetis corriguntur præterita, ſed futura conſilio diriguntur. Notum eſt illud Agathonis,*

Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται,

Ἀγένητα ποιεῖν, ὅσσ᾽ ἂν ᾖ πεπραγμένα. *id eſt,*

Vna hac enim re etiam deus priuatus eſt,

Infe-

Infecta facere, facta quæ ſunt, ut queat.
Gnoſsia Cecropiæ.] *Virgilius,*
Felix heu, nimium felix, ſi littora tantum
Nunquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ.
Crudelia conſilia.] *conſilia ita dixit, ut Græci φρένας: quo nomine ſæpe naturam & ingenium cuiuſque ſignificát.* In noſtris requieſſet ſedibus hoſpes.] *húc forte uerſú imitatus fuerit Virgilius illo,*
Quis nouus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes?
Idæos ne petam montes?] *de patria ne repetẽda cogitem? Ida enim mons Cretæ eſt.* At gurgite lato.] *at latum & metuendum mare interiectum, patriam meam ab hac inſula diuidit.* Quem ne ipſa, reliqui?] *id eſt, eius ne, quem ipſa reliqui? ſic Terentius Andria,*
Quem ne ego uidi ad nos afferri ueſperi?
Plautus Moſtellaria,
Quo peſſume modo? quæ ne iam ſubducta erat
Tu in terram? Idem Militeto,
Quem ne ego ſeruaui in campis Cuticlindonijs?
Hoc qui non intelligebant, fecerunt hoc loco, quem ue ipſa reliqui: et paullo infra, Qui ue fugit, aut, Qui refugit, pro, Qui ne fugit. Prætereo littus.] *ubi litus prætereo, nihil uideo præter ſolam, ac deſertam inſulam, ſine ullo tecto: neque tamen ex ea egredi poſſum, undique præcludente iter mari.* Eumenides.] *has deas eſſe credebant, Nocte genitas, quæ homines atrocibus turpificatos uitijs ulciſcerentur. Diras ultrices uocat Virgilius. Eædem et*
Erin-

Erinnyes dicũtur: Epimenidesq́. eas Saturni filias facit: Euripides uidere ipſas ait omnia; cuius eſt illud ex Oedipo Coloneo, τὰς πάνϑ᾽ ὁρῶσας ἐυμενίδας. *Ipſæ de iuſtitia ſua multa apud Aeſchylum prædicant: ſe uidelicet nemini bono iraſci, ſed a ſceleratis tantum meritas pœnas exigere. Vinum ad earum ſacrificia non adhibebatur: quæ & iccirco* νηφάλια *dicebantur. Fiebant autem media nocte, ut ex Aeſchylo intelligitur. Plura uide apud Aeſchyli & Sophoclis interpretes.* Anguineo capillo.] ὀφιοπλοκάμους *eas Orpheus in hymnis uocat.* Quæ quoniam uere.] *eas demum deteſtationes ualere arbitrabantur, quibus quis uero, magnoque, non leui aut ſimulato dolore motus alium defixiſſet. tum uero nullam expiandi rationem eſſe exiſtimabant. Horatius,*

Diris agam uos. dira deteſtatio

Nulla expiatur uictima. Sed quali.] *locus hic, ſi diligenter animaduertas, confirmat id, quod ſupra tetigimus, non ingrati animi uitio, ſed, obliuione a dijs obiecta, feciſſe Theſeum, ut Ariadnam relinqueret. ipſa enim precatur deos, ut quali ſe mente reliquit Theſeus, tali etiam funſtet ſuos. Vota autem Ioui probata eſſe, infra dicitur. Cum ergo Theſeus obliuione domum ſuam poſtea funeſtauerit, conſequiiur, ut obliuione quoque antea deſeruiſſet Ariadnam. Sed idem magis etiam ex illis uerſibus conſtat, qui infra leguntur,*

qualem Minoidi luctum

Obtulerat mente immemori, talem ipſe recepit:

ut

ut iam dubitandum non ſit, quin hanc ſententiam Catullus inſecutus fuerit. Inuito numine,] *quòd non libenter & Aegeum morte, & Theſeum luctu, utrunque immerentem afficeret.* Quo tunc & tellus.] *ſumptum ex Homero.* Dulcia ſigna,] *candidum uelum.* Ereptum,] *liberatum. ſic ſupra,*

ego te in medio uerſantem turbine leti
Eripui. Caſtæ diuæ,] *Palladis, quæ Athenienſium præſes erat.* Reddite in extremo.] *neque enim ad patrem uenit Theſeus, niſi iam adultus, multiſq. editis præclaris facinoribus nobilis. Vide Plutarchum.* Canitiem terra.] *mos antiquorum in luctu.* Incendia,] *doloris mei ardorem.* Dicat,] *indicet.* Itonis.] *Palladem intelligit, quam Apollonius Itonida, Bacchylides Itoniada nominat. Itonus Theſſalus fuit, Amphictyonis filius, qui urbem quandam Theſſaliæ a ſe Itonem nominauit, ubi dea hæc colebatur. Cum autem Ito, ſiue Iton urbis nomen ſit; ſanctæ Itonis, non, ut in alijs, ſancti Itonis, legendum puto.* Funeſtam ueſtem,] *uelum illud ferrugineum.* Candidaq. intorti.] *Nonius, qui loco de uaſorum generibus diſſerit, exponens dictionem, carcheſia, ita ſcribit. Carcheſia, ſumma pars mali: id eſt, foramina, quæ ſummos mali funes recipiunt. Catullus,*

Lucida qua ſplendent ſummi carcheſia mali.

hactenus Nonius. Quòd autem in quibuſdã ueteribus libris animaduerti poſt uerſum hũc, Candidaq., tantum ſupereſſe ſpatij, quantum uni uerſui ſcribendo

do ſit ſatis; mihi uenit in mentem dubitare, ne hic forte ipſe uerſus, qui a Nonio citatur, hoc loco deſideretur, legendumq. ſit,

Candidaq. intorti ſuſtollant uela rudentes,
Lucida qua ſplendent ſummi carcheſia mali.

qua tamen de coniectura, per me quidem, iudicet quiſque, ut uolet. ego dignam eſſe duxi, quæ proponeretur. Hæc mandata.] *ita, inquit, liquere hæc mandata Theſeum, ut montis cacumen linquere impulſæ uento nubes ſolent.* Morte ferox,] *ſuperbus ob Minotaurum interfectum.* At parte ex alia.] *ex alia parte ueſtis pictus erat Bacchus Ariadnam quærens. Quod reſiduum eſt huius fabulæ, exequitur Ouidius* III. *Faſtorum, & VIII. Metamorphoſeon. copioſius etiam Hyginus, & Arati interpretes.* Cum Thiaſo.] *choro, multitudine. ſic Bacchus ipſe apud Euripidem,*

Θίασος ἐμὸς γυναῖκες, ἃς ἐκ βαρβάρων
Ἐκόμισα.

Nyſigenis Silenis,] *Nyſæorum optimatibus. Diodorus libro* IIII. Furebant,] *furibundi clamabant.* Euoe.] *uox eſt bacchantiū.* Capita inflectentes,] *rotantes, iacientes.* Tecta cuſpide,] *folijs obducta, & uelata.* Pars e diuulſo.] *ſolebant enim bacchantes interdum armenta diſcerpere, carnesq. eorum crudas mandere. Euripides,*

καὶ τὴν μὲν ἂν προσεῖδες εὔθηλον πόριν
μυκωμένην ἔχουσαν ἐν χεροῖν δίχα,
ἄλλαι δὲ δαμάλας διεφόρουν σπαράγμασι.

Tor-

Tortis ſerpentibus.] *Euripides Bacchis, Baccho recens nato Parcas coronam e ſerpentibus impoſuiſſe narrat: indeq. receptum, ut ſe mænades quoque ſerpentibus coronarent.* ϛεφάνωσάν τε δρακόντων ϛεφάνοις, ἔνθεν ἀγρὰν θηροτρόφοι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις. *Plutarchus quoque Olympiada, magni Alexandri matrem, grandes ſerpētes contrectantem manibus, thiaſos celebrare ſolitam refert.*

Orgia.] *ita uocabantur myſteria quædam, quæ, niſi ab initiatis, aut audiri fas non erat. id uel ex hoc Penthei & Bacchi colloquio, apud Euripidem, intelligi poteſt.*

Πεν. τὰ δ᾽ ὄργι᾽ ἐϛὶ τίν᾽ ἰδέαν ἔχοντά σοι;
Διο. ἄῤῥητ᾽ ἀβακχεύτοισιν εἰδέναι βροτῶν.
Πεν. ἔχει δ᾽ ὄνησιν τοῖσι θύουσιν τινά;
Διο. Οὐ θέμις ἀκοῦσαί σ᾽, ἐϛὶ δ᾽ ἄξι᾽ εἰδέναι.

Ciſtis.] *ciſtis ferebantur Orgia. Tibullus,*

Et leuis occultis conſcia ciſta ſacris.

Theocritus Bacchis,

Ἱερὰ δ᾽ ἐκ κίϛας πεποναμένα χερσὶν ἑλοῖσαι.

Profani,] βέβηλοι, ἀμυϛηρίαϛοι, ἀτέλεϛοι.

Plangebant alii,] *hunc locum imitatus Ouidius,*

Quacunque ingrederis, clamor iuuenilis, & una
Femineæ uoces, impulſaq. tympana palmis,
Concauaq. æra ſonant, longoq. foramine buxus.

Talibus.] *tandem e longa egreſſione ſeſe recipiēs, ad inſtitutum redit. Dixerat, multos mortales e tota Theſſalia conueniſſe, ad ſpectandum nuptiarum apparatum. eos nunc ait, cum oculos animumq. ſa-*

tiaſſent ſpectandis rebus pulcherrimis, diſceſſiſſe quenque ad ſe, & locum aduentantibus dijs dediſſe. Hic qualis.] *diſcedentes Theſſalos undis creſcentibus, paullatimq. longius recedentibus comparat. Comparatio ſumpta ex IIII Iliados.* Zephyrus.] *pro quolibet uento Zephyrum dixit. alioqui enim, mane Zephyrum non flare, quòd tunc nimium longe ſol ab occidente abſit, docet Ariſtoteles Problematis.* Cachinni,] *cachinnos uocat undas maris, quæ paullatim diffunduntur in longum. ita enim os quoque ridentium hominum diffundi, atque extendi ſolet. Aeſchylus,*

Ω δῖος αἰθὴρ, καὶ ταχύπτεροι πνοαὶ,
Ποταμῶν τε πηγαὶ, ποντίων τε κυμάτων
Ανήριθμον γέλασμα, παμμῆτορ τε γῆ.

Nantes a luce.] *in alijs, uariantes luce.* Ad ſe quiſque,] *in ſuas quiſque ædes.* Princeps,] *primus.* Chiron,] *centaurus, de quo ſupra diximus.* Domus riſit.] *ſumptum ab Heſiodo, qui ridere ait domum Iouis, canentium Muſarum dulci uoce conſperſam* — γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς Ζηνὸς ἐριγδούποιο, θεῶν ὀπὶ λειριοέσσῃ Σκιδναμένῃ. *ſic & Theognis,*

Πᾶσα μὲν ἐπλήσθη Δῆλος ἀπειρεσίη
Οδμῆς ἀμβροσίης, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη.

Peneos,] *Theſſaliæ fluuius.* Nereidū,] *alij Naiadum, alij Neſſonidum. libri manu ſcripti, Minoſium. diuinet alius. mihi quidem non liquet.* Non uacuus.] *libri ueteres, Nonacrios.* Sorore Flamati

mati Phaethontis.] *populo.* Solerti corde Prometheus.] *eum enim iam liberauerat Hercules, ſagittis interfecta aquila, quæ iecur illius depaſcebatur. narrat Apollonius libro ſecundo, Valerius Flaccus libro quinto. Quot autem ſolerti corde Prometheum nominat, exprimit epitheta, quæ Græci ei tribuunt, modo* ἀγκυλομήτην, *modo* πολυμήτην *uocantes. Heſiodus,*

Οὔτι μιν ἐξαπάτησε προμηθεὺς ἀγκυλομήτης.

Oppianus, Ἰαπετοῖο γόνος πολυμῆτα προμηθεῦς, *ipſe quidem apud Aeſchylum ſibi tribuit artium omnium inuentionem. et idem etiam de eo dicitur apud Platonem in Protagora. Sciendum autem eſt, Prometheum a poetis deum haberi: unde & hic Catullus eum inter deos recenſet, & apud Aeſchylum Vulcanus eum uocat* συγγενῆ θεὸν: *& ipſe de ſe loquens,*

Ἴδεσθέ με, *inquit,* οἷα πρὸς θεῶν πάσχω θεός.

Quinetiam colebatur in Academia una cum Vulcano, & Minerua: ut Apollodorum, & Lyſimachiden ſcripſiſſe ait interpres Sophoclis. Extenuata ueſtigia,] *uinculorum uidelicet, quibus ad Caucaſum alligatus fuerat.* Pœnæ,] *quòd Iouem decepiſſet in diſtribuendis carnibus, quòd uiros, mulieresq. effinxiſſet, quòd ſurripuiſſet ignem Vulcani & Mineruæ, eumq. hominibus tradidiſſet. Fuit autem filius Iapeti ex Themide, quæ eadem & Terra eſt, ut ex Aeſchylo cognoſcitur. Clymenes tamen eum filium fuiſſe, eiuſdem poetæ interpres alio loco tradit.*

dit. Inde pater diuum.] *Poſtremo ueniſſe ait Iouem, Iunonemque, ac ceteros ſuperos deos, præter Phœbum, qui ſolus in cælo relictus eſt, & Dianam, quæ in montibus ſuis manſit, neque tanti fecit Peleum, ut eius nuptias ſua præſentia coboneſtaret. Quod autem ad Apollinem attinet, ideo eum remouiſſe uidetur ab his nuptijs Catullus, quia futurum erat, ut ipſe Achillem interficeret: qua in re ſapientius fecit, quàm Aeſchylus, qui affuiſſe deum illum, etiamq. carmen nuptiale ceciniſſe dixit, quo Peleo & Thetidi fauſta omnia prædiceret: ideoq. Thetidem, interfecto filio, de uanitate ac perfidia Apollinis querentem facit. uidetur enim occaſionem quæſiſſe, qua in dijs exempla leuitatis & mendacij oſtenderet: quo nomine merito a Platone reprehenditur, extremo ſecundo de republica libro. Plane tamen Homerus quoque libro ultimo Iliados, eum affuiſſe, dicit.* Vnigenamq. ſimul cultricem in montibus Idæ.] *reliquit, inquit, te quidem, o Phœbe, in cælo ſolum: cultricem uero Idæ, id eſt, Dianam, unigenam, id eſt, quæ uno eodemq. partu tecum genita eſt, reliquit in montibus, ubi propter uenationis ſtudium aſſidue uerſari ſolet. Satis autem mirari non poſſum, quid adduxerit, hominem erudtiſſimum, Petrum Victoriũ, ut hoc loco legat, Vnigenamq. ſimul cultricem montis Itonis; & Palladem exponat. Primum enim, cauſſæ nihil confingi poteſt, cur Palladem eas nuptias aſpernatam fuiſſe dicamus, ex quibus progna*

tum

tum Achillem omni poſtea ſtudio foucrit. Deinde, ut Itonem urbem Mineruæ ſacram fuiſſe antea docui, ita uellem indicari mihi, quo loco eiuſdem nominis mons fuiſſe dicatur. Poſtremo, quod caput eſt, ſororem unigenam Phœbi, Mineruam accipere nullo modo poſſumus: ſed Dianam tantum: quippe cum illa, ut omnes norunt, e Iouis cerebro enata ſit, hanc Latona uno eodemq. partu cum Apolline ediderit. itaque hoc loco, Victorij, ceterarum rerum accuratiſſimi hominis, diligentiam, ut ingenue fatear, requiro. Infirmo motu,] *propter ſenectutem: qua de cauſſa, poſtea quoque dicit, tremulum corpus.* Purpurea ora,] *pupureo limbo. Parcas autem triformes, & Erinnyas neceſſitatis gubernatrices eſſe, ait apud Aeſchylum Prometheus, Iouemq. ipſum eis ſubijcit.* Læua colum.] *nullus unquam pictor nentes mulieres tam ſcienter expinxit, quàm Catullus his uerſibus.* Perfidiæ quod poſt nulla arguet ætas.] *cum carmen illud, quod in his nuptijs Apollo ceciniſſe dicitur, poſtea Thetis perfidiæ arguiſſe dicatur.* Currite ducentes.] *Virgilius,*

Talia ſæcla, ſuis dixerunt, currite, fuſis.

Expers terroris.] *fortem ſignificat:* ἄφοβος γάρ τις καὶ ὁ ἀνδρεῖος, *ait Ariſtoteles.* Qui perſæpe uago.] *pedum celeritatem Homerus Achilli peculiariter tribuit. Theon quoque eum a Chirone ad eam rem ſtudioſe exerceri ſolitum ſcribit.* Flamea,] *flamæ inſtar, qua nihil celerius eſt, rapida, & incitata.*

citata. Periuri Pelopis uaſtabit tertius heres,] *Agamemnon, Pelopis ex Atreo nepos. Tertium autem dixit, puto, quia duos heredes habuit Pelops, Atreum, & Thyeſten*. Cum tremulo incanos.] *ſoluere capillum mulieres Troianæ in ſuorum funeribus ſolebant. Virgilius,*

Et circum Iliades crinem de more ſolutæ.

Incanos autem dixit, ualde canos. Idem alibi, Smyrnam incana diu ſæcula peruoluent. Sic infractum animum dicimus. Variabunt,] *liuidis ictuum notis diſtinguent*. Vnda Scamandri.] *tangit fabulam, quam enarrat Homerus Iliados lib.* XXI. *huic autem loco ſimilis eſt prædictio Neptuni apud Papinium,*

Quem tu illic natum Sigæo in puluere, quanta
Aſpicies uictrix Phrygiarum funera matrum:
Cum tuus Aeacides tepido modo ſanguine Teucros
Vndabit campos, modo craſſa exire uetabit
Flumina & Hectoreo tardabit funere currus.

Tepefaciet.] *ſic infra, Omentum in flama pingue liquefaciens*. Percuſſæ uirginis,] *Polyxenæ, quæ ad Achillis cænotaphium cæſa eſt. Vide Euripidem Hecuba, aut Senecam Troade*. Fors,] *deus*. Neptunia ſoluere uincla.] *muros a Neptuno extructos*. Felicia,] *τὰς ἀτυχίας*. Præſentes nanque ante.] *quandiu homines pietatem coluerunt, dij cum ipſis familiariter crebro uerſari ſolebant: at ex quo, pietate neglecta, uitijs inquinata ſunt omnia, uideri ſe ab eis amplius noluerunt.*

runt. Annua dum feſtis.] *bene animaduertit Guarinus, hoc de ludis Olympicis intelligi non poſſe, quippe qui annui non fuerint. ſed nimirum, cum Cretes apud ſenatum eſſe Iouem dicerent, credibile eſt, eius natalem annuis ludis celebrare ſolitos eſſe. eoq́. reſpicere Catullum puto.* Sæpe uagus liber.] *ad hunc locum intelligendum, uide, quæ diſputantur a Macrobio, libro primo Saturnaliorum, quo loco Bacchum et Apollinem unum eundemq́. deum eſſe demonſtrat.* Rhamnuſia uirgo,] *Nemeſis.* Contingi lumine claro,] *aperta in luce uideri.*

AD ORTALVM.

ETSI *me aſſiduo confectum cura dolore*
Seuocat a doctis Ortale uirginibus,
Nec potis eſt dulces Muſarum expromere fœtus
Mens animi: tantis fluctuat ipſa malis:
Nanque mei nuper Lethæo gurgite fratris,
Pallidulum manans alluit unda pedem,
Troia Rhœteo quem ſubter littore tellus,
Ereptum noſtris obtegit ex oculis.
Alloquar? audiero ne unquam tua uerba loquentē?
Nunquam ego te uita frater amabilior
Aſpiciam poſthac? at certe ſemper amabo,
Semper mæſta tua carmina morte canam;
Qualia ſub denſis ramorum concinit umbris
Daulias, aſſumpti fata gemens Ityli.
Sed tamen in tantis mœroribus Ortale mitto

Hæc expreſſa tibi carmina Battiadæ :
Ne tua dicta uagis nequidquam credita uentis
Effluxiſſe meo forte putes animo ;
Vt miſſum ſponſi furtiuo munere malum
Procurrit caſto uirginis e gremio ,
Quod miſeræ oblitæ molli ſub ueſte locatum ,
Dum aduentu matris proſilit , excutitur ;
Atque illud prono præceps agitur decurſu ,
Huic manat triſti conſcius ore rubor .

Etſi me aſsiduò .] *receperat Ortalo , ſe Callimachi elegiam de coma Beronices expreſſurũ Latinis uerſibus , eiq́. miſſurum . id igitur ſe , quamuis multis ex fraterna morte doloribus præpeditum , præſtitiſſe dicit , ne rei ſibi ab amico mandatæ immemor uideretur .* Mens animi .] *ita legendum eſt , non , ut alij inepte legunt , Mens hominum . Plautus Ciſtellaria , Nullam mentem animi habeo : ubi ſum , ibi non ſum . Idem Epidico , pauor territat mentem animi . Sic ingenium animi dixit poeta quidem uetus , quem citat Cornificius libro ſecundo ad Herennium , Sin inuerecundum animi ingenium poſſidet . Sic & Virgilius amentem animi Didonem .* Alloquar ?] *recordatione mortis fraternæ , tantum dolorem animo ſentit , ut , eius magnitudine , per aliquot uerſus abducatur a re propoſita .* Daulias .] *fabula ex Ouidio nota eſt .* Vt miſſum .] *ne putes tua dicta ita ex meo animo effluxiſſe , ut malum e gremio uirginis ſolet .* Sponſi ,] *proci . ut apud Horatium , Sponſi Penelopes .* E gremio .] *nec mulieri ,*

mulieri, nec gremio credi oportere, prouerbium eſt: quòd & illa incerti & leuis animi eſt; & plerunque in gremio poſita, cum in obliuionem uenerint exurgentium, decidunt. Feſtus.

DE COMA BERENICES.

OMNIA *qui magni diſpexit lumina mundi;*
Qui ſtellarum ortus comperit, atque obitus;
Flameus ut rapidi ſolis nitor obſcuretur;
Vt cedant certis ſidera temporibus;
Vt Triuiam furtim ſub Latmia ſaxa relegans
Dulcis amor, gyro deuocet aerio;
Idem me ille Conon cæleſti numine uidit
E Beroniceo uertice cæſariem,
Fulgentem clare; quam multis illa dearum,
Leuia protendens brachia, pollicita eſt,
Qua rex tempeſtate nouis auctus Hymenæis,
Vaſtatum fines iuerat Aſſyrios,
Dulcia nocturnæ portans ueſtigia rixæ,
Quam de uirgineis geſſerat exuuijs.
Eſt ne nouis nuptis odio Venus? an ne parentum
Fruſtrantur falſis gaudia lacrymulis,
Vbertim thalami quas intra limina fundunt?
Non, ita me diui, uera gemunt, iuerint.
Id mea me multis docuit regina querelis,
Inuiſente nouo prælia torua uiro.
At tu non orbum luxti deſerta cubile,
Sed fratris cari flebile diſſidium,
Cum penitus mæſtas exedit cura medullas.

Vt tibi tunc toto pectore ſolicitæ
Senſibus ereptis mens excidit. atqui ego certe
Cognoram a parua uirgine magnanimam.
An ne bonū oblita es facinus, quo regium adepta es
Coniugium, quo non fortius auſit alis?
Sed tum mæſta uirum mittens, quæ uerba locuta es?
Iuppiter, ut terſti lumina ſæpe manu.
Quis te mutauit tantus deus? an quòd amantes,
Non longe a caro corpore abeſſe uolunt?
Atque ibi, præ cunctis, pro dulci coniuge, diuis
Non ſine taurino ſanguine pollicita es,
*
Si reditum tetuliſſet is, haud in tempore longo, &
Captam Aſiam Aegypti finibus adijceret.
Queis ego pro factis cæleſti reddita cœtu,
Priſtina uota nouo munere diſſoluo.
Inuita o regina tuo de uertice ceſſi,
Inuita; adiuro teque, tuumq. caput,
Digna ferat, quod ſi quis inaniter adiurarit.
Sed qui ſe ferro poſtulet eſſe parem?
Ille quoque euerſus mons eſt, qnem maxima in oris
Progenies Phthiæ clara ſuperuehitur,
Cum Medi irrupere nouum mare, cumq. iuuentus
Per medium claſſi barbara nauit Atho.
Quid facient crines, cum ferro talia cedant?
Iuppiter, ut χαλύβων omne genus pereat:
Et qui principio ſub terra quærere uenas
Inſtitit, ac ferri frangere duritiem.
Abiunctæ paullo ante comæ mea fata ſorores

* *Lugebant, cum ſe, Memnonis Aethiopis*
* *Vnigena impellente natantibus aera pennis,*
* *Obtulit Arſinoes Chloridos ales equus.*
Isq. per ætherias me tollens aduolat auras,
Et Veneris caſto collocat in gremio.
Ipſa ſuum Zephyritis cò famulum legarat,
* *Grata Canopeis incola littoribus,*
Scilicet in uario ne ſolum limite cæli
Ex Ariadnæis aurea temporibus
Fixa corona foret: ſed nos quoque fulgeremus
Deuotæ flaui uerticis exuuiæ.
Vuidulam a fletu, cedentem ad templa deum, me
Sidus in antiquis diua nouum poſuit:
Virginis & ſæui contingens nanque Leonis
Lumina, Calliſto iuncta Lycaoniæ,
Vertor in occaſum, tardum dux ante Booten,
Qui uix ſero alto mergitur Oceano.
Sed quanquam me nocte premunt ueſtigia diuum,
Luce autem canæ Tethyi reſtituor.
Pace tua fari hæc liceat Rhamnuſia uirgo,
Nanque ego non ullo uera timore tegam,
Non, ſi me infeſtis diſcerpant ſidera dictis,
Condita quin uere pectoris euoluam,
Non his tam lætor rebus, quàm me abfore, ſemper
Abfore me a dominæ uertice diſcrucior.
Quicum ego, dũ uirgo quondã fuit omnibus expers,
Vnguentorum una millia multa bibi.
Nunc uos, optato quas iunxit lumine tæda,
Non prius unanimis corpora coniugibus

Tradite, nudantes reiecta ueſte papillas,
Quàm iocunda mihi munera libet onyx,
Veſter onyx, caſto colitis quæ iura cubili.
Sed quæ ſe impuro dedit adulterio,
Illius mala dona leuis bibat irrita puluis:
Nanque ego ab indignis præmia nulla peto.
Sic magis o nuptæ ſemper concordia, ueſtras
Semper amor ſedes incolat aſſiduus.
Tu uero regina tuens cum ſidera, diuam
Placabis feſtis luminibus Venerem
Sanguinis expertem, non uotis eſſe tuam me,
Sed potius largis effice muneribus.
Sidera cur retinent? utinam coma regia fiam,
Proximus Arcturos fulgeat Erigonæ.

Omnia qui magni.] *ſi Callimachi carmina, e quibus hæc expreſſa ſunt, ad nos perueniſſent; neque in his intelligendis laboraremus, & ex duorum, ſua utriuſque lingua, optimorum poetarum collatione, inſignem quondam, plenamq́. utilitatis caperemus animo uoluptatem. iuuaret Græca cum Latinis componere, inſpicere non in ſingulis modo uocibus, ſed in figuris etiam luminibusq́. orationis, in ipſa ratione numerorum, ac denique in tota ſtructura poematis, quàm apte & ſcienter Græci poetæ, in hoc genere inter ſuos facile primi, uim ac leporem, Latinorum poetarum ſine controuerſia polítiſſimus aſſecutus fuiſſet. Quam commoditatē quando ſiue fatum nobis, ſiue quo alio nomine appellari placet illud, quidquid eſt, quod in his rebus ualet, eripuit;*

eripuit; illudq́. præterea acceſſit mali, ut his quoque, ſicut ceteris, Catulli uerſibus ualde magnam labem importarit uetuſtas: ſpero equidem, in his difficultatibus, quanto facilior lapſus eſt, tanto mihi, ſicubi offendero, paratiorem apud bonos ueniam fore. Huius autem poematis hoc fere argumentum eſt. Ptolemæus cognomento Euergetes Berenicen, ſeu Beronicen, (utroque enim modo nomen hoc ſcriptum reperio) Ptolemæi Philadelphi ex Arſinoe priore filiam, ſororem ſuam, in matrimonio habuit. neque enim ea coniunctio inhoneſta Aegyptiorum legibus habebatur. ea recens ducta, contigit, ut expeditionem aduerſus Aſſyrios ſuſciperet. in quam cum proficiſceretur, uouiſſe crinem ſuum Veneri Berenice dicitur, ſi ſibi uir ſuus ſoſpes, uictorq́. rediret domum. cuius deuotionis ſuæ cum, re præclare a Ptolemæo geſta, conuictam ſe iudicio deorum immortalium uideret, quo ſe religione exolueret, crinem rite in Veneris æde appendit. is cum poſtridie repertus non foret; magnoq́ue, ob eam rem, rex reginaq́. in mœrore eſſent; Conon, mathematicus ea tempeſtate excellens, perſuaſit ipſis, crinem deum numine ſublatum in cælum, & in ſidus conuerſum fuiſſe: idq́. Callimachus, qui principem illum, propter ſingulare bonarum artium ſtudium, numinis loco habebat, hoc poemate complexus eſt. Principium autem continet inſignem commendationem Cononis, a præſtanti cæleſtium rerum ſcientia. Vt Triuiam.] *Lunam.* Sub Latmia ſaxa,] *ad deoſculandum*

ſculandum Endymionem, qui illic ab ipſa ſopitus eſſe dicitur. Idem me ille Conon.] *uerſus Græci duo reperiuntur apud Theonem commètarijs in Aratum, quos quattuor uerſibus hoc loco Catullus expreſſit. nam cum dixiſſet Aratus, ad Virginis ſidus ſparſas eſſe ſtellas aliquot, quæ nomine carerent, addit ille, quem modo nominaui, interpres,* οἱ δ' ἠλακάτην αὐτοὺς λέγουσι, κόνων δὲ ὁ μαθηματικὸς πτολεμαίῳ χαριζόμενος βερονίκης πλόκαμον ἐξ αὐτῶν κατηστέρισε. τοῦτο καὶ καλλίμαχός πού φησιν,

Ἡ δὲ κόνων μ' ἔβλεψεν ἐν ἠέρι τὸν βερονίκης
Βόστρυχον ὃν κείνη πᾶσιν ἔθηκε θεοῖς.

Dulcia nocturnæ,] *impreſſas collo, labriſq. dentium notas, aliaq. eiuſmodi.* Eſt ne nouis nuptis.] *expoſiturus dolorem, quem Brenice ex uiri abitu cepit, primum interrogat, uero ne an falſo lacrumentur puellæ, cum deducuntur ad uiros: & num graue ipſis ſit, ſua uirginitate ſpoliari. deinde reſpondet, fictum eſſe totum illud lacrumarum genus: idq. ex eo colligit, quòd Bernice magnam uim querelarum, marito diſcedente, profudit. ſi enim nocturnos illos canflictus odio haberent puellæ, nunquam tantopere doluiſſet Berenice, ſibi, abſente uiro, ſoli cubandum fore. Ac, quoniam id paullo laſciuius dictum uideri poterat, addit aliam cauſſam illius doloris, negatq. doluiſſe illam, quòd a uiro, ſed quòd a fratre cariſſimo ſeiungeretur.* Anne parentum.] *tale quiddam dixit & in poſteriore nuptiali carmine.* Iuerint.] *e uerbo, iuuerint, poſterius,*

ſterius, v, *detractum eſt; ſicque, commiſſione uocalium, prima ſyllaba breuis effecta*. Diſsidium.] *ſeparationem corporum hoc loco indicat. Cicero pro domo ſua, Defleui coniugis miſeræ diſſidium, liberorum cariſſimorum ſolitudinem, fratris abſentis amantiſſimi, atque optimi caſum. Idem in Antonium, Ipſe autem amore ardens, confirmabat, quòd deſiderium tui diſſidij ferre non poſſet, ſe in exilium eſſe iturum*. Magnanimam.] *Hyginus libro ſecundo Aſtronomicon, Hanc Beronicen, inquit, non nulli cum Callimacho dixerunt, equos alere, & ad Olympia mittere conſuetam. Alij dicunt hoc amplius, Ptolemæum Beronices patrem, multitudine hoſtium perterritum, fuga ſalutem petiſſe: filiam autem, ſæpe conſuetam, inſilijſſe in equum, & reliquam exercitus copiam conſtituiſſe, & complures hoſtium interfeciſſe, reliquos in fugam conieciſſe: pro quo etiam Callimachus eam magnanimam dixit*. An ne bonum oblita es facinus.] *illud uidelicet, quod modo ex Hygino retulimus. Subindicat autem, ex illo facinore, fratrem ipſius amore eſſe correptum*. Quo non fortius auſit alis.] *quo facinore nullum fortius, maioris ue animi, a quoquam alio ſuſcipi queat. Alis enim, ait Priſcianus lib*. XII, *antiquiſſimi pro alius protulerunt*. Atque ibi.] *poſt hoc diſtichon, aliquot uerſus deſiderantur, quibus, ut ſuſpicor, Berenices uota exequebatur poeta*. Queis ego pro factis,] *id eſt, quæ quaniam ita contigerunt, ut tu a dijs popoſceras*

poſceras; tuaq. illa deuotio conuicta, & commiſſa eſt. Digna ferat.] *quod caput tuum ſi quis inaniter adiurare auſus fuerit, meritas pœnas uiolatæ religionis luat.* Sed qui ſe ferro.] *quo modo ego, quæ mollis ſum, & tenera, ferro reſiſtere potuiſſem, cum montes quoque ipſi ferro excidantur?* Ille quoque euerſus.] *montem Atho ſignificat, ab exercitu Xerxis exciſum. Ceterum locus hic uarie legitur, uarieq. exponitur: a nō nullis hoc modo,*

Ille quoque euerſus mons eſt, quem maxima natu
Progenies Phthiæ clara ſuperuehitur. iiq́ue exponunt, maximam natu Phthiæ progeniem, populos eius montis uerticem incolentes, qui diutiſſime uiuant, ob idq́. Macrobij uocentur. Athos enim modo Thraciæ, modo Macedoniæ. modo Phthiæ, id eſt Theſſaliæ tribuitur. Alij legunt,

Ille quoque euerſus mons eſt, quem maximũ in oris
Progenies Phthiæ clara ſuperuehitur. exponũtq. claram progeniem, ipſum Xerxis exercitum. in uerbo autem ſuperuehitur, eſſe enallagen temporum, ut ſit præſens pro præterito. Nec deſunt, qui legãt maximum in orbe. Omnino deprauatus locus eſt, neque, niſi antea purgatus fuerit, ſatis commode, uel a me, uel a quoquam alio explicari poteſt. Cum Medi.] *hiſtoria ex Herodoto, Plinio, Iuſtino, Probo, alijsq. notiſſima eſt.* Quid facient crines.] *complexio a maiori.* Iuppiter ut Chalybon omne genus pereat.] *uerſum hunc primus reſtituit Angelus Politianus, e ſcholijs in Apollonium*

pollonium, ubi locus hic e Callimacho citatur;

τ χαλύϐων ὡς ἀπόλοιτο γένος.

Γειόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν ἄμμιν ἔφηναν.

apud Politianum tamen τηλόθεν *pro* γειόθεν *legitur, ſed male. uidendum quoque, num prior uerſus ita legi poſſit,*

Ζεῦ πάτερ, ὡς χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος.

Chalybes autem Scythiæ populi ſunt ad fluuium Thermodontem, dicti a Chalybe Martis filio: qui ferrum, ferriq. uſum primi inuenerunt. hinc eſt, quod Scythiam Aeſchylus uocat αἶαν σιδηρομήτορα. *Virgilius,*

India mittit ebur, molles ſua tura Sabæi,

At Chalybes nudi ferrum. Abiunctæ.] *deprauatum eſſe locum hunc, nemo non uidet. cum autem & ueteres libri nihil opis afferant, & coniectura omnis periculoſa ſit; parce omnino hos uerſus, & timide attingam. Extarent Græca Callimachi: facilia omnia & expedita eſſent. at hoc optare eſt. Quátum igitur in tantis tenebris uidere poſſum, hic ſenſus eſt. Comæ ſorores, eæ nempe quæ in reginæ capite remanſerant, lugebant mea fata, quæ paullo ante a ſuo conſortio abiuncta eſſem: cum ales equus Chloridos, quæ Zephyri uxor eſt, (de hoc autem equo nihil alibi reperire potui) obtulit ſe mihi, Arſinoæ: (id nomen urbis eſt, quam Ptolemæus Philadelphus a ſe conditam, ſororis nomine inſignierat) idque, Memnonis Aethiopis unigena, id eſt, Aurora, quæ unum Memnonem ex Tithono genuit, impellente*

pellente aera natantibus pennis, (ita enim hoc poſtremum in ueteribus non nullis legitur) id eſt, exoriente. Hæc attuli, quia, ut uerum fatear, nihil aptius excogitare potui: non quòd ipſi mihi magnopere ſatis faciant. ſi quis uel ingenio, uel eruditione maiore inſtructus, quod facillimum eſt, uel meliores libros nactus, ueriora protulerit, gratulabor. Pegaſum quidem, excuſſo Bellerophonte, Auroræ a Ioue dono datum, narrat interpres Homeri in VI *Iliados: ſi quid hoc forte ad rem facit. etenim in tam deprauato loco, haud ſane uideo, qua uia inſiſtere oporteat.* Zephyritis.] *Chloris.* Famulum.] *equum ipſum.* Grata Canopæis.] *hic quoque uerſus Oedipam quempiam deſiderat. Nam quòd non nulli de Venere hoc intelligunt, quæ in Aegypto colatur, manifeſto alienum eſt.* Scilicet.] *nimirum, ne unum tantum ſidus eſſet in cælo, e puellæ temporibus decerptum, nempe corona Ariadnes: ſed ego quoque eum numerum augerem.* Vuidulam a fletu.] *madentem lacrymis, quas, quòd a regina diuellerer, profuderá.* Ad templa deum.] *in cælum.* In antiquis,] *inter antiqua ſidera.* Diua.] *uenus.* Virginis,] *quam alij Erigonen, alij Aſtræam eſſe dicunt. indicat autem locum, quo poſita eſt coma, enumeratione uicinorum ſiderum.* Calliſto iuncta Lycaoniæ.] *ad Vrſam, in quam uerſa eſt Calliſto Lycaonis filia. hoc autem ſidus & plauſtrum quoque, & ſeptem triones uocant. Porro Proculus quoque ad finem Sphæræ, comam numerat*

merat inter ſigna ad ſeptem triones uergentia. Boo ten.] *qui & arcturus, & arctophylax dicitur. tardum autem uocat, quòd ſero admodum occidat.* Sed quanquam.] *quanquam, inquit, eum honorem aſſecuta ſum, ut noctu quidem ueſtigia me deorum cælo incedentium premant; interdiu autem, una cum ceteris ſtellis, Tethyos gremio, id eſt, mari excipiar: tamen lætitiam ex his rebus tantam non capio, quantum dolorem ex eo, quòd hærere amplius in dominæ capite non poſſum.* Pace tua,] *quia arrogantius uideri poterat, quod dictura erat, ſe non tanti facere ſiderum conſortium, ut non mallet adhuc in dominæ capite hærere: iccirco prius Nemeſin deprecatur.* Non ſi me infeſtis.] *non, ſi ſcirem fore, ut me, ob hoc dictum, ſidera indignata diſcerperent.* Euoluam.] *diæreſis.* Qui cum ego.] *quæ me, quandiu uirgo fuit, multis unguentorum millibus perunxit.* Omnibus expers,] *intacta. Expers autem cum ſexto caſu coniunxit, more ueterum. Plautus,*

Eo te more expertẽ factam aduenies offendi domũ.
idem. Ea res me domo expertem facit.

Nunc uos.] *nouas nuptas orat, ut ne ante coniugibus faciant copiam ſui, quàm, in ipſius honorem, partem unguenti aliquam libauerint. Libare autem hic ualet ſpargere; ut,*

Dixit, & in menſa laticum libauit honorem.

Onyx,] *uas unguentarium ex onyche gemma.* Sic magis.] *ſic magis ac magis in dies uobis cum uiris ne-*

ueſtris conueniat; magisq. aſſidue inuicem ametis. Tu uero regina.] *tandem ad reginam ſe conuertit; ſuadetque, ut non otioſis ac inanibus uotis, ſed largis muneribus adducat Venerem, ut ſe e cælo rurſum in caput, a quo abſciſſa fuerat, redire patiantur.* Feſtis luminibus,] *diebus feſtis.* Venerem ſanguinis expertem,] *Venerem Paphiam, cuius aram ſanguine maculari nefas erat. itaque ture tantum ei, floribusq. fiebat. Virgilius,*

Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedesq. reuiſit
Læta ſuas, ubi templum illi, centumq. Sabæo
Ture calent aræ, ſertisq. recentibus halant.

Vtinam coma regia fiam.] *utinam, inquit, rurſum redeam in caput reginæ, fulgeatq. Bootes ſiue Arcturos proximus Erigonæ, ut, priuſquam ego in ſidus conuerterer, interijcererq. inter ipſum & Erigonen. Poſtremus autem uerſus, ut a nobis ſcriptus eſt, ita legitur in ueteribus libris: etiamq. ratio ipſa, ut ita legatur, neceſſario poſtulat: quo magis mirandum eſt, quid cogitarit Politianus, cum hunc locum adhibita induſtria corrumperet, collectis, ſi dijs placet, multis locis, quibus planum faceret, a Græcis interdum Oarionem pro Orione dici: quaſi id ageretur. itaque merito incidit in aculeos reprehenſorum, præcipue Marulli, qui quodlibet uadimonium, ut dicitur, potius deſeruiſſet, quàm ullam exagitandi illius occaſionem. eius igitur illa ſunt,*

Oarionem pro Erigone citat Ecnomus. unde?

Non

Non facit ad mores uirgo, ſed Oarion.
& hoc item alterum,
Quæris, qua niteat docto coma parte Catullo?
Proximus Arcturo fulgor & Erigonæ eſt.
Virginis, & ſæui contingens nanque Leonis
Lumina, Calliſto iuncta Lycaoniæ,
Flectit in occaſum, tardum dux ante Booten,
Qui uix ſero alto mergitur Oceano.
Quæ tu ſi relegens, ubi ſit coma regia, quæris,
Ecnome, aquam medio quæris in Oceano.
Quamuis, quid relegas, uitijs miſer, inuidiaq.
Obrutus? ingenijs candor ineſſe ſolet.
Ergo dum omnia conturbas, dum credere doctis
Negligis; & per te nil ſapis ipſe tamen,
Feciſti Oarionem ex Erigone, ex Arcturo
Hydrochoum. iam quod monſtrum erit ipſa coma?

Hinc autem uideri poteſt, illuſtres homines, quique magnum nomen habent in litteris; quanto periculo peccent. effecit enim Politiani auctoritas, ut nullus iam, quod ſciam, extet liber impreſſus, in quo non, reiecta uera lectione, nothus ille, & ſuppoſiticius uerſus legatur,

Proximus Hydrochoo fulgeat Oarion.

AD IANVAM IMPVDICAE CVIVSDAM MVLIERIS.

O DVLCI *iocunda uiro, iocunda parenti,*
Salue, teq. bona Iuppiter auctet ope,
Ianua, quam Balbo dicunt ſeruiſſe benigne

Olim, cum ſedes ipſe ſenex tenuit;
Quamq́. ferunt rurſus uoto ſeruiſſe maligno,
Poſtquam eſt proiecto facta marita ſene.
Dic agedum nobis, quare mutata feraris
In dominum ueterem deſeruiſſe fidem.
Non, ita Cæcilio placeam, cui credita nunc ſum,
Culpa mea eſt, quanquam dicitur eſſe mea.
Nec peccatum a me quiſquam pote dicere quidquam,
*
Quin quacunque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant, ianua, culpa tua eſt.
Non iſtuc ſatis eſt uno te dicere uerbo,
Sed facere, ut quiuis ſentiat, & uideat.
Qui poſſum? nemo quærit, nec ſcire laborat.
Nos uolumus: nobis dicere ne dubita.
Primum igitur, uirgo quòd fertur tradita nobis,
Falſum eſt. non illam uir prior attigerat,
Languidior tenera cui pendens ſicula beta,
Nunquam ſe mediam ſuſtulit ad tunicam,
Sed pater ipſius nati uiolaſſe cubile
Dicitur, & miſeram conſceleraſſe domum:
Siue quòd impia mens cæco flagrabat amore,
Seu quòd iners ſterili ſemine natus erat:
Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud,
Quod poſſet zonam ſoluere uirgineam.
Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipſe ſui gnati minxerit in gremium.
Atqui non ſolum hunc ſe dicit cognitum habere
Brixia Chinææ ſuppoſita ſpeculæ,

Flauus

Flauus quam molli percurrit flumine Mela,
Brixia Veronæ mater amata meæ;
Sed de Poſtumi, & Corneli narrat amore,
Cum quibus illa malum fecit adulterium.
Dixerit hic aliquis: qui tu iſtæc ianua noſti,
Cui nunquam domini limine abeſſe licet,
Nec populum auſcultare; ſed huic ſuffixa tigillo
Tantum operire ſoles, aut aperire domum?
Sæpe illam audiui furtiua uoce loquentem
*Solam * conſilijs hæc ſua flagitia,*
Nomine dicentem; quos diximus; utpote, quæ mi
Speraret nec linguam eſſe, nec auriculam.
Præterea addebat quendam, quem dicere nolo
Nomine, ne tollat rubra ſupercilia.
Longus homo eſt, magnas cui lites intulit olim
Falſum mendaci uentre puerperium.

O dulci iocunda uiro.] *dialogus eſt, quo ad ſceleratas libidines neſcio cuius mulieris detegendas; ianuam ædium illius cum popularibus aliquot loquentem, easq. ipſis indicantem facit. Tantum eſt. non enim puto in huiuſmodi hiſtorijs cognoſcendis multum operæ collocandum. Stultum eſt, quæ ita ſcripſit Catullus, ut ne tum quidem, niſi a paucis, qui bus hæ res cognitæ eſſent, uoluerit intelligi, ea ſe quenquam hodie credere coniectura aſſecuturum. pauca igitur quædam curſim annotabimus: de hiſtoria quidem ipſa ſuum cuique iudicium relinquemus. non enim eo hæc legimus, ut ſciamus, quæ tandem illa fuerit, a qua hæc tam pulchra edita ſint facino-*

ra; quis ue aut ſenex ille Balbus, aut inualidus filius, aut officioſus pater; aut ceteri denique participes huius tam honeſtæ ſocietatis: quos, ne tum quidem, cum uiuerent, cognoſcere, ulla laus erat: ſed ut ani maduertamus, ſi qua inſint, quæ ad Romani ſermonis elegantiam facere uideantur. hoc igitur agamus. Poſtquam eſt] *alij, poſtquam es. ego ianuã maritam dici poſſe non arbitror.* Non, ita.] *ianua loquitur. eodem autem modo Propertius libro primo, ianuam quandam de dominæ ſuæ impudicitia querentem facit:* Nec peccatum a me.] *poſt hunc uerſum pentameter deſideratur. itaque concur rerunt emendatores, ut ad mulctram muſcæ; &, quod quiſque potuit, attulerunt. alius,*

Verum iſtæc potius iatitor ipſe facit: alius,

Verum iſtis me auctorẽ eſſe facit populus: alius,

Verum iſti populo di mala multa ferant:

Guarinus ait, uidiſſe ſe librum ueterem, in quo eſſet,

Verum iſti populo ianua quid reficit.

at ex hoc nulla idonea ſententia exprimi poteſt. Ego, inane ſpatium relinquere, quàm inanes uerſus ponere, ſatius duxi. Non ſatis eſt.] *uiatores loquuntur. deinde ianua,* Qui poſſum? &c. *tum illi rurſum,* Nos uolumus, &c. Sicula.] *ſica, gladij genus eſt, ex quo ad imminutionem inflectitur ſicula. hic autem eam ſicam intelligit, qua natura muniuit mares; quæq. una ſine periculo legis Corneliæ geſtari poteſt, cum comparata non ſit interficiendorum hominum cauſſa.* Ne quærendum

aliunde

aliunde foret.] *imprudentis patriſfamilias eſſet, rogare utendum foris, id quod ipſi præſto eſt domi.* Zonam ſoluere uirgineam.] *puellæ uirginitatem adimere. Homerus Odyſſeæ Λ.*

Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ᾽ ὕπνον ἔχευεν.

Theocritus,

Λῦσε δέ οἱ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὧραι. *Muſæus,*

Ὣς ἡ μὲν ταῦτ᾽ εἶπεν, ὁ δ᾽ αὐτίκα λύσατο μίτρην.

unde & ἀμίτρους uocabant innuptas. Callimachus,

Πάσας εἰνέτεας, πάσας ἔτι παῖδας ἀμίτρους.

quem in locum interpres, μίτρας, inquit, ἐζώννυντο, ἃς ἔλυον, ὅταν ἔμελλον διαπαρθενεύεσθαι. Egregium narras.] *rurſum uiatores loquuntur.* Minxerit in gremium.] *ſic Perſius,*

Patriciæ immeiat uuluæ.

Vrinam etiam genitalem, pro ſemine Plinius dicit. Atqui.] *ianuæ uerba ſunt.* Solam conſiliis.] *Manutius ſuſpicatur legendum, conſciolis: egoque aſſentior.* Ne tollat rubra ſupercilia.] *geſtus minantium, isque, ut ſuſpicari licet, ei, quo de hic agitur, familiaris.*

AD MANLIVM.

QVOD *mihi fortuna, caſuq. oppreſſus acerbo,*
Conſcriptum lacrymis mittis epiſtolium,
Naufragum ut eiectum ſpumantibus æquoris undis
Subleuem, & a mortis limine reſtituam,
Quem neque ſancta Venus molli requieſcere ſomno
Deſertum in lecto cælibe perpetitur,

Nec ueterum dulci ſcriptorum carmine Muſæ
Oblectant, cum mens anxia peruigilat;
Id gratum eſt mihi, me quoniam tibi ducis amicum,
Muneraq., & Muſarum hinc petis, & Veneris.
Sed tibi ne mea ſint ignota incommoda Manli,
Neu me odiſſe putes hoſpitis officium,
Accipe, queis merſer fortunæ fluctibus ipſe,
Ne amplius a miſero dona beata petas.
Tempore, quo primum ueſtis mihi tradita pura eſt,
Iocundum cum ætas florida uer ageret,
Multa ſatis luſi: non eſt dea neſcia noſtri,
Quæ dulcem curis miſcet amaritiem.
Sed totum hoc ſtudium luctu fraterna mihi mors
Abſtulit. o miſero frater adempte mihi:
Tu mea, tu moriens fregiſti commoda frater:
Tecum una tota eſt noſtra ſepulta domus:
Omnia tecum una perierunt gaudia noſtra,
Quæ tuus in uita dulcis alebat amor:
Cuius ego interitu tota de mente fugaui
Hæc ſtudia, atque omnes delicias animi.
Quare, quod ſcribis, Veronæ turpe Catullo
Eſſe, quòd hic quiſquam de meliore nota
Frigida deſerto tepefecit membra cubili;
Id Manli non eſt turpe, magis miſerum eſt.
Ignoſces igitur, ſi, quæ mihi luctus ademit,
Hæc tibi non tribuo munera, cum nequeo.
Nam, quod ſcriptorũ non magna eſt copia apud me,
Hoc fit, quod Romæ uiuimus: illa domus,
Illa mihi ſedes, illic mihi carpitur ætas,

Huc una e multis capſula me ſequitur.
Quod cum ita ſit; nolim ſtatuas; me mente maligna
Id facere, aut animo non ſatis ingenuo,
Quòd tibi non utriuſque petiti copia facta eſt.
Vltro ego deferrem, copia ſi qua foret.
Non poſſum reticere deæ, qua Manlius in re
Iuuerit, aut quantis iuuerit officijs,
Ne fugiens ſæclis obliuiſcentibus ætas
Illius hoc cæca nocte tegat ſtudium.
Sed dicam uobis: uos porro dicite multis
Millibus, & facite, hæc charta loquatur anus;
Omnibus inq; locis celebretur fama ſepulti,
Noteſcatq. magis mortuus, atque magis:
Ne tenuem texens ſublimis aranea telam,
Deſerto in Manli nomine opus faciat.
Nã, mihi quam dederit duplex Amathuntia curã,
Scitis, & in quo me corruerit genere,
Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
*Lymphaq. in Oetæis * Malia Thermopylis,*
Mæſta nec aſſiduo tabeſcere lumina fletu
Ceſſarent, neque triſti imbre madere genæ.
Qualis in aerij pellucens uertice montis
Riuus muſcoſo proſilit e lapide:
Qui cum de prona præceps eſt ualle uolutus,
Per medium denſi tranſit iter populi,
Dulce uiatori laſſo in ſudore leuamen,
Cum grauis exuſtos æſtus hiulcat agros.
At uelut in nigro iactatis turbine nautis
Lenius aſpirans aura ſecunda uenit,

Iam prece Pollucis, iam Caſtoris implorata,
Tale fuit nobis Manlius auxilium.
Is clauſum lato patefecit limite campum,
Isq́. domum nobis, isq́. dedit dominam,
Ad quam communes exerceremus amores.
Quò mea ſe molli candida diua pede
Intulit, & trito fulgentem in limine plantam
Innixa, arguta conſtitit in ſolea.
Coniugis ut quondam flagrans aduenit amore
Proteſilaeam Laodamia domum;
Accepta fruſtra: nondum cum ſanguine ſacro
Hoſtia cæleſteis pacificaſſet heros.
Nil mihi tam ualde placeat Rhamnuſia uirgo,
Quod temere inuitis ſuſcipiatur heris.
Quàm ieiuna pium deſideret ara cruorem,
Docta eſt amiſſo Laodamia uiro,
Coniugis ante coacta noui dimittere collum,
Quàm ueniens una, atque altera rurſus hiems
Noctibus in longis auidum ſaturaſſet amorem,
Poſſet ut abrupto uiuere coniugio.
Quod ſcibant Parcæ non longo tempore abeſſe,
Si miles muros iſſet ad Iliacos.
Nam tum, Helenæ raptu, primores Argiuorum
Cœperat ad ſeſe Troia ciere uiros,
Troia, nefas, cōmune ſepulcrum Europæ, Aſiæque,
Troia uirum, & uirtutum omnium acerba cinis,
Quæ nempe & noſtro letum miſerabile fratri
Attulit. hei miſero frater adempte mihi:
Hei miſero fratri iocundum lumen ademptum:

Tecum

Tecum una tota eſt noſtra ſepulta domus:
Omnia tecum una perierunt gaudia noſtra,
Quæ tuus in uita dulcis alebat amor.
Quem nunc tam longe non inter nota ſepulcra,
Nec prope cognatos compoſitum cineres,
Sed Troia obſcena, Troia infelice ſepultum
Detinet a noſtro terra aliena ſolo.
Ad quá tum properans fertur ſimul undique pubes
Græca penetrales deſeruiſſe focos:
Ne Paris abducta gauiſus libera mæcha
Otia pacato degeret in thalamo.
Quo tibi tum caſu pulcherrima Laodamia
Ereptum eſt uita dulcius, atque anima
Coniugium, tanto te abſorbens uortice, amoris
Aeſtus, in abruptum detulerat barathrum.
Quale ferunt Graij Peneum propter amœnum
Siccari emulſa pingue palude ſolum,
Quod quondam cæſis montis fodiſſe medullis
Auſus falſiparens Amphitryoniades,
Tempore quo certa Stymphalia monſtra ſagitta
Perculit, imperio deterioris heri,
Pluribus ut cæli tereretur ianua diuis,
Hebe nec longa uirginitate foret.
Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
** Quod diuum dominum ferre iugum docuit.*
Nam neque tam carum confecto ætate parenti
Vna caput ſeri nata nepotis alit,
Qui cum diuitijs uix tandem inuentus auitis
Nomen teſtatas intulit in tabulas;

Impia

Impia deriſi gentilis gaudia tollens,
Suſcitat a cano uulturium capite:
Nec tantum niueò gauiſa eſt ulla columbo
Compar, ſeu quidquid dicitur improbius
Oſcula mordenti ſemper decerpere roſtro,
Quantum præcipue multiuola eſt mulier.
Sed tu harum magnos uiciſti ſola furores,
Vt ſemel es flauo conciliata uiro.
Aut nihil, aut paullo cui tum concedere digna
Lux mea, ſe noſtrum contulit in gremium:
Quam circumcurſans huc illuc ſæpe Cupido,
Fulgebat crocina candidus in tunica.
Quæ tamen &ſi uno non eſt contenta Catullo,
Rara uerecundæ furta feremus heræ;
Ne nimium ſimus ſtultorum more moleſti.
Sæpe etiam Iuno maxima cælicolum
Coniugis in culpa flagrauit quottidiana,
Noſcens omniuoli plurima furta Iouis.
Atqui nec diuis homines componier æquum eſt,

*

Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna,
Fragrantem Aſſyrio uenit odore domum;
Sed furtiua dedit nigra munuſcula nocte,
Ipſius ex ipſo dempta uiri gremio.
Quare illud ſatis eſt, ſi nobis id datur unis,
Quo lapide illa diem candidiore notet.
Hoc tibi, quo potui, confectum carmine munus
Pro multis alijs redditur officijs;
Ne noſtrum ſcabra tangat rubine nomen

Hæc

Hæc atque illa dies, atque alia, atque alia.
Huc addant diui quamplurima, quæ Themis olim
Antiquis ſolita eſt munera ferre pijs.
Sitis felices & tu ſimul, & tua uita,
Et domus ipſa, in qua luſimus, & domina,
** Et qui principio nobis dominam dedit, a quo*
Sunt primo nobis omnia nata bona,
Et longe ante omnes mihi quæ me carior ipſo eſt,
Lux mea; quà uiua, uiuere dulce mihi eſt.

Quod mihi fortuna.] *pulcherrima omnino hæc elegia eſt; atque haud ſcio, an ulla pulchrior in omni Latina lingua reperiri queat. nam & dictio puriſſima eſt: & mira quadam affectuum uarietate permiſta oratio: & tot ubique aſperſa uerborum ac ſententiarum lumina, ut ex hoc uno poemate perſpicere liceat, quantum Catullus ceteris in hoc genere omnibus præſtare potuerit, ſi uim ingenij ſui ad illud excolendum contuliſſet. primum enim, quòd Manlius in duris atque acerbis rebus ſuis, ea, quæ ſibi ſolatio forent, ab ipſo potiſſimum petere uoluerit, gratam ſibi eſſe affirmat illam amicitiæ ſignificationem. cum autem ille duorum generum munera peteret, Muſarum uidelicet, & Veneris; oſtendit neutrum a ſe præſtari poſſe; quòd e fratris ſui morte tantum dolorem hauſerit, ut earum rerum ſtudia ipſi penitus ex animo exceſſerint. poſtremo, beneficia a Manlio apud ſe poſita elegantiſſimis uerſibus commemorat; eiq. fauſta feliciaq. omnia a dijs immortalibus comprecatur.* Epiſtolium.] *ita*

Pa-

Pacuuius prologium,

Quid eſt? nam me exanimaſti prologio tuo.

A mortis limine reſtituam.] *ſic Virgilius Culice. - cum te Reſtitui ſuperis leti iam limine ab ipſo.* Veſtis pura.] *quæ dabatur annum fere agētibus decimum ſextum.* Iocundum cum ætas.] *elegans iuuentutis deſcriptio. Eratoſthenem autem dixiſſe tradunt, primam illam uiriditatem ætatis, uer uitæ eſſe; corroboratam ætatem, conſtitutamque, æſtatem, & autumnum; quibus ſenectutem, quaſi hiemem quandam, ſuccedere.* Quæ dulcem.] *ſic ſupra, Sancte puer curis &c. Plato quoque Amorem γλυκύπικρον nominat.* Huc una e multis.] *e multis librorum capſis, unam tantum, eamq. exiguam, mecum conuehendam curare ſoleo, cum huc commigro.* Non poſſum reticere.] *uehementiſſima amoris ſui expreſſio. cum enim ui doloris oppreſſus, poetica ſtudia penitus abiecerit; negat tamen facere ſe poſſe, quin accepta a Manlio beneficia uerſibus, ad perpetuandam ipſius gloriam, exequatur.* Sæclis obliuiſcentibus,] *clarorum hominum res geſtas, niſi quibus Muſarum cantus acceſſerit, perpetua obiliuione ſepelientibus. Appoſite autem Muſas ad illuſtrandum Mālium inuocat; quippe quarum proprium eſt, præſtantium uirorum famam ab iniuria mortalitatis aſſerere. Horatius,*

Dignum laude uirum Muſa uetat mori.

Tibullus,

Quem

Quem referent Muſæ, uiuet, dum robora tellus,
Dum cælum ſtellas, dum uehet amnis aquas.
Theocritus,
αἰεὶ τοῦτο Διὸς κούραις μέλει αἰὲν ἀοιδαῖς,
ὑμνεῖν ἀθανάτους, ὑμνεῖν ἀγαθῶν κλέα ἀνδρῶν.

Duplex,] *doloſa, uerſuta. ſic Horatius,*
Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei.
Amathuntia,] *Venus. ſic ſupra,*
quæq. Amathunta, quæq. Golgos.
Corruerit,] *proſtrauerit. Annotandus autem eſt uſus hic uerbi, corruo, non admodum frequens: eo tamen ad eundem modum uſus eſt alicubi Lucretius. Lambinus meus, cuius ego doctrinam & iudicium plurimi facio, hunc uerſum ita legit:*
Scitis, & in quo me exercuerit genere.
aitq. ſe uidiſſe ueterem librum, in quo eſſet, exhorruerit: unde ipſe eam, quam dixi, coniecturam facit. in meo quidem, qui ſcriptus eſt centum & eo amplius abhinc annos, omnibus litteris aperte legitur, corruerit. Trinacria rupes,] *Aetna.* Malia,] *a Maliaco, ut opinor, ſinu.* Thermopylis.] *tractus montanus eſt, qui mediam Græciam diuidit, calidis balneis nobilis.* Qualis in aerii.] *lacrymas ex oculis ſuis profluentes riuo comparat: quem quidem riuum ita deſcribit, ut eum oculis ſubijcere uideatur.* Qui cum de prona.] *qui cum præceps deuolutus eſt per pronam uallem. Eſt autem tmeſis in uerbo, deuolutus.* At uelut.] *quale auxilium eſt, uentus ſecundus, agitatis iam*

diu nautis, & de ſalute ſua deſperantibus; tale mihi Manlius fuit. Is clauſum.] *campum, quem latiſſimum habebat, mihi patefecit, ſecumq́. communem eſſe uoluit.* Arguta,] *breui. Hanc autẽ, quam ſibi a Manlio datam fuiſſe dicit, Lesbiam eſſe non arbitror, ſed aliam quampiam: idq́. præcipue ex fine huius elegiæ colligo.* Proteſilaeam.] *Laodamiæ comparat puellam illam, cuius ſibi uſum conceſſerat Manlius: ſimulq́. more ſuo digreditur ad Laodamiæ fabulam explicandam. ea uxor Proteſilai fuit, quæ cum maritum ſuum primum ex omnibus Græcis in bello Troiano ab Hectore interfectum eſſe audiſſet, nimio illius deſiderio contabuit. Sunt, qui dicant, uiri umbram ei ſe in ſomnis obtuliſſe, inq́. illius complexibus ipſam emortuam. Alij, obtinuiſſe Proteſilaum, ut ex inferis, ad uiſendam uxorem, reuerteretur: cumq́. eam reperiſſet adiacentem imagunculæ, qua uiri mortui uultum exprimendum curauerat, petijſſe, ut ne ſibi amplius ſuperſtes eſſe uellet: tum ipſam, acta per pectus haſta, ſibi mortem attuliſſe. Quod autem tam breui tempore, marito ſuo frui, ipſi licuerit, Catullus deorum iram in cauſſa fuiſſe dicit, quibus ante nuptias ſacra rite perpetrata non forent.* Acerba cinis.] *ſic Caluus, Cum iam fulua cinis fuerit. Idẽ,*

Forſitan hoc etiam gaudeat ipſa cinis.

Quæ nempe.] *rurſum, recordatione fraternæ mortis, a re propoſita abducitur.* Focos.] *in alijs, deos.* Tanto te abſorbens.] *epiphonema eſt,*

quo

quo confirmat id, quod antea dixerat, coniugium uidelicet illud Laodamiæ uita, atque anima dulcius fuiſſe. Quærens autem occaſionem admiſcēdi uarias fabulas, iiſq. eruditionis quaſi ſpargendis ſeminibus exornandi opus ſuum, ait, amorem Laodamiæ profundiorem fuiſſe palude quadam, quæ erat in Theſſalia, ſed poſtea ſiccata eſt, Herculis opera: ſumptaq. occaſione, ad Herculis res geſtas modice attingendas digreditur. Barathrum.] *hic ſimpliciter pro uoragine ponitur. erat autem proprie locus Athenis, in quem ſcelerati deiiciebantur, ut apud Lacedæmonios in Ceadan.* Quale ferunt Graii.] *Hercules, cum ad Stymphalias aues interficiendas, iuſſu Euryſthei proficiſcens, in Theſſaliam ueniſſet, paludem quandam, quæ ex collectis Penei aquis efficiebatur, ſiccauit, cum, ſeparatis Oſſa & Olympo montibus, qui ante contigui erant, exitum fluuio dediſſet in mare: ſicq. eius regionis hominibus campi ad Peneum pinguiſſimi & feraciſſimi copiam effecit. narrat Diodorus libro* V. *tangit etiam Lucanus libro* VI. Siccari.] *tanta enim uis aquarum fuerat, ut nondum penitus ad ſiccitatem perductum ſit ſolum, ſed quotidie paulatim ſiccetur.* Emulſa palude,] *exhauſtis aquis.* Montis medullis,] *interioribus partibus. eadem figura, terræ uiſcera dixit Ouidius.* Falſiparens,] *qui falſo habebatur Amphitryonis filius, cum re uera Iouis ſatu editus foret.* Stymphalia monſtra.] *proditum eſt, Stymphalidas*

phalidas in Arcadia aues fuiſſe, quæ humana carne ueſcerentur, quas ſagittis Hercules confecerit. Piſander autem Camireus, non interfectas quidem eas ab Hercule, ſed crotalorum ſonitu fugatas tradit. Sane ea pars Arabiæ, quæ deſerta eſt, tum feras alias educit, tum aues, quæ Stymphalides nominantur, nihilo erga homines pardis & leonibus mitiores. eæ, ſi quis capere ipſas conetur, inuolantes, roſtriſq. tundentes inſidiantium corpora, facile eos interficiunt. tanta quippe ſunt duritie roſtri, ut, quæcunque tegendo corpori ferrea, ærea ue adhibentur, ea facile perfodiant. at, ſi quis denſis, craſſiſq. arborum corticibus corpus munierit, haud aliter Stymphalidum roſtra ab eiuſmodi ueſte retinẽtur, quàm a uiſco alæ auicularum ſolent. Eæ corporis magnitudine gruibus, figura ac ſpecie ibidibus comparari queunt: niſi quòd firmiora roſtra, neque, ut ibes, adunca habent. Hæc, aliaq. de his ipſis auibus non nulla Pauſanias in Arcadicis, non nulla etiam Strabo libro octauo, & Diodorus libro quinto. Stymphalia.] *Stymphalus oppidum Arcadiæ eſt. Homerus,*

Στύμφηλόν τ' εἶχον, καὶ παῤῥασίην ἐνέμοντο.

Imperio deterioris heri,] *Euryſthei. Quo modo autem Iuno, decepto Ioue, illud aſſecuta fuerit, ut fatali neceſſitate Hercules Euryſtheo parere cogeretur, elegantiſſime narrat Agamemnon apud Homerum Iliados libro* XIX. Pluribus ut cæli.] *ut Hercules, Euryſthei iuſſa executus, iuxta Apollinis,*

linis, & Mineruæ oracula, deorum numerum augeret. Hebe nec longa.] Hebe, iuuentutis dea, Iunonis filia, dijs prandentibus ex æquo omnibus miniſtrabat: cum Ganymedes Iouis tantum miniſter eſſet. ea Herculi, in deos relato, nupſiſſe dicitur. Sed tuus altus amor.] rurſum ad Laodamiam rediens, ait, amorem ipſius erga uirum palude illa altiorem fuiße. Quod diuum dominum,] alij, Qui te non domitum: alij, Qui diuum domitum. ego (neque enim diſſimulare ſuſtineo) nullum idoneũ ſenſum ex hoc uerſu elicere poſſum. Nam neque tam carum.] hoc ſignificat, nuſquam eſſe tantum amoris ardorem, quantum in ingenijs muliebribus: ceteras tamen omnes mulieres a Laodamia fuiſſe hac in parte ſuperatas. Ornatus autem, & maioris expreſſionis gratia, ait, amorem tantum non eſſe, quo auus nepotem ſibi ex unica filia, in extrema iam ſenectute ſuſceptum diligit; neque eum, quo columbæ mares ſuos proſequuntur, aut ſi qua alia auis eſt, quæ etiam impotentius amare dicatur, quantus eſt amor mulierum in uiros ſuos, ubi eos uere & ex animo amant. Seri,] τηλυγέτου. tales autem longe cariſſimi eſſe conſueuerunt. Qui cum diuitiis.] qui uix tandem in lucem editus, ubi primum heres ab auo ſuo ſcriptus eſt, efficit, ut gentilis, qui ſperabat, hereditatem ad ſe deuolutum iri, ob idq. impium gaudium ex imminenti ſenis morte capiebat, eique, tanquam uulturius aliquis, imminebat, gaudere deſinat, inani ſe exſpe-

ſtatione deluſum uidens. Teſtatas,] *a teſtibus obſignatas*. Tabulas.] *eo nomine intelligebant teſtamentum in quacunque materia ſcriptum*. Gentilis.] *gentiles qui dicantur, recte explicat Cicero in topicis. Errat autem hoc loco Guarinus, qui gentilem, affinem interpretatur*. Suſcitat,] *depellit*. Vulturium.] *Vulturios, aut coruos, per iocum, hereditatum captatores uocabant*. A cano capite,] *aui ſui*. Multiuola.] *uidetur hoc loco idem ualere, quod, impotens in amore, ſiue immoderate amans: qnod tamen mihi quoque duriuſculum uidetur*. Sed tu.] *Laodamiam alloquitur*. Aut nihil.] *nunc, omiſſa Laodamia, ei puellam illam, de qua ſuperius egerat, confert*. Stultorum more.] *ſtultum enim eſt conari ad muliebrem libidinem coercendam. Propertius,*

Tu prius & fluctus poteris ſiccare marinos,
Altaq. mortali deligere aſtra manu,
Quàm facere, ut noſtræ nolint peccare puellæ.

Sæpe etiam Iuno.] *ſi Iuno, quæ dearum maxima eſt, creberrima tamen mariti adulteria perferre cogitur: multo magis ego, qui homo ſum, debeo puellæ meæ peccata æquo animo ferre; cum illa præſertim & raro peccet, & non mecum, ſed cum alio nupta ſit*. Omniuoli,] *omnium formoſarum mulierum amore flagrantis*. Atqui nec diuis.] *in quibuſdam libris, poſt hunc uerſum deſideratur pentameter: in alijs ſcribitur ad hunc modum,*

Ingratum tremuli tolle parentis onus.

quem uerſum alij uarie exponunt: ego nullam huic loco idoneam ſententiam ex eo poſſe exprimi puto. Quare illud ſatis eſt.] *uidetur hoc dicere; ſatis ſibi eſſe, ſi hoc a puella præter ceteros habeat, ut ipſa eos ſibi dies candido lapillo ſignandos putet, quibus cum ipſo delicias facere poſſit.* Hoc tibi.] *tandem redit ad Manlium; eumq. carmen concludens, optimis ominibus proſequitur.* Et qui principio.] *hic quoque uerſus uarie legitur: neque ego quidem illius ſententiam ſatis aſſequi poſſum.* Lux mea.] *Lesbiam, opinor, intelligit: quam ab illa altera diuerſam eſſe, ex eo colligo, quòd paullo ante eam, de qua tam multa in hoc poemate dixerat, dominam nominauit.*

IN RVFVM.

NOLI *admirari, quare tibi femina nulla*
Rufe uelit tenerum ſuppoſuiſſe femur;
Non, ſi illam raræ labefactes munere ueſtis,
Aut pelluciduli delicijs lapidis.
Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur
Valle ſub alarum trux habitare caper.
Hunc metuunt omnes. neque mirum: nam mala ualde eſt
Beſtia, nec qui cum bella puella cubet.
Quare aut crudelem naſorum interfice peſtem;
Aut admirari deſine, cur fugiunt.

Noli admirari.] *tetrum illum, uirulentumq. odorem, qui ex alis, pro temperaturæ nimirum uictusq.*

ratione, ab alijs grauior, ab alijs minus grauis afflatur, & Græci ſcriptores τράγον, & Latini caprum, capram, hircum, ab eius uidelicet animalis graueolentia, uocant. Rufum igitur quempiam, hominem iſta odoris fœditate præter ceteros inſignem, exagitat poeta; aitque, mirum non eſſe, ſi eum puellæ omnes aſpernentur ac refugiant, neque ullis muneribus perduci queant ad faciendam ei copiam ſui: quippe geſtari ab eo trucem quandam beſtiam ſub alis, quam horreant illæ, ita ut cubare cum ea omnino non poſſint. Poſſit autem aliquis ſuſpicari, hæc ſcripta eſſe in M. Cœlium. ei enim Rufo cognomen fuit. et, cum ambo amarent Clodiam, fieri poteſt, ut e riualitate ad inimicitias uenerint. nam infra, ab hoc ipſo Rufo ereptam ſibi Lesbiam, queritur. Labefactes.] *impellere, & quaſi de pudicitiæ gradu deijcere moliaris.* Pelluciduli lapidis,] *unionis.* Mala fabula.] *fabulam uocabant quidquid eſſet in ore populi, ſiue uerum id, ſiue fictum foret.* Mala ualde eſt Beſtia.] *Plautus Bacchidibus, Magis illectum tuum, quàm lectum, metuo: mala es beſtia. Idem Pœnulo, Teneſis me arcte, mea uoluptas: male ego metuo miluios:*
Mala illa beſtia eſt, ne forte me auferat pullum tuum. Interfice.] *facete: quaſi de animali ſermo eſſet. Nonius tamen admonet, interficere, et occidere, ueteres etiam ad in anima tranſtuliſſe. Cicero Oeconomico, Nullo modo facilius arbitror*

poſſe neque herbas areſcere, & interfici, neque ter ram ab ſole percoqui. Virgilius,

Fer ſtabulis inimicum ignem, atque interfice meſſes.

Lucillius,

Durum, molle uocas, fragmenta interfici panis.

DE INCONSTANTIA FEMINEI AMORIS.

NVLLI *ſe dicit mulier mea nubere malle,*
Quàm mihi; non, ſi ſe Iuppiter ipſe petat.
Dicit: ſed, mulier cupido quod dicit amanti,
In uento, & rapida ſcribere oportet aqua.

Nulli ſe dicit.] *ſignificat muliebribus in amore blan ditijs nullam eſſe adhibendam fidem. Tibullus,*

Etſi perq. ſuos fallax iurauit ocellos,
Iunonemq. ſuam, perq. ſuam Venerem,
Nulla fides inerit. *Circumfertur & ſenarius Græcus; qui ait, mulieri credendum non eſſe, ne mortuæ quidem. Venereis autem præcipue aſſeuerationibus nullum ineſſe pondus, tam ſæpe dicunt poetæ, ut me locos conferre cogitantem ipſa multitudo deterreat.* Petat.] *proprie admodum: nam & proci a procando, id eſt, a petendo dicuntur. Ouidius,*

Multi illam petiere: illa auerſata petentes. *Virg.*

Multi illam magno e Latio, totaq. petebant
Auſonia: petit ante alios pulcherrimus omnes
Turnus, &c. Dicit, ſed mulier.] *uidetur imitatus diſtichon Callimachi, quod in omnibus impreſſis libris corrupte legitur: debet autem ita legi:*

Ὤμοσεν· ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι
Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.

In uento, & rapida aqua.] *lepide duas res elegit, quæ perpetuo fluant, eamque naturam habeant, ut in eis imprimi nihil poſſit.*

AD VIRRONEM.

SI *cui, Virro, homini ſacer alarum obſtitit hircus,*
Aut ſi quem merito tarda podagra ſecat,
Aemulus iſte tuus, qui ueſtrum exercet amorem,
*Marifice eſt * actu nactus utrunque malum.*
Nam quoties futuit, toties ulciſcitur ambos;
Illam affligit odore, ipſe perit podagra.

Si cui, Virro.] *Virronem alloquens, in riualem ipſius, quem Rufum fuiſſe uериſimile eſt, ſalſe iocatur.* Sacer,] *execrandus, refugiendus, horribilis.* Aemulus,] *riualis: nam & riualitatem ipſam, æmulationem uocant.* Exercet,] *ſubagitat.* Amorem,] *puellam ipſam.* Mirifice eſt actu.] *lego, Mirifico eſt actu, & εἰρωνικῶς dictum accipio.* Vlciſcitur,] *quaſi quodam ſupplicio afficit. de huius uerbi proprietate uide Aſconium.* Ambos,] *ſe, & illam.*

AD LESBIAM.

DICEBAS *quondam, ſolum te noſſe Catullum*
Lesbia, nec præ me uelle tenere Iouem.
Dilexi tum te, non tantum ut uulgus amicam;
Sed pater ut gnatos diligit, & generos.

Nunc

Nunc te cognoui. quare, etſi impenſius uror;
Multo mi tamen es uilior, & leuior.
Qui potis eſt? inquis. quòd amantem iniuria talis
Cogat amare magis, ſed bene uelle minus.

Dicebas quondam.] *in hoc epigrammate nullas fere meas partes eſſe arbitror, niſi ut, quid inter amare, & bene uelle interſit, aperiam. hoc enim patefacto, cetera perſpicua erunt. Amandi igitur uerbum latius patet. neque enim, ſi quis amet, continuo illud ſequitur, ut etiam bene uelit: cum tamē bene uelle, niſi qui amet, non queat. ita ſæpe propter eam, quæ ex corporum commiſtione efficitur, uoluptatem, intemperans aliquis meretricem amare poteſt; cui tamen bene an male ſit, non laboret. et uero cum beſtias, tum etiam res inanimas, ut cibum, potumque, ut ſigna tabulasq. egregij operis, amare, ait Ariſtoteles, dicimur: quibus tamen nemo ſanus bene uelle nos dixerit. ait igitur Catullus, fuiſſe aliquod tempus, cum ipſe non tantum amaret Lesbiam, ut uulgus amicam ſolet, uoluptatis uidelicet ſuæ cauſſa, uerum etiam ut patres liberos, generos ue amant; qui non delectatione aliqua, aut emolumento ſuo, amorem in eos dirigunt; immo uero totam illam, qua eos comprehendunt, beneuolentiam, ipſorum commodis atque oportunitatibus metiuntur. tum nempe, cùm ipſius blanditijs inductus in fraudem, ſe quoque uiciſſim amari ab ea crederet: ex quo autem leuem fallacemq. cognouerit, amare quidem nihilo minus, aliquanto etiam magis,*

ſed tamen depoſuiſſe ex animo ueterem illam pater nam beneuolentiam, qua eam complecti ſolebat. Cogit amare magis.] *qui enim ſemel amoris la queis capti, irretitiq. ſunt, ij, ſi puellæ ſuæ alium quoque aliquem placere ſentiant, eo acrius incendun tur. itaque meretricum mos eſt, ijs, quos retinere in amore cupiunt, riualem aliquem apponere. Ouid.*

Dum cadat in laqueos, captus quoque nuper amator
Se ſolum thalamos ſperet habere tuos.
Poſtmodo riualem, partitaq. fœdera lecti
Sentiat. has artes tolle, ſeneſcit amor.

hac arte uſam fuiſſe Lesbiam, hoc loco apertiſſime indicatur. contraq. Propertius, non malus ipſe quo que harum rerum magiſter, ſuadet iuuenibus, ad domandam puellarum ſuperbiá, duas ſimul amare.

Aſpice, uti cælo modo ſol, modo luna miniſtret.
Sic etiam nobis una puella parum eſt.
Altera me cupidis teneat, foueatq. lacertis:
Altera, ſi quando eſt, non ſinat eſſe locum:
Aut, ſi forte irata meo ſit facta miniſtro,
Vt ſciat eſſe aliam, quæ uelit eſſe mea.
Nam melius duo defendunt retinacula nauem:
Tutius & geminos anxia mater alit.

ſed & Ouidium idem præcipere memini.

IN INGRATVM.

DESINE *de quoquam quidquam bene ulle mereri,*
Aut aliquem fieri poſſe putare tuum.
Omnia ſunt ingrata. nihil feciſſe, benigne eſt.

Immo

giova aver fatto
bene

Immo etiam tædet, tædet; obeſtq. magis:
Vt mihi, quem nemo grauius, nec acerbius urget,
Quàm, modo qui me unum, atque unicum amicum habuit.

Deſine.] *in Alphenum, ut ſupra admonui, factum eſſe carmen hoc ſuſpicor. continet autem communem querelam de perfidia ingratoq. animo eorum, qui ſe amicos eſſe ſimulant: quod ipſum indicare uolens Socrates, ſæpenumero dicere ſolebat,* ὦ φίλοι, οὐδεὶς φίλος. *ſed, ut res ipſa nimium uſitata eſt, ita de ea tam frequentes ſunt in ſapientum hominũ ſcriptis querelæ, ut in eis recenſendis otio abuti pigeat.*

IN GELLIVM.

GELLIVS *audierat, patruum obiurgare ſolere,*
Si quis delicias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipſi accideret, patrui perdeſpuit ipſam
Vxorem, & patruum reddidit Harpocratem.
Quod uoluit, fecit: nam, quamuis irrumet ipſum
Nunc patruum, uerbum non faciet patruus.

Gellius audierat.] *recte & uere admonet Parthenius, hunc eſſe Gellium illum, quem M. Tullius in extrema oratione pro Sextio probris omnibus lacerat, quemq. in Vatiniana ſeditioſorum omnium nutriculam uocat.* Patruum.] *qua ratione quiſque ad ſua uitia conniuet, eadem fit, ut parentes filiorum uitia peruidere non poſſint. ut enim uere tradit Ariſtoteles, ſunt filij, quædam ueluti partes eorum, a quibus ſunt procreati. at patrui, qui*

&

& fratrum filios, pæne tanquam ex ſe genitos, amant, & tamen iſto uitioſo affectu carent, peccata eorum ſeuerius plerunque caſtigant. hinc eſt, quod ait Catullus, patruũ obiurgare ſolere, & c. Perſius, Cum ſapimus patruos. Horatius,

- ne ſis mihi patruus, oro. Idem,

- metuentes patruæ uerbera linguæ.

Cicero pro Cœlio, & qui in reliqua uita mitis eſſet, & in hac ſuauitate humanitatis, qua prope iam delectantur homines, uerſari periocunde ſoleret, fuit in hac cauſſa pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter. Si quis delicias diceret, aut faceret.] *ſi quis aut laſciua uteretur oratione, aut uitam ipſam nequiter inſtitueret. Delicias facere, interdum eſt irridere. Plautus Menæchmis,*

- eia, delicias facis,
Mi Menæchme: quin amabo is intro?

hic autem eſt indulgere libidini: quod aliter ueteres, nequam facere, dicebant. Plautus Pœnulo,

Amare uelle ſe, atque obſequi animo ſuo,
Locum ſibi uelle liberum præberier,
Vbi nequam faciat clam, ne quis ſit arbiter.

Perdeſpuit,] *cum eam prius adulterio contaminaſſet, poſtea neglexit, reiecitq́. a ſe, et libidinem ſuam in ipſum patruum, eius maritum, contulit.* Patruum reddidit Harpocratem,] *patruo ſilentium impoſuit. Harpocrates deus Aegyptiorum, qui & ſilentio præerat, & ſilentio colebatur. uide Politiani Miſcellanea.* Verbum non faciet,] *ſubeſt*

eſt obſcenitas. obturatur enim os τοῖς γλωσσοποιοῦσιν, ut, uelint nolint, tacere cogantur. ſimile eſt illud Martialis, Si te prendero, Gargili, tacebis.

IN LESBIAM.

HVC *eſt mens deducta tua mea Lesbia culpa,*
Atque ita ſe officio perdidit ipſa ſuo;
Vt iam nec bene uelle queam tibi, ſi optima fias,
Nec deſiſtere amare, omnia ſi facias.

Huc eſt.] *qui intellexerit, quæ dicta ſunt in epigrammate,* Dicebas quondam, *nihil hic magnopere deſiderabit.*

AD SE IPSVM.

SI *qua recordanti benefacta priora uoluptas*
Eſt homini, cum ſe cogitat eſſe pium,
Nec ſanctam uiolaſſe fidem; nec fœdere in ullo
Diuum ad fallendos numine abuſum homines;
Multa parata manent in longa ætate Catulle
Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
Nã quæcunque homines bene cuiquã aut dicere poſ(*ſunt,*
Aut facere, hæc a te dictaque, factaq. ſunt.
Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.
Quare te iam cur amplius excrucies?
Quin te animo affirmas, teq. aſtringisque, reducisq.,
Et dijs inuitis deſinis eſſe miſer?
Difficile eſt longum ſubito deponere amorem.
Difficile eſt; uerum hoc, quà lubet, efficias.
Vna ſalus hæc eſt. hoc eſt tibi peruincendum.

Hoc

Hoc facies, ſiue id non pote, ſiue pote.
O di, ſi ueſtrum eſt miſereri, aut ſi quibus unquam
Extrema iam ipſa in morte tuliſtis opem,
Me miſerum aſpicite; & ,ſi uitam puriter egi,
Eripite hanc peſtem, perniciemq. mihi;
Quæ mihi ſubrepens imos, ut torpor, in artus,
Expulit ex omni pectore lætitias.
Non iam illud quæro, contra ut me diligat illa,
Aut, quod non potis eſt, eſſe pudica uelit.
Ipſe ualere opto, & tetrum hunc deponere morbũ.
O di reddite mi hoc pro pietate mea.

Si qua recordanti.] *ingratum Lesbiæ animum uidens, ſe ipſum ſolatur conſcientia integritatis ſuæ. deinde hortatur ſe ad amorẽ illius proijciendum ex animo. quod quoniam ope humana uix uidetur fieri poſſe; deorum poſtremo, ad eam rem efficiendam, auxilium implorat.* Quin te animo affirmas.] *in alijs, obfirmas.* Aſtringisque,] *qui tam diu diſſolute uixeris.* Reducisque,] *qui tam diu a recte uiuendi uia aberraueris.* Diis inuitis,] *an, deſinis, dijs inuitis: an, eſſe dijs inuitis miſer?* Vna ſalus,] *una ex his malis emergendi uia. Tale eſt illud, Vna ſalus uictis, &c.* Siue id non pote, ſiue pote,] *εἴτε δυνατὸν, εἴτ᾽ ἀδυνατόν ἐστι. Pote enim ualet δυνατὸν, non pote, ἀδυνατον. ſicut autem & δυνατὸν eſt id, quod fieri poteſt; & δυνατός τι ποιεῖν, is, qui efficere aliquid poteſt: ita hoc nomen a Latinis utroque modo uſurpatum reperias. id quoque animaduertendum eſt, & potis, & pote*

in

in quolibet genere dici. ea omnia exemplis plana fient. potis, communi genere, Lucretius,

Quis potis eſt dignum palanti pectore carmen
Condere, &c. Ennius,
Quis potis ingentis oras euoluere belli?

potis, in neutro. Catullus ſupra,

Qui potis eſt? inquis. ibi enim illud ualet, πῶς ἂν τοῦτο δυνατὸν εἴη; Lucretius,

Nec potis eſt cerni, quod caſſum lumine fertur.

pote, in communi. Catullus,

Quantum qui pote plurimum perire. Propertius,
Qua pote quiſque, in ea conterat arte diem.

pote, in neutro. Cicero, hoſpes, non pote minoris. Dicitur &, potes, numero multitudinis. Plautus Pœnulo, Apageſis negoti in muliere quantum una eſt. ſi uero duæ, Sat ſcio, maximo uni populo, quoi lubet, plus ſatis dare Potes ſunt. Potis etiam de pluribus loquentes dicebant, niſi uitiata ſcriptura eſt. Ennius,

Spero, ſi ſperes quidquam prodeſſe potis ſunt.

Si ueſtrum eſt misereri,] *hoc enim & Epicurei, & multo Epicureis doctiores Peripatetici negabant. Stoici autem ne in ſapientem quidem hominem iſta cadere dicebant, nedum in deum.* Peſtem perniciemque.] *peſtem παρὰ τὸ πέσεῖν, a quo fonte etiam eſt antiqua uox, Peſſum: perniciem uero a pernecando dictam puto. itaque peſtem uocabant, quidquid rem aliquam ſiue animatam, ſiue inanimatã peſſundaret, quaſiq. proſterneret. Salluſtius,*

ſtius, Et, ſi peſtis certa adeſſet, manſurum potius, &c. Cicero, XIII. *Philipp. Nimirum recte ueneficum appellas, a quo tibi præſentem peſtem uides comparatam. Virgilius, - lentusq. carinas Eſt uapor, & toto deſcendit corpore peſtis. & paullo infra - ſeruatæ a peſte carinæ. ubi peſtem uocat flamam, quæ naues depopularetur. Idem lib.* IX. *In partem, quæ peſte caret. cum de turri loquatur.*

AD RVFVM.

RVFE *mihi fruſtra, ac nequidquam credite amice,*
Fruſtra? immo magno cum pretio, atque malo,
Siccine ſurrepiſti mi, atque inteſtina perurens,
Sic miſero eripuiſti omnia noſtra bona?
Eripuiſti heu heu noſtræ crudele uenenum
Vitæ, heu heu noſtræ peſtis amicitiæ.

Rufe mihi fruſtra.] *amicam, ut ſuſpicari licet, ſibi ab hircoſo illo Rufo ereptam conqueritur.* Credite amice.] *ita repoſuimus ex ueteribus libris, cum in alijs male, ut puto, legeretur,* Cognite amice. *etenim quæ cognoſcimus, ſemper uera ſunt: quæ credimus, plerunque falſa. uſitatam tamen lectionem uideo aliquo modo poſſe defendi.* Fruſtra?] ἐπανόρθωσις. *nam ea domum proprie fruſtra eſſe dicuntur, quæ neque commodum, neque detrimentum afferunt.* Magno cum pretio] μεγάλῳ λόκῳ. *Cicero: Non ſine magna mercede. Callimachus,*

Οσκε τιν' ἀθανάτων, ὃκα μὴ θεὸς αὐτὸς ἔλητα,
Αθρήσκῃ, μισθῷ τῦτον ἰδεῖν μεγάλῳ.

DE GALLO.

GALLVS *habet fratres, quorum eſt lepidiſſima coniux*
Alterius, lepidus filius alterius.
Gallus homo eſt bellus: nam dulces iungit amores,
Cum puero ut bello bella puella cubet.
Gallus homo eſt ſtultus, nec ſe uidet eſſe maritum,
Qui patruus patrui monſtret adulterium.
Sed nunc id doleo, quòd puræ impura puellæ
Suauia coniunxit ſpurca ſaliua tua.
Verum id non impune feres: nam te omnia ſæcla
Noſcent; &, qui ſis, fama loquetur anus.

Gallus habet fratres.] *Gallum quendam, ut nefariarum inter ſuos libidinum quaſi* προξενέτην, *et adminiſtrum, notat.* Gallus homo eſt bellus.] *belli homines non nunquam dicuntur, qui alijs libenter obſequuntur: &, belle dicere, qui, quæ alij, uelint, loqui ſtudent. Cicero, omnes tuas artes, quibus tu magnus es, tibi concedit: fatetur ſe non belle dicere, non ad uoluntatem loqui poſſe. pulchreq. Martialis,*
Bellus homo, atque idem magnus uis Cotta uideri.
Sed qui bellus homo eſt, Cotta, puſillus homo eſt.
plane enim puſilli & abiecti hominis eſt, ad aliorum quaſi nutus ſe accommodare. denique belli homines ſunt, quos Ariſtoteles III. *de moribus* ἀρέσκους *uocat.* Cum puero ut bello.] *filio unius fratris.*

Bella

Bella puella,] *uxor alterius fratris*. Gallus homo eſt ſtultus,] *qui non cogitet, idem ſibi quoque fieri poſſe*. Monſtret.] *doceat, ſuadeat. Virgilius, Ergo etſi conferre manum pudor, iraq. monſtrat. Idem, Monſtrat amor uerus patriæ.* Patrui adulterium.] *noue, pro adulterio quod puer faceret cum patrui uxore*. Quòd pure impura,] *&c. id eſt, quòd tu quoque, ſpurci homo impuriq. oris, puram puellam diſſuauiatus es.*

IN LESBIVM.

LESBIVS *eſt pulcher. quid ni? quem Lesbia malit,*
Quàm te cum tota gente Catulle tua.
Sed tamen hic pulcher uendat cum gente Catullum,
Si tria amatorum ſuauia reppererit.

Lesbius.] *cum Lesbia Clodia ſit, ut alio loco diximus, Lesbium quoque P. Clodium, fratrem ipſius, eſſe arbitror, a quo & hanc, et ceteras ſorores conſtupratas fuiſſe notum eſt. id magis ut ſuſpicer, facit additum pulchri nomen: hoc enim cognomine fuiſſe Clodium omnes ſciunt: ut poeta in ambiguitate uocis iocari uoluiſſe uideatur. ita enim & Cicero iocans eũ pulchellum puerum uocat. re uera autem pulchrum fuiſſe tradit Plutarchus.* Sed tamen hic pulcher.] *non recuſo, inquit, quo minus pulcher hic me cum tota mea gente, pro ſuo arbitrio, uendat, ſi tres amatores reperire potuerit, qui ipſum uel oſculari uelint. Innuere uidetur, eum quoque fuiſſe τῶν γλωσσοδεψούντων; ut omnes eum, quálibet pulchrũ,*

tamen

tamen propter eam turpitudinem oſculari refugerent. Videtur autem reſpicere ad ueterem conſuetudinem, qua interdum ob certa delicta totæ familiæ publice uendebantur.

AD GELLIVM.

QVID *dicam Gelli, quare roſea iſta labella*
Hiberna fiant candidiora niue,
Mane domo cum exis, & cum te octaua quiete
E molli longo ſuſcitat hora die?
Neſcio quid certe eſt. an uere fama ſuſurrat
Grandia te medij tenta uorare uiri?
Si certe eſt. clamant Virronis rupta miſcelli
Ilia, demulſo labra notata ſero.

Quid dicam.] *eandem notam inurit Gellio, ſed fœdius, & apertius.* Clamant.] *indicant.* Virronis.] *in alijs, unctoris. in non nullis etiam, uictoris, ſed inepte, ut puto.* Tenta.] *tendere in obſcenis eſt, unde & tentigo. Martialis,*
Vlcus habet, Priami quod tendere poſſit alutam.
Appul. libro 1. Arcum & ipſe meum tetendi. unde & deorum uehiculum, tenſam, non tentam, nominarunt; ne turpe uerbum ſonaret in ſacris. auctor Diomedes. hoc eo cupidius adſcripſi, quia uulgo, male, ut opinor, ſcribitur thenſa. Seruius tamen in primum Aeneidos, thenſam ut ſcribamus, præcipit, ſed, quantum mea quidem opinio fert inepte. Medii.] *Μέσα Siculi & Tarentini τὰ αἰδοῖα, a ſitu uidelicet, uocant. inde in obſcenis uerſibus*

tam frequens huius uocis uſus eſt. Martialis,
Lambebat medios improba lingua uiros.
Sero.] *genitale ſemen intelligit.*

AD IVVENTIVM.

NEMONE *in tanto potuit populo eſſe Iuuenti*
Bellus homo, quem tu diligere inciperes,
Præterquam iſte tuus moribunda a ſede Piſauri
Hoſpes, inaurata pallidior ſtatua?
Qui tibi nunc cordi eſt, quem tu præponere nobis
Audes. at neſcis, quod facinus facias.

Nemo ne.] *uide, quæ diximus in explicatione epigrammatis,*
O qui floſculus es Iuuentiorum.
Piſauri.] *Oppidum eſt in Vmbria.* Inaurata pallidior ſtatua.] *aurum ſuapte natura pallidum eſt: cuius rei cauſſam rogatum Diogenem, reſpondiſſe ferunt, non iniuria pallere, cum tam multos habeat inſidiantes ſibi. Catullus ſupra,*
Quanto ſæpe magis fulgore expalluit auri.
Cordi eſt.] *ſic infra,*
Parua mei mihi ſunt cordi monumenta ſodalis.
Cordi eſt, honeſte dictum, animo ſedet. Lucillius libro XXVI.
Et quod tibi magnopere cordi eſt, mi uehementer diſplicet. Idem, Si tibi porro iccirco iſthæc res cordi eſt, quòd rere utilem. Nonius.

AD QVINTIVM.

QVINCTI, ſi tibi uis oculos debere Catullum,
Aut aliud, ſi quid carius eſt oculis;
Eripere ei noli, multo quod carius illi
Eſt oculis, ſeu quid carius eſt oculis.

Quincti.] *Quinctium rogat, ne ſibi aut amicam, aut certe tale aliquid præripiat.* Seu quid carius eſt oculis,] *id eſt, ac carius etiam eo, ſi quid eſt oculis carius.*

IN LESBIAE MARITVM.

LESBIA *mi, præſente uiro, mala plurima dicit.*
Hoc illi fatuo maxima lætitia eſt.
Multe nihil ſentis. ſi noſtri oblita taceret,
Sana eſſet. quòd nunc garrit, & obloquitur,
Non ſolum meminit, ſed, quæ multo acrior eſt res,
Irata eſt, hoc eſt, uritur, & loquitur.

Lesbia.] *falluntur ſæpe homines in iudicandis rebus, ignoratione cauſſarum: dum quod ex cauſſa quapiam effectum eſt, id, uel inſcientia, uel affectu aliquo occæcati, ad aliam referendum putant. neque enim ſua quædam, certaq. rebus omnibus definita cauſſa eſt: immo uero & una eademq. cauſſa uariarum ſæpeq. pugnantium rerum efficientiam in ſe cohibet: & eadem res ex uarijs, etiamq. a ſe inuicem diſſidentibus cauſſis effici poteſt. In hoc genere fallebatur Lesbiæ maritus; qui cum ipſam mul ta de Catullo, irato animo dicere uideret, totus ge*

ſtiebat gaudio, ratus ex his maledictis ſuam ſibi poſtea Lesbiam totam fore, neque amplius Catullo daturam delicias, quem iam ita uehementer exoſum haberet. At Catullus longe aliter ratiocinatur. Si Lesbia, inquit, ſerio depoſuiſſet amorem mei, tum me ne nominaret quidem: nunc cum mihi tam ſæpe male dicat, hoc ipſo indicat, ita uri ſe, ut tacere non poſſit. Quod autem hic de Lesbia dicitur, id καθόλε de toto talium mulierum genere affirmari poteſt. Mule,] fatue. Sunt, qui Mulum hoc loco, ut nomen proprium uiri, acceperunt: quos ego ipſos mulos fuiſſe arbitror.

DE ARRIO.

CHOMMODA dicebat, ſi quando commoda uellet
  Dicere, & hinſidias Arrius inſidias;
Et tum mirifice ſperabat ſe eſſe locutum,
  Cum, quantum poterat, dixerat hinſidias.
Credo ſic mater, ſic Liber auunculus eius,
  Sic maternus auus dixerat, atque auia.
Hoc miſſo in Syriam, requierant omnibus aures:
  Audibant eadem hæc leniter, & leuiter:
Nec ſibi poſtilla metuebant talia uerba,
  Cum ſubito affertur nuntius horribilis,
Ionios fluctus, poſtquam illuc Arrius iſſet,
  Iam non Ionios eſſe, ſed Hionios.

Chommoda.] omnia, quæ ad huius epigrammatis intelligentiam pertinét, ſtudioſe diligenterq; collegit Angelus Politianus capite XIX Miſcellaneorum.

IN LESBIAM.

ODI, & amo. quare id faciam, fortaſſe requiris.
Neſcio: ſed fieri ſentio, & excrucior.

Odi, & amo.] *odiſſe ſe ait mores, & ingenium Leſbiæ, amare autem formam illius, & uenuſtatem. hoc ipſum argumentũ perelegãter tractauit Marullus his uerſibus,*

Odi te, mihi crede, quantacunque es:
Odi, confiteor, Camilla. ſed, quam
Et odi: & magis in dies, magisq́.
Velim odiſſe; ſequi, atque amare cogor.
Sic me amor retrahit tuus, trahitq́ue:
Sic, quem ſæuitia fugas proterua,
Tam raræ reuocas decore formæ.

IN QVINCTIAM, ET LESBIAM.

QVINCTIA *formoſa eſt multis; mihi candida, longa,*
Recta eſt. hæc ego ſic ſingula confiteor.
Totum illud, formoſa, nego: nam nulla uenuſtas,
Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.
Lesbia formoſa eſt; quæ cum pulcherrima tota eſt,
Tum omnibus una omnes ſurripuit Veneres.

Quinctia.] *Quinctiam quandam, etſi ſatis bene conformato corpore, formoſam tamen negat eſſe, quòd inſulſa ſit.* Multis,] *multorum iudicio.* Nulla in tam magno eſt corpore mica ſalis.] *ſignificat deeſſe illi* κινητικὸν *illud, & , ut Græci quoque loquuntur,* ἁλμυρὸν, *ſine quo friget forma, quamli*

bet alioqui bona. huius loci meminit Fabius libro VI*, quem reprehendit Parthenius, ſed corrupto, ut apparet, libro uſus. Vide Eraſmum in Adagio, Salſugo non ineſt illi: & Victorium uariarum lectionum libro* XII*, capite* XIII.
Sal aut ſale uocabant urbanitatem. Terentius, - qui habet ſale, Quod in te eſt. Afranius Compitalibus,

- ut, quidquid loquitur, ſal merum eſt.

Veneres,] *omnem leporem. ſic Fabius lib.* XI*, Iſocratẽ omnes dicendi Veneres conſectatũ fuiſſe dicit.*

DE SVO IN LESBIAM AMORE.

NVLLA *poteſt mulier tantum ſe dicere amatam*
Vere, quantum a me Lesbia amata mea eſt.
Nulla fides ullo fuit unquam fœdere tanta,
Quanta in amore ſuo ex parte reperta mea eſt.

Nulla poteſt.] *commendat amorem in Lesbiam ſuũ.* In amore ſuo,] *in amore ipſius. Sic ueteres ſæpe loquebantur. Cicero* VI *de rep. Graues enim dominæ cogitationum libidines infinita quædam cogunt, atque imperant; quæ quia expleri, nec ſatiari ullo modo poſſunt, ad omne facinus impellunt eos, qui illecebris ſuis incenduntur. Suis, dixit pro, ipſatum.* Ex parte mea.] τὸ ἐμὸν μέρος. *dixit ſupra.*

IN GELLIVM.

QVID *facit is Gelli, qui cum matre, atque ſorore*
Prurit, & abiectis peruigilat tunicis?

Quid

Quid facit is, patruum qui non ſinit eſſe maritum?
Ecquid ſcis, quantum ſuſcipiat ſceleris?
Suſcipit o Gelli, quantum non ultima Tethys,
Non genitor nympharum abluat Oceanus.
Nam nihil eſt quidquam ſceleris, quò prodeat ultra,
Non ſi demiſſo ſe ipſe uoret capite.

Quid facit is, Gelli.] *Gellium hunc prodigioſæ admodum libidinis fuiſſe oportet, qui matrem, ſororem, patrui uxorem, patruum ipſum, aliasq. præterea cognatas puellas unus contaminaret.* Non ultima Tethys.] *aqua marina ueteres flagitia expiari putabant: quod etiam Cicero pro Sex. Roſcio indicat: & notus eſt Euripides uerſus,*
Θάλασσα κλύζει πάντα τἀνθρώπων κακά, *id eſt,*
Mortalium mala omnia abluit mare.
ſignificat igitur nullo modo, ac ne uniuerſi quidem maris aqua poſſe Gellij facinora expiari. Vide Cœlium Rhodiginum capite XLIIII. *lib.* VI.

IN EVNDEM.

GELLIVS *eſt tenuis. quid ni? cui tam bona mater,*
Tamq. ualens uiuat, tamq. uenuſta ſoror,
Tamq. bonus patruus, tamq. omnia plena puellis
Cognatis, quare is deſinat eſſe macer?
Qui ut nihil attingat, niſi quod fas tangere non eſt,
Quantumuis quare ſit macer, inuenies.

Gellius eſt tenuis.] *mirandum non eſſe ait, ſi Gellius exili & attenuato ſit corpore, utpote qui immodico Veneris uſu maciem non contrahere non poſ-*

 ſit.

ſit. Porro & Venere inſigniter extenuari corpora medici docent: & fere etiam, qui macilenti natura gracileſque ſunt, libidinoſiores eſſe conſueuerunt: cum adeps contra frigidos & ad Venerem ineptos efficiat. itaque Propertius ſe, quamuis exili corpore, ſtrenuum tamen in hac militia eſſe profitetur his uerſibus:

Sed, tibi ſi exiles uideor tenuatus in artus,
Falleris. haud unquam eſt culta labore Venus.
Percontere, licet. ſæpe eſt experta puella
Officium tota nocte ualere meum.

Tam bona mater,] *tam officioſa, tamq. obſequens, quæq. ſubſternere ſe ipſi filio non recuſet. Eadem figura uocat Ariſtophanes Pluto χρηστὰς παῖδας, qui ſine nummis facerent copiam ſui.* Tamq. ualens.] *ualētes aut fortes puellas uocabant corpore ſolido ac ſuccipleno, quæque uiderentur alacriter poſſe - tauri, ut ille ait, ruentis In Venerem tolerare pondus. Plautus Caſina,*

- obſecro, ut ualentula eſt? Idem Milite,
ecquid fortis uiſa eſt tibi? & paullo infra,
Quid is? ecquid fortis? P. abi ſis hinc: ná tu quidem
Hercule fuiſſes ſcitus emiſſarius,
Qui conſectere, quà mares, quà feminæ.
Idem Bacchidibus,
Sed Bacchis etiam fortis tibi uiſa eſt? P. rogas?
Ni nactus Venerem eſſem, hanc Iunonem dicerem.

IN EVNDEM.

NASCATVR magus ex Gelli matriſq. nefando
Concubitu, & diſcat Perſicum haruſpicium.
Nam, magus ex matre & gnato naſcatur, oportet;
Si uera eſt Perſarum impia relligio.
Natus ut accepto ueneretur carmine diuos,
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Naſcatur magus.] hoc quoque epigrammate, quod in quibuſdam libris male cum præcedente connexum legitur, deteſtatur nefariam Gellij cum matre libidinem; aitq. ex eorum concubitu magum aliquem naſci oportere, ſi Perſarum religio uera ſit, qui eiuſmodi corporum commiſtiones licitas eſſe cenſent: adeoq. bonum magum exiſtere non poſſe, niſi quem a filio compreſſa ediderit mater. Xanthus in Magicis narrat, magos matribus, filiabus, ſororibus commiſceri ſolitos eſſe, eoſq. concubitus habuiſſe legitimos. auctor Clemens libro III. ϛρωμ. Quæ ad hanc rem faciunt, ex utriuſque linguæ ſcriptoribus ſtudioſe collegit Cœlius Rhodiginus capite XVIII libri X.

IN GELLIVM.

NON ideo Gelli ſperabam, te mihi fidum
In miſero hoc noſtro perdito amore fore,
Quin te cognoſſem bene, conſtanterq. putarem,
Haud poſſe a turpi mentem inhibere probro:
Sed quòd nec matrem, nec germanam eſſe uidebam

Hanc

Hanc tibi, cuius me magnus edebat amor.
Et quamuis tecum multo coniungerer uſu,
Non ſatis id cauſſæ credideram eſſe tibi.
Tu ſatis id duxti. tantum tibi gaudium in omni
Culpa eſt, in quacunque eſt aliquid ſceleris.

Non ideo.] *præclarum hoc epigramma eſt; & mirabili quodam artificio factum ad inuidiam concitandam. eius autem hæc ſententia eſt. Sperabam equidem Gelli te mihi in miſero hoc meo in Lesbiam amore fidum fore. Quid ita? an quòd ullam in te unquam ſcintillam honeſtatis aut fidei perſpicere potuiſſem? minime uero. præclare noueram, ingeniũ tuum eſſe eiuſmodi, ut a deſignandis in dies nouis ſceleribus abſtinere non poſſes. Quid igitur? animaduerteram, uidelicet, ut eximios artifices exquiſitis tantum edendis operibus, ita te quoque non popularibus iſtis uſitatisq́ue, ſed horrendis tantum, & quæ nemo alius imitari auderet, patrandis facinoribus oblectari ſolere: itaque non in quaslibet mulieres, ſed in matrem, in ſororem, ceterasq. a quibus reliqui homines duce natura abhorrent, libidine abuti tua. Quod igitur meam hanc neque matrem tibi eſſe, neque ſororem uidebam; nihil a te mihi metuendum eſſe arbitrabar. Cogitabam quidem, me tibi magno uſu amicitiæ eſſe coniunctum; fieriq. poſſe, ut ea te turpitudo, quæ eſt in prodendis amicis, ad imponendam mihi hanc iniuriam adduceret: ſed tamen accuratius cogitanti, ea res nondum ſatis turpis eſſe ad te permouendum uidebatur. ita e-*

nim

nim iam conſuetudine tritum eſt, in amicos perfidioſe ſe gerere, ut id non ſatis dignum uideretur eo, qui nullum in ſe ſcelus ſuſcipere, niſi palmarium, uellet. At tu, ne uidereris ullam unquam ſcelerate agendi occaſionem prætermiſiſſe, eam ipſam conſuetudinem noſtram ſatis tibi magnam cauſſam uiolandi mei eſſe duxiſti, ut oſtenderes, quibus rebus ceteri etiam improbi homines ab iniuria auocari ſolent, ijs te omnibus ad faciendam iniuriam incitari.

IN LESBIAM.

LESBIA *mi dicit ſemper male, nec tacet unquã*
De me: diſpeream, me niſi Lesbia amat.
Quo ſigno? quaſi eadem totidem mox deprecor illi
Aſſidue; uerum diſpeream, niſi amo.

Lesbia mi dicit ſemper male.] *eiuſdem pæne argumenti eſt cum illo ſuperiore, Lesbia mi præſente uiro. Porro, quod hic Catullus iram in muliere, & conuicia ſignum eſſe amoris docet, idem alicubi affirmat Propertius,*

Nimirum ueri dantur mihi ſigna caloris:
Nam ſine amore graui femina nulla dolet.

Quo ſigno? quaſi eadem.] *in alijs,* Quo ſigno? eadem totidem, *ut in,* ſigno, *poſtrema uocalis non elidatur. Quòd autem Gellius libri* VI *capite* XII, *uerbum deprecor, hoc loco ualere ait, deteſtor, execror, depello, abominor, mihi quidem nullo modo probari poteſt. neque enim dubium eſt, quin hoc Catullus dicat, ſe quoque uiciſſim Leſ-*

biæ male precari, & tamen illius amore flagrare: quo modo & Gellius ipſe exponit. ea uero ſententia quo modo effici poſſit, uerbo hoc, ita ut ipſe uult, accepto, equidem haud uideo.

IN CAESAREM.

N I L *nimium ſtudeo Cæſar tibi uelle placere,*
Nec ſcire, utrum ſis albus, an ater homo.

Nil nimium.] *ſummum ſuum Cæſaris contemptum duobus uerſiculis indicat.* Vtrum ſis albus, an ater homo.] *hunc locum citat Quinctilianus libro* XI, *ſuppreſſo, ut ſæpe fit, auctoris nomine. eſt autem prouerbium ad contemptum indicandum ualens, & Ciceroni, & alijs uſitatum.*

IN MENTVLAM.

M E N T V L A *mœchatur, mœchatur Mentula certe.*
Hoc eſt, quod dicunt, ipſa olera olla legit.

Mentula mœchatur.] *impurum quendam, quem ficto nomine, opinor, ob partis obſcenæ magnitudinem, Mentulam uocat, ac fortaſſe Mamurram ipſum. nam & cinædum fuiſſe, notum eſt: & de eo ſupra loquens, ſcripſit,*
Vt iſta ueſtra diffututa mentula
Ducenties comeſſet, aut trecenties:
ſed ſiue eum, ſiue alium quempiam, ut mollem, et alienarum uxorum corruptoré, hoc diſticho inceſſit. Ipſa olera olla legit.] *uidetur uulgare dictum fuiſſe in eos, qui cum ad aliorum libidinem antea pro*

ſtitiſſent,

ſtitiſſent, aut etiam proſtarent, quærerent ipſi quo que, ubi libidinem exercerent ſuam. tale eſt, Tute lepus es, & pulpamentum quæris.

IN SMYRNAM CINNAE.

SMYRNA *mei Cinnæ nonam poſt denique meſſem,*
Quàm cœpta eſt, nonamq. edita poſt hiemem:
Millia cum interea quingenta Hortenſius uno
*
Smyrna cauas Atracis penitus mittetur ad undas:
Smyrnam incana diu ſæcula peruoluent.
At Voluſi annales *
Et laxas ſcombris ſæpe dabunt tunicas.
Parua mei mihi ſunt cordi monumenta ſodalis.
At populus tumido gaudeat Antimacho.

Smyrna.] *commendat poema Cinnæ; quod ipſe Smyrnam inſcripſerat: in eoq. perpoliēdo totos nouem annos elaborarat. Fieri poteſt, ut ad hanc commendationem reſpexerit Horatius in epiſtola ad Piſones, cum præciperet, duratura poemata in nonum annum premenda eſſe. Porro hunc Cinnam eſſe, qui in tumultu illo, quem Antonius in Cæſaris interfectores concitauerat, necatus eſt errore populi, ob ſimilitudinem nominis ipſius cum uno e coniuratis, admonet Victorius: idemq. proponit duos uerſus ſumptos e Seruio, quos eruditus ille grammaticus ex hoc Cinnæ poemate citarat: ſunt autem hi,*
Te matutinus flentem conſpexit Eous.
Et flentem paullo uidit poſt heſperus idem.

Millia

Millia cum interea.] *hic uerſus intelligi non po teſt, niſi in uetere aliquo libro inſequens, qui tempo rum iniuria amiſſus eſt, reperiatur. ſed & ante hunc ipſum, in ueteribus libris tantum ſpatij eſt, quantū uni, quod minimum ſit, diſticho ſcribendo ſit ſatis. has plagas ſanare ipſi non poſſumus. non enim uates, aut harioli ſumus. procul autem a nobis abſit tantus furor, ut imitetur, quod, malo exemplo, alij qui- dam fecerunt: quibus religio non fuit, ubi quid dee- rat, baſce ſacroſanctas uenerandæ antiquitatis reli- quias, admiſtis ineptijs ſuis, intolerabili audacia, contaminare. Licuerit fortaſſe dijs, (ut in fabulis eſt) cum humerum Pelopis Minerua depaſta eſſet, ueri loco eburneum apponere: nobis certe non licet, ubi ueros bonorum poetarum uerſus abſumpſit ue- tuſtas, alios a nobis confictos eorum loco ſubſtituere. docui ſupra, hoc a Phartenio in uerſibus Sapphicis factum fuiſſe: idem (ut incitata ſemel audacia non nouit modum: multiſque, ut iterum peccare audeāt, ſatis argumenti eſt ſemel peccaſſe) hoc etiam loco fe cit, pentametrumq́; ſuum Catulli uerſibus immi- ſcuit: id ipſe faſſus ne eſſet: hodie fortaſſe uerſus ille ſine ulla dubitatione Catullo tribueretur. itaque uer ba ipſius adſcribam.*

Hic quum manifeſte deſit pentameter uerſus, ac, eius ſubtractione, ſenſus poetæ ſit imperfectus; ne- mini bono uiro arrogans, aut impudens, ſed potius pium atque officioſum factum meum uideri debebit, ſi meo ciui, Catullo, de patria noſtra bene merito,

uerſum

uerſum meum, hoc in loco, quouſque ſuum poeta inueniet, mutuabo: immo etiam, ſi poetæ placuerit, benigne donabo. omnia enim amicorum inter bonos ciues ſunt communia. ſuppleatur itaque hic Catulli noſtri locus hoc modo,

Vilia cum interea quingenta Hortenſius uno
In pede ſtans fixo carmina ructat hians.

hoc mihi faciendum quoque fuit ſuperius, ubi Adonium uerſum uetuſtate abolitũ Sapphicis ſuppleui. Apage iſta officia, Parthenì; non placent, nemo, opinor, ſanus bonos libros iſto modo iuuari uelit: ut in ſignis, ita in ſcriptis quoque ueteribus, ſi quam labem importauerit uetuſtas, mutila potius ipſa nos, quàm a recenti aliquo artifice interpolata, delectant. At, tanquam unum inſaniſſe non eſſet ſatis, acceſſit alius, qui ſpatium hoc ita impleret,

Millia cum interea quingenta Hortenſius uno
Accipit autumno uerſuum ab Antimacho.

Mihi ita uidetur; quæ in bonis auctoribus deſunt, ut e libris ueteribus, adhibita ope ingenioſorum, exercitatorumq́. hominum, ſuppleantur, omni ſtudio laborari oportere: ſin minus, τὸν δεύτερόν, φασι, πλοῦν, *cauendum quidem certe eſſe, ne quid alieni admiſceatur.* Atracis.] *in alijs Atheſis. ego, etſi nihil affirmo, malim tamen, Atracis: pro eo, quòd uerba illa,* Penitus mittetur, *fluuium aliquem longinquum, non autem finitimum, & in propinquo ſitũ, expoſcere uidentur.* Incana,] *ualde cana.* καταχρηστικῶς *autem, quod hominum proprium eſt, tribuit*

buit tempori. Ad Voluſi annales.] *huius quoque uerſus reliqua pars in ueteribus libris deſideratur. Sunt qui legant, At Voluſi annales Paduam morientur ad ipſam. in quo etſi ueteres libros auctores habere ſe dicunt; mihi tamen non probant; qui Paduæ nomen barbarum eſſe, & ueteribus incognitum arbitrer. alij, Patauii morientur ad urbem: quod reciperem, ſi ueterum librorum teſtimonio niteretur.* Parua mei.] *huius quoque uerſus extrema dictio, quæ eſſe debeat, incertum eſt. abeſt a ueteribus libris, quos ego quidem uiderim. itaque itũ eſt in uarias ſententias, alijs legentibus, poetæ, alijs, ſodalis, alijs laboris: quam poſtremam ſcripturam Petrus Victorius in duobus ueteribus libris uidiſſe ſe dicit. ego, quid fugiam, ut ille dicebat, habeo; quid ſequar, non habeo. illud, laboris, etſi Victorio probatur, mihi, ut uerum fatear, non placet. inconcinna enim uidetur ſubita illa e commendatione Cinnæ ad laudem ſui operis tranſitio. ſodalis, reciperem, ſi quid probare poſſem, a quo ueterum librorum abeſſet auctoritas. non enim magnum eſt, quod adfert Victorius, parua monumenta uocari uix poſſe, carmina tanto ſtudio, per tantum tempus elaborata. ſcimus libros bonitate, non mole, ſpectari, exiguasq. gemmas ingentibus ſæpenumero coloſſis anteponi.* Antimacho.] *tumidum hunc & inflatum Horatiani interpretes poetam fuiſſe aiunt; qui bellum Thebanum ſcribere ingreſſus, ante quàm Thebas duces perduxiſſet, uigintiquattuor uolumina confecerit.*

AD CALVVM DE QVINCTILIA.

Si quidquam mutis gratum, acceptum ue ſepulcris
Accidere a noſtro Calue dolore poteſt,
Quom deſiderio ueteres renouamus amores,
Atque olim miſſas flemus amicitias;
Certe non tanto mors immatura dolori eſt
Quinctiliæ, quantum gaudet amore tuo.

Si quidquam.] *commendat Calui officium pietatéq. in deploranda puellæ Quinctiliæ, quam uiuam adamauerat, præpropera morte; aitque, ſi quis in umbris, eorum, quæ hic geruntur, permanet ſenſus, non tam dolere ipſam, quòd ante diem extincta fuerit, quàm gaudere eo amoris teſtimonio, quod ediderit Caluus. hac ipſa de re Propertius,*

Hoc etiam docti confeſſa eſt pagina Calui,
Cum caneret miſeræ funera Quinctiliæ.

Mutis ſepulcris.) *ſepulcrorum nomine, eos ipſos, qui e uita exceſſerunt, intelligit* κατὰ συνεκδοχὴν. *Mutos autem uocat, quòd antiqui ſilentes pro mortuis etiam dixere, unde & regna ſilentia; inferos, & ſilicernium, cenam, quæ ſilentibus poneretur. ſic infra,*

Et mutum nequidquam alloquerer cinerem.

Propertius,

Sed fruſtra mutos reuocabis Cynthia manes.

IN AEMILIVM.

Non, ita me dij ament, quidquam referre putaui,
Vtrum ne os, an culum olfacerem Aemilio.

Nil immundius hoc; nihil eſt immundius illo:
Verum etiam culus mundior, & melior.
Nam ſine dentibus eſt; hoc dentes ſeſquipedales,
Gingiuas uero Ploxemi habet ueteris.
Præterea rictum, qualem defeſſus in æſtu
Meientis mulæ cunnus habere ſolet.
Hic futuit multas, & ſe facit eſſe uenuſtum,
Et non piſtrino traditur, atque aſino?
Quem ſi qua attingit, non illam poſſe putemus
Aegroti culum lingere carnificis?

Non, ita me dii ament.] *deformitatem, graueolentiamq́. oris in Aemilio quodam exagitat, quem cinædum fuiſſe quod ait Partenius, unde id colligat, neſcio. cinædico quidem uultu non fuit. elegantes oportuiſſet eſſe amatores, qui tam pulchellum puerum in delicijs haberent.* Non, ita me dii ament.] *idem prope principium epigrammatis Græci, cuius incertus eſt auctor:*

Τὸ στόμα, χὠ πρωκτὸς ταυτὸν Θεόδορέ σου ὄζει.

Vtrum ne.] *hæc uera eſt ueterum librorum ſcriptura. Terentius Adelphis,*

- di uoſtram fidem
Vtrum ne ſtudio id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? Ploxemi.] *Tranſpadanum uocabulum erat. eo ſignificabant capſam. Porro oportuit ea latitudine eſſe gingiuas, in quibus ſeſquipedales dentes inſiderent. utrunque ridiculi cauſſa* ὑπερβολικῶς *dictum.* Eſſe,] *uideri.* Atque aſino,] *ad agendum uidelicet aſinum molarium.*

In

In non nullis legitur, atque aſinus. quod ſi recipias; exponendum erit, ita ut aſinus: ut ipſe ſcilicet Aemilius in piſtrino ſuebat aſini molaris uicem.

IN VECTIVM.

IN *te, ſi in quenquam, dici pote, putide Vecti.*
Id, quod uerboſis dicitur, & fatuis.
Iſta cum lingua, ſi uſus ueniat tibi, poſſis
Culos, & trepidas lingere cercolipas.
Si nos omnino uis omnes perdere Vecti,
Dicas. omnino, quod cupis, efficies.

In te, ſi inquenquam.] *inſulſam Vectij loquacitatem notat.* In te, ſi in quenquam.] *quæcunque, inquit, in uerboſos fatuosq́. dicuntur, ea in te omnia dici queunt. Simile fere orationis genus eſt apud Terentium Heautontimorumeno,*
In me quiduis harum rerum conuenit,
Quæ dicta ſunt in ſtultum. Iſta cum lingua.] *particula, cum, in his locutionibus, tacitam quandam ſignificandæ indignationis uim habet, quæ percipi facilius, quàm exprimi, poteſt. Terentius Eun.*
- abi hinc, quò dignus es,
Cum donis tuis tam lepidis. Idem Adelphis,
- ut te Syre cum tua
Monſtratione magnus perdat Iuppiter.
Si uſus ueniat tibi.] *ridicule. quaſi harum quoque rerum uſus aliquis incidere poſſit.* Culos, & trepidas lingere cercolipas.] *cercolipas uocat obſcenas partes uiriles, ficto ex cauda & pingui-*

tudine uocabulo. Trepidas autem dicit, ſignificans id; quod Perſius expreſſit hoc uerſu,

Cum moroſa uago ſingultiet inguine uena.

Quod autem Politianus legit, crepidas carbatinas, multis de cauſſis non placet: primum, quia eſt contra fidem ueterum exemplarium: deinde, quid habent commune crepidæ carbatinæ cum ea parte corporis, quæ paullo ante nominata eſt? Inſulſum plane fuerit iſta coniungere. itaque doctiſſimi homines, cum hanc, quam nos ſequimur, ſcripturam approbaſſent, illam Politiani, ſummo conſenſu, repudiarunt. ac præter ceteros Marullus, qui, ut & homo Græcus, & ſupra modum Politiani odio imbutus, diſtichon ſcripſit, quo acerbe atque amarulente ait, Pollicianum Vectio pro cercolipis carbatinas dediſſe, quòd ſuum ſibi munus ab eo præripi nollet.

Lingere carbatinas uult Vection Eunomus, ipſe
Vt poſſit trepidas lingere cercolipas.

Si nos.] *ſi decreuiſti, inquit, nos omnes miſerrimis modis perdere, tædioq. ac moleſtia plane conficere; nullo id modo facilius, quàm dicendo apud nos, conſequi potes.*

AD IVVENTIVM.

SVRRIPVI *tibi, dum ludis, mellite Iuuenti*
Suauiolum dulci dulcius ambroſia.
Verum id non impune tuli: nanque amplius horam
Suffixum in ſumma me memini eſſe cruce,

Dum

Dum tibi me purgo, nec poſſum fletibus ullis
Tantillum ueſtræ demere ſæuitiæ.
Nam ſimul id factum eſt, multis diluta labella
Guttis, abſterſiſti omnibus articulis:
Ne quidquam noſtro contractum ex ore maneret,
Tanquam commiſtæ ſpurca ſaliua lupæ.
Præterea infeſto miſerum me tradere amori
Non ceſſaſti, omniq. excruciare modo:
Vt mi, ex ambroſio mutatum, iam foret illud
Suauiolum triſti triſtius helleboro.
Quam quoniam pœnam miſero proponis amori,
Nunquam iam poſthac baſia ſurripiam.

Surripui tibi.] *ita uenuſtum hoc epigramma eſt, ut ipſa ſi uelit Venus, uenuſtius eo efficere quidquam non queat. difficultatis autem nihil omnino habet: quocirca neque nos in eo explicando diutius immorari neceſſe eſt.* Veſtræ ſæuitiæ,] *ferocitatis illius, nobis omnibus, qui formoſi eſtis, innatæ. Tale eſt illud Ouidij, - quæ ueſtra libido eſt.* Guttis, abſterſiſti.] *ita eſt in ueteribus libris. Quod autem hic Iuuentius feciſſe dicitur, ut, quaſi ad delendam baſij notam, os ſibi multa aqua prolueret, digitiſq. omnibus confricaret, id puella quædam apud Theocritum facere ſe, atque etiam baſium, nolenti ſibi a puero ruſtico impreſſum, expuere dicit,*
Τὸ ςόμα μὲν πλύνω, καὶ ἀποπτύω τὸ φίλαμα.
Commiſtæ lupæ.] *perinde ac ſi lupa te aliqua recens a coitu, & ex illo ardore libidinis, ſpumanti adhuc ore, diſſuauiata eſſet.*

DE COELIO, ET QVINCTIO.

COELIVS *Aufilenum, & Quinctius Aufilenam,*
Flos Veronenſum, depereunt, iuuenum,
Hic fratrem, ille ſororem. hoc eſt, quod dicitur, illud
Fraternum uere dulce ſodalitium.
Cui faueam potius? Cæli tibi. nam tua nobis
Perſpecta exigit hoc unica amicitia,
Cum ueſana meas terreret flama medullas.
Sis felix Cæli, ſis in amore potens.

Cœlius Aufilenum.] *Cælium & Quinctium fratres fuiſſe ait Parthenius: male omnino: e diuerſis enim familijs fuiſſe nomina ipſa indicant.* Quod dicitur.] *uulgare dictum fuiſſe indicat.* Cui,] *utri.* Nam tua nobis.] *erat & alia ratio, cur Quinctio fauere non poſſet. amabat enim ipſe quoque Aufilenam; eamque, ut ex alijs locis intelligi poteſt, etiam data pecunia, ad partes ſuas perducere moliebatur.*

INFERIAE AD FRATRIS TVMVLVM.

MVLTAS *per gentes, & multa per æquora uectus,*
Aduenio has miſeras frater ad inferias;
Vt te poſtremo donarem munere amoris,
Et mutum nequidquam alloquerer cinerem:
Quandoquidem fortuna mihi tete abſtulit ipſum.
Heu miſer indigne frater adempte mihi.
Nunc tamen interea, priſco quæ more parentum

Tradita ſunt triſtes munera ad inferias,
Accipe, fraterno multum manantia fletu,
Atque in perpetuum frater aue, atque uale.

Multas per gentes.] *fratris manibus hoc carmine inferias ſoluit. Inferias autem uocabant ſacrificia in eorum, qui uita exceſſerant, honorem; in quibus interdum non nulla, quæ grata ipſis fuiſſent, comburere, mactare quoque hoſtias, aut etiam captiuos homines ſolebant.* Aue, atque uale.] *ſic apud Virgilium Aeneas -ſalue æternum mihi maxime Palla, Aeternumq. uale.*

AD CORNELIVM.

SI *quidquam tacite commiſſum eſt fido ab amico,*
Cuius ſit penitus nota fides animi,
Me unum eſſe inuenies illorum iure ſacratum
Corneli: & factum me eſſe puta Harpocratem.

Si quidquam.] *fidem & taciturnitatem ſuam Cornelio cuidam pollicetur.* Illorum iure ſacratum,] *eorum quaſi ſacramento adactum. Metaphora a re militari. Eſt autem hic* ἀνακόλουθον, *quale in illo Terentij, In ijs poeta hic nomen profitetur ſuum.* Harpocratem.] *ſupra diximus.*

AD SILONEM.

AVT *ſodes mihi redde decem ſeſtertia Silo;*
Deinde eſto quamuis ſæuus, & indomitus:
Aut, ſi te nummi delectant, deſine quæſo
Leno eſſe, atque idem ſæuus, & indomitus.

Aut ſodes.] *Silo quidá, quantum hinc colligi poteſt, pollicitus erat poetæ, effecturum ſe, ut ipſe puella quapiam potiretur: eoq. nomine ab eo decem ſeſtertia, id eſt decem nummorum millia acceperat. deinde autem urgentem ipſum inſtantemque, ferociter repudiabat, petit igitur ab eo poeta, ut uel pecuniá reddat, uel ſuam illam, ſi leno eſſe uult, deponat ferocitatem.*

DE QVENDAM DE LESBIA.

CREDIS, *me potuiſſe meæ male dicere uitæ,*
Ambobus mihi quæ carior eſt oculis?
Non potui; nec, ſi poſſem, tam perdite amarem.
Sed tu cum caupone omnia monſtra facis.

Credis me potniſſe,] *in his uerſibus nihil uideo, in quo explicando magnopere laborare oporteat.* Sed tu cum caupone.] *indicat hunc, quiſquis eſt, ſæpe in caupona uerſari, ac, cum caupone ipſo perpotantem, uarios de hoc aut illo ſermones comminiſci ſolitum fniſſe, interdum nullo pacto ueriſimiles, planeq. monſtroſos: quale erat hoc, quòd Catullum puellæ, quam plus oculis amabat ſuis, male dixiſſe fingebat. Porro quem, cauponem dicimus, antiqui cuponem uocabant, a cupa uidelicet, quod uas uinarium eſt: quin & mulierem quoque, quæ cauponam exerceret, uocabant cupam: unde & nomen Virgiliano poemati, quod hodie uulgo copa dicitur: cum, cupam dici debere, ex Flauio Soſipatro conſtet.*

IN MENTVLAM.

MENTVLA *conatur Pimplæum ſcandere montem:*
Muſæ furcillis præcipitem eijciunt,

Mentula.] *Formianum illum, quem Mentulam uocabat, ait ad poeticæ facultatis laudem contendere, ſed reijci a Muſis, quaſiq. de monte ipſis ſacro, quē ille conſcendere conetur, præcipitem dari.*

DE PVERO, ET PRAECONE.

CVM *puero bello præconem qui uidet eſſe,*
Quid credat, niſi ſe uendere diſcupere?

Cum puero bello.] *formoſum quendam puerum a præconis conſuetudine reuocare cupiens, ait homines; qui tam frequenter eum cum præcone uideant, nihil poſſe aliud cogitare, quàm uelle ipſum pudicitiam ſuam ei, qui eam pluris liceatur, addicere. notum enim eſt, præcones uendendis in auctione rebus adhiberi.*

AD LESBIAM.

SI *quidquam cupidoque, optantiq. obtigit unquam*
Iuſperanti, hoc eſt gratum animo proprie.
Quare hoc eſt gratum, nobis quoque carius auro,
Quòd te reſtituis Lesbia mi cupido,
Reſtituis cupido, atque inſperanti ipſa refers te:
* *o lucem candidiore nota.*
* *Quis me uno uiuit felicior? aut magis hac quid*
* *Optandum uita dicere quis poterit?*

Si quidquam.] *gratulatur ſibi de reconciliato Lesbiæ animo; idq. eo ſibi gratius eſſe ait, quo minus ſperauerat fore. nam & in rebus lætis, et in triſtibus ea nos præcipue, quæ inſperantibus accidunt, mouent.*
Refers te.] *hac locutione uſus & Propertius,*

Sic mihi te referas leuis, ut non altera noſtro
Limine formoſos intulit ulla pedes.

Huius epigrammatis tres poſtremi uerſus mihi ualde ſuſpecti ſunt. ita enim uarie leguntur, ut appareat eam uarietatem non aliunde, quàm ex corrigere uolentium temeritate, extitiſſe.

IN COMINIVM.

S I, *Comini, arbitror populi tua cana ſenectus*
Spurcata impuris moribus intereat,
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorũ
Lingua execta auido ſit data uulturio,
Effoſſos oculos uoret atro gutture coruus,
Inteſtina canes, cetera membra lupi.

Si Comini.] *tantum odium populi in Cominium eſſe dicit, ut nemo ſit, qui non eum a feris diſcerpi dilaniariq. cupiat.*

AD LESBIAM.

I O C V N D V M, *mea uita, mihi proponis amorem*
Hunc noſtrum inter nos, perpetuumq. fore.
Dij magni facite, ut uere promittere poſſit,
Atque id ſincere dicat, & ex animo;
Vt liceat nobis tota perducere uita

Alternum hoc ſanctæ fœdus amicitiæ.

Iocundum.] *epigramma hoc elegantiæ multum habet, difficultatis nihil.*

AD AVFILENAM.

AVFILENA, *bonæ ſemper laudantur: amicæ*
Accipiunt pretium, quæ facere inſtituunt.
Tu quòd promiſti mihi, quod mentita inimica es,
Quòd nec das, & fers ſæpe, facis facinus.
Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ,
Aufilena, fuit. ſed data corripere
Fraudando, efficitur pluſquàm meretricis auaræ,
Quæ ſeſe toto corpore proſtituit.

Aufilena.] *inſectatur Aufilenam, quòd cum promiſiſſet, ſe ei poteſtatem ſui corporis facturam eſſe, eoq́. nomine pecuniam accepiſſet, poſtea tamen eum ludificabatur, neque unquam uolebat in rem præſentem uenire.* Bonæ,] *quæ neque faciunt copiam ſui, neque a quoquam, ea cauſſa, pecuniam accipiunt.* Amicæ,] ἑταῖραι. Quòd nec das.] *dare dicuntur mulieres, quæ ſe ſubſternunt uiris. Græci quoque hoc ſenſu dicunt* παρέχειν. Et fers,] *munera uidelicet. fers autem pro aufers.* Ingenuæ,] *eius, quæ nullo ruſtico pudore, a præſtanda, quam ſemel dederit, fide abſterreatur.*

AD AVFILENAM.

AVFILENA, *uiro contentam uiuere ſolo,*
Nuptarum una eſt è laudibus eximijs.

Sed

Sed cuiuis quamuis potius ſuccumbere fas eſt,
Quàm matrem fratres efficere ex patruo.

Aufilena.] *una de præcipuis nuptarum laudibus eſt, ab omni illicita Venere abſtinere. præ ceteris tamen deteſtanda eſt earum libido, quæ ſe non illicitis tantum, uerum etiam inceſtis coitibus commaculát: quod facere Aufilenam ait Catullus, quæ ſe patruo ſubijciebat ſuo.* Fratres.] *patruorum enim filios, fratres patrueles uolumus. Quare ijdem Aufilenæ & filij, et fratres patrueles erant.*

IN NASONEM.

Mvltvs *homo es Naſo, neq; tecũ multus homo, ſed*
Deſcendit Naſo, multus es & pathicus.

Multus homo.] *hoc epigrammate turpem aliquam libidinem Naſoni obijci conſtat: quæ tamen cuiuſmodi ſit, non intelligere me, ingenue fateor.*

AD CINNAM.

Consvle *Pompeio primum duo Cinna ſedebant*
**Mœchilia, facto conſule nunc iterum*
Manſerunt duo, ſed creuerunt millia in unum
Singula. fœcundum ſemen adulterio.

Conſule Pompeio.] *ne hic quidem me pudebit fateri, hos quattuor uerſus a me non intelligi. Poſſem, quæ ab alijs afferuntur, refellere: poſſem ipſe quoque, ſi liberet, aliquid eorum exemplo confingere. malo ſimpliciter id, quod eſt, dicere: neque facere, quod iſti, qui dum integra, corrupta, facilia, difficilia,*

cilia, nuſquam hæſitantes, ſine ullo diſcrimine interpretantur, imperitis fortaſſe docti, doctis quidem & intelligentibus imperiti atque audaces uidentur. ſed nimirum cæcorum oculis tantundem intempeſta nocte, quantum uel meridie, lucet. accuſet in his locis inſcitiam meam alius, dum ipſe, quod probemus, afferat. gaudebimus.

IN MENTVLAM.

FIRMANO *ſaltu non falſo Mentula diues*
Fertur, qui tot res in ſe habet egregias.
Aucupiũ omne genus, piſces, prata, arua, feraſque.
Nequicquam. fructus ſumptibus exuperat.
Quare concedo ſit diues, dum omnia deſint,
Saltum laudemus, dum tamen ipſe egeat.

Firmano ſaltu.] *Mentulam, de quo ſuperius egimus, id eſt, ut ſuſpicor, Mamurram, ait non falſo haberi diuitem, qui ſaltum habeat pulcherrimum, & fructuoſiſſimum. eundem tamen ita ſumptuoſum eſſe, ut tantos fructus, quos ex illo ſaltu capit, exuperet ſumptibus: itaque in tantis diuitijs perpetuo tamen egere. Pro Firmano autem, in non nullis legitur Formiano. & Firmani, & Formiani populi ſunt Italiæ. utrum uerius ſit, haud facile dixerim. quin enim Formianus quoque penultima breui dici queat, dubitari non oportet.* Qui.] *ſaltus.* Nequicquam.] *fruſtra, inquit, hæc tam multa poſſidet. homo enim libidinoſus.* Fructus ſumptibus

exu-

exuperat.] *Quo fit, ut in tantis diuitijs, omnia tamen ei deeſſe uideantur.*

IN EVNDEM.

MENTVLA *habet noſter triginta iugera prati,*
Quadraginti arua; cetera ſunt maria.
Cur non diuitijs Crœſum ſuperare potis ſit,
Vno qui in ſaltu tot bona, poſſideat?
Prata, arua, ingentes ſiluas, ſaltusque, paludesque,
Vſque ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.
Omnia magna hæc ſunt. tamen ut ſint maxima, et ultra,
Non homo, ſed uere mentula magna nimis.

Mentula habet.] *hoc quoque uerſu eiuſdem diuitias exagitat, negatq. eum, diuitiarum cauſſa, pluris fieri oportere; cum hominis nomine indignus, præter obſcenæ partis magnitudinem, nihil habeat, quo in aliquo numero poni queat.*

AD GELLIVM.

SAEPE *tibi ſtudioſo animo uenante* *
Carmina uti poſſem mittere Battiadæ,
Queis te lenirem, nobis neu conarere,
Tela infeſta meum mittere in uſque caput.
Hunc uideo mihi nunc fruſtra ſumptum eſſe laborē
Gelli, nec noſtras huc ualuiſſe preces.
Quare nos tela iſta tua euitamus amictu:
At fixus noſtris tu dabi' ſupplicium.

Sæpe tibi.] *difficile eſt in tam deprauatis uerſibus, quid*

quid uerum ſit, uidere. ſi quis tamen coniecturæ locus eſt, ita ſuſpicor. Gellius, propter impoſitas ſibi Catullianis uerſibus notas, cœperat ipſe quoque uiciſſim Catullum, non tam metuendus, quàm ipſa aſſiduitate moleſtus hoſtis, quacunque ratione poterat, lædere. Catullus, ut hanc a ſe moleſtiam depelleret, ſæpe cogitaſſe ſe dicit, de carminibus quibuſdam, quæ ex Callimacho uerterat, dono ad eum mittendis, quibus ipſius animus mitigaretur: quem laborem cum ſibi fruſtra ſumptum eſſe uideat, intelligatq. nulla ratione placari Gellium poſſe; hoc ſe fidere ait, quòd tela Gellij eius generis ſunt, ut facile uitari queant; at illa, quibus ipſe Gellium fixit, eam uim habent, ut in omnem poſteritatem nefarias ipſius libidines propagatura ſint. Primi uerſus poſtrema uox deſideratur. Tela infeſta.] *in alijs, Infeſtum telis icere muſca caput. qui uerſus neque inconcinnus, neque a ſententia alienus eſt; ſed, quod in his rebus unum conſiderari oportet, Catulli non eſt. hunc autem, quem nos repoſuimus, in libris ueteribus legi, ipſi quoque, qui eum reiecerunt, confitentur. Porro ſi, ubi ueteres libri aut deficiunt, aut ſcripturam parum probabilem habent, tamen, eorum auctoritate neglecta, aliquid de ſuo attexere temeritatis eſt; ubi perſpicue in eis probabile aliquid & idoneum legitur, conſulto alia quærere, & noua ueteribus, adulterina germanis, falſa ueris anteponere, cuius inſaniæ eſſe dicemus? Hæc habui, quæ in Catullum ſcriberem: quæ ſi ſtudioſis huius poetæ placebunt;*

bunt; erit, quod mihi gratuler: ſin minus; nunquá me tamen, præſtitiſſe ea, quæ potui, et morem geſſiſſe uoluntati amicorum, qui hortati me ſunt, ut hoc munus ſuſciperem, pænitebit.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE